

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ ІМЕНІ ІВАНА ЗЯЗЮНА
Відділ андрагогіки

**Аніщенко О.В., Калюжна Т.Г.,
Котирло Т.В., Радомський І.П.**

**ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГІЧНОГО ПЕРСОНАЛУ
ДО РОБОТИ З ДОРΟΣЛИМИ
У ЗАКЛАДАХ ФОРМАЛЬНОЇ І НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ**

АНОТОВАНИЙ БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК

Київ – 2022

УДК 374.7

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України (протокол № 10 від 8 листопада 2022 р.)

Рецензенти:

Баніт О. В., доктор педагогічних наук, старший дослідник (Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України),

Герасимова І. Г., доктор педагогічних наук, доцент (Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського),

Цюняк О. П., доктор педагогічних наук, доцент (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника).

Підготовка педагогічного персоналу до роботи з дорослими у закладах формальної і неформальної освіти: анотований бібліографічний покажчик. Укл.: Аніщенко О. В., Калюжна Т. Г., Котирло Т. В., Радомський І. П. За ред Аніщенко О. В. Київ: ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України, 2022. 282 с.

У довідковому виданні систематизовано анотовану бібліографію з проблеми підготовки педагогічного персоналу до роботи з дорослими (довідкові видання, аналітичні матеріали, концепції, монографії, дисертації, посібники, методичні рекомендації і вказівки, освітньо-професійні та навчальні програми, статті, тези, відеоматеріали, презентації). Матеріали викладено за розділами: «Професійна підготовка андрагогів в Україні та зарубіжжі в умовах формальної і неформальної освіти», «Андрогогічна компетентність педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих. Професійний розвиток і діяльність андрагогів у закладах формальної і неформальної освіти», «Розвиток професійної компетентності здобувачів вищої, фахової передвищої освіти і науково-педагогічних працівників закладів освіти педагогічного профілю», «Підготовка фахівців до роботи з дорослими (заклади вищої освіти непедагогічного профілю)», «Розвиток компетентного потенціалу педагогічних працівників закладів професійно-технічної (професійної) освіти», «Професійний розвиток педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих в умовах післядипломної освіти».

Видання адресовано освітянам і науковцям, представникам громадських організацій, які здійснюють освітню, просвітницьку, дослідницьку діяльність у сфері освіти дорослого населення.

© Аніщенко О.В., Калюжна Т.Г.,
Котирло Т.В., Радомський І.П.
© Інститут педагогічної освіти
і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України, 2022.

ЗМІСТ

Передмова (Аніщенко О. В.)	5
Професійна підготовка андрагогів в Україні та зарубіжжі в умовах формальної і неформальної освіти (Аніщенко О. В.)	7
Довідкові видання	7
Аналітичні матеріали	8
Концепції	9
Монографії	10
Дисертації	12
Посібники, методичні рекомендації і вказівки	25
Навчальні програми	27
Статті	29
Тези, матеріали конференцій, форумів	44
Відеоматеріали, презентації	48
Андрагогічна компетентність педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих. Професійний розвиток і діяльність андрагогів у закладах формальної і неформальної освіти (Аніщенко О. В.)	50
Довідкові видання	50
Монографії	51
Дисертації	53
Посібники, методичні рекомендації і вказівки	56
Навчальні програми	62
Статті	63
Тези, матеріали конференцій, форумів	78
Відеоматеріали, презентації	85
Розвиток професійної компетентності здобувачів вищої, фахової передвищої освіти і науково-педагогічних працівників закладів освіти педагогічного профілю (Котирло Т. В.)	87
Довідкові видання	87
Аналітичні матеріали	87
Концепції	88
Монографії	90
Дисертації	93
Посібники, методичні рекомендації і вказівки	112
Навчальні програми	115
Статті	118
Тези, матеріали конференцій, форумів	139
Відеоматеріали, презентації	147

Підготовка фахівців до роботи з дорослими	
(заклади вищої освіти непедагогічного профілю) (Радомський І. П.)	148.
<i>Довідкові видання</i>	148
<i>Монографії</i>	148
<i>Дисертації</i>	151
<i>Посібники, методичні рекомендації і вказівки</i>	160.
<i>Статті</i>	161
<i>Тези, матеріали конференцій, форумів</i>	171.
Розвиток компетентнісного потенціалу педагогічних працівників	
закладів професійно-технічної (професійної) освіти (Радомський І. П.)	173
<i>Довідкові видання</i>	173
<i>Монографії</i>	173
<i>Дисертації</i>	174
<i>Посібники, методичні рекомендації і вказівки</i>	178.
<i>Освітньо-професійні, навчальні програми</i>	182
<i>Статті</i>	184
<i>Тези, матеріали конференцій, форумів</i>	189
<i>Відеоматеріали, презентації</i>	194
Професійний розвиток педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих	
в умовах післядипломної освіти (Калюжна Т. Г.)	195
<i>Довідкові видання</i>	195
<i>Монографії</i>	196
<i>Дисертації</i>	203
<i>Посібники, методичні рекомендації і вказівки</i>	206
<i>Освітньо-професійні, навчальні програми</i>	211
<i>Статті</i>	220
<i>Тези, матеріали конференцій, форумів</i>	251
<i>Відеоматеріали, презентації</i>	278

ПЕРЕДМОВА

В умовах розвитку суспільства, що навчається, помітно посилюються роль і значення освіти дорослих як невід'ємної складової освіти впродовж життя. Аналіз провідних тенденцій розвитку національного й зарубіжного ринків освітніх послуг для дорослого населення свідчить про невідпинне зростання попиту на андрагогів – фахівців, які здійснюють професійну діяльність у сфері формальної і неформальної освіти різних категорій дорослого населення.

Зарубіжна освітня практика візуалізує широкий спектр можливостей і перспективні напрями розвитку системи підготовки андрагогів до навчання дорослих. Водночас доцільність підготовки в Україні андрагогів зумовлено багатьма чинниками, серед яких чільне місце посідають розширення спектру освітніх послуг для різних категорій молоді й дорослих, процеси інтеграції, інтернаціоналізації, інформатизації освіти, поширення ідей освіти впродовж життя та активного довголіття, а також соціально-економічні, соціокультурні зрушення, що відбуваються у суспільстві.

Професійна підготовка андрагогів в Україні поки що не набула значного поширення та ознак системності, й наразі йдеться лише про окремі приклади освітньої діяльності у цій сфері. Аналіз наукових, навчально-методичних і довідкових джерел, електронних і друкованих ЗМІ, інформаційного наповнення сайтів закладів формальної і неформальної освіти, наукових установ, громадських та інших організацій свідчить про те, що на розвиток компетентнісного потенціалу (і, зокрема, андрагогічної компетентності) педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих спрямовано зусилля:

- закладів вищої освіти (розроблено та впроваджуються ОПП з освіти дорослих (спеціалізація «Освіта дорослих» (спеціальність 011 «Освітні, педагогічні науки» магістерського рівня вищої освіти), окремі андрагогічно орієнтовані дисципліни для майбутніх педагогів; тренінги і навчальні програми у рамках корпоративного навчання викладачів; курси підвищення кваліфікації, центри неформальної освіти на базі ЗВО тощо);

- закладів післядипломної освіти (викладаються окремі навчальні курси/дисципліни, спецкурси андрагогічного спрямування (для слухачів курсів підвищення кваліфікації);

- наукових установ НАПН України (упроваджуються освітньо-наукові програми з педагогічної освіти і освіти дорослих для здобувачів ступеня доктора філософії, андрагогічно орієнтоване стажування науково-педагогічних, педагогічних працівників закладів освіти і наукових установ, проводяться тренінги і майстер-класи тощо);

- закладів неформальної освіти, громадських та інших організацій (упроваджуються тренінгові програми з особистісно-професійного розвитку працівників закладів формальної і неформальної освіти).

Оскільки в Україні підготовка педагогічного персоналу для роботи з дорослими є одним із пріоритетних завдань педагогічної науки і практики, на думку укладачів, важливо здійснювати популяризацію успішних практик підготовки андрагогів, розвитку андрагогічної та інших складових професійної компетентності педагогічних і науково-педагогічних працівників закладів освіти різних типів тощо. Досягненню окресленої мети має сприяти покажчик «Підготовка педагогічного персоналу до роботи з дорослими у закладах формальної і неформальної освіти». Укладачі видання прагнули на належному рівні

повноти й доступності увиразнити багатоаспектність сучасних публікацій про професійну підготовку, професійне зростання педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих.

У виданні систематизовано анотовану бібліографію з проблеми підготовки й професійного розвитку педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих в Україні та зарубіжжі. Показчик містить інформацію про:

- довідкові видання;
- аналітичні матеріали;
- концепції;
- монографії;
- дисертації;
- посібники, методичні рекомендації і вказівки;
- освітньо- професійні професійні, навчальні програми;
- статті, тези, матеріали конференцій;
- відеоматеріали, презентації.

Анотований бібліографічний показчик складається з передмови і шести розділів:

- «Професійна підготовка андрагогів в Україні та зарубіжжі в умовах формальної і неформальної освіти» (укл. проф. Аніщенко О. В.);

- «Андрогогічна компетентність педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих. Професійний розвиток і діяльність андрагогів у закладах формальної і неформальної освіти» (укл. проф. Аніщенко О. В.);

- «Розвиток професійної компетентності здобувачів вищої, фахової передвищої освіти і науково-педагогічних працівників закладів освіти педагогічного профілю» (укл. Котирло Т. В.);

- «Підготовка фахівців до роботи з дорослими (заклади вищої освіти непедагогічного профілю)» (укл. доц. Радомський І. П.);

- «Розвиток компетентісного потенціалу педагогічних працівників закладів професійно-технічної (професійної) освіти» (укл. доц. Радомський І. П.);

- «Професійний розвиток педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих в умовах післядипломної освіти» (укл. с. н. с. Калюжна Т. Г.).

Систематизацію матеріалів здійснено науковими працівниками відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України.

Авторами вміщених у виданні матеріалів є українські науковці. Публікації, опрацьовані укладачами, вийшли друком в Україні переважно у 2012 – 2022 рр. В окремих розділах охоплено й більш ранні публікації. Доцільність їх включення зумовлено тим, що означені праці мають важливе значення для теорії і практики професіоналізації педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих.

Видання адресовано освітянам і науковцям, представникам громадських організацій, які здійснюють освітню, просвітницьку, дослідницьку діяльність у сфері освіти дорослого населення.

*Олена Аніщенко, д. пед. н., проф.,
завідувач відділу андрагогіки
ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України*

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА АНДРАГОГІВ В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖЖІ В УМОВАХ ФОРМАЛЬНОЇ І НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Довідкові видання

Лук'янова, Л.Б. (2016). Освіта дорослих: бібліографічний покажчик. Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України ; Укр. Асоціація освіти дорослих. Київ: ТОВ «ДКС-Центр». 144 с.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/705654/1/покажчик.pdf>

(дата звернення: 19.10.2022 р.).

У покажчику систематизовано праці Л. Б. Лук'янової з проблем освіти дорослих, неперервної освіти та освіти впродовж життя, опублікованих в Україні та зарубіжжі. Покажчик складається з розділів, в яких представлено монографії, посібники, підручники; статті; міжнародні видання; дисертації та автореферати дисертацій з різних аспектів освіти дорослих. Містить інформацію щодо міжнародних документів, міжнародних організацій та ресурсних центрів освіти дорослих, а також короткий термінологічний словник.

Ничкало, Н. Г. (ред.). (2016). Лариса Борисівна Лук'янова – педагог, науковець, особистість: біобібліогр. покажч. / упоряд.: Штома Л. Н.; НАПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. Київ. 54 с

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/708324/>

(дата звернення: 15.08.2022 р.).

Покажчик містить бібліографію, в якій висвітлено життя та діяльність вченого. Представлено науковий доробок з проблем екологічної освіти, освіти дорослих, неперервної професійної і педагогічної освіти тощо. Видання містить і праці щодо професійної підготовки андрагогів, розвитку андрагогічної компетентності фахівців.

Савенкова, Л. В. (ред.). (2020). Наталія Миколаївна Дем'яненко: біобібліографічний покажчик. МОН України; НПУ імені М. П. Драгоманова, Ф-тет менеджменту освіти та науки, Наукова бібліотека. Упоряд. Н. І. Тарасова. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. 174 с.

URL:

http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/31059/Demianenko_bio.pdf?sequence=1&isAllowed=y

(дата звернення: 17.06.2022 р.).

У покажчику представлено нарис науково-педагогічної діяльності вченого, розкрито основні напрями авторських наукових розвідок, наведено відомості про наукову школу, персональний науковий доробок у 1986-2020 роках. З-поміж інших праць, видання містить доробок Н. М. Дем'яненко щодо професійної підготовки андрагогів.

Аналітичні матеріали

Проект Плану відновлення України. (2022, липень). Матеріали робочої групи «Освіта і наука». Національна рада з відновлення України від наслідків війни. Б. м.: Б. в. 359 с.

URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/education-and-science.pdf>

(дата звернення: 25.10.2022 р.).

В інформаційно-аналітичному виданні викладено матеріали робочої групи «Освіта і наука», напрацьовані у рамках роботи у Національній раді з відновлення України. З-поміж різних пріоритетів розвитку освіти і науки, у виданні акцентовано увагу на нестачі кваліфікованих педагогів, тренерів для організації формального і неформального навчання різних категорій дорослого населення (розділ «Освіта дорослих»; Проблема 5: Незадовільний рівень інформаційно-комунікаційної підтримки освіти впродовж життя).

Ростока, М. Л., & Годецька Т. І. (упоряд.). (2022). Аналітичний вісник у сфері освіти й науки: довід. бюл. Вип. XV / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця: ТВОРИ. 64 с.

URL: <http://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=31658>

(дата звернення: 26.10.2022 р.).

В аналітичному віснику автором підрозділу «Професійна підготовка педагогів: зарубіжний досвід (аналітичний огляд)», зокрема, наведено праці, в яких акцентовано увагу на професійній підготовці андрагогів у зарубіжжі.

Концепції

Лук'янова, Л. Б. (2022). Концепція підготовки педагогічного персоналу до роботи з дорослими. Київ: Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. 28 с.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/732916/>

(дата звернення: 29.10.2022 р.).

Обґрунтовано нагальність підготовки педагогічного персоналу до роботи з різними категоріями дорослих. Виокремлено проблему, яка потребує розв'язання й висвітлено шляхи та способи її розв'язання. Описано загальну характеристику професії андрагога. Обґрунтовано основні види компетентностей, необхідних педагогічному персоналу та описано альтернативні моделі його підготовки у системі формальної і неформальної освіти.

Лук'янова, Л. Б., Аніщенко, О. В., & Москаленко, Л. М. (2019). Концепція розвитку освіти дорослих в Україні. К.: ТОВ «ДКС Центр». 24 с.

URL: <https://cutt.ly/t1Z3xyY>

(дата звернення: 19.08.2022 р.).

У виданні обґрунтовано доцільність розвитку освіти дорослих в Україні, окреслено актуальні проблеми сучасної освітньої сфери дорослих, визначено її мету й завдання, запропоновано напрями розвитку національної освіти дорослих. З-поміж інших у Концепції виокремлено розділ «Створення й розвиток системи професійної підготовки педагогічного персоналу для освіти і навчання дорослих», в якому деталізовано першочергові завдання, виконання яких сприятиме розбудові означеної системи.

Монографії

Дубасенюк, О.А. (ред.). (2019). Професіографічний підхід у системі вищої освіти: монографія / колектив авторів. Житомир: Вид-во О.О. Євенок. 328 с.

Самойленко О.А. Підготовка педагогічного персоналу для систем освіти дорослих в Україні та Словаччині. С. 270-294.

URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/29534/6/V_Zhelanova_OMVPSRV_19.pdf

(дата звернення: 16.08.2022 р.).

У підрозділі монографії «Підготовка педагогічного персоналу для систем освіти дорослих в Україні та Словаччині» автором унаочнено досвід підготовки педагогічного персоналу для освіти дорослих в Україні та Словаччині. Обґрунтовано необхідність адаптації міжнародних практик підготовки андрагогів до українських освітніх реалій. Доведено нагальність здійснення професійної підготовки в Україні фахівців у галузі освіти дорослих на засадах компетентнісного підходу.

Лук'янова, Л. Б. (2016). Підготовка педагогічного персоналу для роботи з дорослими: теоретичний і методичний аспекти: монографія. К.: ШООД НАПН України. 256 с.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/710017/> (дата звернення: 28.09.2022 р.).

У монографії здійснено аналіз теоретичних і методичних аспектів підготовки педагогічного персоналу для роботи з дорослими. На основі аналізу вітчизняного і зарубіжного досвіду розкрито специфіку професійної підготовки та діяльності фахівців, які працюють з дорослою аудиторією. Виявлено особливості професійної підготовки педагогічного персоналу для роботи з дорослими у формальній і неформальній освіті. Особливу увагу приділено розвитку андрагогічної компетентності персоналу. Здійснено прогностичне обґрунтування використання можливостей неформальної освіти щодо підготовки педагогічного персоналу для роботи з дорослими.

Особистісно-професійне становлення педагога: андрагогічний вимір: монографія. Авт. кол.: Лазаренко Н. І., Лук'янова Л. Б., Аніщенко О. В. [та ін.]. Вінниця: Твори, 2021. 380 с. ISBN 978-617-552-008-6

Аніщенко, О.В. Професійна підготовка андрагогів в Україні: досвід, перспективи. С. 49-59.

У монографії розглядаються важливі аспекти особистісно-професійного становлення педагога. В окремому підрозділі висвітлено досвід і перспективи професійної підготовки андрагогів в Україні.

Сбруєва, А. А. (2021). Теорії та технології інноваційного розвитку професійної підготовки майбутнього вчителя в контексті концепції «Нова українська школа»: монографія. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка.

Огієнко, О.І. Андрагогіка як складова змісту підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії. С. 421-443.

URL: <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/06/%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%94%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf>

(дата звернення 23.09.2022 р.).

З-поміж іншого, в окремому підрозділі монографії доведено важливість забезпечення андрагогічної підготовки майбутніх докторів філософії, формування андрагогічної компетентності науковця-дослідника у галузі освіти; визначено організаційно-педагогічні умови ефективності їх андрагогічної підготовки; з'ясовано, що вона забезпечує набуття знань у галузі андрагогіки, високий рівень готовності до їх використання у професійній і науковій діяльності, формування андрагогічної компетентності; розкрито значення та доцільність введення до змісту підготовки здобувачів ступеня доктора філософії навчального курсу «Андрагогіка»; визначено мету, завдання навчального курсу «Андрагогіка»; показано, що результатом вивчення курсу повинно стати набуття інтегральних, спеціальних (фахових) і загальних компетентностей дослідника; розкрито їх зміст.

Товканець, Г.В. (ред.). (2019). Учитель: виміри професійного становлення і міжнародної освіти: монографія / Товканець Г.В. і колектив авторів. Мукачево: Редакційновидавничий центр МДУ. 324 с.

Огієнко, О., Теренко, О. Професійна підготовка педагогічного персоналу для системи освіти дорослих у США. С. 124-153

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/717647/>

URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/39221>

(дата звернення 27.09.2022 р.).

У монографії викладено результати науково-дослідницької діяльності авторського колективу щодо ролі вчителя у формуванні європейського й міжнародного співтовариства та педагогічної професії в соціально-економічному просторі. В окремому підрозділі (2.2) проаналізовано американський досвід професійної підготовки педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих.

Дисертації

Баніт, О. В. (2018). Системи професійного розвитку менеджерів у транснаціональних корпораціях Німеччини і Польщі: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ: ШООД імені Івана Зязюна НАПН України. 594 с.

Баніт, О. В. (2018). Системи професійного розвитку менеджерів у транснаціональних корпораціях Німеччини і Польщі: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ: ШООД імені Івана Зязюна НАПН України.

У дисертації проаналізовано системи професійного розвитку менеджерів у транснаціональних корпораціях Німеччини і Польщі. З-поміж іншого акцентовано увагу на проблемі педагогічної підготовки викладачів, тренерів для роботи з персоналом у транснаціональних корпораціях. Виявлено комплексність у формуванні тренерсько-викладацького складу у транснаціональних корпораціях досліджуваних країн, що передбачає урахування «цілей навчання, тематики й обсягу програм, категорій й кількості співробітників, яких необхідно навчити, а також вимог до рівня майстерності викладачів і тренерів». Зазначено, що програми з педагогічної підготовки

тренерів зазвичай розробляються й упроваджуються спільно з місцевими інститутами, університетами та іншими закладами.

Бідюк, Н. М. (2010). Теорія і практика професійного навчання безробітних у США: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ: ШООД АПН України. 550 с.

Бідюк, Н. М. (2010). Теорія і практика професійного навчання безробітних у США: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ: ШООД АПН України. 40 с.

У дисертаційному дослідженні проаналізовано теорію та практику професійного навчання безробітних у США. В окремому розділі охарактеризовано педагогічний персонал системи освіти дорослих у США: викладено сутність, зміст, психолого-педагогічні умови соціально-педагогічної діяльності андрагогів, деталізовано специфіку підготовки педагогічного персоналу для навчання і роботи з безробітними у вищих навчальних закладах США, ключові професійно-педагогічні компетентності андрагогів.

Богів, Е. І. (2015). Становлення і розвиток народних університетів у Німеччині (друга половина XX – початок XXI ст.): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Хмельницький: Хмельниц. гуманітар.-пед. акад.

Богів, Е. І. (2015). Становлення і розвиток народних університетів у Німеччині (друга половина XX – початок XXI ст.): автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Хмельницький: Хмельниц. гуманітар.-пед. акад.

У дисертаційному дослідженні з проблеми становлення й розвитку народних університетів у Німеччині (друга половина XX – початок XXI століття), зокрема, проаналізовано особливості підготовки персоналу (інструкторів) для роботи з дорослими у народних університетах Німеччини. Виявлено, що така підготовка здійснюється на підготовчих курсах, що

функціонують у народних університетах в усіх регіонах Німеччини. Курси дають можливість отримати базову (додаткову) кваліфікацію для викладачів народних університетів, які працюватимуть у таких закладах. Виявлено, що інструктори з навчання дорослих у народних університетах Німеччини мають можливість навчатися на спеціалізованих підготовчих та інших курсах у різних навчальних закладах різних федеральних земель, а для інструкторів з мови та охорони здоров'я передбачено можливість здобуття додаткової фахової кваліфікації. Особливу увагу приділено висвітленню питання підготовки викладачів (інструкторів-андрагогів) для роботи з дорослими у діяльності Інституту з міжнародного співробітництва Німецької асоціації народних університетів (DVV International).

Васильєва, М.П. (2021). Підготовка майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти Польщі до професійної діяльності в системі освіти дорослих: дис. ... канд. пед. наук (доктора філософії) 13.00.04. Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. 308 с.

URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Rada/D_64_053_04/dis%20Vasylieva.pdf

(дата звернення: 21.10.2022 р.).

Васильєва, М.П. (2021). Підготовка майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти Польщі до професійної діяльності в системі освіти дорослих: автореф. дис. ... канд. пед. наук (д-ра філософії) 13.00.04. Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. 24 с.

URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Rada/D_64_053_04/aref%20Vasylieva.pdf

(дата звернення: 21.10.2022 р.).

У дисертаційному дослідженні проаналізовано теоретичні положення та узагальнено практику підготовки майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти Польщі до професійної діяльності в системі освіти

дорослих для творчого використання конструктивних ідей європейського досвіду в сучасній вищій школі України. Охарактеризовано систему освіти дорослих у Польщі та розкрито передумови виникнення ідеї підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в зазначеній системі. З'ясовано зміст, форми й методи підготовки майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти Польщі до професійної діяльності в системі освіти дорослих. Здійснено порівняльно-педагогічний аналіз підготовки майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти Польщі та України до професійної діяльності в системі освіти дорослих, розробити рекомендації щодо впровадження польського досвіду в закладах вищої освіти України.

Гуляєва, М. М. (2021). Професійна підготовка андрагогів в університетах Німеччини: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ: ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України. 308 с.

URL: http://ipood.com.ua/data/avtoreferaty_i_dysertatsii/2021/HULIAIEVA_diserNW_pas.pdf

(дата звернення: 15.08.2022 р.).

Гуляєва М. М. (2021). Професійна підготовка андрагогів в університетах Німеччини: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ: ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України. 22 с.

URL:

http://ipood.com.ua/data/avtoreferaty_i_dysertatsii/2021/HULIAIEVA_avtoreferatNW_pas.pdf

(дата звернення: 15.08.2022 р.).

У дисертації досліджено проблему професіоналізації освіти дорослих у Німеччині; обґрунтовано роль німецьких університетів у реалізації ідеї безперервної академічної освіти та подальшої академічної професіоналізації освіти дорослих. Визначено характерні риси академічної підготовки андрагогів в університетах Німеччини. Проаналізовано теорії професіоналізації як концептуальні основи професійної підготовки андрагогів у Німеччині.

Обґрунтовано роль університетів в утвердженні ідеї академічної безперервної освіти та подальшій академічній професіоналізації освіти дорослих в Німеччині. Розкрито систему визнання, сертифікації і підвищення кваліфікації фахівців освіти дорослих у Німеччині. Представлено результати компаративного аналізу українського і німецького досвіду щодо конструювання профілю андрагога. Схарактеризовано стан і перспективи підготовки андрагогів в Україні. Представлено зміст освітньої програми «Освіта дорослих» спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» другого (магістерського) рівня вищої освіти, що реалізується на факультеті педагогіки, психології та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Окреслено можливості творчого використання конструктивних ідей німецького досвіду в процесі професіоналізації освіти дорослих в Україні.

Давидова, В. Д. (2008). Неформальна освіта дорослих у навчальних гуртках Швеції: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Київ: КНУ ім. Т. Шевченка.

Давидова, В. Д. (2008). Неформальна освіта дорослих у навчальних гуртках Швеції: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Київ: КНУ ім. Т. Шевченка.

У дисертації з проблеми неформальної освіти дорослих у навчальних гуртках Швеції, зокрема, проаналізовано специфіку підготовки керівників навчальних гуртків для дорослого населення. Доведено важливість взаємодії інституцій формальної і неформальної освіти щодо професійної підготовки кадрів для народних вищих шкіл і здійснення досліджень фолкбїлднінгу, їх законодавчої, фінансової підтримки на рівні держави. Виявлено, що підготовка керівників гуртків, викладацьких кадрів для народних вищих шкіл здійснюється у державних закладах вищої освіти, а також у народних вищих школах на спеціальних короткотермінових курсах, які, в свою чергу, можуть організовувати навчальні гуртки з підготовки керівників гуртків. Обґрунтовано,

що підготовка керівників гуртків є практично-орієнтованою, цілеспрямованою й здійснюється шляхом моделювання реального навчального процесу з пріоритетом формування функціональних компетентностей. Обґрунтовано висновок про те, що від керівників навчальних гуртків не вимагається наявність професійної педагогічної освіти, водночас серед обов'язкових вимог – спеціальна підготовка для майбутніх керівників навчальних гуртків. Виявлено, що спеціальна підготовка майбутніх керівників навчальних гуртків здійснюється на відповідних семінарах тощо.

Жижко, О. А. (2014). Становлення та розвиток професійної освіти маргінальних груп населення Мексики та Венесуели: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ: ШООД НАПН України.

Жижко, О. А. (2014). Становлення та розвиток професійної освіти маргінальних груп населення Мексики та Венесуели: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ: ШООД НАПН України.

У дисертації, присвяченій аналізу проблеми становлення й розвитку професійної освіти маргінальних груп населення Мексики та Венесуели, в окремому підрозділі висвітлено окремі аспекти підготовки педагогічного персоналу для роботи з маргіналами. Доведено, що професійна підготовка андрагогів у Мексиці й Венесуелі здійснюється в умовах формального (професійно-андрагогічна та післядипломна андрагогічна освіта) й неформального особистісно орієнтованого навчання у державних і приватних закладах на основі інтегративного, міждисциплінарного, андрагогічного, людиноцентричного, акмеологічного підходів, що сприяє розвитку професійної компетентності педагогічного персоналу, який працює з дорослими. Виявлено, що розроблення навчальних програм з підготовки педагогічного персоналу для роботи з дорослими (інструкторів-андрагогів, тьюторів) здійснюється з урахуванням рекомендацій міжнародних організацій щодо зв'язку між соціально-культурним середовищем й освітою дорослих, ролі тьютора в

управлінні освітою дорослих, попереднього досвіду роботи з дорослими тощо; в їхній підготовці використовуються інтерактивні технології навчання.

Литовченко, І. М. (2018). Теорія і практика корпоративної освіти у Сполучених Штатах Америки: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ: ШООД НАПН України. 559 с.

Литовченко, І. М. (2018). Теорія і практика корпоративної освіти у Сполучених Штатах Америки : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ: ШООД НАПН України. 40 с.

У дисертаційному дослідженні з теорії і практики корпоративної освіти у Сполучених Штатах Америки окремий розділ присвячено висвітленню особливостей підготовки андрагогічного персоналу для системи корпоративної освіти у США. Виявлено, що: навчання персоналу в організаціях здійснюють три категорії фахівців: фахівці в сфері освіти дорослих; особи зі знанням виробництва й відповідною технічною освітою, які не мають андрагогічної підготовки; особи зі знанням виробництва й технічною освітою, які є також фахівцями у сфері освіти дорослих; для підготовки тренерів розроблено два види програм – сертифіковані, що передбачають оцінювання знань і вмінь використовувати ці знання в процесі навчання працівників компаній, і програми, що передбачають отримання вчених ступенів. Висвітлено специфіку бакалаврських, магістерських і докторських програм закладів вищої освіти для практиків у галузі навчання й розвитку людських ресурсів, наголошено на високій популярності серед корпоративних тренерів тематичних тренінгів з розвитку професійних компетентностей. Зазначено, що тренери мають широкі можливості здобуття відповідної освіти й учених ступенів у закладах вищої освіти. Акцентовано увагу на тому, що значна частина фахівців у галузі корпоративної освіти працює без офіційного підтвердження рівня своєї кваліфікації, оскільки для роботи в цій освітній галузі наявність сертифіката чи диплома про вищу освіту не є обов'язковою.

Махиня, Н. В. (2019). Тенденції розвитку освіти дорослих у країнах Європейського Союзу: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. Черкаси: ЧНУ імені Богдана Хмельницького.

Махиня, Н. В. (2019). Тенденції розвитку освіти дорослих у країнах Європейського Союзу: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. Черкаси: ЧНУ імені Богдана Хмельницького.

У дисертації, присвяченій висвітленню тенденцій розвитку освіти дорослих у країнах Європейського Союзу, зокрема, акцентовано увагу на підготовці андрагогів (тренерів, тьюторів, фасилітаторів, коучів). Автором здійснено аналіз окремих європейських документів щодо підготовки педагогічного персоналу для сфери освіти дорослих, професійних і кваліфікаційних стандартів викладача для дорослих, викладено сутність професії андрагога, кваліфікаційні вимоги до таких фахівців. Дослідницею зроблено висновки про те, що підготовка андрагогів здійснюється у форматі допрофесійного та професійного навчання й становить окремий напрям освіти фахівців. Особливу увагу приділено висвітленню особливостей використання онлайн навчання (курсів і програм) для професійного розвитку фахівців у сфері освіти дорослих, характеристиці чинників, що сприяють використанню андрагогами онлайн програм професійного розвитку, онлайн-ресурсів для професійного розвитку тощо.

Огієнко, О. І. (2009). Тенденції розвитку освіти дорослих у скандинавських країнах (друга половина XX століття): автореф. дис ... д-ра пед. наук: 13.00.01. Київ: ШООД АПН України.

Огієнко, О. І. (2009). Тенденції розвитку освіти дорослих у скандинавських країнах (друга половина XX століття): автореф. дис ... д-ра пед. наук: 13.00.01. Київ: ШООД АПН України.

У дисертаційному дослідженні щодо тенденцій розвитку освіти дорослих у скандинавських країнах (друга половина XX століття)», зокрема, автором обґрунтовано взаємозв'язок між ефективністю функціонування систем освіти

дорослих і рівнем сформованості професійної компетентності педагога для дорослих, проаналізовано особливості професійної підготовки андрагогічного персоналу у досліджуваних країнах на основі «піраміди андрагогічного персоналу» Е. Хоула з урахуванням специфіки виконання ними декількох професійних ролей. Представлено результати аналізу змісту теоретичної підготовки педагога для дорослих у Данії, Швеції та Норвегії, а також охарактеризовано моделі професійної підготовки андрагогів (педагогів для дорослих), що доповнюють одна одну й відповідають потребам фахівців широкого й вузького профілів (академічна, проблемно-орієнтована, практико-орієнтована).

Пазюра, Н. В. (2014). Теорія і практика внутрішньофірмової підготовки виробничого персоналу в Японії та Південній Кореї: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ: ШООД НАПН України.

Пазюра, Н. В. (2014). Теорія і практика внутрішньофірмової підготовки виробничого персоналу в Японії та Південній Кореї: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ: ШООД НАПН України.

У дисертації з теорії і практики внутрішньофірмової підготовки виробничого персоналу в Японії та Південній Кореї, зокрема, встановлено, що в Японії підготовка педагогічного персоналу (інструкторів, менторів, коучів, супервізорів) здійснюється шляхом формального навчання, одержання спеціальних ліцензій; одержання ліцензії, сертифікату інструктором можливе за умови складання відповідного тестування на основі досвіду практичної роботи, а також після навчання на підготовчих курсах, складання кваліфікаційних іспитів тощо. Зазначено, що супервізорів для неформальної підготовки на робочому місці готують відповідно до акредитованих програм «Підготовка в межах промисловості для супервізорів», які ґрунтуються на засадах андрагогіки. Підготовка супервізорів у межах промисловості здійснюється за трьома професійними програмами J-program: програма професійних інструкцій

Job Instruction; програма професійних методів Job Methods; програма професійних (робочих) взаємовідносин Job Relations. Встановлено, що для здійснення педагогічної діяльності в південнокорейських компаніях педагогічний персонал має володіти навичками функціональних консультантів (з академічною освітою не нижче магістерського рівня) у промисловій галузі, психолога-консультанта та організатора навчальної діяльності, а також достатнім рівнем знань щодо сучасних технологій навчання. Обґрунтовано висновок про те, що розвиток професійно важливих якостей педагогічного персоналу забезпечується шляхом упровадження науково-обґрунтованого поєднання психолого-педагогічної і фахової підготовки, участі у різноманітних програмах професійного розвитку, співпраці з різними професійними організаціями, асоціаціями тощо.

Самодумська, О. Л. (2020). Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх науково-педагогічних працівників до навчання дорослих в умовах неформальної освіти: дис. д-ра пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя: Класичний приватний університет. 687 с.

URL: http://virtuni.education.zp.ua/info_cpu/sites/default/files/disertaciya.pdf

(дата звернення: 20.05.2022 р.).

Самодумська, О. Л. (2020). Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх науково-педагогічних працівників до навчання дорослих в умовах неформальної освіти: автореф. дис. д-ра пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя: Класичний приватний університет. 40 с.

Обґрунтовано доцільність підготовки майбутніх науково-педагогічних працівників до навчання дорослих в умовах неформальної освіти у межах магістратури закладів вищої освіти. Розроблено концепцію такої підготовки в закладах вищої освіти. Здійснено розробку, впровадження та експериментальну перевірку авторської моделі підготовки майбутніх науково-педагогічних працівників до навчання дорослих в умовах неформальної освіти та дослідної

програми педагогічного супроводу такої підготовки у межах магістратури закладів вищої освіти. У підготовці майбутніх науково-педагогічних працівників до навчання дорослих в умовах неформальної освіти пріоритетним визначено дотримання організаційно-педагогічних умов та єдності професійно-значущих домінант (соціально-ціннісної, компетентісно-професійної, практико-академічної, гуманістичної). На основі розробленої професіограми андрагога та її моделі – «професіографічного квадранту» створено портрет майбутнього науково-педагогічного працівника зі сформованою готовністю до навчання дорослих в умовах неформальної освіти. Підготовлено глосарій щодо найпоширеніших у сфері неформальної освіти технологій навчання дорослих та освітніх подій.

Самойленко, О. А. (2019). Тенденції розвитку освіти дорослих у Словаччині (друга половина XX – початок XXI століття): дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Житомир: ЖДУ ім. Івана Франка. 490 с.

URL: http://eprints.zu.edu.ua/30319/1/dys_Samojlenko.pdf

(дата звернення: 19.05.2022 р.).

Самойленко, О. А. (2019). Тенденції розвитку освіти дорослих у Словаччині (друга половина XX – початок XXI століття): автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Житомир: ЖДУ ім. Івана Франка. 42 с.

URL: http://eprints.zu.edu.ua/30167/1/avt_Samojlenko.pdf

(дата звернення: 19.05.2022 р.).

У дисертації «Тенденції розвитку освіти дорослих у Словаччині (друга половина XX – початок XXI століття)» окремий підрозділ присвячено аналізу словацького досвіду підготовки фахівців у галузі освіти дорослих (андрагогів, тренерів, лекторів тощо). Автором доведено, що у досліджуваній країні профільну освіту передбачено лише для тих фахівців, які задіяні у роботі з дорослими у різноманітних закладах освіти, в яких за умовами акредитації фахівці повинні мати освіту андрагога. Виявлено, що для педагогів у галузі

освіти дорослих, які пройшли навчання у закладах вищої освіти на учительських програмах, не існує обов'язкової вимоги щодо спеціальної андрагогічної підготовки. З'ясовано, що акредитовані спеціальні навчальні програми подальшої освіти однією із умов для фахівця у галузі освіти дорослих визначають наявність відповідної освіти андрагога. Наголошено, що у Словацькій Республіці в основу підготовки фахівців у галузі освіти дорослих покладено кваліфікаційно-компетентнісний підхід, а зміст підготовки реалізується через спеціальні й загальні навчальні предмети, вивчення яких сприяє формуванню й розвитку спеціальної (андрагогічної), методичної, соціально-психологічної, диференціально-психологічної, рефлексивної та індивідуально-особистісної компетентності фахівців у галузі освіти дорослих.

Теренко, О. А. (2020). Тенденції розвитку освіти дорослих у США і Канаді (друга половина XX – початок XXI століття): дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Київ: ШООД імені Івана Зязюна НАПН України.

Теренко, О. А. (2020). Тенденції розвитку освіти дорослих у США і Канаді (друга половина XX – початок XXI століття): автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Київ: ШООД імені Івана Зязюна НАПН України.

У дисертаційному дослідженні, присвяченому аналізу тенденцій розвитку освіти дорослих у США і Канаді (друга половина XX – початок XXI століття), зокрема, акцентовано увагу на окремих особливостях підготовки і сертифікації фахівців з освіти дорослих у досліджуваних країнах. Виявлено, що: підготовка фахівців у галузі освіти дорослих здійснюється у понад 60 американських закладах вищої освіти; ті, хто навчається за бакалаврськими й магістерськими програмами, можуть додатково опанувати програму з освіти дорослих (денний, вечірній, недільний, дистанційний формати) та отримати додатковий сертифікат; курси з підготовки до роботи з дорослими проводять Літні школи, які організовують американські університети; короткотермінові курси з

підготовки до навчання дорослих функціонують в університетах і коледжах. Доведено, що у наявних варіантах оволодіння професійними компетентностями андрагога у США їх спільними характеристиками є базування на особистісно-орієнтованій моделі професійної підготовки андрагога, її практикоорієнтованість, варіативність, елективність курсів і навчальних програм підготовки, широке застосування інноваційних технологій, дистанційного навчання, можливість підготовки за персоніфікованими освітніми програмами тощо.

Терьохіна, Н. О. (2015). Організаційно-педагогічні засади розвитку неформальної освіти дорослих у США (остання чверть XX – XXI століття): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка.

Терьохіна, Н. О. (2015). Організаційно-педагогічні засади розвитку неформальної освіти дорослих у США (остання чверть XX – XXI століття): автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка.

У дисертаційному дослідженні, присвяченому висвітленню організаційно-педагогічних засад розвитку неформальної освіти дорослих у США (остання чверть XX – початок XXI століття), зокрема, доведено, що підготовка андрагогів у США здійснюється з 20-х років XX століття, й спрямовується на формування андрагогічних компетентностей, стимулювання особистісного розвитку фахівця-андрагога. Виявлено, що підготовка педагогів для дорослих у США вирізняється гнучкістю форм, видів і рівнів освіти; розмаїттям термінів навчання; відкритістю й варіативністю, практичною зорієнтованістю, міждисциплінарністю навчальних програм тощо. Виявлено, що забезпеченню взаємозв'язку теорії з практикою сприяє упровадження концепції «рефлексуючого практика», що слугує підґрунтям професійної підготовки андрагога.

Чугай, О. Ю. (2016). Професійна підготовка педагогічного персоналу для системи освіти дорослих у США: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ: ШООД імені Івана Зязюна НАПН НАПН України.

Чугай, О. Ю. (2016). Професійна підготовка педагогічного персоналу для системи освіти дорослих у США: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ: ШООД імені Івана Зязюна НАПН НАПН України. 20 с.

У дисертації вперше в українській педагогічній науці здійснено цілісний аналіз проблеми професійної підготовки педагогічного персоналу для системи освіти дорослих у США; проаналізовано її становлення й особливості розвитку, розроблено відповідну періодизацію (чотири періоди); виокремлено структурні, змістові, процесуальні особливості підготовки андрагогів; визначено перспективні напрями розвитку професійної підготовки фахівців-андрагогів та окреслено можливості використання прогресивних ідей американського досвіду для реформування української системи освіти на національному й інституційному рівнях. Доведено, що американські університети здійснюють підготовку педагогів для дорослих за магістерськими та докторськими програмами і кожен заклад самостійно визначає перелік компетентностей андрагога.

Посібники, методичні рекомендації і вказівки

Авшенюк, Н. М. (2020). Професійний розвиток педагогічного персоналу в Австралії: методичні рекомендації. Кропивницький: Імекс-ЛТД. 73 с.

URL: <http://ipood.com.ua/e-library/tendenci-rozvitku-osviti-doroslih-u-rozvinenih-kranah-svitu/profesiyniy-rozvitok-pedagogichnogo-personalu-v-avstrali/>

(дата звернення: 05.10.2022 р.).

У методичних рекомендаціях розкрито теоретичні засади професійного розвитку педагогічного персоналу Австралії; визначено його структурно-організаційні основи; охарактеризовано змістовий компонент, розглянуто форми і

методи його реалізації; проаналізовано роль професійних організацій у професійному розвитку вчителів Австралії; на підставі порівняльного аналізу розроблено рекомендації щодо можливостей використання конструктивних ідей австралійського досвіду в забезпеченні професійного розвитку педагогів в Україні. Рекомендовано для використання у процесі підготовки і підвищення кваліфікації фахівців педагогічного профілю в закладах освіти України.

Особистісний розвиток дорослих у неперервній професійній освіті [посібник] / авт. кол.: Аніщенко О.В., Баніт О.В., Василенко О.В., Волярська О.С., Дорошенко Н.І., Зінченко С.В., Сігаєва Л.Є. К.: ІШООД НАПН України, 2016. 381 с.

Аніщенко О. В. Особистісний і професійний розвиток дорослих: використання потенціалу групи

URL: <http://lib.iitta.gov.ua/713233/>

(дата звернення: 19.10.2022 р.).

У виданні, з-поміж інших аспектів, в окремому тематичному блоці підрозділу посібника висвітлено окремі аспекти діяльності андрагога як фахівця з освіти дорослих. Обґрунтовано нагальність професійної підготовки андрагогів в Україні, а також внесення професії «андрагог» до Державного класифікатора професій України (ДК 003:2010). Унаочнено розроблену автором кваліфікаційну характеристику професії (посади) «Андрагог» для педагогічних і науково-педагогічних працівників закладів формальної і неформальної освіти (проєкт).

Дубасенюк, О. А., & Самойленко, О. А. (2020). Основи андрагогіки (для фахівців у галузі освіти дорослих): навч.-методичний посібник. Житомир: Видво ЖДУ ім. І. Франка. 247 с.

URL: <http://eprints.zu.edu.ua/31429/> (дата звернення: 12.06.2022 р.).

У навчально-методичному посібнику висвітлено сучасні тенденції управління та організації освіти дорослих; розкрито сутність, предмет та

завдання андрагогіки як галузі наукового знання про навчання дорослих; схарактеризованого дорослу людину як суб'єкта навчання; представлено зарубіжних досвід функціонування освіти дорослих; визначено методичні аспекти навчання дорослих та особливості підготовки фахівців у цій сфері суспільного життя. Посібник адресовано викладачам закладів вищої та післядипломної освіти, студентам денної та заочної форм навчання педагогічних навчальних закладів, аспірантам, представникам громадських організацій та державних установ, які працюють у галузі освіти дорослих.

Урдзе, Т. Посібник для фахівців з навчання дорослих. DVV International в Україні. К.: ТОВ «Золоті Ворота», б. р. 84 с.

URL: https://www.dvv-international.org.ua/fileadmin/files/eastern-neighbors/Ukraine_pics/Publications/Adult_Education_for_professionals.pdf

(дата звернення: 12.06.2022 р.).

Посібник містить інформацію – рекомендації щодо розроблення та впровадження окремих технологій навчання дорослих (за результатами проекту «Другий шанс» – системний розвиток початкової практичної освіти дорослих у Сербії (FEEA), профінансованого Європейським Союзом, (2010 – 2013 рр.).

Навчальні програми

Огієнко, О. І. (2020). Підготовка андрагогів в зарубіжних країнах: навчальна програма (для здобувачів освітньо-наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 01 – Освіта/Педагогіка). Кропивницький: Імекс-ЛТД. 36 с.

URL: <http://ipood.com.ua/e-library/tendenci-rozvitku-osviti-doroslih-u-rozvinenih-kranah-svitu/pidgotovka-andragogiv-v-zarubijnih-kranah/>

(дата звернення: 19.07.2022 р.).

У навчальній програмі розкрито актуальність, значення, мету й завдання навчальної дисципліни «Підготовка андрагогів в зарубіжних країнах», описано вимоги до знань і вмінь студентів, форми і засоби проміжного та підсумкового

контролю, подано зміст навчальної дисципліни за змістовими модулями. Програму адресовано викладачам ЗВО, ЗППО, здобувачам освіти педагогічних закладів освіти, тренерам громадських організацій.

Фатальчук, С. Д. (2021). Професійний імідж педагога-андрагога: робоча програма навчальної дисципліни для здобувачів другого магістерського рівня вищої освіти спеціальності 011 – Освітні, педагогічні науки за освітньо-професійною програмою Педагогіка вищої школи. Слов'янськ: ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». 8 с.

URL: <https://cutt.ly/zMJEWxa> (дата звернення: 19.07.2022 р.).

Видання містить робочу програму навчальної дисципліни «Професійний імідж педагога-андрагога», покликаної сприяти формуванню іміджевої компетентності здобувачів як майбутніх андрагогів; оволодінню системою наукових понять педагогічної іміджелогії, андрагогіки; набуттю практичних навичок ефективного іміджування в системі освіти дорослих; оволодінню технологією формування позитивного професійного іміджу педагога-андрагога тощо.

Фатальчук, С. Д. (2021). Професійний імідж педагога-андрагога: силабус навчальної дисципліни для здобувачів другого магістерського рівня вищої освіти спеціальності 011 – Освітні, педагогічні науки за освітньо-професійною програмою Педагогіка вищої школи. Слов'янськ: ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». 8 с.

URL:

<https://ddpu.edu.ua/images/stories/silabus/PVSH/2021/%D0%A1%D0%B8%D0%BB%D0%B0%D0%B1%D1%83%D1%81%20%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%84.%D1%96%D0%BC.%D0%BF%D0%B5%D0%B4.%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%80..pdf>

(дата звернення: 24.09.2022 р.).

Силабус містить опис навчальної дисципліни за відповідними складниками. Для вивчення запропоновано 4 теми: 1. Педагогічна іміджелогія

як галузь знань. 2. Теоретичні основи формування іміджу. 3. Роль та місце вербальних і невербальних засобів спілкування в формуванні професійного іміджу педагога-андрагога. 4. Професійний імідж і етикет сучасного педагога-андрагога.

Статті

Аніщенко, О. В. (2020). До питання про стан і перспективи підготовки андрагогів в Україні. Історико-педагогічні студії: Науковий часопис / гол. ред. Н.М. Дем'яненко. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. 13-14. [VI Морозівські читання]. С. 12-16.

URL: http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/33263/1/Anishchenko_12-16.pdf

(дата звернення: 23.09.2022 р.).

Автором висвітлено сучасний стан і перспективи професійної підготовки педагогічного персоналу для сфери освіти дорослих в Україні. Наголошено на здобутках ЗВО у цій сфері (Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»). Охарактеризовано діяльність окремих громадських організацій, спрямовану на розвиток компетентнісного потенціалу педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих.

Аніщенко, О. В. (2020). Зарубіжний досвід підготовки андрагогів: аналіз дисертаційних досліджень у галузі педагогічних наук в Україні. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи: зб. наук. пр. [редкол. Л.Б. Лук'янова (голова) та ін.]; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Київ. 2 (18). С. 129-138.

DOI: [https://doi.org/10.35387/od.2\(18\).2020.131-150](https://doi.org/10.35387/od.2(18).2020.131-150)

(дата звернення: 23.09.2022 р.).

Автором проаналізовано дисертаційні дослідження у галузі педагогічних

наук в Україні, в яких висвітлено зарубіжний досвід підготовки андрагогів. Здійснено класифікацію, систематизацію опрацьованих дисертацій на основі запропонованих автором критеріїв (особистісно-інформаційний, предметно-змістовий, організаційно-процесуальний, науково-ідентифікаційний). Встановлено, що у дисертаціях українських науковців викладено концептуальні, теоретичні засади професійної підготовки сучасних фахівців-андрагогів в окремих європейських країнах, США, Канаді, Мексиці та Венесуелі, змістові, організаційні, процесуальні аспекти професійної підготовки андрагогів. Виокремлено нагальні завдання педагогічної науки і практики в умовах стрімкого зростання попиту і пропозицій на національному ринку освітніх послуг у сфері освіти дорослих. Наголошено на доцільності здійснення подальшого вдосконалення змісту педагогічної освіти, виходячи з цільового спрямування (підготовка до роботи з різними категоріями дорослих), посадових обов'язків фахівців-андрагогів, попередньо здобутої ними освіти (для закладів післядипломної освіти), досвіду діяльності, індивідуальних інтересів, культурно-освітніх потреб тощо.

Аніщенко, О. (2009). Підготовка педагогів до організації освіти дорослих засуджених: концептуальні положення. Професійна освіта: ціннісні орієнтири сучасності: Зб. наук. пр. Заг. ред. І. А. Зязюна. К.; Харків: НТУ «ХП». С. 186-195.

URL: <http://lib.iitta.gov.ua/106516/>

(дата звернення: 13.04.2022 р.).

У статті викладено розроблені автором концептуальні положення підготовки педагогів-андрагогів до навчання дорослих засуджених. Акцентовано увагу на особливостях підготовки педагогічного персоналу для навчання дорослих ув'язнених, специфіці реалізації розроблених автором концептуальних положень з проблеми професійної підготовки педагогів-андрагогів.

Аніщенко, О. В. (2017). Професійна підготовка андрагогів: обґрунтування доцільності в контексті професіоналізації освіти дорослих в Україні. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. 2 (19). С. 155-163.

URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/710537>

(дата звернення: 23.08.2022 р.).

У статті обґрунтовано доцільність професійної підготовки андрагогів і введення професії «андрагог» у Державний класифікатор професій України. Проаналізовано зарубіжний і вітчизняний досвід підготовки педагогічного персоналу до навчання дорослих у контексті професіоналізації освіти дорослих в Україні. Наведено приклади окремих проєктів у галузі неформальної освіти з підготовки педагогічного персоналу до роботи з дорослими. Деталізовано розроблену автором статті кваліфікаційну характеристику професії (посади) «Андрагог» для педагогічних і науково-педагогічних працівників закладів формальної і неформальної освіти. Акцентовано увагу на необхідності здійснення моніторингу якості надання освітніх послуг для дорослих, розроблення й упровадження механізмів визнання результатів неформального та інформального навчання.

Білик, В. В. (2021). Методи активізації навчання здобувачів вищої освіти магістерського рівня: з досвіду викладання андрагогіки. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. 2 (20). С. 72-80.

DOI: [https://doi.org/10.35387/od.2\(20\).2021.72-80](https://doi.org/10.35387/od.2(20).2021.72-80)

(дата звернення 12.09.2022 р.).

Встановлено, що під час вивчення дисципліни «Андрагогіка» у вищій школі доцільним є використання методів активізації навчання, які сприяють більш усвідомленому та ефективному формуванню результатів навчання, підвищенню інтересу до навчання, можливості аналізу власної та командної

(групової), діяльності на занятті, посиленню ступеня об'єктивності оцінювання тощо. Визначено, що під час навчання магістрів дисципліні «Андрагогіка», ефективним буде використання таких методів активізації навчання: метод проєктів, кейс-метод, ігрові методи та портфоліо.

Babushko, S. (2016). Adult educators or adult teachers? (the search for an adequate term). Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи: зб. наук. праць, 1 (12). С. 17–25.

URL: <http://www.adult-education-journal.com.ua/index.php/aej/issue/view/12/13>

(дата звернення 13.09.2022 р.).

Стаття присвячена вирішенню важливого питання – пошуку відповідної термінології щодо позначення осіб, які працюють з дорослими учнями. З англomовної, російськомовної та україномовної науково-педагогічної літератури було вибрано найбільш частотні терміни, що позначають особу, яка працює з дорослими учнями. Автор проаналізував їх дефініції та визначив причини вживання різних термінів. Також було з'ясовано переваги та недоліки вживання того чи іншого терміну.

Годецька, Т. (2022). Підготовка андрогогів у зарубіжних країнах: інформаційний аспект. Молодь і ринок. 6 (204). С. 156-162.

URL: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/265884/261897>

(дата звернення 12.09.2022 р.).

У статті проаналізовано праці українських вчених щодо підготовки андрагогів у зарубіжних країнах. Висвітлено перспективні напрями підготовки андрагогів. Розглянуто інноваційні здобутки зарубіжних країн щодо професійної підготовки педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих (США, Угорщини, Швеції, Грецької Республіки).

Годлевська, К. В. (2019). Професійна підготовка андрагогів в Угорщині. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. 2 (16). С. 138–145.

DOI: [https://doi.org/10.35387/od.2\(16\).2019.138-145](https://doi.org/10.35387/od.2(16).2019.138-145)

(дата звернення: 25.08.2022 р.).

У статті науково обґрунтовано особливості організації і змісту професійної підготовки андрагогів в університетах Угорщини. З'ясовано, що підготовка андрагогів відбувається на рівні бакалаврату (Організація спільноти) і магістратури (Андрогогіка), здобути яку можна як у педагогічних, так і непедагогічних закладах вищої освіти. На основі аналізу навчальних планів і програм професійної підготовки андрагогів визначено особливості змісту, зокрема показано, що він побудований на принципах науковості, проблематизації, інтегративності, індивідуалізації, диференціації, варіативності, прогностичності, цілісності. Підтверджено, що велику частку професійної підготовки становлять знання про функціонування людини на сучасному ринку праці, принципи розвитку і навчання співробітників організацій та особливості сучасних технологій навчання дорослої людини. Показано, що важливим напрямом діяльності андрагогів в Угорщині є робота з інтегрування найбільш незахищених верств населення в соціум, а також із розвитку освітніх, наукових, інституційних і методичних навичок.

Дубасенюк, О., & Самойленко, О. (2019). Підготовка спеціалістів у галузі освіти дорослих: досвід Словацької Республіки. Освіт. простір України. 16. С. 7–14.

DOI: : 10.15330/esu.16.7-14

URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/1044/1/3.pdf>

Автором наголошено, що підготовка спеціалістів у галузі освіти дорослих суголосна концепції освіти упродовж життя. Проаналізовано досвід європейських

країн, зокрема Словацької Республіки, щодо підготовки андрагогів для різних галузей суспільного життя на засадах інтердисциплінарного андрагогічного компетентнісного підходу з урахуванням тенденції до забезпечення ринку праці кваліфікованими фахівцями. Обґрунтовано доцільність підготовки в Україні педагогічного персоналу у галузі освіти дорослих із присвоєнням професійної кваліфікації «Андрагог».

Ізбаш, С. (2017). Проблема андрагогічної підготовки педагогічного персоналу як викладачів для освіти дорослих. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. 1. С. 80-85.

DOI: <https://doi.org/10.25128/2415-3605.17.1.13>

URL: <http://nzp.tnpu.edu.ua/article/view/102681>

(дата звернення 09.10.2022 р.).

Автором проаналізовано досвід андрагогічної підготовки педагогічного персоналу як викладачів для освіти дорослих. Представлено різні підходи до визначення поняття «андрагогічна підготовка», узагальнено сучасні практики андрагогічної підготовки та визначено особливості сучасного стану андрагогічної підготовки. Встановлено, що термін «андрагогічна підготовка» наразі не увійшов у широкий науковий обіг. Вказано, що процес андрагогічної підготовки має фрагментарний характер та досі не набув ознак цілісного андрагогічного процесу. Доведено, що наукові основи діяльності педагогічного персоналу у різних формах інформаційно-освітньої взаємодії з дорослими тільки починають формуватися. Здійснено класифікацію дорослих як суб'єктів андрагогічного процесу. Запропоновано організувати підготовку педагогічного персоналу як викладачів для навчання дорослих на основі спеціальності «Педагогіка вищої школи» з присвоєнням кваліфікації «викладач-андрагог».

Кучерова, О. В. (2019). Підготовка андрагогів як актуальна проблема сучасної професійної педагогіки. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка: науковий часопис. Серія Педагогічні науки. Чернігів: НУЧК. 1(157). С. 77-80.

URL: <https://visnyk.chnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/12/Kucherova.pdf>

(дата звернення 13.05.2022 р.).

У статті проаналізовано деякі особливості розвитку освіти людей третього віку в контексті проблеми старіння нації. Обґрунтовано актуальність проблеми вдосконалення та подальшого розвитку сфери освіти в Україні, що зумовлено необхідністю підготовки компетентних фахівців-педагогів для роботи з людьми третього віку. Потлумачено поняття «педагог» та «андрагог», спираючись на різноманітні джерела та нормативні документи України. Акцентується увага на актуальності питання виокремлення професії андрагога з широкого загалу педагогічних працівників.

Литовченко, І. (2017). Андрагогічна підготовка педагогічного персоналу до навчання дорослих: американський досвід для України. Витоки педагогічної майстерності. 19. С. 215-221.

URL: <http://dSPACE.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/8564/1/Litovchenko.pdf>

(дата звернення 18.09.2022 р.).

У статті проаналізовано можливості використання інноваційних ідей американського досвіду щодо підготовки педагогічного персоналу до навчання дорослих; акцентується увага на педагогічних ідеях американського андрагога М. Ноулза щодо андрагогічної підготовки педагогів для дорослих.

Лук'янова, Л. (2019). Підготовка андрагогів для системи освіти дорослих в Угорщині. Edukacja Zawodowa i Ustawiczna. 4. S. 231-244.

URL: http://www.aps.edu.pl/media/3404587/34_eziu_4-2019_1_lukianova.pdf

(дата звернення 17.05.2022 р.).

У статті розкрито роль педагогічного персоналу для роботи з дорослими у

сучасній системі освіти дорослих. Обґрунтовано факт безпосередньої залежності між ефективністю функціонування цієї системи та ступенем підготовленості педагогів для навчання дорослих. Представлено аналіз й узагальнення підходів щодо організації професійної підготовки педагогічного персоналу для роботи з дорослими в Угорщині. Доведено, що професійна діяльність андрагогів спрямована на дотримання європейських тенденцій розвитку освіти дорослих та сприяє інтегруванню найбільш незахищених верств населення країни в соціум. Виявлено, що підготовка фахівців відбувається на рівні бакалаврату (Організація спільноти) і магістратури (Андрагогіка); спеціальність є однією із найбільш популярних у країні, здобути яку можна як у педагогічних, так і непедагогічних вищих закладах освіти. Зосереджено увагу на змістових аспектах підготовки фахівця зі спеціальності «андрагогіка» як нової, подиктованої вимогами соціально-економічної ситуації країни. Представлено рівневу систему професійної підготовки андрагога та висвітлено змістове наповнення підготовки цих фахівців, проаналізовано навчальні плани магістерської підготовки Дебреценського та Будапештського університетів.

Лук'янова, Л. Б. (2018). Підготовка педагогічного персоналу для роботи з дорослими: досвід Польщі для України. Імідж сучасного педагога. 6 (183). С. 7–13.

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2018-6\(183\)-7-13](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2018-6(183)-7-13)

(дата звернення 05.08.2022 р.).

Автором презентовано підготовку педагогічного персоналу для роботи з дорослими як важливу сферу діяльності суспільства. Обґрунтовано нагальність розвитку системи підготовки фахівців для освіти дорослих, що зумовлено різноманітністю виконуваних професійних ролей із урахуванням вимог формальної (викладачі педагогічних та андрагогічних дисциплін; викладачі вузькоспеціалізованого профілю; спеціалісти-дослідники в галузі освіти

дорослих; консультанти, методисти, експерти, організатори, тьютори, інспектори; соціальні працівники, працівники апарату управління) і неформальної (андрагог-експерт; андрагог-консультант; інспектор; андрагог-організатор; андрагог-агент по зв'язках; андрагог-стимулювальник; андрагог-генератор ідей) складових системи освіти дорослих. Розкрито особливості становлення і розвитку професійної підготовки андрагогів у Польщі. Проаналізовано та узагальнено сучасні підходи щодо організації професійної підготовки педагогічного персоналу для роботи з дорослими у Польщі; обґрунтовано сучасні польські тенденції, притаманні цьому процесу. Визначено особливості цієї підготовки на бакалаврському і магістерському рівнях. Приділено увагу теоретико-методологічному, законодавчому, змістовому та технологічному аспектам цієї підготовки, спрямованої на формування і розвиток професійної компетентності андрагогів. Виокремлено позитивні ідеї досвіду Польщі, які доцільно імплементувати в освітнє середовище України.

Огієнко, О. І. (2017). Сучасні тенденції професійної підготовки фахівців-андрагогів: європейський вимір. Професійна і неперервна освіта: польсько-український науковий щорічник. 2. С. 509-521.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/712455>

(дата звернення: 14.10.2022 р.).

У статті проаналізовано сучасні підходи до професійної підготовки андрагогічного персоналу у європейських країнах. З'ясовано, що підготовки андрагогів є складною, динамічною системою, що швидко та адекватно реагує на потреби освіти дорослих; показано, що її визначальними характеристиками є гнучкість у визначенні форми та тривалості навчання, наявність професійного досвіду претендентів; відкритість навчального плану до змін відповідно до вимог ринку праці, суспільства та його спрямованість як на формування наукового знання, розуміння сутності освіти дорослих, так й на оволодіння дослідницькими навичками та андрагогічною компетентністю; співробітництво

між дорослими студентами та викладачем, суб'єкт-суб'єктні відношення між ними; застосування концепції «рефлексуючого практика»; диверсифікація навчальних програм, які сфокусовані на формуванні андрагогічної, комунікативної, рефлексивної компетентностей. Виявлено, що провідними тенденціями професійної підготовки фахівців-андрагогів у країнах Європи є її професіоналізація, сертифікація та європеїзація.

Ончул, Н. А. (2018). Наукові підходи до обґрунтування системи професійної підготовки викладачів-андрагогів в університетах Словачької Республіки. Історико-педагогічні студії. V Морозівські читання.

URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/33570/1/Onchul.pdf>

(дата звернення: 12.10.2022 р.).

У статті здійснено систематизацію українських науково-літературних джерел з проблеми підготовки викладачів-андрагогів у Словачькій Республіці на тлі загальноєвропейських тенденцій. Проаналізовано історичні етапи розвитку, обґрунтовано поняття, розглянуто основні наукові підходи, організацію підготовки андрагогів. Визначено напрями наукового пошуку сучасних форм та моделей забезпечення професійної підготовки викладачів-андрагогів.

Орос, І. (2019, лютий). Роль формальної, неформальної та інформальної освіти у підготовці персоналу для системи освіти дорослих. Науковий вісник мну імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. 1 (64). С. 181-185.

URL: <https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/bitstream/123456789/799/3/Rol%CA%B9-formal%CA%B9noyi-neformal%CA%B9noyi-ta-informal%CA%B9noyi-osvity-u-pidhotovtsi-personaludlya-systemy-osvity-doroslykh%20%281%29.pdf>

(дата звернення: 13.10.2022 р.).

У статті окреслено значення формальної, неформальної та інформальної освіти у підготовці педагогічного персоналу для сфери освіти дорослих.

Акцентовано увагу на важливості ролі Європейської Асоціації Освіти Дорослих (European Association of Adult Education (EAAE)).

Пехота, О. М. (2018). Підготовка тренера-андрагога в неформальній освіті дорослих. Концептуальні засади розвитку освіти дорослих: світовий досвід, українські реалії і перспективи: збірник наукових статей / [кол. авторів]; за ред. Кременя В. Г., Ничкало Н. Г.; укл. Аніщенко О. В., Лук'янова Л. Б. Київ: Знання України. С. 180-185.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/712504/> (дата звернення: 05.07.2022 р.).

Автором проаналізовано проблему підготовки тренера-андрагога у неформальній освіті дорослих. Акцентовано увагу на специфіці тренінгової «Програми з підготовки професіоналів у галузі освіти дорослих включно з питаннями громадянської освіти», ініційованої Інститутом міжнародного співробітництва Німецької асоціації народних університетів (DVV International в Україні) та зреалізованої у співпраці з Ініціативним центром сприяння активності та розвитку громадського почину «Єднання». Зазначено, що цільова група тренінгу мала змогу поглибити знання про освіту дорослих як складову сучасної системи освіти, а також удосконалити навички, вміння планувати, організовувати, здійснювати, оцінювати навчальний процес в освіті дорослих згідно циклу навчання; керувати комунікацією в навчальній групі; вміння мотивувати учасників і підтримувати їх у подоланні бар'єрів у навчанні.

Постригач, Н. О. (2019). Особливості застосування каскадного підходу в освіті дорослих Грецької Республіки. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. 2. С. 166–176.

DOI: [https://doi.org/10.35387/od.2\(16\).2019.166-176](https://doi.org/10.35387/od.2(16).2019.166-176)

(дата звернення: 05.07.2022 р.).

У публікації проаналізовано основні характеристики, переваги та вимоги до каскадної моделі навчання та освіти дорослих Грецької Республіки. Зазначено, що розвиток освіти дорослих і підготовка педагогічного персоналу для цієї сфери

були визнані серед актуалітетів політики Грецької Республіки та ЄС. Виявлено, що упродовж періоду менше, ніж п'ятнадцяти років, у Греції понад 20 000 педагогів для дорослих пройшли навчання за допомогою каскадної моделі (чотири «хвили» (періоди). Доведено, що вибір каскадного підходу може стати найкращим рішенням, коли йдеться про численну цільову групу тих, хто навчається та обмеженість ресурсів (часових, матеріальних тощо). Обґрунтовано, що вирішальними факторами впровадження каскадної моделі є: урахування освітніх потреб тих, хто навчається; ретельний добір експертів і тренерів на першому етапі; постійний моніторинг підготовки програм та їх упровадження; ґрунтовність навчальних матеріалів.

Самодумська, О. Л. (2018). Підготовка науково-педагогічних працівників до діяльності у неформальній освіті дорослих: реалії та перспективи. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки / гол. ред. Г. Є. Киричук, відп. ред. Н. А. Сейко. Житомир: Вид-во Житомирського держ. ун-ту імені І. Франка, 4 (95). С. 166–175.

URL: https://visnyk.zu.edu.ua/pdf/visnyk95_pedagog.pdf

(дата звернення: 23.09.2022 р.).

У статті схарактеризовано сутність, соціальну і культурну значимість, особливості і провідні функції сучасної неформальної освіти дорослих. Обґрунтовано перспективи вирішення проблеми забезпечення неформальної освіти дорослих професійними кадрами завдяки організації спеціальної фахової підготовки. Визнання значущості неформальної освіти дорослих, забезпечення її кваліфікованими кадрами, організація і здійснення спеціальної фахової підготовки майбутніх науково-педагогічних працівників дозволить сприяти адаптації дорослих до мінливих соціально-економічних змін, здобувати нові професії, запобігати конфліктам в життєдіяльності окремих спільнот і суспільства в цілому, допоможе маргінальним групам населення вирішувати їхні проблеми тощо.

Самойленко, О.А. (2019). Перспективи підготовки педагогічного персоналу у галузі освіти дорослих в умовах євроінтеграції. Андрагогічний вісник. Житомир: Вид. ЖДУ ім. І.Франка. 10. С. 36-47

URL: <http://eprints.zu.edu.ua/31157>

URL: http://library.zu.edu.ua/andragogichnyi_visnyk.html

(дата звернення: 23.09.2022 р.).

У публікації висвітлено перспективи підготовки педагогічного персоналу у галузі освіти дорослих в умовах євроінтеграції. Зазначено, що сучасний стан розвитку суспільства потребує посилення уваги до дорослого як суб'єкта освітнього процесу з одного боку, та андрагога як фахівця у галузі освіти дорослих – з іншого. Наголошено, що у співпраці з дорослим, спираючись на його особистий досвід, андрагог спроможний витворити нове смислове життєве поле дорослого у професійному й особистісному аспектах. Обґрунтовано важливість належної підготовки фахівців у галузі освіти дорослих на засадах андрагогічного, компетентнісного підходів.

Саяпіна, С., Коркішко, О., & Коркішко, А. (2021). Навчальний курс «Акмеологічні технології» в системі андрагогічної підготовки магістрів педагогіки вищої школи. Гуманізація навчально-виховного процесу. 1 (100). С. 7-17.

DOI: <https://doi.org/10.31865/2077-1827.1002021.245379>

(дата звернення: 17.10.2022 р.).

У статті наголошено на актуальності підготовки педагогів-андрагогів як фахівців, які професійно здійснюють навчання дорослих (у рамках підготовки магістрів спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки). Констатовано, що професійному становленню магістрів педагогіки вищої школи допомагає навчальна дисципліна «Акмеологічні технології». Акцентовано увагу на тому, що в межах зазначеного курсу майбутні викладачі вивчають: предмет акмеології, його місце в системі наук, методологічні основи акмеології, акмеологічну культуру особистості в контексті життєвого шляху та професійного розвитку людини,

акмеологічний підхід у педагогічній освіті України, акмеологічні технології особистісного та професійного розвитку дорослих. Наведено приклади аудиторної та самостійної роботи для засвоєння навчального матеріалу та поточного контролю. Обґрунтовано, що значений курс сприяє андрагогічній підготовці майбутніх викладачів, фахівців високого рівня, для яких знання, уміння, навички, їхнє постійне оновлення є основою професійної самореалізації особистості.

Скрипник, М. І. (2018). Практичні аспекти підготовки андрагога. Концептуальні засади розвитку освіти дорослих: світовий досвід, українські реалії і перспективи: зб. наук. ст. За ред. Кременя В.Г., Ничкало Н.Г.; укл. Аніщенко О.В., Лук'янова Л.Б. Київ: Знання України. С. 192–198.

URL: <http://eprints.zu.edu.ua/27789/>

(дата звернення: 23.09.2022 р.).

Автором висвітлено особливості авторських курсів з практичної андрагогіки, що мають на меті не лише проілюструвати потенціал освіти дорослих в сучасному суспільстві, а й унаочнити діяльність викладачів-андрагогів через пріоритет доцільної корисності або/чи практичної успішності набутих в андрагогічному процесі «новоутворень» для професійної діяльності дорослого.

Тимчук, Л. (2017). Актуальність і перспективи професії «андрагог» в Україні. Педагогічний процес: теорія і практика. 4. С. 45-52.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pptp_2017_4_9

(дата звернення: 19.09.2022 р.).

У статті обґрунтовано необхідність професіоналізації освіти дорослих в Україні. Розкрито загальні тенденції розвитку освіти дорослих, зазначено про залежність розвитку галузі від наявності відповідно підготовлених фахівців. Констатовано, що в Україні офіційно не існує професії андрагога – фахівця в освіті дорослих; не здійснюється його професійна підготовка. Здійснений короткий аналіз міжнародного досвіду з підготовки відповідних фахівців. Представлений проект, що передбачає організацію університетської підготовки

андрагогів на рівні спеціалізації в структурі будь-якої спеціальності типу «людина-людина». Розкрито мету і завдання освітньої програми підготовки спеціалістів для освіти дорослих, впроваджені у навчальний процес ВНЗ у рамках реалізації проекту. Висловлена оцінка щодо важливості розпочатої експериментальної роботи з підготовки фахівців за означеною спеціалізацією для подальшої академізації і професіоналізації освіти дорослих в Україні і уведення професії «андрагог» до Національного класифікатора професій.

Черкашина, Л. А., & Ворона, Т. М. (2020). Практика діяльності закладів вищої освіти та наукових установ з підготовки фахівців для роботи у сфері освіти дорослих. Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогічні науки». 2. С. 19-25.

DOI: 10.31651/2524-2660-2020-2-19-25

URL: <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/download/3822/4090/9222>

(дата звернення: 19.09.2022 р.).

У статті наголошено на нагальній потребі у педагогічних кадрах для роботи з дорослими. Привернуто увагу до чинників, що впливають на зміну парадигм в освіті, а також зміну традиційної моделі навчання на андрагогічну. Розглянуто концептуальні засади розвитку освіти дорослих, провідні чинники, що впливають на освіту дорослих; наявні моделі підготовки андрагогів: компетентнісна, когнітивна, людиноцентрована, комунікативна, рефлексивна. Охарактеризовано діяльність Центру освіти дорослих Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Висвітлено наукову і практичну діяльність ІПОД імені Івана Зязюна НАПН України. Представлено статистичні дані з підготовки магістрів зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки у Чернівецькому національному університеті ім. Ю. Федьковича, НПУ ім. М.П. Драгоманова й ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» за спеціалізаціями «Освіта дорослих», «Андрагогіка», «Основи андрагогіки». Вказано на важливості доробку освітян щодо розроблення стандарту вищої освіти України: другий (магістерський) рівень, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки. У

висновках наголошено на доцільності обов'язковості вищої педагогічної освіти викладачів, що працюють у державних закладах освіти.

Чугай, О. Ю. (2015). Професійна підготовка педагогічного персоналу для системи освіти дорослих у США: досвід для України. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи: збірник наукових праць. 1 (10). С. 141–148.

URL: <http://adult-education-journal.com.ua/index.php/aej/issue/view/10/11>

(дата звернення: 27.09.2022 р.).

Автором проаналізовано проблему підготовки педагогічного персоналу для системи освіти дорослих в Україні в контексті використання досвіду США. Виявлено, що в підготовці педагогічного персоналу для системи освіти дорослих у США особливу увагу приділено розвитку особистої, соціальної, методологічної, предметної компетентностей. Обґрунтовано можливість використання програм дистанційної форми навчання, елементів кооперативного навчання та проактивного коучингу.

Тези, матеріали конференцій, форумів

Авшенюк, Н. М., & Аніщенко О.В. (2021). Професійний стандарт андрагога: компетентнісний вимір. Реформа освіти в Україні. Інформаційно-аналітичне забезпечення: збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції (28 жовт. 2021 р.). Київ: ДНУ «Інститут освітньої аналітики». С. 324-326.

URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2021/11/Zbirnik-tez-dopovidej_Reforma-osviti-v-Ukrayini.-Informatsijno-analitichne-zabezpechennya_2021.pdf

(дата звернення: 15.08.2022 р.).

Авторами наголошено, що професійна підготовка, професійний розвиток педагогічного персоналу у сфері освіти та навчання дорослого населення є важливими складниками професіоналізації освіти дорослих. У контексті компетентнісного підходу стисло охарактеризовано проєкт професійного стандарту за професією «Андрогог», розроблений авторами у рамках

тренінгового навчання «Розроблення професійних стандартів» для майбутніх розробників професійних стандартів, ініційованого Національним агентством кваліфікацій (грудень 2020 р. – березень 2021 р.). Обґрунтовано, що цілісний проект професійного стандарту за професією «Андрагог» як рамкового документа, де визначено основні вимоги до його кваліфікації, потребує моніторингу, доопрацювання й удосконалення, що надалі уможливить його включення у створений Мінсоцполітики Реєстр професійних стандартів. Зазначено, що професійний стандарт андрагога має стати інструментом реалізації стратегії освіти впродовж життя у швидкоплинному світі та підвищення якості освіти й навчання дорослих, індикатором відбору викладацького персоналу та оцінювання кваліфікації андрагога в закладах формальної й неформальної освіти дорослих, підґрунтям укладання трудових і цивільно-правових договорів тощо.

Аніщенко, О. В. (2018). Підготовка педагогічного персоналу для освіти дорослих в Україні. Електронний збірник наукових праць Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. № 2 (31), червень. Ч. I. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Неперервна освіта нового сторіччя: досягнення та перспективи» (14-21 травня 2018 р., м. Запоріжжя). Запоріжжя.

URL: <https://drive.google.com/file/d/1TGx8x0-JMuxKu1i5Qg6qCEDetwdYr91V/view>

(дата звернення 18.07.2022 р.).

Автором наголошено на важливості розвитку професіоналізму педагогічного персоналу для навчання дорослих. Акцентовано увагу на аналізі чинних освітніх програм з підготовки педагогічного персоналу для навчання дорослих, які постійно вдосконалюються з урахуванням вимог ринку освітніх послуг. Зазначено, що магістерські програми підготовки андрагогів міжнародного рівня упроваджуються на основі інтеграції потенціалу формальної і неформальної освіти. Виявлено, що означені програми спрямовані на розв'язання актуальних проблем соціалізації дорослого населення в умовах стрімких демографічних,

соціально-економічних, інформаційно-комунікаційних трансформацій. Наголошено, що в окремих закладах післядипломної освіти в Україні передбачено навчальні модулі з освіти дорослих для варіативних, різнорівневих, диверсифікованих за профілем і терміном програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Аніщенко, О. (2018). Сертифікація професійної підготовки педагогів-андрагогів: європейський досвід. Культурно-мистецьке середовище: творчість та технології: Матеріали Одиннадцятої Міжн. наук.-творчої конф., м. Київ, 12 квітня 2018 р. / за заг. ред. К. І. Станіславської. Київ: НАКККіМ. С. 3-5.

URL: <https://nakkkim.edu.ua/images/Instytutu/nauka/vydannia/kulturno-mystetske-seredovysche-tvorchist-ts-tehnologii-2018.pdf>

(дата звернення 19.07.2022 р.).

Зазначено, що розвитку професіоналізму педагогічного персоналу (і майбутніх викладачів) для навчання дорослих приділяється значна увага у різних країнах світу. Водночас кожна країна має свої моделі та стратегії підготовки педагогів-андрагогів. Обґрунтовано актуальність проблеми сертифікації професійної підготовки андрагогів. Наведено короткі характеристики сертифікатів, упроваджених в окремих країнах Європи, охарактеризовано умови сертифікації андрагогів

Аніщенко, О. В. (2021). Центри андрагогічної майстерності як осередки професійного розвитку викладачів закладів вищої освіти. Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін: матеріали VII Міжнародної наук.-практ. конф. (20–21 квітня 2021 р., м. Суми). Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка. С. 81-84.

URL:

https://jmm.sspu.edu.ua/images/2021/konf_InDevHEd_21/Conference_Proceedings__InDevHEd_2021_b244a.pdf

URL:

<https://repository.sspu.sumy.ua/bitstream/123456789/10758/1/%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8%20%D0%B7%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf#page=81>

(дата звернення 18.07.2022 р.).

Автором викладено опис ініціатив науковців відділу андрагогіки ІПОД імені Івана Зязюна НАПН України зі створення центрів андрагогічної майстерності у закладах вищої і післядипломної освіти, які здійснюють діяльність, спрямовану на: формування й розвиток андрагогічної майстерності, андрагогічної компетентності педагогічних, науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти; проведення практико орієнтованих досліджень з професіоналізації педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих, упровадження одержаних результатів у практику тощо. Обґрунтовано доцільність розширення мережі центрів андрагогічної майстерності педагогічних, науково-педагогічних та інших категорій працівників закладів формальної і неформальної освіти дорослих.

Гуляєва, М.М. (2019). На шляху до професіоналізації освіти дорослих в Україні. Концептуальні шляхи реформування та розвитку педагогічних наук. Матеріали науково-практичної конференції (м. Миколаїв, 10-11 травня 2019 р.). Херсон: Молодий вчений. С. 71-76.

URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/ped/36may2019/36may2019.pdf>

(дата звернення 18.07.2022 р.).

Професійну підготовку майбутніх андрагогів автор розглядає як ключове питання у сфері професіоналізації освіти дорослих. Наведено приклад наукової та соціотворчої діяльності зацікавлених в освіті дорослих сторін – спільний українсько-німецький проект «На шляху до запровадження наукової галузі "Освіта дорослих і післядипломна освіта в Україні". Розробка концепції спеціалізації "Освіта дорослих і післядипломна освіта" у вищих навчальних закладах України"», який у 2017-2018 рр. виконували науковці Інституту педагогічної освіти та освіти дорослих НАПН України, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича та Університету міста Аугсбург, Німеччина.

Огієнко, О. І. (2017). Сучасні тенденції професійної підготовки фахівців-андрагогів: європейський вимір. Професійна і неперервна освіта: польсько-український науковий щорічник. 2. С. 509-521.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/712455/>

(дата звернення 21.08.2022 р.).

У статті проаналізовано сучасні підходи до професійної підготовки андрагогічного персоналу у європейських країнах. З'ясовано, що підготовки андрагогів є складною, динамічною системою, що швидко та адекватно реагує на потреби освіти дорослих; показано, що її визначальними характеристиками є гнучкість у визначенні форми та тривалості навчання, наявність професійного досвіду претендентів; відкритість навчального плану до змін відповідно до вимог ринку праці, суспільства та його спрямованість як на формування наукового знання, розуміння сутності освіти дорослих, так й на оволодіння дослідницькими навичками та андрагогічною компетентністю; співробітництво між дорослими студентами та викладачем, суб'єкт-суб'єктні відношення між ними; застосування концепції «рефлексуючого практика»; диверсифікація навчальних програм, які сфокусовані на формуванні андрагогічної, комунікативної, рефлексивної компетентностей. Виявлено, що провідними тенденціями професійної підготовки фахівців-андрагогів у країнах Європи є її професіоналізація, сертифікація та європеїзація.

Відеоматеріали, презентації

Аніщенко, О. В. (2020). Національний освітній простір: можливості для підготовки андрагогів. Вебінар «Освіта дорослих: теорія, практика, партнерство», 5 листопада 2020 р. (м. Київ, м. Харків).

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/726263/> (дата звернення: 18.02.2022 р.).

У презентації доповіді автором висвітлено стан і перспективні напрями професійної підготовки андрагогів в Україні. Окреслено можливості формальної і неформальної освіти щодо підготовки та професійного розвитку педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих.

Гребеніченко, Ю. М., Друзенко, І. О., & Ткач, О. Ю. Професія «Андрагог»: сучасний вимір і перспективи для України. Б. м., б. р.

URL: https://pf.npu.edu.ua/images/Programy/Profesiya_Andragog_2.0.pdf

(дата звернення: 18.02.2022 р.).

У презентації унаочнено: термінологію з означеної проблеми, законодавство України про освіту дорослих, основні ролі андрагога у професійній діяльності, характеристики андрагогічно орієнтованої професійної діяльності тощо.

Скрипник, М. І. Практичні матеріали для курсів підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, інших категорій дорослих в умовах післядипломної освіти.

URL: https://uk.padlet.com/marina_scripnik

(дата звернення: 23.08.2022 р.).

Автором унаочнено авторські андрагогічно орієнтовані напрацювання – візуалізації для підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників в умовах післядипломної освіти.

**АНДРАГОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОГО ПЕРСОНАЛУ
У СФЕРІ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ.
ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК І ДІЯЛЬНІСТЬ АНДРАГОГІВ
У ЗАКЛАДАХ ФОРМАЛЬНОЇ І НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Довідкові видання

Кремень В. Г. (ред.). (2021). Енциклопедія освіти. Нац. акад. пед. наук України [відп. наук. секр. С. О. Сисосєва ...]: 2-ге вид., допов. та перероб. Київ: Юрінком Інтер, 2021.

Електронна оригінальна версія видання у вільному доступі відсутня.

Довідкове видання, в якому міститься близько 1500 статей, що висвітлюють проблеми історії, теорії та практики української освіти, поняттєво-термінологічні засади педагогічної й психологічної наук; сучасні освітні парадигми та концепції; освітній процес у закладах освіти різних рівнів і типів, особливості зарубіжних систем освіти; персоніфіковану інформацію про педагогів і громадських діячів, котрі сприяли розвитку освіти в Україні; інформацію про суміжні галузі науки, що мають вагоме значення для формування конкурентоспроможного людського капіталу тощо. З-поміж інших, потлумачено дефініції: андрагогіка, коучинг, тьюторство, освіта дорослих, професійний розвиток науково-педагогічного працівника тощо.

Кремень, В. Г., & Ковбасюк Ю.В. (ред.). (2014). Освіта дорослих: енциклопедичний словник [упоряд. Н.Г. Протасова та ін.]; НАПН України, НАДУ при Президентові України. Київ: Основа, 2014.

Електронна оригінальна версія видання у вільному доступі відсутня.

У довідковому виданні викладено статті з теорії і практики освіти дорослих. З-поміж інших, потлумачено дефініції: андрагог, андрагогічна компетентність та ін.

Лук'янова, Л.Б., & Аніщенко, О.В. (2014). Освіта дорослих: короткий термінологічний словник. К.; Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М. 108 с.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/7697/>

(дата звернення: 19.10.2022 р.).

У міждисциплінарному термінологічному словнику запропоновано терміносистеми, терміносполуки, терміни і поняття з андрагогіки, психології, філософії, соціології, медицини тощо. З-поміж іншого, потлумачено поняття «андрагог», «викладач» та ін.

Термінологічний словник. (2022). Теоретико-методичні засади трансформації професійного розвитку педагогічних і науково-педагогічних працівників в умовах відкритого університету післядипломної освіти. Біла Церква: "ТОВ Білоцерківдрук". 96 с.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/732011>

(дата звернення: 27.10.2022 р.).

У покажчику вміщено тлумачення термінології з проблеми трансформації професійного розвитку педагогічних і науково-педагогічних працівників в умовах відкритого університету післядипломної освіти. З-поміж інших потлумачено поняття «андрагог», «супервізія», «фасилітатор», «фасилітативна компетентність» тощо.

Монографії

Ничкало, Н.Г., & Прокопенко, І.Ф. (ред.). (2020). Освіта дорослих: світові тенденції, українські реалії та перспективи: монографія. Інститут педагогічної освіти та освіти дорослих імені І. Зязюна НАПН України, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. Харків: ФОП Бровін О.В. 546 с.

Коваленко О.Г. Професійна діяльність геронтолога. С. 298-303.

URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/3883>

(дата звернення: 21.07.2022 р.).

Автором підрозділу «Професійна діяльність геронтолога» (Коваленко О. Г.) зазначено, що геронтолог є спеціалістом, зайнятим у сфері

освіти осіб віку пізньої дорослості. Діяльність геронтолога спрямована на виявлення ресурсів для розвитку людини цього віку та її адаптації в змінюваних умовах життя. Обґрунтовано, що для успішної професійної діяльності він повинен мати певні знання, уміння, навички, відповідні якості особистості, здібності.

Отич, О. М. (ред.). (2019). Горизонт духовності виховання: колективна монографія. The Horizon of Spirituality of Education: collective monograph. Уклали й підготували Й. Кевішас та О. Отич. Вільнюс: Zuvedra, 584 с. (Слово до читачів, Вступ, статті українською мовою, їх анотації англійською мовою, Післямова (узагальнення) українською та англійською (Monograph's Review) мовами, Відомості про авторів).

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/719526/>

(дата звернення: 19.08.2022 р.).

У колективній монографії українськими і литовськими науковцями обґрунтовано горизонт духовності виховання як феномен реальності і фактор розвитку педагогічного процесу в контексті сучасної парадигми освіти. Викладені у монографії результати досліджень поглиблюють наукове розуміння сутності, умов і механізмів становлення особистості суб'єктом духовності середовища, збагачує загальну теорію виховання, відкривають можливості для пошуків нових способів демократизації суспільства. Книга адресована науковцям, педагогам, студентам, представникам широкої педагогічної громадськості й усім, хто цікавиться проблемами гуманізації демократичної культури людини і суспільства в контексті духовної спадщини нації та глобалізації світу.

Дисертації

Зель, І. О. (2009). Формування андрагогічної компетентності у студентів гуманітарних факультетів класичних університетів: дис. ... канд. пед. наук:13.00.04. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя. 235 с.

Зель І. О. (2009). Формування андрагогічної компетентності у студентів гуманітарних факультетів класичних університетів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Черкаси: Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. 20 с.

У дисертації викладено теоретичні та практичні аспекти формування андрагогічної компетентності студентів гуманітарних факультетів класичних університетів.

Ігнатович, О. М. (2019). Психологічні основи розвитку фахової інноваційної культури педагогічних працівників: дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.07. Київ: Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України. 426 с.

URL:

https://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/21861/1/ignatovich_disertaciya_compressed_2019.pdf (дата звернення 07.05. 2022 р.)

Ігнатович, О.М. (2019). Психологічні основи розвитку фахової інноваційної культури педагогічних працівників: автореф. дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.07. Київ: Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України. 42 с.

URL: http://psychology-naes-ua.institute/files/pdf/avtoreferat_ignatovich_1556732803.pdf

(дата звернення 10.05.2022 р.)

Дисертаційне дослідження присвячено вивченню психологічних основ розвитку фахової інноваційної культури педагогічних працівників. Висвітлено теоретико-методологічне та емпіричне узагальнення результатів дослідження психологічних основ розвитку фахової інноваційної культури: обґрунтовано

особистісно-професіологічний підхід, визначено психологічну структуру, чинники, механізми, закономірності її розвитку. Унаочнено експериментальну модель розвитку фахової інноваційної культури педагогічних працівників. Викладено комплексний психодіагностичний інструментарій для виявлення особливостей структури та оцінки рівнів розвитку фахової інноваційної культури. Висвітлено специфіку розроблених та апробованих технологій розвитку фахової інноваційної культури.

Михальчук, О. О. (2012). Формування андрагогічної компетентності студентів педагогічних університетів Польщі: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Черкаси: Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. 200 с.

Михальчук, О. О. (2012). Формування андрагогічної компетентності студентів педагогічних університетів Польщі: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Черкаси: Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. 20 с.

URL: <https://mydisser.com/dfiles/43491572.doc>

(дата звернення 10.05.2022 р.)

У дисертації проаналізовано проблему розвитку системи андрагогічної освіти Польщі, виокремлено педагогічні умови формування андрагогічної компетентності студентів педагогічних університетів Польщі; розроблено модель формування андрагогічної компетентності студентів педагогічних університетів; удосконалено систему формування андрагогічної компетентності студентів педагогічних університетів в Україні на основі впровадження продуктивних ідей польського досвіду та їх творчого застосування для підготовки фахівців в Україні.

Помилуйко, В. Ю. (2020). Психологія розвитку ключових компетентностей у дорослому віці: дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.07. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова. 540 с.

Помилуйко, В. Ю. (2020). Психологія розвитку ключових компетентностей у дорослому віці: автореф. дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.07. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова. 47 с.

URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/34516>

(дата звернення: 25.08.2022 р.).

У дисертації наведено цілісну концепцію дослідження ключових компетентностей та їх розвитку в дорослому віці на основі стратегічно-інтегративного підходу. Розглянуто сутність понять «ключові компетенції», «ключові компетентності», «розвиток ключових компетентностей особистості». Встановлено принципи, психологічні та педагогічні умови розвитку ключових компетентностей дорослих у процесі корпоративного навчання. Охарактеризовано розроблені на основі методу моделювання й апробовані на практиці модель компетенцій (вимог до співробітників компанії) і модель розвитку ключових компетентностей дорослих у процесі корпоративного навчання. Викладено результати експериментальної перевірки ефективності навчально-розвивальної програми розвитку ключових компетентностей особистості дорослого віку у корпоративному навчанні, а також відповідні методичні рекомендації.

Силадій, В. І. (2021). Теоретичні та методичні засади формування професійної майстерності викладачів для глобального виміру демократизації освіти: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. 507 с.

URL: https://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/dicer/D_26.053.19/Syladii_dis.pdf

(дата звернення: 25.08.2022 р.).

Силадій, В. І. (2021). Теоретичні та методичні засади формування

професійної майстерності викладачів для глобального виміру демократизації освіти: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. 46 с.

URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/37729>

(дата звернення: 25.08.2022 р.).

Дисертація містить дослідження теоретичних і методичних, психолого-педагогічних і науково-методологічних основ формування професійної майстерності викладачів для глобального виміру демократизації освіти. Розроблено, обґрунтовано та верифіковано модель системи формування професійної майстерності викладачів для глобального виміру демократизації освіти. Обґрунтовано та розроблено авторську концепцію формування професійної майстерності викладачів для глобального виміру демократизації освіти, а також стратегії структурно-логічного ланцюга реалізації глобальних перетворень для гармонізації системи неперервної освіти.

Посібники, методичні рекомендації і вказівки

Аніщенко, О. В. (2022). Професійна компетентність андрагога: методичні рекомендації. до програми підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників. Київ: ПООД імені Івана Зязюна НАПН України.

URL: <https://cutt.ly/t1Z3xyY>

(дата звернення: 28.10.2022 р.).

Методичні рекомендації розроблено до навчальної програми однойменного курсу підвищення кваліфікації наукових, науково-педагогічних, педагогічних працівників, представників громадських організацій. Містить рекомендації за змістово-тематичними блоками («Розвиток компетентностей особистості у дорослому віці: теоретичні основи», «Компетентнісний вимір андрагогів як педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих», «Неперервна освіта як ресурс розвитку професійної компетентності андрагогів в умовах

інформаційно-технологічного суспільства») щодо проведення семінарських і практичних занять, інформаційні матеріали до лекційних занять з курсу.

Кайдалова, Л. Г., Щокіна, Н. Б., & Вахрушева, Т. Ю. (2009). Педагогічна майстерність викладача: Навчальний посібник. Харків: Вид-во НФаУ. 140 с.

URL:

https://dspace.nuph.edu.ua/bitstream/123456789/1759/1/Book_%D0%9F%D0%9C%D0%92.pdf

(дата звернення: 21.10.2022 р.).

У посібнику розкрито сутність та складові педагогічної майстерності: професійна компетентність, педагогічна техніка, культура, педагогічний такт та імідж викладача. Висвітлено специфіку й особливості спілкування в педагогічній діяльності, приділено увагу лекціям майстер-класу та акторським здібностям викладача, самовдосконаленню педагога.

Культура добросусідства. Батьківські збори по-новому: актуально, інтерактивно, корисно. Програма та методичні рекомендації / [редактори-укладачі: О. В. Аніщенко, М. А. Араджионі, А. І. Гусєв, В. І. Потапова]. К. : ТОВ «Прометей», 2019. 544 с.

Аніщенко О., Смирнов О. Компетентності тренера у сфері освіти дорослих. Тренерська етика. С. 125-136.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/719391/>

(дата звернення: 21.10.2022 р.).

В окремо підрозділі висвітлено компетентності тренера у сфері освіти дорослих, етичні засади тренерської діяльності, окремі особливості підготовки викладачів/тренерів (педагогічного персоналу) у сфері освіти дорослих.

Методика проведення тренінгів з розвитку професійної компетентності андрагогів: методичні рекомендації. Авт. кол.: Баніт О. В., Коваленко О. Г. К.: ШООД імені Івана Зязюна НАПН України, 2022. 104 с.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/731170/>

(дата звернення: 21.10.2022 р.).

Методичні рекомендації є опорним методичним матеріалом для андрагогів, які організують тренінгову діяльність з різними категоріями дорослих. Викладено принципи й методи організації та проведення тренінгу, поради стосовно постановки цілей, завдань і результатів тренінгу, формування структури, плану, змісту тренінгу, подано вимоги до тренера, показники оцінювання ефективності тренінгу тощо.

Петренко, Л. М., Султанова, Л. Ю., Олешко, П. С., & Купрієвич, В. О. та ін. (2021). Професійний розвиток педагогічних і науково-педагогічних працівників в умовах відкритої освіти: освітні практики: метод. реком. Луцьк: Волиньполіграф, 92 с.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/725123> (дата звернення: 26.08.2022 р.).

У виданні розкрито особливості професійного розвитку педагогічних і науково-педагогічних працівників в умовах відкритої освіти. Висвітлено стратегії відкритої освіти в соціальній системі; проаналізовано дидактичне забезпечення професійного розвитку викладачів; узагальнено зарубіжний і вітчизняний досвід та презентовано кращі практики окремих закладів освіти.

Секундант, С. Г. (2019). Професійна етика викладача та науковця: методичні вказівки для здобувачів третього освітньо-наукового рівня (доктора філософії). Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. 35 с.

URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/30888>

(дата звернення: 12.08.2022 р.).

Методичні вказівки містять необхідну інформацію із змісту дисципліни

«Професійна етика викладача та науковця», яка викладається здобувачам третього освітньо-наукового рівня (доктора філософії) в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова. Видання спрямовано на сприяння в оволодінні здобувачами цілісного, системного уявлення про специфіку професійної моралі педагогів, розкриття сутності етико-аксіологічного підходу до організації професійної педагогічної діяльності. Опанування дисципліни уможливорює вивчення місця і ролі загальних і професійних моральних цінностей в педагогічній діяльності; виявлення специфіки та структури професійної моралі педагогів; розкриття особливостей етичного регулювання діяльності і відносин в системах «педагог – здобувач», «педагог – педагог», «педагог – керівник»; обґрунтування професійно-етичних вимог до особистісних якостей педагога; роз'яснення основних категорій педагогічної етики; формування уміння застосовувати отримані знання у професійній діяльності з метою підвищення її ефективності; опанування методики етичного аналізу соціокультурних і психолого- педагогічних проблем.

Сисоєва, С. О. (2011). Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник. Київ: ВД «ЕКМО». 324 с.

URL: https://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/osvitology/book_sisoeva-internet.pdf

(дата звернення: 12.08.2022 р.).

У посібнику викладено теоретичні положення інтерактивного навчання дорослих, охарактеризовано активні форми і методи навчання. Окремий підрозділ (1.8) присвячено висвітленню вимог до педагога-андрагога.

Тренінги з розвитку професійної компетентності андрагогів: практичний посібник. Авт. кол.: Баніт О. В., Коваленко О. Г., Котирло Т. В., Піддячий В. М., Самко А. М., Шарошкіна Н. Г. К.: ШООД імені Івана Зязюна НАПН України, 2021. 407 с.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/731546/>

(дата звернення: 21.10.2022 р.).

У посібнику висвітлено особливості тренінгів як технологій навчання дорослих, види тренінгів, охарактеризовано тренінги і тренерство в офлайн та онлайн форматах, подано узагальнену характеристику етапів організації і проведення тренінгів. Викладено авторські тренінги з розвитку професійної компетентності педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих (андрагогічної, організаційно-управлінської, комунікативної, цифрової, інформаційної), навчальну програму дисципліни «Тренінг як інструмент професійного розвитку андрагога» для здобувачів ступеня доктора філософії на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти у галузі 01 «Освіта» за спеціальністю 011 «Науки про освіту».

Фатальчук, С. Д., & Коркішко, А.В. (2020). Професійний імідж педагога-тьютора: методичні вказівки до вивчення навчальної дисципліни для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за освітньою програмою «Педагогіка вищої школи» спеціальності 011 Освітні педагогічні науки денної та заочної форми навчання. Слов'янськ: ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». 94 с.

URL: <https://ddpu.edu.ua/pvs/images/mv/%D0%9C%D0%92%20%D0%9F%D0%86%D0%9F%D0%A2.pdf>

(дата звернення: 13.04.2022 р.).

Методичні вказівки укладено відповідно до освітньої програми «Педагогіка вищої школи» та навчального плану підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні

науки. Висвітлено основний зміст лекційного матеріалу з дисципліни, окреслено питання й завдання щодо підготовки і виконання самостійної роботи здобувачами. Представлено глосарій з навчальної дисципліни. У додатках, з-поміж іншого, викладено тести на виявлення рівня самооцінки особистості, габітарного іміджу, культури мовлення, комунікативних та організаторських здібностей майбутніх педагогів-тьюторів.

Фатальчук, С. Д. (2020). Професійний імідж педагога-андрагога: методичні вказівки до вивчення навчальної дисципліни для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за освітньою програмою «Педагогіка вищої школи» спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки денної та заочної форми навчання: 2-ге вид. перероб. та доповн.. Слов'янськ: ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». 92 с.

URL: <https://cutt.ly/9MK5E3k>

(дата звернення: 13.08.2022 р.).

Видання містить однойменну робочу навчальну програму дисципліни «Професійний імідж педагога-андрагога», навчально-методичні та інструктивно-методичні матеріали до практичних занять з навчальної дисципліни. Вивчення навчальної дисципліни спрямовано на формування іміджевої компетентності у здобувачів освіти як майбутніх андрагогів; оволодіння системою наукових понять педагогічної іміджелогії, андрагогіки; набуття практичних навичок ефективного іміджування в системі освіти дорослих; оволодіння технологією формування позитивного професійного іміджу педагога-андрагога.

Цільмак, О.М. (2017). Педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу: підручник. Одеса: ОДУВС. 124 с.

URL: <https://cutt.ly/rBNrgraph> (дата звернення: 21.10.2022 р.).

У підручнику послідовно викладено основні різновиди компетентності викладача ЗВО та зміст їх складових – професійно важливих знань, умінь,

навичок, звичок, якостей, здібностей, мотивації, світогляду, професійно-психологічної готовності та досвіду. Підручник підготовлений для вивчення та практичного опанування аспірантами теоретичного матеріалу з навчальної дисципліни «Педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу».

Навчальні програми

Аніщенко, О. В. (2021). Професійна компетентність андрагога. Навчальна програма курсу підвищення кваліфікації для наукових, науково-педагогічних, педагогічних працівників. Київ: ШООД імені Івана Зязюна НАПН України.

URL: <https://cutt.ly/t1Z3xyY>

(дата звернення: 28.10.2022 р.).

Навчальну програму курсу розроблено з урахуванням індивідуальних запитів, освітніх потреб педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих, тенденцій професіоналізації освіти дорослих, досвіду розроблення подібних національних і зарубіжних навчальних програм. Курс покликаний сприяти усвідомленню слухачами цінностей андрагогічно орієнтованої професійної діяльності, сутності професійної компетентності андрагога у поєднанні діагностичної, методичної, андрагогічної, рефлексивної та інших складових. Складається зі змістових модулів: «Розвиток компетентностей особистості у дорослому віці: теоретичні основи», «Компетентнісний вимір андрагогів як педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих», «Неперервна освіта як ресурс розвитку професійної компетентності андрагогів в умовах інформаційно-технологічного суспільства».

Статті

Аверіна, К. С. (2020). Розвиток соціальної компетентності фахівців соціономічних професій в контексті інтернаціоналізації вищої освіти. Соціально-гуманітарний вісник: збірник наукових праць. Харків: СГ НТМ «Новий курс». 34. С. 11–14.

URL: <https://newroute.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/%D0%92%D0%B8%D0%BF%D1%83%D1%81%D0%BA-34.pdf>

(дата звернення: 15.09.2022 р.).

Проаналізовано виклики сучасного суспільства, яке зацікавлене в підготовці вмотивованих та компетентних фахівців, які мають адекватно реагувати на виклики сьогодення, бути мобільними та соціально затребуваними в різних галузях життєдіяльності. Розглянуто цільову модель компетенцій 2025 та розвиток соціальної компетентності в умовах інтернаціоналізації сучасного ЗВО. Ключові слова: інтернаціоналізація, соціальна компетентність, фахівець соціономічних професій

Аніщенко, О. В., Баніт, О. В., Калюжна, Т. Г. (2021). Андрагогічна компетентність педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих: сутнісний аспект. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи: зб. наук. пр. / [редкол. Л.Б. Лук'янова (голова), Аніщенко О.В. (заст. голови) та ін.]; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Київ. 2 (20). С. 51-62.

DOI: [https://doi.org/10.35387/od.2\(20\).2021.63-72](https://doi.org/10.35387/od.2(20).2021.63-72)

(дата звернення: 15.09.2022 р.).

Авторами статті проаналізовано сутність андрагогічної компетентності педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих. Доведено, що андрагогічну компетентність педагогічного персоналу доцільно тлумачити як важливу складову його професійної компетентності. Уточнено сутність андрагогічної компетентності педагогічних і науково-педагогічних працівників. Викладено авторське визначення андрагогічної компетентності педагогічного персоналу у

сфері освіти дорослих. Відповідно до структури андрагогічної компетентності визначено критерії й показники її сформованості. Охарактеризовано чотири компоненти й відповідні критерії сформованості андрагогічної компетентності педагогічних і науково-педагогічних працівників: ціннісно-мотиваційний компонент (критерій – мотиваційно-аксіологічний), когнітивно-змістовий компонент (критерій – знаннєво-інформаційний), рефлексивно-оцінний компонент (критерій – рефлексивний), операційно-діяльнісний компонент (критерій – процесуально-технологічний). Наголошено, що сформованість андрагогічної компетентності педагогічних і науково-педагогічних працівників є однією з найважливіших умов забезпечення ефективності освітнього процесу у закладах формальної і неформальної освіти дорослих.

Аніщенко, О. В. (2020). Розвиток цифрових компетенцій педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих – актуалітет педагогічної науки і практики. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: Зб. наук. праць. К.; Вінниця: ДОВ „Вінниця”. 55. С. 206-214.

DOI: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2020-55-206-214> ;

URL: <http://93.183.203.244/xmlui/handle/123456789/7067?show=full>

(дата звернення: 15.09.2022 р.).

У статті висвітлено окремі аспекти проблеми розвитку цифрових компетенцій педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих. Підкреслено, що цифрові компетенції андрагогів визначають рівень їх здатності (на поточний момент) до здійснення відповідальної і безпечної професійної діяльності у сфері освіти дорослих із використанням цифрових технологій, що уможлиблює розв’язання професійних задач. Зосереджено увагу на результатах окремих моніторингових досліджень щодо компетентнісного потенціалу педагогічних і науково-педагогічних працівників в Україні. Здійснено обґрунтування необхідності використання потенціалу формальної, неформальної та

інформальної освіти для розвитку цифрових компетенцій педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих.

Баніт, О. (2020). Аналіз структурних компонентів андрагогічної компетентності фахівців з розвитку персоналу у сфері корпоративної освіти. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи, 2 (18). С. 54-65.

URL: <http://www.adult-education-journal.com.ua/index.php/aej/article/view/168>

(дата звернення: 23.08.2022 р.).

У статті представлено чотири структурні компоненти андрагогічної компетентності фахівців з розвитку персоналу у сфері корпоративної освіти: когнітивно-змістовий, ціннісно-мотиваційний, рефлексивно-оцінний, оперативно-діяльнісний. На основі аналізу їхнього змісту й сутності виокремлено відповідні критерії й показники. З'ясовано, що фахівцями, які проводять навчання в корпоративних навчальних центрах, є теоретики та практики – викладачі закладів вищої освіти, наукові співробітники, майстри професійного навчання, практики з досвідом роботи у своїй галузі. Зроблено висновок, що і тим і іншим однаково потрібно розвивати андрагогічну компетентність.

Бодик, О. П. (2019). Професійна компетентність педагога-андрагога як ключової фігури в системі освіти дорослих. Б. м.: Б. в.

URL: <https://vseosvita.ua/library/profesijna-kompetentnist-pedagoga-andragoga-ak-klucovoi-figuri-v-sistemi-osviti-doroslih-159041.html> (дата звернення: 09.02.2022 р.).

Автором обґрунтовано актуальність проблеми у контексті освіти впродовж життя. Акцентовано увагу на доцільності підготовки фахівця-андрагога, якому притаманні гнучкість мислення, професійність і нестандартність дій у професійній діяльності, який здатен формувати унікальний досвід того, хто навчається. Проаналізовано професійні позиції / ролі андрагога.

Бойко, Г., & Мачинська, Н. (2022). Розвиток професійної майстерності викладача вищої школи упродовж життя. Неперервна професійна освіта: теорія і практика, 1, 89–96.

DOI: <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2022.1.10>

(дата звернення: 18.07.2022 р.).

У контексті проблеми удосконалення професійної майстерності викладача закладу вищої освіти авторами запропоновано різні підходи до трактування майстерності викладача закладу вищої освіти, зазначено тісний зв'язок проблеми дослідження з системою освіти дорослих. Виокремлено провідні чинники формування та удосконалення професійної майстерності викладача закладу вищої освіти (самотивація, мобільність, самозадоволення та самозаохочення), подано їх ґрунтовну характеристику. Окрему увагу приділено особистому освітньому портфолію викладача, що являє собою сукупність відомостей про документи щодо персональних досягнень особи.

Васянович, Г. П. (2017). Роль педагога у формуванні безпечного освітнього середовища у вищому навчальному закладі. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогіка. 4.

URL: <https://sci.ldubgd.edu.ua/handle/123456789/6794>

(дата звернення: 18.07.2022 р.).

У статті представлено оглядовий аналіз дослідження поняття «безпечне освітнє середовище» та загальну характеристику завдань педагогів з метою формування безпечного освітнього середовища у закладі вищої освіти, серед яких: виховання в особистості цінностей, важливих у формуванні безпечного освітнього середовища; сприяння саморозвиткові особистості студента закладу вищої освіти; створення сприятливої психологічної атмосфери в освітньому середовищі ЗВО; формування у студента культури безпечної поведінки.

Ворожбіт-Горбатюк, В. В. (2021). Компетентність педагогічного партнерства як базис якості вищої педагогічної освіти. Молодь і ринок. 10/196. С. 63-68.

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2021.248528>

URL: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/248528>

(дата звернення: 23.10.2022 р.).

Автором розкрито сутність і значення компетентності педагогічного партнерства. Охарактеризовано цільові, змістові та методичні аспекти формування компетентності педагогічного партнерства. Акцентовано увагу на доцільності опертя на піраміду Едгара Дейла у формуванні суб'єкт-суб'єктних взаємодій учасників – партнерів освітнього процесу.

Дудка, Т.Ю., & Чумак, М.Є. (2021). Теоретична проекція професійно-педагогічного становлення викладача вищої школи. Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія. 18. С. 48-54.

URL: <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/VisnikPP/article/view/15474>

(дата звернення: 23.10.2022 р.).

У статті унаочнено теоретичні засади професійно-педагогічного становлення викладача. Доведено необхідність теоретичного обґрунтування значущості системи професійно-педагогічного становлення викладача в умовах вищої школи. Унаочнено структурованість феномена «розвиток» з метою окреслення на рівні його структури одного із основоположних концептів – «становлення». Узагальнено, що феноменологічне становлення актуалізоване мінливістю ситуаційного впливу та процесуальних взаємодій, які самі пособі є складовими цілісного освітнього процесу. На рівні такої поетапності підкреслено значущість таких основоположних детермінант, як самоідентифікація, фахова підготовка, професіоналізація та педагогічна майстерність. Підкреслено, що особистісно-професійне становлення актуалізує прояви самостійності, ініціативності та творчості. Результатом дослідження

стало констатування значущості у досліджуваному становленні феномена професійної ідентифікації, який актуалізує вибудову реально-дієвих перспектив, у змісті яких окреслюється послідовність виконання тактичних і стратегічних способів дій, спрямованих на досягнення конкретної результативності в освітній діяльності.

Єрмак, Ю. І. (2018). Професійний розвиток викладачів в умовах неперервної педагогічної освіти. Наукові записки кафедри педагогіки, 1 (43), 136-144.

URL: <https://periodicals.karazin.ua/pedagogy/article/view/11953>

(дата звернення: 19.07.2022 р.).

У статті розкрито сутність професійного розвитку викладачів ЗВО в умовах неперервної педагогічної освіти. Акцентовано увагу на необхідності створення відповідної системи професійного розвитку викладачів в умовах ЗВО, яка б функціонувала постійно, сприяючи підготовці науково-педагогічних кадрів до діяльності у мінливих соціальних умовах тощо.

Івашнюва, С. (2021). Безперервний професійний розвиток як трудова функція педагога. Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка. Збірник наукових праць 35 (1). С. 12-20.

DOI: 10.28925/2311-2409.2021.352

URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/36587/1/S_Ivashnova_PO_35.pdf

(дата звернення: 18.07.2022 р.).

Стаття презентує результати теоретичного дослідження змісту й сутності терміна «трудова функція» та опитування педагогів у форматі фокус-груп. Аналіз змісту поняття «безперервний професійний розвиток» і динаміки його змін упродовж професійного життя педагога дав змогу виокремити провідні

компетентності, включені до змісту трудової функції. Обговорення змісту та сутності трудової функції «безперервний професійний розвиток» унаочнило наявність певних утруднень, які відчувають опитувані при визначенні ключових компетентностей, та згода щодо важливості професійного розвитку в діяльності педагога. Опитування виявило також усвідомлення респондентами існування певних ризиків з огляду на те, що норми професійного стандарту матимуть односторонній характер, тобто трактуватимуться лише як нові вимоги до педагога та не враховуватимуть зміну вимог до роботодавця.

Ізбаш, С. С., & Усатий, В. С. (2018). Компетентність «навчатися впродовж життя» як складова андрагогічної підготовки майбутніх магістрів освіти. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогіка, 1 (20). С. 224-232.

URL: <http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/4440/>

(дата звернення: 18.07.2022 р.).

У статті проаналізовано сутність і зміст компетентності навчатися впродовж життя у майбутніх магістрів освіти, визначено головні завдання та переваги такої освіти. Представлено аналіз результатів констатувального етапу експерименту щодо формування компетентності навчатися впродовж життя у майбутніх магістрів освіти. Виявлено, що майбутні магістри освіти знаходяться на етапі активного навчання і засвоєння основ професійної діяльності, в цілому мотивовані до навчання впродовж життя, але лише половина з них мають високий рівень мотивації до навчання впродовж життя. Визначено, що для цілеспрямованого і усвідомленого процесу формування компетентності навчатися впродовж життя у майбутніх магістрів освіти необхідно запровадити дисципліну «Андрагогіка».

Кірдан, О. Л. (2022). Андрагогічний підхід у підготовці здобувачів вищої освіти: традиції і тенденції розвитку. Modern engineering and innovative technologies. Issue 22 / Part 2.

DOI: 10.30890/2567-5273.2022-22-02-042

(дата звернення 25.09.2022 р.).

У статті обґрунтовано доцільність застосування андрагогічного підходу у професійній підготовці здобувачів другого (магістерського) та третього (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти. Схарактеризовано історіографію освіти дорослих як складника вітчизняної педагогічної думки. На основі аналізу та узагальнення праць вітчизняних науковців з'ясовано теоретичні засади андрагогічного підходу та андрагогічної культури у підготовці здобувачів вищої освіти.

Лебедик, Л. (2020). Вимірники педагогічної компетентності викладачів закладів вищої освіти. Імідж сучасного педагога: електрон. наук. фах. журн. 1 (190). Полтава: ПАНУ. С. 29-33.

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-1\(190\)-29-33](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-1(190)-29-33)

(дата звернення: 07.08.2022 р.).

Автором розглянуто вимірники педагогічної компетентності викладачів закладів вищої освіти, зокрема, критерії, показники й рівні. Виділено три критерії для визначення рівнів педагогічної компетентності викладачів (когнітивний, діяльнісний і особистісний), дев'ять основних показників (теоретичні знання педагогіки і суміжних з нею дисциплін, спеціальні знання предмету, організаційно-виховні вміння, комунікативні вміння, дидактичні вміння, проєктувальні вміння, інтелект і креативність, ставлення до педагогічної діяльності, стиль поведінки і діяльності), чотири рівні прояву означених критеріїв (початковий, репродуктивний, активний, творчий або низький, середній, достатній, високий) і розроблена програма моніторингу рівнів педагогічної компетентності викладачів закладів вищої освіти.

Лук'янова, Л. (2013). Андрагог – соціальний посередник в інформаційно-освітніх процесах дорослої людини. Професійне становлення особистості. 2. С. 20-26.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/7735/>

(дата звернення: 07.08.2022 р.).

У статті обґрунтовано визначення дефініції «андрагог»; проаналізовано зміст андрагогічної діяльності, а також розкрито сутнісні особливості андрагогічної підготовки, її мету (створення певних умов для реалізації потреб конкретних груп фахівців) і результат (готовність до андрагогічної діяльності). Автор окреслює провідні ролі педагога-андрагога (вчитель, гід, фасилітатор, тренер), які є взаємопов'язаними, взаємодоповнюваними і взаємозалежними та обґрунтовує компетенції (методологічна, андрагогічна, предметно-методична, особистісна і комунікативна), необхідні для виконання цих ролей.

Лук'янова, Л. Б. (2013). зміст інтегрально-рольової позиції педагога-андрагога у зарубіжній науковій думці. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. 7. С. 257-266.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/2544/>

(дата звернення: 07.08.2022 р.).

На основі аналізу зарубіжних публікацій представлено зміст інтегрально-рольової позиції педагога-андрагога, що має сукупність складових – предметно-змістову, проєктивно-технологічну та організаційно-діагностувальну, кожна з яких виконує важливі функції.

Лук'янова, Л. Б. (2014). Професійна діяльність викладачів-андрагогів (зарубіжний досвід). Професійна порівняльна педагогіка. Київ; Хмельницький: ХНУ. 3 (Т. 4). С. 119–124.

URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32307715.pdf>

(дата звернення: 07.08.2022 р.).

У статті обґрунтовано залежність функцій педагогічного персоналу

системи освіти дорослих від основних характеристик суспільства. Представлено зміст інтегрально-рольової позиції викладача-андрагога, яка має три складові – предметно-змістову, проєктивно-технологічну та організаційно-діагностувальну, кожна з яких виконує важливі функції. Проаналізовано професійну діяльність педагога-андрагога як фахівця, який професійно займається організацією навчання дорослих; консультує, є співавтором індивідуальної програми навчання. Наголошено, що при цьому у своїй професійній діяльності поєднує й інші функції, виконуючи при цьому різні соціальні ролі. Зазначено, що педагог-андрагог надає допомогу у відновленні мотивації до навчальної і професійної діяльності, володіє змістом як андрагогічної, так і професійної діяльності тих, хто навчається, а також методологією андрагогічного супроводу самоосвіти дорослих

Лущик, Ю., Пікулицька, Л., & Циганок, Г. (2020). Комуникативна компетентність викладача ЗВО як складова професійної компетентності. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 5-6 (99-100). С. 71-85.

URL: <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/12/9.pdf>

(дата звернення: 07.06.2022 р.).

У статті висвітлено теоретичні положення комуникативної компетентності в контексті професійної компетентності викладача ЗВО. Установлено, що комуникативна компетентність визначається як інтегральна характеристика, важливими елементами якої є мотиваційно-ціннісні, когнітивні, операційні, позиційно-ціннісні. Доведено, що вона є необхідним компонентом професійної компетентності, забезпечуючи досягнення позитивного соціального ефекту вищої освіти. Окреслено практичне значення дослідження, яке полягає в тому, що врахування представлених теоретичних положень під час укладання навчально-методичних засобів сприятиме підвищенню якості підготовки фахівців у ЗВО.

Мирончук, Н. М. (2015). Особливості праці викладача вищого навчального закладу в контексті самоорганізації його професійної діяльності. Проблеми освіти: наук-метод. зб. Київ: Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. 85. С. 147-151.

URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/42976193.pdf>

(дата звернення 14.05.2022 р.).

У статті охарактеризовано вектори діяльності викладача вищої школи, визначено специфічні особливості його професійної діяльності, якими обумовлюється необхідність самоорганізації їхньої праці. Зазначено, що, підготовка майбутніх викладачів вищого закладу освіти до самоорганізації у професійній діяльності має здійснюватися з урахуванням специфіки, векторів і особливостей змісту праці викладача вищої школи та в умовах застосування активних форм і методів навчання, де визначаються можливі цілі діяльності та шляхи їх досягнення.

Ніколаєску, І. О. (2012). Особливості професійного іміджу викладача-андрагога в системі післядипломної освіти. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 25. С. 142-144.

URL: <https://cutt.ly/5MLcJDp>

(дата звернення 14.05.2022 р.).

У статті висвітлено особливості професійного іміджу викладача-андрагога закладів післядипломної освіти.

Особливості формування компетентностей викладачів через їх самоосвіту». (2018). Дніпро: Дніпровський міський базовий технікум зварювання та електроніки імені Є.О. Патона. 60 с.

URL: https://dtek.dp.ua/wp-content/uploads/2019/02/zb_rka.pdf

(дата звернення 14.05.2022 р.).

У збірнику статей узагальнено досвід роботи 13 закладів вищої освіти I-II

рівнів акредитації, підпорядкованих Дніпровському міському базовому технікуму зварювання та електроніки імені Є.О. Патона, щодо особливостей формування компетентностей викладачів через їх самоосвіту.

Огієнко, О.І. (2021). Андрагогіка як складова змісту підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії. Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. Суми.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/728136/>

(дата звернення 14.05.2022 р.).

У дослідженні доведено важливість забезпечення андрагогічної підготовки майбутніх докторів філософії, формування андрагогічної компетентності науковця-дослідника у галузі освіти; визначено організаційно-педагогічні умови ефективності їх андрагогічної підготовки; з'ясовано, що вона забезпечує набуття знань у галузі андрагогіки, високий рівень готовності до їх використання у професійній і науковій діяльності, формування андрагогічної компетентності; розкрито значення та доцільність введення до змісту підготовки здобувачів ступеня доктора філософії навчального курсу «Андрагогіка»; визначено мету, завдання навчального курсу «Андрагогіка»; показано, що результатом вивчення курсу повинно стати набуття інтегральних, спеціальних (фахових) і загальних компетентностей дослідника; розкрито їх зміст.

Піддячий, В. М. (2021). Сутність і зміст андрагогічної компетентності педагогів. Молодь і ринок, 10 (196). С. 29-35.

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2021.243150>

(дата звернення 19.08.2022 р.).

Досліджено сутність і зміст андрагогічної компетентності педагогів. Наголошено, що актуальність розвитку андрагогічної компетентності педагогів зумовлена бажанням дорослих суб'єктів учіння підвищувати рівень власних

знань, умінь, навичок та інших якостей для розв'язання практичних завдань, готовність до трудової діяльності, сімейного життя та інших видів активності.

Прийма, С., & Балута, В. (2018). Формування андрагогічних компетентностей майбутніх магістрів педагогічної освіти у процесі професійно-педагогічної підготовки. Професійна і неперервна освіта польсько-український науковий щорічник. Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie. № 3. С. 263-285.

URL: http://www.aps.edu.pl/media/3404611/eziu_3-2018_all.pdf

(дата звернення: 12.09.2022 р.).

Проаналізовано питання професійно-педагогічної підготовки майбутніх магістрів педагогічного спрямування в контексті формування андрагогічної компетентності. Розглянуто складники професійної компетентності за різними дослідженнями та запропонована авторська структура професійної компетентності магістра. Визначено сутність і структуру андрагогічної компетентності магістра. Обґрунтовано критерії та показники сформованості андрагогічної компетентності майбутнього магістра. Розкрито етапи формування андрагогічної компетентності магістрів в умовах професійної підготовки. Розроблено авторську педагогічну модель формування андрагогічної компетентності магістра, розкрито методологічні підходи, принципи навчання, педагогічні умови та рівні сформованості. Здійснено аналіз результатів експериментальної перевірки запропонованої моделі.

Радомський, І. П., Троцький, Р. С. (2022). Андрагогічна компетентність – важлива складова управлінської компетентності педагогічного персоналу вищих військових навчальних закладів. Збірник наукових праць «Військова освіта» Національного університету оборони України. 2 (46). С. 252-260.

DOI: 10.33099/2617-1775/2022-02/252-260

(дата звернення: 28.10.2022 р.).

У статті виокремлено сутнісні характеристики управлінської та

андрагогічної компетентностей педагогічного персоналу вищих військових навчальних закладів. На основі означених характеристик проаналізовано особливості, що визначають специфіку андрагогічної компетентності педагогічного персоналу вищих військових навчальних закладів. Зазначено, що сформованість означених компетентностей сприятиме підвищенню готовності педагогічного персоналу до роботи з дорослою аудиторією.

Семенова, О. (2020). Андрагогічна компетентність як необхідний складник професіоналізму науково-педагогічного персоналу закладу вищої освіти. Актуальні питання гуманітарних наук. 33, т. 2. С. 307-312.

http://www.aphn-journal.in.ua/archive/33_2020/part_2/51.pdf

(дата звернення: 29.03.2022 р.).

Стаття присвячена обґрунтуванню доцільності професіоналізації особистості та діяльності науково-педагогічного персоналу сучасного закладу вищої освіти в статусі андрагога шляхом набуття відповідної андрагогічної компетентності. Доведено актуальність проблеми формування андрагогічної компетентності у викладацького складу науково-педагогічного персоналу вітчизняних закладів вищої освіти. Наголошено на важливості запровадження андрагогічного підходу, який спонукає тих, хто супроводжує здобувачів вищої освіти під час навчання в бакалавраті, магістратурі й аспірантурі, до оволодіння професійною позицією й роллю андрагога в єдності його інформаційно-комунікативних функцій як консультанта, коуча, ментора, модератора, фасилітатора, тьютора, місіонера.

Семенова, О. Ю. (2020). Професіоналізація особистості й функцій науково-педагогічної діяльності сучасного викладача в контексті андрагогічної парадигми. Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки. 1 (34). С. 29-34.

DOI: <https://doi.org/10.26661/2522-4360-2020-1-04>

(дата звернення: 07.08.2022 р.).

Стаття присвячена дослідженню проблеми професіоналізації особистості

й функцій науково-педагогічної діяльності сучасного викладача закладу вищої освіти в контексті андрагогічної парадигми, яка розглядає здобувачів другого – магістерського – і третього – освітньо-наукового (докторського) – рівнів вищої освіти як дорослих, інтегральні, загальні й фахові компетентності яких формуються в процесі постдипломного навчання. Обґрунтовано положення про те, що інтеграція освітнього й наукового складників у діяльності закладів вищої освіти вимагає гнучкого використання різноманітних андрагогічних засобів, методів і форм, які спрямовані не на енциклопедичне засвоєння й накопичення знань багажного, застиглого, готового характеру, а на їх освоєння й видобування на кожному занятті в процесі діалогу всіх учасників освітнього процесу як інтелектуально розвинених, автономних і соціально зрілих суб'єктів освітніх відносин.

Сорочан, Т. М. (2018). Професіоналізація андрагога: цінності, знання, навички. Післядипломна освіта в Україні. 1. С. 53-57.

URL: <http://umo.edu.ua/zhurnal-pisljadiplomna-osvita-v-ukrajini-2/zhurnal-pisljadiplomna-osvita-v-ukrajini--12018>

(дата звернення: 17.10.2022 р.).

Автором акцентовано увагу на тому, що сучасна післядипломна освіта є невід'ємною складовою освіти дорослих. Зазначено, що безперервність освіти є важливою умовою розвитку особистості, її творчого потенціалу. Висвітлено результати проведеного дослідження щодо співвідношення функцій і компетентностей андрагогів, які працюють у сфері післядипломної освіти педагогічних і науково-педагогічних працівників. Підсумовано, що андрагоги професійно здійснюють формальну та неформальну післядипломну освіту. Наголошено, що для набуття компетентностей та опанування функцій з освіти дорослих андрагоги мають пройти шлях професіоналізації.

Хоружа, Л., & Новак, М. (2021). Формування професійної етики викладача вищої школи у процесі розв'язання педагогічних задач. Молодий вчений, 10 (98). С. 296-298.

<https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-10-98-61>

(дата звернення: 17.10.2022 р.).

У статті розглянуто вимоги сучасного суспільства до освіти, рівня кваліфікації педагогів та якості їх професійної підготовки, оволодіння загальними і фаховими компетенціями. Наголошено на важливості етичної складової діяльності викладача вищої школи. Викладено результати опитування викладачів щодо удосконалення етичних норм. Опираючись на результати опитування викладачів, у статті висвітлено основні вимоги до викладачів, та методи розв'язання педагогічних ситуацій. Наголошено, що дослідження проводилося на основі аналізу напрацювань видатних педагогів минулого й сьогодення.

Тези, матеріали конференцій, форумів

Аніщенко, О.В. (2021). Сутність андрагогічної компетентності педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих. Психолого-педагогічне забезпечення підготовки педагогічного персоналу в умовах трансформаційних змін: матеріали доповідей Звітної науково-практ. конф. Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України за 2020 рік (29 березня 2020 р.) / Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Київ: ДКС-Центр. С. 64-69.

URL: <http://ipood.com.ua/e-library/programi-i-zbirniki-materialiv/psihologo-pedagogchne-zabezpechennya-pdgotovki--pedagogchnogo-personalu-v--umovah-transformacynih-zmn/>

(дата звернення: 17.10.2022 р.).

Охарактеризовано сутність андрагогічної компетентності педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих. Наголошено, що у вузькому розумінні її можна розглядати як психолого-педагогічну компетентність андрагога, що уособлює готовність (практичну й теоретичну) до професійної діяльності,

спрямованої на сприяння особистісному та професійному розвитку різних категорій дорослих в умовах формальної і неформальної освіти на основі врахування специфіки навчання цільових груп дорослих учнів. Виокремлено та охарактеризовано структурні компоненти андрагогічної компетентності: ціннісно-мотиваційний, когнітивно-змістовий, операційно-діяльнісний і рефлексивно-оцінний. Зазначено, що на вибір власне професійних ролей андрагогів впливають певні організаційно-педагогічні умови, а також тематично-змістовий, культурний, економічний та інші контексти.

Аніщенко, О. В. (2022). Гендерна культура андрагога: сутність, структура. Неперервна педагогічна освіта XXI століття: зб. матеріалів XIX Міжнародних педагогічно-мистецьких читань пам'яті проф. О.П. Рудницької / [наук. ред.: Г.І. Сотська, М.П. Вовк]. 5 (17). К.: Талком. С. 30-32.

URL: <http://ipood.com.ua/e-library/programi-i-zbirniki-materialiv/neperervna-pedagogchna-osvta--hh-stolttya---2022/>

(дата звернення: 17.10.2022 р.).

Зазначено, що проектування та впровадження ефективної стратегії взаємодії з різними категоріями молоді та дорослих в умовах формальної і неформальної освіти актуалізує доцільність розвитку гендерної культури андрагогів. Сутність гендерної культури андрагогів запропоновао розглядати, беручи до уваги її структурні компоненти: ціннісно-мотиваційний, когнітивно-змістовий, операційно-діяльнісний і рефлексивно-оцінний. Наголошено, що андрагог, якому притаманний достатній рівень розвитку гендерної культури, здатен упроваджувати гендерний підхід в освітньому просторі закладів формальної і неформальної освіти, що забезпечує організацію рівноправного співробітництва дорослих учнів різної статі в андрагогічній взаємодії із заохоченням видів діяльності, які суголосні істинним інтересам, можливостям цільової групи, а не стереотипним вимогам до них як представників певної статі.

Аніщенко, О. (2022). Ціннісно-мотиваційний аспект гендерної культури андрагога. Стратегії модернізації педагогічної освіти в Україні та країнах Європейського Союзу: Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, м. Чернівці, 20-21 жовтня 2022 року / за наук. ред. С. З. Романюк. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т імені Ю. Федьковича. С. 8-10.

URL: <https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/5095>

(дата звернення: 17.10.2022 р.).

Обґрунтовано, що ціннісно-мотиваційний компонент гендерної культури забезпечує професійно-педагогічну спрямованість андрагога на здійснення гендерно орієнтованої професійної діяльності та передбачає визнання жінки й чоловіка як найвищої цінності. Зазначено, що ціннісно-мотиваційний компонент у структурі гендерної культури андрагога охоплює сукупність особистісних якостей, стійких мотивів, що сприяють усвідомленню необхідності дотримання демократичних цінностей свободи, справедливості, рівності прав і можливостей, інклюзивності, толерантності, недискримінації, розвитку зацікавленості щодо здійснення гендерно орієнтованої діяльності, бажання здійснювати таку освітню діяльність. Акцентовано увагу на важливості готовності андрагога до впровадження гендерно орієнтованих педагогічних технологій, сформованості потреби в реалізації інноваційної діяльності, яка ґрунтується на засадах гендерного підходу тощо.

Гриджук, О. Є. (2022). Ефективна навчальна комунікація як основа педагогічної майстерності викладача. Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (13 травня 2022 р.). Глухівський НПУ ім. О. Довженка. Глухів. С. 76-78.

URL: <https://drive.google.com/file/d/1POA1BApRITNqANf08IG3JuOkIxU3rXiW/view>

(дата звернення: 28.09.2022 р.).

Автором обґрунтовано, що одним із показників педагогічної майстерності

викладача є його ефективна комунікативна і навчальна взаємодія зі студентами. Наголошено, що саме від співпраці зі студентом, спроможності викладача налаштувати його на навчання значною мірою залежить ефективність засвоєння студентами навчального матеріалу. Доведено, що ефективна комунікативна взаємодія викладача зі студентами, його педагогічна майстерність (педагогічне моделювання, використовуваний методичний арсенал, пошук й застосування нових елементів у навчально-виховному процесі, особистісні комунікативні навички, послуговування нормативною літературною мовою, потреба в постійному самовдосконаленні й особистісному і професійному саморозвитку тощо) стають основою для продуктивного навчального процесу.

Коваленко, Т., & Журавська, Н. (2021). Система мотивації педагогічних працівників як чинник забезпечення якості фахової передвищої освіти. Фахова передвища освіта: сучасні виклики та перспективи розвитку: збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції, 22 квітня 2021 р.(м. Київ, Інститут професійно-технічної освіти НАПН України). Ред. кол.: Каленський А.А., Кубіцький С.О., Пащенко Т.М. та ін. Житомир: Полісся. С. 13-15.

URL: <http://stlnau.in.ua/samoosvita/item/2021/ivet210422.pdf>

(дата звернення 24.04.2022 р.).

У матеріалах доповіді обґрунтовано висновок про те, що у зовнішніх мотивах пізнавальна діяльність виступає засобом досягнення мети, а у внутрішніх – власне і є метою. Виявлено, що значення того чи іншого мотиву залежить від віку студентів, рівня їхньої вихованості, розумових здібностей, а також професійної майстерності викладача, суспільних та соціальних умов.

Ковальчук, В. І. (2017). Розвиток педагогічної майстерності педагога вищої школи в умовах змін. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Людина, суспільство, держава у філософському дискурсі: історія і сучасність, 18-19 травня 2017 р. Київ: НУБіП України. С. 169-170.

URL: <https://cutt.ly/jMVOWXR> (дата звернення: 21.10.2022 р.).

Педагогічна майстерність педагога вищої школи можемо трактувати як інтегративну професійну якість, що дає змогу досягати цілей професійної освіти студентів без зайвих психофізичних, когнітивних та емоційних напружень та втрат часу. Автор розглядає педагогічну майстерність педагога вищої школи як інтегративну професійну якість, що дає змогу досягати цілей професійної освіти студентів без зайвих психофізичних, когнітивних та емоційних напружень та втрат часу. Зазначено, що розвиток педагогічної майстерності викладача в умовах ЗВО має бути спрямований на педагогічну підтримку професійного розвитку в аспекті формування: ціннісних установок, що визначають мотиви професійної діяльності та регулюють окремі її операції; професійних знань і вмінь; ефективних навичок поведінки в конкретних ситуаціях, а також психофізіологічних властивостей, що забезпечують реалізацію цих навичок.

Коркішко, О. (2019). Педагог-андрагог у системі неперервної освіти. Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Інтердисциплінарні виміри Ред.-упоряд.: Я. Гжесяк, І. Зимомря, В. Ільницький. Конін; Ужгород; Херсон; Кривий Ріг: Посвіт, С. 77–79.

URL:

https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/24397/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_2019.pdf

(дата звернення: 12.09.2022 р.).

У збірнику вміщено матеріали доповіді автора на V Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми,

перспективи». Обґрунтовано актуальність спеціальної підготовки педагогічного персоналу – педагога-андрагога – фахівця з освіти дорослої людини. Окреслено функції андрагога. Охарактеризовано специфіку діяльності андрагога.

Лук'янова, Л. Б. (2015). Педагогічний персонал для роботи з дорослими: зміст поняття та сутність діяльності. Європейський союз – Україна: освіта дорослих. Збірник матеріалів форуму до міжнародних днів освіти дорослих в Україні. С. 29-34.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/719234/> (дата звернення: 23.08.2022 р.).

Автором висвітлено тенденції, які обумовлюють доцільність підготовки педагогічного персоналу для роботи з дорослими, проаналізовано особливості суб'єктів системи освіти дорослих.

Нежинська, О. О. (2020). Коучинговий підхід під час здійснення професійної діяльності сучасного викладача вищої школи. Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічних та психологічних наук в Україні та країнах ЄС», 25–26 вересня 2020 р. Люблін, Республіка Польща. Люблін: Publishing House “Baltija Publishing”. Р. 161-164.

URL: www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/68/1510/3481-1?inline=1
(дата звернення: 23.08.2022 р.).

У статті висвітлено особливості застосування коучингового підходу під час здійснення професійної діяльності сучасного викладача вищої школи. Наголошено, що використання коучингового підходу під час викладання є сьогодні одним з ефективних методів викладача вищої школи при розробці технології навчання та організації навчального процесу.

Огієнко, О. І. (2012). Андрагогічна компетентність педагога: традиції та інновації у зарубіжному досвіді. Освіта впродовж життя: вимоги часу: збірник матеріалів IV Всеукраїнських педагогічних читань пам'яті вченого-педагога Олени Степанівни Дубинчук. К.: Едельвейс, 2012. С. 194-198.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/3055/>

(дата звернення: 23.08.2022 р.).

Проаналізовано досвід США, Великої Британії, Франції, Польщі та країн Балтії щодо підготовки андрагогів. Виокремлено провідні ролі андрагогічного персоналу. Уточнено поняття «компетентність» і «професійна компетентність андрагога».

Скрипник, М.І., Кравчинська, Т.С., & Волинець, Н.П. (2021). Практикум із удосконалення педагогічної майстерності: як створювати інтерактивні режими презентацій навчальних текстів. Актуальні проблеми в системі освіти: загальноосвітній заклад середньої освіти – доуніверситетська підготовка – заклад вищої освіти: матеріали конференції. Київ. С. 223-227.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/729428/>

(дата звернення: 17.06.2022 р.).

Розкрито практичні аспекти удосконалення педагогічної майстерності у створенні інтерактивних режимів презентацій навчальних курсів. Досліджено закон теорії візуальної аргументації та особливості представлення навчальної інформації в креолізованих текстах завдяки застосуванню цифрових інструментів.

Сущенко А. В., & Андрєєва К. О. (2022). Здатність до фасилітації та менторства як специфічна компетентність педагогів ЗВО. Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (13 травня 2022 р.). Глухів: Глухівський НПУ ім. О. Довженка. С. 262-266.

URL: <https://drive.google.com/file/d/1POA1BApRITNQANf08lG3JuOkIxU3rXiW/view>

(дата звернення: 18.09.2022 р.).

У публікації обґрунтовано висновки про те, що у процесі професійної підготовки майбутніх викладачів закладів вищої освіти необхідно здійснювати їхню спеціальну підготовку до реалізації функцій фасилітатора і ментора.

Виявлено, що викладач закладу вищої освіти реалізує функції ментора, якщо гнучко й обґрунтовано застосовує компетентнісну, також рефлексивну моделі навчання, модель культиватора, модель спонсора, модель психолога, модель екзаменатора, модель просвітника та модель розвитку. Зазначено, що саме такі моделі забезпечують високу фахову готовність викладачів до активної взаємодії зі студентами в якості експерта, «тренера», консультанта, фасилітатора.

Відеоматеріали, презентації

Аніщенко, О. В., & Котирло, Т. В. (2021). Порадник андрагога: як зробити навчання дорослих ефективним [Відео]. Київ: ШООД імені Івана Зязюна НАПН України.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/731497/>

(дата звернення: 16.10.2022 р.).

У відео візуалізовано рекомендації, як зробити навчання дорослих більш ефективним (в умовах формальної і неформальної освіти). Відеоматеріали адресовано педагогічному персоналу у сфері освіти дорослих.

Баніт, О. В. (2022). Андрагогічна компетентність. [Відео]. Київ: ШООД імені Івана Зязюна НАПН України.

URL: https://youtu.be/8V6Mkg0z_tM

(дата звернення: 16.10.2022 р.).

У відео візуалізовано сутність андрагогічної компетентності педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих.

Вебінар «Андрогог як фахівець у сфері освіти дорослих» (14 жовтня 2020 р. у рамках XII Міжнародної виставки «Інноватика в сучасній освіті»; відділ андрагогіки ШООД імені Івана Зязюна НАПН України у співпраці з Науково-методичною лабораторією освіти дорослих та педагогічного проєктування ХНПУ імені Г.С. Сковороди; модератор – О.В. Аніщенко). [Відео]. Київ, 2020.

URL: <https://www.youtube.com/watch?v=TfoYjkuFfmo>

(дата звернення: 16.10.2022 р.).

Відеозапис містить виступи наукоців та освітян на вебінарі «Андрогог як фахівець у сфері освіти дорослих» (ініціатива відділу андрагогіки ШООД імені Івана Зязюна НАПН України у співпраці з ХНПУ імені Г.С. Сковороди).

Вебінар «Підготовка тренерів праці для підтримуваної зайнятості осіб з інтелектуальними порушеннями у Польщі» (ШООД імені Івана Зязюна НАПН України; спікер – Ян Сікора (Республіка Польща); модератор – Л.Б. Лук'янова). [Відео]. Київ, 2021.

URL: https://www.youtube.com/watch?v=Da_TSM4hlXc (дата звернення: 16.10.2022 р.).

Відеозапис містить виступ спікера щодо підготовки тренерів праці для підтримуваної зайнятості осіб з інтелектуальними порушеннями у Польщі.

Вебінар «Професійна самореалізація педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих» (20 жовтня 2021 р. у рамках XIII Міжнародної виставки «Інноватика в сучасній освіті»; відділ андрагогіки ШООД імені Івана Зязюна НАПН України; модератор – О.В. Аніщенко). [Відео]. Київ, 2021.

URL: <https://youtu.be/RrcPLKAO3-k> (дата звернення: 16.10.2022 р.).

Відеозапис містить виступи наукоців на вебінарі «Професійна самореалізація педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих» ((ініціатива відділу андрагогіки ШООД імені Івана Зязюна НАПН України).

Радомський, І. П., & Калюжна, Т. Г. (2022). Андрагогічна компетентність – важлива складова професійної компетентності педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих. [Відео]. Київ: ШООД імені Івана Зязюна НАПН України.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/732031/> (дата звернення: 16.10.2022 р.).

У відео візуалізовано сутність андрагогічної компетентності педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих.

Піддячий, В. М. (2020). Сутність і зміст професійної компетентності андрагога. Вебінар «Андрогог як фахівець у сфері освіти дорослих», 14 жовтня 2020 р., м. Київ. [Презентація]. Київ: ШООД імені Івана Зязюна НАПН України.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/727687/> (дата звернення: 16.10.2022 р.).

Презентацію присвячено унаочненню сутності й змісту професійної компетентності андрагога.

**РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ,
ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ І НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ
ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ**

Довідкові видання

**Педагогічна освіта в Україні: теорія і практика: словник / Авт. кол.:
Вовк, М.П., Грищенко, Ю.В., Соломаха, С.О., Філіпчук, Н.О., Ходаківська,
С.В. (2021). Київ: ШООД імені Івана Зязюна НАПН України.**

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/728146/> (дата звернення 13.05.2022 р.).

У словнику представлено терміносполуки сфери неперервної педагогічної освіти, систематизовано поняттєво-категоріальний апарат у галузі освітніх, педагогічних наук. Обґрунтовано сутність ключових понять з проблем неперервної педагогічної освіти в умовах формального, неформального та інформального навчання, удосконалення підготовки педагогів у закладах вищої освіти, проектування професійної кар'єри тощо.

Аналітичні матеріали

Ярошенко, О. (2017). Теоретичні основи і технологія професійного розвитку науково-педагогічних працівників університетів в умовах інтеграції вищої освіти і науки: препринт (аналітичні матеріали) [колектив авторів]. К.: Інститут вищої освіти НАПН України. Ч. 1.

URL: https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2018/09/Teor_i_tehnol_rozv_np_pracivnikiv_IVO-2017-131p_avtors-kolektiv.pdf (дата звернення: 02.01.2022 р.).

В аналітичних матеріалах обґрунтовано теоретичні основи формування професійного профілю і кваліфікаційних рівнів науково-педагогічних працівників університетів та моделей професійного розвитку науково-педагогічних працівників, професійного розвитку молодих викладачів, кар'єрного зростання науково-педагогічних працівників, розвитку

дослідницької, викладацької, комунікативної й іншомовної компетентності науково-педагогічних працівників університетів в умовах інтеграції вищої освіти і науки. На основі аналізу й узагальнення сучасних нормативно-правових актів галузі освіти, встановлено відмінності й неузгодженості професійних вимог для різних категорій науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти. Для її вирішення розроблено професійний профіль асистента кафедри закладу вищої освіти на компетентнісних засадах, що у повній мірі узгоджений із Національною рамкою кваліфікацій. У професійному профілі виокремлено професійні, комунікативні, інформативні та правові компетентності, а також особистісні якості, якими має володіти претендент на посаду асистента кафедри.

Концепції

Концепція розвитку педагогічної освіти. (2018). Затверджено наказом МОН України № 776 від 16.07.2018 р.

URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5b7/bb2/dcc/5b7bb2dcc424a809787929.pdf>

(дата звернення: 14.05.2022 р.).

У виданні обґрунтовано важливість педагогічної професії, а також зазначено, що у змісті формальної шкільної та вищої освіти все більша увага надається розвитку загальних (універсальних, ключових, soft, transversal) компетентностей. Наголошується на необхідності розвитку вмінь вчитися впродовж життя.

Програма реалізації Концепції розвитку педагогічної освіти у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди. (2021). Авт. кол.: Боярська-Хоменко А.В., Ворожбіт-Горбатюк В.В., Довженко Т.О., Доценко Т.О., Зеленська Л.Д., казачинер О.С., Олефіренко Н.В., Рибалко Л.С., Ушмарова В.В. Харків. 27 с.

URL:

http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Normat_dokum/Piojenn/Programa_realisazii_konzept_rosvytk_y.pdf (дата звернення: 14.05.2022 р.).

Програма розрахована на розвиток якісної прозорої педагогічної освіти, утвердження високого соціального статусу педагогічної професії, підготовку вчителя нової генерації в Університеті. Має на меті сприяння підготовці педагога нової генерації, поліфункціонала, фахівця-предметника, дослідника на основі національних надбань світового значення та усталених європейських цінностей, актуальних освітніх трендів – виховання наукової інтелектуальної еліти в умовах глобалізації і глокалізації, компетентнісний підхід в програмах підготовки конкурентоспроможного фахівця, ціннісний підхід у творенні технологічно насиченого освітнього контенту, трансформація управлінських ресурсів створення умов для вироблення і втілення індивідуальної освітньої траєкторії особистості у безбар'єрному здоров'язбережувальному психологічно безпечному середовищі Університету.

Верітова, О.С. (2019). Концепція розвитку емоційного інтелекту майбутнього педагога вищої школи. 6 с.

URL: http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2019/63/part_2/12.pdf

(дата звернення: 20.10.2022 р.).

Автором розроблено концепцію розвитку емоційного інтелекту майбутніх педагогів закладів вищої освіти, що містить три концепти: теоретико-методологічний, психолого-педагогічний та методичний, а також конкретизацію концепції у вигляді провідної ідеї дослідження. Теоретико-методологічний концепт складають загальні принципи пізнання (детермінізму, відповідності та доповняльності) та категоріальний апарат науки загалом, зокрема філософські положення про діяльність як спосіб людського буття, про особистість як суб'єкта діяльності й взаємовідносин, філософські положення щодо мислення й інтелекту та його розвитку, системний підхід у його застосуванні до професійної підготовки майбутнього педагога вищої школи, моделювання процесу розвитку емоційного інтелекту. Психолого-педагогічний концепт містить психолого-педагогічні концепції навчання, основні положення

яких стосуються розвитку емоційного інтелекту майбутніх педагогів вищої школи: концепція методів навчання, діяльнісний, компетентнісний, контекстний, акмеологічний підходи. Методичний концепт складають форми, методи, засоби та технології, що застосовуються у процесі розвитку емоційного інтелекту майбутніх педагогів вищої школи, методи дослідження, а також методи оцінювання рівнів розвитку їхнього емоційного інтелекту.

Монографії

Гузій, Н.В. (ред.). (2018). Теорія та методика професійно-педагогічної підготовки освітянських кадрів: акмеологічні аспекти: колективна монографія. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. 516 с.

URL:http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/18835/Dydascalogichna%20osvita_Guzyi.pdf?sequence=1

(дата звернення 12.07.2022 р.)

Колективна монографія висвітлює результати проведеного наукового дослідження на тему «Акмеологічні засади професійно-педагогічної підготовки освітянських кадрів», відповідно до чого було розроблено цілісну багатогранну концепцію її акмеологізації на різних етапах педагогічної освіти в єдності фундаментальних та прикладних аспектів. Зокрема, окремі розділи монографії висвітлюють розвиток професіоналізму педагогічного персоналу в умовах формальної і неформальної післядипломної освіти. Монографію адресовано науковцям і викладачам, аспірантам і студентам магістратури, управлінським структурам і громадським інституціям.

Дубасенюк, О.А. (2015). Професійно-педагогічна освіта: методологія, теорія, практика : монографія. Т. 2. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка. 376 с.

URL: <http://eprints.zu.edu.ua/28987>

(дата звернення 24.04.2022 р.).

У монографії проаналізовано загальні тенденції розвитку системи вищої освіти в Україні, розглянуто основні положення теорії вдосконалення

професійної виховної діяльності, розкрито зміст, основні напрями професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів. Адресується викладачам, студентам вищих навчальних педагогічних закладів, магістрантам, аспірантам, різним категоріям наукових та педагогічних працівників.

Мирончук, Н. М. (2020). Контекстна підготовка майбутніх викладачів вищої школи до самоорганізації у професійній діяльності: теорія і практика: монографія. Житомир: Вид. О. О. Євенок. 400 с.

URL: <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/06/%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%94%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf>

(дата звернення 04.05.2022 р.).

У монографії розкриваються теоретико-методологічні основи та організаційно-методичні засади контекстної підготовки майбутніх викладачів вищої школи до самоорганізації у професійній діяльності у межах методологічно-цільового, теоретико-контекстуального, концептуально-проективного, організаційно-методичного блоків дослідницької роботи, які представляють чотири взаємопов'язані розділи монографії. Адресовано науковцям, докторантам, аспірантам, науково-педагогічним працівникам закладів вищої освіти, майбутнім викладачам вищої школи.

Дубасенюк, О.А. (2019). Професіографічний підхід у системі вищої освіти: монографія. Кол. авторів. Житомир: Вид-во О.О. Євенок, 328 с.

URL: <http://eprints.zu.edu.ua/29874/>

(дата звернення 13.05.2022 р.).

У монографії представлено теоретико-методологічні та історико-педагогічні засади професіографічного підходу у системі вищої освіти, виокремлено професійно важливі якості педагога, обґрунтовано компетентнісні засади підготовки конкурентоспроможних фахівців, розкрито сутність професіографічного підходу до підготовки вчителя, представлено професіграму фахівця у сфері освіти дорослих, розроблено методичні основи запровадження професіографічного підходу у професійну діяльність. Адресовано широкому

загалу освітян, науковцям, викладачам, аспірантам, студентам закладів вищої освіти.

Андрущенко, В.П., Луговий, В.І. (ред.). (2011). Психолого-педагогічні засади проектування інноваційних технологій викладання у вищій школі: монографія. Київ: Педагогічна думка, 260 с.

URL: https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2018/09/levshyn_monografia.pdf

(дата звернення 13.05.2022 р.).

У монографії здійснено теоретико-методологічне обґрунтування засад проектування інноваційних технологій викладання у вищій школі. Акцентується на розв'язанні проблем здійснення компетентнісного підходу у процесі викладання, реалізації інноваційних форм, методів і засобів викладання у вищих навчальних закладах.

Гузій, Н.В. (керівн. авт. кол.). (2018). Теорія та методика професійно-педагогічної підготовки освітянських кадрів: акмеологічні аспекти: монографія; МОН України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 516 с.

URL:

http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/18835/Dydascalogichna%20osvita_Guziy.pdf?sequence=1&isAllowed=y

(дата звернення 13.05.2022 р.).

Колективна монографія висвітлює результати проведеного наукового дослідження на тему “Акмеологічні засади професійно-педагогічної підготовки освітянських кадрів”. Викладено розроблену авторами цілісну багатогранну концепцію акмеологізації професійно-педагогічної підготовки освітянських кадрів на різних етапах педагогічної освіти в єдності фундаментальних і прикладних аспектів. Адресовано науковцям і викладачам, аспірантам і студентам магістратури, управлінським структурам і громадським інституціям.

Цокур, О.С. (2018). Університетська педагогічна освіта: історія, теорія і перспективи розвитку в умовах глобалізації: колективна монографія. Одеса: ФОП Бондаренко О.М. 99 с.

URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/20418>

(дата звернення 14.05.2022 р.).

У монографії представлено результати науково-дослідної роботи викладачів та пошукачів кафедри педагогіки ОНУ ім. І. І. Мечникова, спрямованої на вияв особливостей сучасного стану та перспектив розвитку університетської педагогічної освіти в умовах глобалізації.

Дисертації

Аверіна, К. С. (2021). Теоретико-методологічні засади розвитку соціальної активності майбутніх фахівців соціономічних професій: дис. ... д-ра пед. наук 13.00.01. Тернопіль: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка.

URL: https://tnpu.edu.ua/naukova-robota/documents-download/d-58-053-01/Dis_Averina.pdf (дата звернення 20.11.2022 р.).

Аверіна, К. С. (2021). Теоретико-методологічні засади розвитку соціальної активності майбутніх фахівців соціономічних професій: автореф. дис. ... д-ра пед. наук 13.00.01. Тернопіль: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка.

У дисертації розвинуто дефініцію соціальної активності майбутніх фахівців соціономічних професій, що трактується як категорія (загальне поняття), що відображає найсуттєвіші суперечності і взаємодію суспільних норм й індивідуальних потреб здобувача, та водночас є характеристикою його особистості, визначальною для групи професій типу «людина – людина». Визначено структурно-функціональні та факторно-інтегративні характеристики розвитку соціальної активності майбутніх фахівців соціономічних професій у контексті педагогічного впливу освітнього середовища ЗВО. Встановлено об'єктивні та суб'єктивні критерії соціономічної діяльності задля розвитку соціальної активності. Виявлено комплекс педагогічних умов розвитку

соціальної активності майбутніх фахівців соціономічних професій під час навчання та дозвілля, що розглядаються в єдності трьох рівнів зв'язків і відносин: а) можливостей, закладених в процесі становлення чинної системи вищої освіти; б) незадіяних потенційно реальних можливостей педагогічного впливу на активізацію соціальної діяльності здобувачів; в) нових можливостей авторської педагогічної системи розвитку соціальної активності. Сформульовано перспективні напрями індукування розвитку соціальної активності здобувачів соціономічних професій у процесі їхньої фахової підготовки у ЗВО.

Алієв Хан Магамед огли. (2018). Підготовка студентів педагогічних університетів до професійної діяльності засобами дистанційних освітніх технологій: дис. ... канд. пед. наук (доктора філософії) 13.00.04. Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди.

Алієв Хан Магамед огли. (2018). Підготовка студентів педагогічних університетів до професійної діяльності засобами дистанційних освітніх технологій: автореф. дис. ... канд. пед. наук (доктора філософії) 13.00.04. Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. 22 с.

URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/2018/09/aref_Aliiev.pdf

(дата звернення: 09.05.2022 р.).

У дисертації визначено зміст структурних компонентів готовості студентів педагогічних університетів до професійної діяльності засобами дистанційних освітніх технологій (мотиваційно-ціннісний, когнітивний та операційний); теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено етапи підготовки студентів педагогічних університетів до професійної діяльності засобами дистанційних освітніх технологій (професійно-мотиваційний, змістово-діяльнісний, рефлексивно-корегувальний); уточнено суть понять «дистанційне навчання», «дистанційна освіта», «дистанційні освітні технології»; критерії (мотиваційний, когнітивно-інформаційний, технологічно-

діяльнісний), показники (позитивне ставлення до майбутньої професійної діяльності, прагнення до успіху, вмотивованість до результативної діяльності, володіння знаннями щодо застосування дистанційних освітніх технологій у навчально-виховному процесі нової української школи, уміння застосовувати дистанційні освітні технології у навчально-виховному процесі нової української школи) й рівні сформованості готовності студентів педагогічних університетів до професійної діяльності засобами дистанційних освітніх технологій.

Батечко, Н.Г. (2016). Теоретико-методологічні засади підготовки викладачів вищої школи в умовах магістратури: дис. ... д-ра пед. наук 13.00.04. Київ: Національний університет біоресурсів і природокористування України. 669 с.

URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/14152/> (дата звернення 13.05.2022 р.).

Батечко, Н.Г. (2016). Теоретико-методологічні засади підготовки викладачів вищої школи в умовах магістратури: автореф. дис. ... д-ра пед. наук 13.00.04. Київ: Національний університет біоресурсів і природокористування України.

У дисертації обґрунтовано теоретико-методологічні засади підготовки викладачів вищої школи в умовах магістратури, які ґрунтуються на ідеях взаємозв'язку поетапного професійного розвитку магістрантів та рівнів їх здатності до самоорганізації; сформовано структуру професійно-педагогічної компетентності викладача вищої школи на акмесинергетичних засадах (соціально-особистісний, загальнонауковий, процесуально-діяльнісний, інформаційний та акмеологічний компоненти); розроблено концепцію підготовки викладачів вищої школи та технологію її реалізації (етапи технології: формування мети; визначення засобу досягнення мети; побудовано акмесинергетичну модель підготовки викладачів вищої школи в умовах магістратури (складові: цільова, теоретико-методологічна, акмесинергетична, технологічно-процесуальна, критеріально-результативна); обґрунтовано зміст

нормативного та варіативного компонентів підготовки викладачів вищої школи в умовах магістратури вищого навчального закладу; визначено критерії сформованості професійно-педагогічної компетентності викладачів вищої школи.

Верченко, Л. С. (2020). Розвиток соціально-комунікативної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки: дис. ... докт. філос. з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями). Дніпро: ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля». 362 с.

URL: https://duan.edu.ua/images//head/Science/UA/PhD_and_Postdoc_studies/015/Zakhyst/DF_08_120_001_Verchenko_L/dysertatsiya_Verchenko.pdf

(дата звернення: 02.05.2022 р.).

Верченко, Л. С. (2020). Розвиток соціально-комунікативної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки: автореф. дис. ... докт. філос. з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями). Дніпро: ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля».

У дисертаційній роботі досліджено проблему розвитку соціально-комунікативної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти та запропоновано новий підхід до її розв'язання, що полягає в запровадженні технології розвитку соціально-комунікативної компетентності зазначених фахівців у процесі магістерської підготовки. Обґрунтовано структурні компоненти досліджуваної компетентності: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний, особистісний, а також сукупність критеріїв та їх показників: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, особистісний, які корелюють з виокремленими компонентами соціально-комунікативної компетентності викладачів ЗВО. Визначено рівні розвиненості досліджуваної компетентності (низький, достатній, високий) та розкрито їх зміст. Теоретично обґрунтовано технологію розвитку соціально-комунікативної

компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки, яка містить такі етапи: концептуальний, мотиваційно-стимулюючий, змістово-процесуальний, практичний, діагностико-корекційний.

Дернова, М.Г. (2021). Андрагогічна модель професійної підготовки фахівців у закладах вищої освіти країн Європейського Союзу: дис. ... докт. пед. наук 13.00.04. Київ: Інститут педагогічної освіти та освіти дорослих імена Івана Зязюна. 636 с.

URL: http://ipood.com.ua/data/avtoreferaty_i_dysertatsii/2021/DERNOVA_diser_pass.pdf
(дата звернення 23.08.2022 р.).

Дернова, М.Г. (2021). Андрагогічна модель професійної підготовки фахівців у закладах вищої освіти країн Європейського Союзу: автореф. дис. ... докт. пед. наук 13.00.04. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імена Івана Зязюна. 44 с.

URL: http://ipood.com.ua/data/avtoreferaty_i_dysertatsii/2021/DERNOVA_avtoref_pas.pdf
(дата звернення 23.08.2022 р.).

У дисертації здійснено цілісний науковий аналіз андрагогічних засад професійної підготовки фахівців у європейських закладах вищої освіти, виявлено конструктивні ідеї досвіду досліджуваних країн та обґрунтовано можливості їх творчого використання у процесі реформування вітчизняної системи вищої освіти. Визначено категорії і поняття сфери андрагогічного знання. Встановлено, що основоположним методологічним підходом професійної підготовки фахівців у європейській вищій освіти є андрагогічний, що разом з міждисциплінарним, системним, синергетичним, аксіологічним, акмеологічним і культурологічним підходами дозволив виокремити андрагогічні засади. Розкрито роль сучасних теорій навчання дорослих у професійній підготовці фахівців. Обґрунтовано організаційні засади професійної підготовки фахівців у європейських ЗВО. Схарактеризовано складові андрагогічної моделі професійної підготовки фахівців у європейських ЗВО. Окреслено загальні особливості дистанційної форми навчання у

європейських ЗВО. З'ясовано, що у європейській вищій освіті існують усталені моделі змішаного навчання, що ґрунтуються на поєднанні традиційного й онлайн-навчання з широким використанням різноманітних ІКТ.

Келемен, А.В. (2021). Формування педагогічної культури майбутніх соціальних працівників на засадах акмеологічного підходу в закладах вищої освіти: автореф. дис. ... канд. пед. наук 13.00.04 (015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями). Хмельницький: Хмельницький національний університет; Львів: «Львівська політехніка». 20 с.

Келемен, А.В. (2021). Формування педагогічної культури майбутніх соціальних працівників на засадах акмеологічного підходу в закладах вищої освіти: дис. ... канд. пед. наук 13.00.04 (015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями). Хмельницький: Хмельницький національний університет; Львів: «Львівська політехніка». 332 с.

URL:

<https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/dissertation/2305/dysertaciyaकेlemenandrianyvasylivny.pdf>

(дата звернення 29.09.2022 р.).

У дисертації визначено, теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено організаційно-педагогічні умови формування педагогічної культури майбутніх соціальних працівників шляхом впровадження в освітній процес акмеологічного підходу. Визначено організаційно-педагогічні умови формування педагогічної культури майбутніх соціальних працівників на засадах акмеологічного підходу. Розроблено структурну модель формування педагогічної культури, яка охоплює цільовоконцептуальний (соціальне замовлення, мета, завдання); теоретико-методологічний (професіограма, підходи, принципи); змістово-технологічний (етапи й освітні технології); процесуально-організаційний (організаційно-педагогічні умови, методи, форми, засоби; оцінювально-результативний (компоненти, критерії, рівні та результат) блоки.

Колісник-Гуменюк, Ю.І. (2021). Теоретичні та методичні засади професійно-педагогічної підготовки викладачів професійно-художніх дисциплін у закладах вищої освіти: дис. ... д-ра пед. наук 13.00.04. Хмельницький: Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького.

Колісник-Гуменюк, Ю.І. (2021). Теоретичні та методичні засади професійно-педагогічної підготовки викладачів професійно-художніх дисциплін у закладах вищої освіти: автореф. дис. ... д-ра пед. наук 13.00.04. Хмельницький: Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького.

URL: http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/37322/Kolisnyk-Humeniuk%2C%20Yuliia%20Ihorivna_avtoref.pdf?sequence=1&isAllowed=y

(дата звернення: 18.09.2022 р.).

У дисертації обґрунтовано концепцію професійно-педагогічної підготовки викладачів професійно-художніх дисциплін у ЗВО; розроблено систему та спроектовано модель професійно-педагогічної підготовки викладачів професійно-художніх дисциплін (методологічноцільовий, організаційно-процесуальний, діагностично-коригувальний блоки); обґрунтовано педагогічні умови професійно-педагогічної підготовки викладачів професійно-художніх дисциплін; удосконалено: сутність і структуру професійно-педагогічної компетентності викладачів професійно-художніх дисциплін, як динамічної, інтегрованої сукупності знань, умінь, навичок, способів художньо-педагогічного мислення, сформованих педагогічних поглядів, ціннісних орієнтацій, інших професійно та соціально важливих якостей, що визначає здатність педагога ефективно провадити освітню діяльність у професійно-художніх закладах освіти різного профілю; діагностично-оцінний апарат дослідження (критерії, показники і рівні) сформованості професійно-педагогічної компетентності викладачів професійно-художніх дисциплін.

Лебедик, Л.В. (2019). Теоретичні засади підготовки викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем в умовах магістратури: дис. ... д-ра пед. наук 13.00.04. Полтава: Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка.

URL: https://ddpu.edu.ua/images/stories/news/specrada/03040719/Lebedik/Lebedik_1.pdf (дата звернення: 18.09.2022 р.).

Лебедик, Л.В. (2019). Теоретичні засади підготовки викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем в умовах магістратури: автореф. дис. ... д-ра пед. наук 13.00.04. Полтава: Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка.

У дисертації досліджено проблему підготовки викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем; висвітлено генезис ідей підготовки майбутніх викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем в освітні і вітчизняній педагогіці. Теоретично обґрунтовано науково-методичну систему підготовки викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем в умовах магістратури, яка реалізується через взаємодію методологічно-цільової, структурно-змістової, технологічної, діагностичної підсистем. Виявлено педагогічні умови, що сприяють ефективному функціонуванню науково-методичної системи підготовки викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем в умовах магістратури. Визначено критерії готовності викладача до проектування дидактичних систем в умовах магістратури. Експериментально доведено позитивний вплив означеної системи на підготовку майбутніх викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем.

Миرونчук, Н.М. (2020). Теоретичні і методичні основи контекстної підготовки майбутніх викладачів вищої школи до самоорганізації у професійній діяльності: дис. ... д-ра пед. наук 13.00.04. Житомир: Житомирський державний університет імені Івана Франка. 429 с.

URL: <http://eprints.zu.edu.ua/32095/1/dys-Myronchuk.pdf>

(дата звернення: 09.05.2022 р.).

Мирончук, Н.М. (2020). Теоретичні і методичні основи контекстної підготовки майбутніх викладачів вищої школи до самоорганізації у професійній діяльності: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Житомир: Житомирський державний університет імені Івана Франка. 42 с.

URL: <http://eprints.zu.edu.ua/32036/1/avt-Myronchuk.pdf>

(дата звернення: 09.05.2022 р.).

У дисертації обґрунтовано теоретичні і методичні основи контекстної підготовки майбутніх викладачів вищої школи до самоорганізації у професійній діяльності та експериментально перевірити ефективність їх впливу на формування у майбутніх фахівців компетентності самоорганізації. Проаналізовано стан дослідженості проблеми в педагогічній теорії та практиці, визначити методологічні підходи до її розв'язання. Охарактеризовано теоретичні засади контекстної підготовки майбутніх викладачів вищої школи до самоорганізації у професійній діяльності. Визначено змістово-компонентну структуру, критерії, показники та рівні сформованості компетентності самоорганізації майбутніх викладачів вищої школи у професійній діяльності.

Мирошніченко, О.А. (2020). Формування цифрової компетентності майбутніх педагогів вищої школи у процесі фахової підготовки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Запоріжжя: Класичний приватний університет.

Мирошніченко, О.А. (2020). Формування цифрової компетентності майбутніх педагогів вищої школи у процесі фахової підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Запоріжжя: Класичний приватний університет. 241 с.

URL:

http://virtuni.education.zp.ua/info_cpu/sites/default/files/Miroshnichenko_dis+.pdf

(дата звернення: 19.10.2022 р.).

У дисертації запропоновано вирішення актуальної науково-педагогічної проблеми – формування цифрової компетентності майбутніх педагогів закладів вищої освіти, а також теоретично обґрунтовано та здійснено експериментальну

апробацію структурно-функціональної моделі, ядром якої є комплекс відповідних організаційно–педагогічних умов. Визначено сутність і структуру цифрової компетентності педагога закладу вищої освіти (інформаційно-пошукова компетентність; онлайн-комунікативна компетентність; когнітивно-навчальна компетентність; безпеково-ціннісна компетентність). Теоретично обґрунтовано та розроблено структурно-функціональну модель формування цифрової компетентності майбутніх педагогів закладів вищої освіти. Виділено базові інваріанти цифрової компетентності педагогів закладів вищої освіти у вигляді незмінних за формою організації діяльності здатностей. В рамках структурно-функціональної моделі формування цифрової компетентності майбутніх педагогів закладів вищої освіти розроблено міждисциплінарну програму побудови змісту навчального матеріалу фахових дисциплін, що містить діагностично-пропедевтичний, діяльнісний та інтегративно-творчий етапи та спрямована на інтеграцію предметної підготовки та реалізацію системних міжпредметних зв'язків на основі застосування цифрових засобів навчання.

Міщенко, О.А. (2018). Розвиток ідеї лекторської майстерності викладачів вищих навчальних закладів в історії вітчизняної педагогічної думки (друга половина XIX – початок XX століття): дис. ... канд. пед. наук (доктора філософії) 13.00.01. Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. 296 с.

URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/2018/11/dis_Mischenko.pdf

(дата звернення: 09.05.2022 р.).

Міщенко, О.А. (2018). Розвиток ідеї лекторської майстерності викладачів вищих навчальних закладів в історії вітчизняної педагогічної думки (друга половина XIX – початок XX століття): автореф. дис. ... канд. пед. наук (доктора філософії) 13.00.01. Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. 22 с.

URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/2018/11/aref_Mischenko.pdf

(дата звернення: 09.05.2022 р.).

У дисертації вперше в широких хронологічних межах цілісно досліджено проблему розвитку ідеї лекторської майстерності викладачів вищих навчальних закладів в історії вітчизняної педагогічної думки другої пол. XIX – поч. XX ст. з урахуванням соціальних, педагогічних та освітньо-культурних детермінант; обґрунтовано етапи та визначено провідні тенденції розвитку ідеї лекторської майстерності викладачів вищих навчальних закладів у вітчизняній педагогічній думці. До наукового обігу введено маловідомі архівні матеріали, окремі історичні факти й положення, які розширюють науково-педагогічне уявлення про проблему розвитку ідеї лекторської майстерності вітчизняних викладачів у досліджуваний період, дозволяють персоніфікувати внесок педагогів, науковців у розробку суті, переліку складників лекторської майстерності, критеріїв визначення її рівнів тощо. Подальшого розвитку набули питання становлення та розвитку лекторської майстерності викладачів вищих навчальних закладів у вітчизняній освітній традиції.

Романюк, О.І. (2020). Розвиток педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін в умовах магістратури: дис. ... канд. пед. наук 13.00.04. Київ: Інститут педагогічної освіти та освіти дорослих імена Івана Зязюна НАПН України. 314 с.

URL: http://ipood.com.ua/data/avtoreferaty_i_dysertatsii/2020/ROMANIUK_diser_pas.pdf

(дата звернення 13.05.2022 р.).

Романюк, О.І. (2020). Розвиток педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін в умовах магістратури: автореф. дис. ... канд. пед. наук 13.00.04. Київ: Інститут педагогічної освіти та освіти дорослих імена Івана Зязюна НАПН України. 21 с.

URL:

http://ipood.com.ua/data/avtoreferaty_i_dysertatsii/2020/ROMANIUK_avtoref_pas.pdf

(дата звернення 13.05.2022 р.).

У дисертації проведено цілісне дослідження проблеми розвитку педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін в умовах

магістратури. Проаналізовано базові поняття дослідження «компетентність», «педагогічна компетентність», «педагогічна майстерність». Запропоновано авторське визначення поняття «педагогічна майстерність викладачів економічних дисциплін. Охарактеризовано сучасний стан розвитку педагогічної майстерності в процесі професійної підготовки викладачів економічного профілю в Україні та виявлено зорієнтованість освітніх програм на навчання за спеціальністю. Окреслено роль програм розвитку педагогічної майстерності для майбутніх викладачів економічних дисциплін. Розкрито сутність та визначено компоненти педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін. Відповідно до визначених компонентів надано обґрунтування критеріїв педагогічної майстерності. Схарактеризовано базовий, достатній та високий рівні розвитку педагогічної майстерності. Запропоновано структурно-функціональну модель розвитку педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін в умовах магістратури, яка складається з взаємопов'язаних теоретичного, змістового та результативного блоків.

Рязанцева, О.В. (2019). Формування готовності студентів магістерської підготовки до педагогічної комунікації в умовах дистанційної освіти: дис. ... канд. пед. наук 13.00.04. Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. 284 с.

URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/2019/10/dis_Ryazanceva-1.pdf

(дата звернення: 09.05.2022 р.).

Рязанцева, О.В. (2019). Формування готовності студентів магістерської підготовки до педагогічної комунікації в умовах дистанційної освіти: автореф. дис. ... канд. пед. наук 13.00.04. Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. 22 с.

URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/2019/09/aref_Ryazantseva.pdf

(дата звернення: 09.05.2022 р.).

У дисертації уперше теоретично обґрунтовано технологію формування

готовності студентів магістерської підготовки до педагогічної комунікації в умовах дистанційної освіти та етапи її реалізації (професійно-мотиваційний, змістово-діяльнісний, особистісно-рефлексійний), що дало змогу визначити мету, завдання, зміст, методи, засоби, форми навчання. Уточнено суть понять «дистанційна освіта», «комунікація», «педагогічна комунікація в умовах дистанційної освіти», компоненти готовності студентів магістерської підготовки до педагогічної комунікації в умовах дистанційної освіти; критерії, показники й рівні сформованості готовності студентів магістерської підготовки до педагогічної комунікації в умовах дистанційної освіти (високий, середній, низький). Конкретизовано методологічні підходи до вивчення проблеми (компетентнісний, системний, особистісно орієнтований, діяльнісний, технологічний, інформаційний) та принципи (гнучкості, модульності, технологічності, особистісно-опосередкованої взаємодії, індивідуального підходу до роботи зі студентом), конкретизовано перелік умінь, оволодіння якими сприяє ефективному формуванню готовності до педагогічної комунікації в умовах дистанційної освіти.

Сапогов, М.В. (2021). Формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів з освітніх наук засобами smart-технологій: дис. ... докт. філос. з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями). Вінниця: Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. 368 с.

URL: <https://www.vspu.edu.ua/content/graduate/doc/a10dis.pdf>

(дата звернення: 04.05.2022 р.).

Сапогов, М.В. (2021). Формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів з освітніх наук засобами smart-технологій: автореф. дис. ... докт. філос. з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями). Вінниця: Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського.

У дисертації доведено, що формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів з освітніх наук є актуальною проблемою суспільства, вирішення якої вимагає від вищої педагогічної освіти орієнтації на новітні інформаційні технології, у першу чергу Smart-технології. Визначено, що сутність поняття професійно-педагогічної компетентності магістрантів з освітніх наук потрактовується як загальна здатність, що базується на предметних та базових педагогічних знаннях, контекстуальних та творчих професійних вміннях, потенційних можливостях неперервного професійного розвитку; гносеологічній обізнаності, світоглядних та загальнокультурних позиціях; володінні новітніми освітніми та Smart-технологіями. З'ясовано, що концепція Smart-освіти побудована на ідеях мобільності, доступності отримання цифрових послуг задля створення нових знань. Обґрунтовано структуру професійно-педагогічної компетентності магістрантів з освітніх наук, що складається з трьох компонентів: гносеологічного, практиологічного, аксіологічного. Запропоновано модель формування професійно-педагогічної компетентності студентів магістратури засобами Smart-технологій. Виокремлено педагогічні умови формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів з освітніх наук засобами Smart-технологій та розроблено методичку їх реалізації.

Сідаш, Н.С. (2017). Формування педагогічної свідомості у майбутніх викладачів вищої школи: дис. ... канд. пед. наук 13.00.07. Луганськ: Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. 298 с.

URL:

https://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/26537/1/%D0%A1%D1%96%D0%B4%D0%B0%D1%88_dys_2017.pdf

(дата звернення: 04.05.2022 р.).

Сідаш, Н.С. (2017). Формування педагогічної свідомості у майбутніх викладачів вищої школи: автореф. дис. ... канд. пед. наук 13.00.07. Луганськ: Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. 23 с.

URL: https://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/18472/1/Sidash_N_S.pdf

(дата звернення: 04.05.2022 р.).

У дисертації уперше цілісно досліджено проблему формування педагогічної свідомості у майбутніх викладачів вищої школи у вищих навчальних закладах на основі організаційно-методичної системи формування педагогічної свідомості; розроблено теоретичну модель структури педагогічної свідомості; розроблено науково-методичний інструментарій дослідження стану сформованості педагогічної свідомості у майбутніх викладачів вищої школи; розроблена та експериментально перевірена організаційно-методична система формування педагогічної свідомості у майбутніх викладачів вищої школи; доведено ефективність та встановлено можливість упровадження організаційно-методичної системи формування педагогічної свідомості у сучасну практику вищої школи для підготовки майбутніх викладачів вищої школи. Подальшого розвитку набули ідеї вдосконалення навчально-виховного процесу у вищій школі шляхом впровадження організаційно-методичної системи з формування педагогічної свідомості у майбутніх викладачів вищої школи в процесі аудиторної і позааудиторної роботи; використання науково-методичного інструментарію вимірів стану сформованості педагогічної свідомості у майбутніх викладачів вищої школи.

Ткаченко, Л.П. (2017). Розвиток риторики як навчального предмета професійного спрямування у системі підготовки майбутніх фахівців: дис. ... докт. пед. наук 13.00.04. Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. 490 с.

URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/2018/09/dis_Tkachenko.pdf

(дата звернення: 09.05.2022 р.).

Ткаченко, Л.П. (2017). Розвиток риторики як навчального предмета професійного спрямування у системі підготовки майбутніх фахівців: автореф. дис. ... докт. пед. наук 13.00.04. Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. 42 с.

URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/2018/09/aref_Tkachenko.pdf

(дата звернення: 09.05.2022 р.).

У дисертації здійснено ретроспективний логіко-системний аналіз розвитку риторики як навчальної дисципліни в зарубіжній і вітчизняній системах освіти. Розкрито зміст й основні підходи до викладання професійно спрямованих риторик у процесі підготовки фахівців різних галузей. Виявлено актуальні проблеми й тенденції розвитку риторики як навчального предмета професійного спрямування та визначити перспективи використання педагогічно цінного вітчизняного досвіду в сучасних умовах. Розроблено модель цілісного процесу вивчення риторики як предмета професійного спрямування в системі підготовки майбутніх фахівців з урахуванням педагогічно цінного вітчизняного досвіду.

Томашевська, М.О. (2020). Підготовка майбутніх викладачів педагогічних дисциплін до професійної взаємодії засобами інтерактивних технологій: дис. ... докт. філос. з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями). Мукачєво: Мукачівський державний університет. 296 с.

URL:

https://msu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/10/%D0%A2%D0%BE%D0%BC%D1%88%D0%B5%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%B4%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F.pdf

(дата звернення: 04.05.2022 р.).

Томашевська, М.О. (2020). Підготовка майбутніх викладачів педагогічних дисциплін до професійної взаємодії засобами інтерактивних технологій: автореф. дис. ... докт. філос. з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями). Мукачєво: Мукачівський державний університет.

Дослідження присвячено проблемі підготовки майбутніх викладачів педагогічних дисциплін до професійної взаємодії засобами інтерактивних технологій. Професійна взаємодія потрактована як природна основа педагогічної діяльності, що дає змогу учасникам освітнього процесу транслювати раніше засвоєні знання, уміння й навички, а також пізнавати нові смисли, засвоювати нові знання, апробувати їх на практиці в процесі навчальної діяльності. Витлумачено сутність готовності майбутніх викладачів педагогічних дисциплін до професійної взаємодії як сукупності професійних компетенцій та індивідуального стилю їх реалізації в ситуаціях професійної взаємодії. Серед структурних компонентів готовності майбутніх викладачів педагогічних дисциплін до професійної взаємодії виокремлено: мотиваційний, когнітивно-комунікативний, професійно-рефлексивний компоненти. У межах компонентного складу готовності майбутніх викладачів педагогічних дисциплін до професійної взаємодії диференційовано низку критеріїв: мотиваційно-ціннісний, знаннево-діяльнісний, професійно-особистісний, на основі яких схарактеризовані чотири рівні сформованості зазначеного феномену (високий, достатній, задовільний, низький).

Фрицюк, В.А. (2017). Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку: дис. ... д-ра пед. наук 13.00.04. Вінниця: Вінницький державний педагогічний університет Імені Михайла Коцюбинського. 532 с.

URL: https://vspu.edu.ua/science/dis/des_12_3.pdf

(дата звернення: 04.05.2022 р.).

Фрицюк, В.А. (2017). Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку: автореф. дис. ... д-ра пед. наук 13.00.04. Вінниця: Вінницький державний педагогічний університет Імені Михайла Коцюбинського. 42 с.

URL: https://www.vspu.edu.ua/science/dis/des_12_1.pdf

(дата звернення: 04.05.2022 р.).

У дисертації визначено науково-методологічні засади підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку. На основі методологічних підходів до професійного саморозвитку майбутніх учителів та врахування специфіки їхньої професійної діяльності теоретично обґрунтовано сутність і структуру готовності майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку. Розроблено діагностичний інструментарій та виявлено сучасний стан готовності майбутніх учителів до безперервного професійного саморозвитку. Обґрунтовано й експериментально перевірено організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх учителів у вищих навчальних закладах до безперервного професійного саморозвитку. Створено структурно-функціональну модель науково-методичної системи підготовки майбутніх учителів до безперервного професійного саморозвитку. Розроблено й експериментально перевірено технологію формування готовності майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку.

Шаповалова, Н.П. (2017). Педагогічні умови професійного зростання студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів у процесі фахової підготовки: дис. ... канд. пед. наук 13.00.04. Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. 311 с.

URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/2018/09/dis_Shapovalova.pdf

(дата звернення: 09.05.2022 р.).

Шаповалова, Н.П. (2017). Педагогічні умови професійного зростання студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів у процесі фахової підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук 13.00.04. Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. 22 с.

URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/2018/09/aref_Shapovalova.pdf

(дата звернення: 09.05.2022 р.).

У дисертаційному дослідженні теоретично обґрунтовано та

експериментально перевірено педагогічні умови, які враховують й розвивають сильні сторони особистісного потенціалу особистості студентів економічних спеціальностей ВНЗ й забезпечують їхнє професійне зростання у процесі фахової підготовки; розроблено методика визначення спрямованості особистості щодо певного виду діяльності за допомогою методів соціоніки; виявлено: природну диференціацію студентів на етапі вибору спеціальності за сильними функціями своїх психотипів, стійке домінування низки типів на економічних спеціальностях, відповідність сильних сторін особистісного потенціалу таких типів вимогам до майбутньої професійної діяльності, стали внутрішню мотивацію щодо вибору професії; взаємозв'язок між певними формами й методами навчання, установками студентів щодо виду діяльності й ефективністю професійного зростання. Уточнено: суть понять «професійне становлення», «професійне зростання» та «особистісний потенціал»; зміст компонентів готовності студентів економічних спеціальностей до здійснення професійної діяльності; критерії та показники, що дозволяють виявити рівень готовності студентів до професійної діяльності.

Шпак, І.О. (2020). Педагогічні умови підготовки викладачів економічних дисциплін університетів до використання сучасних педагогічних технологій: дис. ... канд. пед. наук (доктора філософії) 13.00.04. Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. 342 с.

URL:

http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Rada/D_64_053_04/shpak/dis%20Shpak.pdf

(дата звернення: 09.05.2022 р.).

Шпак, І.О. (2020). Педагогічні умови підготовки викладачів економічних дисциплін університетів до використання сучасних педагогічних технологій: автореф. дис. ... канд. пед. наук (доктора філософії) 13.00.04. Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. 23 с.

URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Rada/D_64_053_04/shpak/aref%20Shpak.pdf

(дата звернення: 09.05.2022 р.).

У дисертації науково обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови підготовки викладачів економічних дисциплін до використання сучасних педагогічних технологій (поглиблення професійно-педагогічної спрямованості викладацької діяльності та стимулювання викладачів до професійного самовдосконалення; підвищення рівня професійної компетентності викладачів у галузі застосування педагогічних технологій з огляду на вимоги до економічної освіти; розвиток інноваційного педагогічного мислення викладачів). Уточнено: суть поняття готовності викладача економічних дисциплін до використання сучасних педагогічних технологій; зміст структурних компонентів готовності викладача економічних дисциплін до використання сучасних педагогічних технологій (мотиваційно-ціннісний, інтелектуально-гностичний, операційно-технологічний, особистісно-креативний) і критерії такої готовності (мотиваційно-аксіологічний, інтелектуально-когнітивний, діяльнісно-технологічний, особистісно-оцінний) з відповідними показниками. Подальшого розвитку набули форми й методи вдосконалення професійно-педагогічної компетентності викладачів економічних дисциплін (проблемно-моделювальні тренінги, педагогічний консиліум, педагогічна вітальня, метод проектів тощо).

Посібники, методичні рекомендації, вказівки

Навчальний посібник з курсу «Професійна етика вищої освіти» для осіб, що навчаються в магістратурі за спеціальністю «Педагогіка вищої школи» / Авторський колектив: А.П. Алексеєнко, К.І. Карпенко, Л.О. Гончаренко, В.В. Дейнека. Харків: ХНМУ, 2015. 77 с.

URL: <https://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/11219>

(дата звернення 20.11.2022 р.)

У навчальному посібнику розкрито такі важливі проблеми професійної діяльності у вищій школі як етикет в професійній культурі педагога, імідж викладача у корпоративній культурі навчального закладу, етика і культура міжособистісного спілкування педагога, етика педагога та вченого в системі

вищої освіти, професійна етика педагогічного колективу, етика взаємовідносин в системі «педагог – педагог», особливості педагогічної етики у вищому навчальному закладі, етика відносин у системі «педагог–студент», професійна етика педагога: сутність, зміст, функції, етико-аксіологічна спрямованість освіти, акмеологічна культура особистості викладача, професійна етика в системі прикладного етичного знання, специфічні особливості та завдання професійної етики у вищому медичному навчальному закладі.

Гладуш, В.А., Лисенко, Г.І. (2014). Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія: навч. посіб. Дніпропетровськ: ТОВ «Роял Принт». 416 с.

URL: <http://distance.dnu.dp.ua/ukr/nmmateriali/documents/pedagogikavsh.pdf>

(дата звернення 13.05.2022 р.).

У навчальному посібнику розкрито загальні основи педагогіки вищої школи, питання дидактики та теорії виховання студентів вищих навчальних закладів. Значну увагу приділено проблемам формування педагогічної культури викладача та аспектам його наукової організації праці. Висвітлено послідовність та особливості формування й розвитку вищої освіти в Україні та вплив на неї передової педагогічної думки. Адресований студентам магістратури, аспірантам, науково-педагогічним працівникам ВНЗ.

Руденко, Л., Сірко, Р., Стельмах, О., Вавринів, О. (2020). Методичні засади формування комунікативної культури майбутніх психологів: посібник. Львів. 71 с

URL: <https://sci.ldubgd.edu.ua/handle/123456789/7293>

(дата звернення 19.07.2022 р.).

У посібнику викладено методичні засади формування комунікативної культури майбутніх психологів під час професійної підготовки у закладі вищої освіти. Розглянуто етапи формування комунікативної культури, запропоновано комплекс активних методів і сучасних педагогічних технологій, які оптимізують цей процес. Це допоможе вдосконалити систему підготовки

майбутніх психологів, які, крім професійних знань, умінь і навичок володіли б рефлексією, самостійністю, вміннями конструювати професійно-комунікативні дії, творчо підходити до виконання різноманітних комунікативних завдань під час професійної діяльності, зокрема в екстремальних ситуаціях. Для науково-педагогічних працівників, методистів, аспірантів, студентів закладів вищої освіти, які навчаються за спеціальністю 053 «Психологія».

Ярошенко, О. (ред.). (2018). Теоретичні основи і технологія професійного розвитку науково-педагогічних працівників університетів в умовах інтеграції вищої освіти і науки : методичні рекомендації / Авт. кол.: Н. Дівінська, Н. Дяченко, О. Жабенко, І. Регейло, Ю. Скиба, Г. Чорнойван. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України. 72 с.

URL: https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2019/07/Teor_osnovi_prof_rozvitku_pracivn_metodit_IVO-2018-72p_avtors-kolektiv.pdf

(дата звернення 13.05.2022 р.).

Методичні рекомендації висвітлюють специфіку розроблення професійних профілів і стандартів науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти. Викладено визначення ефективності моделей професійного розвитку науково-педагогічних працівників університетів; перспективи використання європейських практик кар'єрного зростання науково-педагогічних працівників у діяльність вітчизняних закладів вищої освіти; особливості розвитку у науково-педагогічних працівників на основі компетентнісного підходу дослідницької, ціннісної, іншомовної компетентностей. Унаочнено вітчизняні і зарубіжні практики професійного розвитку науково-педагогічних працівників.

Цільмак, О.М. (2017). Педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу: підручник. Одеса: ОДУВС. 124 с.

URL: <https://cutt.ly/EMGBPNg>

(дата звернення: 11.05.2022 р.).

У підручнику «Педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу» послідовно викладено основні різновиди компетентності викладача ВНЗ та зміст їх детермінуючих складових, тобто професійно важливих: знань, умінь, навичок, звичок, якостей, здібностей, мотивації, світогляду, професійно-психологічної готовності та досвіду. Підручник підготовлений для вивчення та практичного опанування аспірантами теоретичного матеріалу з навчальної дисципліни «Педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу». Він буде корисним аспірантам, педагогічним та науково-педагогічним працівникам вищих навчальних закладів.

Навчальні програми

Бялик, О.В. (2021). Професійно-педагогічна компетентність викладача: навчальна програма (для здобувачів освітньо-наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 01 – Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки). Ізмаїл: Ізмаїльський державний гуманітарний університет. 15 с.

URL: <https://cutt.ly/XMGBZp4>

(дата звернення 27.04.2022 р.).

Метою програми «Професійно-педагогічна компетентність викладача» є розкриття закономірностей процесу формування та розвитку професійно-педагогічної компетентності викладача ЗВО. Завдання: оволодіти основними поняттями і категоріями, уміти визначати суть провідних ознайомити з сутністю професійно-педагогічної компетентності викладача ЗВО, принципами, методами її формування; визначити шляхи її формування і розвитку; виробити вміння у майбутніх викладачів ЗВО оцінювати та здійснювати самооцінку рівня сформованості професійно-педагогічної компетентності; навчити визначати й аналізувати типові помилки педагогічного такту; розкрити суть та шляхи формування педагогічної майстерності викладача ЗВО.

Кічук, Н.В. (2017). Педагогічна компетентність викладача закладу вищої освіти: навчальна програма (для здобувачів освітньо-наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 01 – Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки). Ізмаїл: Ізмаїльський державний гуманітарний університет. 15 с.

URL: <http://idgu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/05/ok-2-pedahohichna-kompetentnist-vykladacha-zakladu-vyshchoi-osvity.pdf> (дата звернення 13.05.2022 р.).

Метою викладання навчальної дисципліни «Педагогічна компетентність викладача закладу вищої освіти» є: систематизація наукових уявлень здобувачів про педагогічний сенс компетентнісного підходу, опанування педагогічною компетентністю викладача ЗВО. Предмет вивчення навчальної дисципліни: особливості педагогічної компетентності викладача закладу вищої освіти; формування у здобувачів науково-педагогічного стилю професійного мислення. Передумови для вивчення дисципліни: оволодіння фаховими компетентностями, що формуються під час вивчення дисциплін «Актуальні проблеми філософії науки», «Педагогічна творчість викладача закладу вищої освіти». Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у здобувачів компетентностей та програмних результатів навчання відповідно до освітньо-наукової програми «Освітні, педагогічні науки».

Ребуха, Л.З. (2020). Педагогічна майстерність викладача вищої школи: навчальна програма (для здобувачів освітньо-наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 01 – Освіта/Педагогіка). Тернопіль: Західноукраїнський національний університет. 12 с.

URL:

https://www.wunu.edu.ua/opp/aspirantura/pedagogika/normatyvni/Pedahohichna_maisternist_vykladacha_vyshchoi_shkoly/Work.pdf

(дата звернення: 07.05.2022 р.).

У навчальній програмі розкрито актуальність, значення, мета, завдання навчальної дисципліни «Педагогічна майстерність викладача вищої школи», описано вимоги до знань і вмінь студентів, форми і засоби проміжного та

підсумкового контролю, подано зміст навчальної дисципліни за змістовими модулями. Призначена для викладачів, студентів педагогічних навчальних закладів, підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу, тренерів громадських організацій.

Каталог психолого-педагогічних дисциплін освітньо-професійної програми підготовки здобувачів вищої освіти на першому (бакалаврському) рівні. «Професійна освіта (економіка)» за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)». Спеціалізація Економіка галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» кваліфікація Бакалавр професійної освіти (економіка). (2018). Київ: ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». 34 с.

URL:

https://kneu.edu.ua/userfiles/erasm/Catalogue_disciplines_Vocational_education_28Economics_29_KNEU_2017_Ukr.pdf

(дата звернення: 21.09.2022 р.).

У каталозі, з-поміж інших дисциплін, деталізовано такі: психологія професійної діяльності, педагогічна риторика, основи педагогічної творчості, педагогічна конфліктологія, основи андрагогіки та ін. До прикладу, у процесі викладання андрагогіки вивчаються особливості та принципи організації навчання дорослих у закладах професійної освіти, андрагогічні засади професійного розвитку, форми, методи, засоби та технології навчання дорослих, організаційні засади неперервного навчання, особливості дистанційного навчання дорослих. Особлива увага приділяється методичним засадам організації навчання соціально незахищених верств населення, організаційним та методичним засадам корпоративного навчання, організації навчання в корпоративних університетах і бізнес-школах

Статті

Андрощук, І.В. (2016). Тренінг як засіб підготовки майбутніх викладачів до педагогічної взаємодії. Вісник Черкаського університету: Серія «Педагогічні науки». Черкаси: Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького. 9. С. 117–121.

URL:

<http://elar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/123456789/5986/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%2036.pdf>

(дата звернення 14.05.2022 р.).

У статті обґрунтовано необхідність оновлення технологій підготовки майбутніх викладачів. На підставі аналізу освітніх програм з'ясовано, що професійна підготовка фахівців у переважній більшості залежить від майстерності викладача вищого навчального закладу, його готовності до взаємодії та технологій, які він використовує. Зосереджено увагу на ефективності використання тренінгових технологій навчання, які передбачають налагодження конструктивної взаємодії в освітньому процесі та спрямовані на формування компетентного фахівця, здатного успішно вирішувати професійні завдання. Визначено основні підходи до сутності та значення тренінгів у професійній підготовці викладачів. Окреслено основні завдання, вирішити які дозволяє застосування тренінгів в освітньому процесі. Зроблено висновок щодо доцільності використання тренінгів в процесі підготовки майбутніх викладачів з метою формування їх готовності до взаємодії у професійній діяльності.

Bilavych H., Perchyk, M., Pavlyuk, A., Ozarko, V. (2021). Speech ecology of Education Seekers theoretical and practical aspects. Гірська школа Українських Карпат: наукове фахове видання з педагогічних наук. Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». 25. С. 59-62.

URL: <https://scijournals.pnu.edu.ua/index.php/msuc/article/view/5801>

(дата звернення: 27.09.2022 р.).

Стаття присвячена теоретичним і практичним аспектам проблеми екології мовлення здобувачів освіти. Зазначено, що питання формування культури мовлення - предмет особливої уваги українських науковців. Під екологією (культурою) української мови автори розуміють досконалий рівень мовнокомунікативної підготовки, яка передбачає дотримання нормативності української літературної мови, володіння всіма стилями української мови; уміння висловлюватися правильно й виразно, використовувати за призначенням різні стилістичні мовні засоби наукового стилю в письмовій та усній формах. Зазначено, що від мовлення залежить професійна успішність особистості. Обґрунтовано, що створення екологічно мовного середовища в закладі освіти – одна з педагогічних умов формування екологічного українського мовлення здобувачів освіти.

Бульвінська, О. (2022). Підготовка викладачів до навчання на основі дослідження: європейський досвід. Неперервна професійна освіта: теорія і практика, (2), 82–92.

DOI: <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2022.2.10>

(дата звернення: 18.10.2022 р.).

Статтю присвячено аналізу проблеми підготовки викладачів до викладання на основі досліджень у рамках програм професійного розвитку в європейських університетах. Наголошено, що на розвиток професійних компетентностей у викладачів, необхідних для такого викладання, визначальний вплив мають 2 чинники: орієнтація інституційної політики й корпоративної культури закладу вищої освіти на впровадження цілісної системи викладання на основі досліджень, а також програми професійного розвитку в університеті, спрямовані на удосконалення існуючих професійних компетентностей і набуття нових. У статті проаналізовано досвід Університетського коледжу Лондона (Велика Британія) і Гоенгаймського університету (Німеччина) щодо підготовки викладачів до викладання на основі досліджень. Доведено, що в цих закладах вищої освіти впроваджена цілісна

система викладання на основі досліджень, а також функціонують широкі програми професійного розвитку викладачів для підготовки до нього, які включають не тільки тренінги, а й індивідуальні консультації і семінари, менторську підтримку від більш досвідчених колег, посібники, наукові ресурси, онлайн-довідники тощо.

Волкова, Н.П., Лебідь, О.В. (2020). Формування комунікативної компетентності майбутніх докторів філософії в умовах аспірантури. Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. № 2 (20). С. 168-179.

DOI: 10.32342/2522-4115-2020-2-20-19

URL: http://ir.duan.edu.ua/bitstream/123456789/3638/1/%D0%92%D1%96%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%94%D0%BD%D1%96%D0%BF%D1%80%D0%BE_2%2820%29.pdf (дата звернення 20.10.2022 р.).

У статті розглянуто значущість комунікативної компетентності у змісті та структурі професійної підготовки майбутніх докторів філософії зі спеціальності 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» в умовах аспірантури. Комунікативна компетентність викладача закладу вищої освіти розглядається авторами як інтегральне особистісне утворення, що забезпечує ефективність здійснення комунікації в системі професійних відносин. Схарактеризовано структурні компоненти означеної компетентності: мотиваційно-ціннісний; когнітивний; діяльнісний; особистісно-емоційний. Обґрунтовано принципи (контекстного навчання, комунікативної взаємодії, індивідуальної підтримання викладачем навчальної діяльності кожного аспіранта, внутрішньої свободи особистості, спільної діяльності об'єктів навчального процесу та опори на досвід того, хто навчається, критичного самооцінювання) та педагогічні умови формування комунікативної компетентності майбутніх докторів філософії в умовах аспірантури.

Гнатковська, К. (2020). Культурологічний підхід як засіб формування толерантності майбутніх фахівців. Гірська школа Українських Карпат: наукове фахове видання з педагогічних наук. Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». 23. С. 96-100.

DOI: <https://doi.org/10.15330/msuc.2020.23.96-100>

(дата звернення: 27.09.2022 р.).

Стаття присвячена вивченню проблем толерантності та культурологічному підходу як засобу формування толерантності майбутніх спеціалістів. Толерантність визначено як особистісно значущу якість особистості. Зміст толерантних якостей визначається здатністю особистості до морально зумовленого вибору, спрямованістю рис її характеру, впливом навколишнього середовища, прихильністю до тих чи інших ідей. Проаналізовано значення культурологічного підходу з позиції формування толерантності молодого покоління. З'ясовано, що у формуванні толерантності майбутніх фахівців чільне місце приділяється розвитку демократичного мислення, пошуку нових підходів до виховної діяльності, урахуванню історично-культурних традицій різних регіонів України. Визначено, що стратегія формування толерантності за допомогою культурологічного підходу полягає в тому, щоб забезпечити особистості всі необхідні умови для її духовного розвитку, інтелектуально-моральної свободи, вибору поведінки, формування почуття громадянськості, патріотичної й національної самосвідомості, вільної світоглядної позиції, уміння відстоювати свої переконання щодо збереження миру на Землі, гуманного та толерантного ставлення до оточуючих.

Гнезділова, К.М. (2014). Провідні тенденції і сучасні проблеми магістерської підготовки майбутніх викладачів у контексті формування їх корпоративної культури. Вища освіта України. 3 (54). С. 377-381.

URL: https://www.cuspu.edu.ua/download/nauk_zapiski/pedagogy/maket2_13.11.14.pdf

(дата звернення 14.05.2022 р.).

У статті автором порушуються актуальні питання професійної підготовки майбутніх викладачів вищої школи у контексті формування їх корпоративної культури. Увага автора зосереджується на провідних тенденціях і сучасних проблемах системи вищої освіти. Їх опис, а також проведений аналіз програм і планів магістерської підготовки викладачів дає можливість сформулювати напрями її удосконалення.

Головань, М.С. (2014). Професійна компетентність викладача вищого навчального закладу. Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія. Ялта: РВВ КГУ. Вип. 44. Ч. 3. С. 79-88.

URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/53062/2/Golovan_Competence.pdf;jsessionid=0CB7CFF053E1167B7E3E44118D0022F9 (дата звернення 13.05.2022 р.).

У статті проаналізовано сутність професійної компетентності, запропоновано модель професійної компетентності викладача вищого навчального закладу, подано аналіз її структурних компонентів. Склад і зміст компетенцій викладача вищого навчального закладу визначено у відповідності з положеннями компетентнісного підходу, вимогами до претендентів на посаду викладача ВНЗ III-IV рівня акредитації, а також на основі кваліфікаційних характеристик посад професорсько-викладацького складу ВНЗ.

Головко, Н., Балашова, С. (2017). Педагогічна майстерність викладача вищого навчального закладу як складова навчально-виховного процесу. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Педагогіка». Т. 2, № 6. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет». С. 21-25.

URL: <https://pedvisnyk.knu.ua/index.php/pedagogy/article/view/106/273>
(дата звернення: 07.05.2022 р.).

У статті розглянуто основні підходи науковців до педагогічної майстерності. Досліджено, що рівень педагогічної майстерності викладача

вищої школи є важливим чинником навчально-виховного процесу, який позначається на результатах навчання студентів, на формуванні їх як особистостей. Зазначено, що розвиток педагогічної майстерності викладача тісно корелює з його ставленням до себе, вимогами до своєї діяльності, особистісними якостями. Визначено, що педагогічну майстерність можна визначити як вищу творчу активність педагога, що проявляється в доцільному використанні методів і засобів педагогічної взаємодії в кожній конкретній ситуації навчання, виховання і професійної підготовки студентів.

Капралова, І., Шаповаленко, Н., & Бульвінська, О. (2022). Мотивація професійного саморозвитку викладачів закладів вищої освіти. Неперервна професійна освіта: теорія і практика, (3), 62–69.

DOI: <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2022.3.8>

(дата звернення 21.10.2022 р.).

Стаття присвячена теоретичному обґрунтуванню мотивації професійного саморозвитку викладачів закладів вищої освіти та узагальненню результатів емпіричного дослідження щодо потреб мотивації саморозвитку. Професійний саморозвиток визначено як усвідомлений цілеспрямований процес особистісного і професійного самовдосконалення з метою творчої самореалізації в процесі виконання професійної діяльності. Зазначено, що викладацька діяльність передбачає активне залучення до неї не тільки суто професійних, а й особистісних якостей і компетентностей, отже, професійний саморозвиток викладача спрямований на самопізнання, самоствердження, самовдосконалення у всіх сферах життєдіяльності. Наголошено, що процес професійного саморозвитку викладачів закладів вищої освіти потребує глибоко усвідомленої цінності її необхідності, стійкої внутрішньої мотивації, проте має доповнюватись зовнішніми заохоченнями у творчому освітньому середовищі, що було підтверджено емпіричним дослідженням. Проведене дослідження підтвердило необхідність створення практичних рекомендацій для викладачів щодо професійного саморозвитку, що може стати перспективою для подальших досліджень.

Кірдан, О.П. (2022). Андрагогічний підхід у підготовці здобувачів вищої освіти: традиції і тенденції розвитку. Modern engineering and innovative technologies. 22. 2.

DOI: 10.30890/2567-5273.2022-22-02-042

(дата звернення 25.10.2022 р.).

Автором обґрунтовано доцільність застосування андрагогічного підходу у професійній підготовці здобувачів другого (магістерського) та третього (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти. На основі аналізу та узагальнення праць вітчизняних науковців проаналізовано теоретичні засади андрагогічного підходу та андрагогічної культури у підготовці здобувачів вищої освіти.

Кравченко, В.М. (2016). Підготовка майбутніх викладачів вищої школи до інноваційної педагогічної діяльності. Innovative solutions in modern science. № 8 (8).

URL: <https://naukajournal.org/index.php/ISMSD/article/viewFile/994/1130>

(дата звернення 12.08.2022 р.).

У статті обґрунтовано теоретичні положення та практичні рекомендації щодо підготовки майбутніх викладачів вищої школи до інноваційної педагогічної діяльності. Розкрито сутність понять «педагогічна діяльність», «педагогічна інновація», «педагогічна інноваційна діяльність». Висвітлено наукові підходи до проблеми підготовки майбутніх викладачів вищої школи до інноваційної педагогічної діяльності. Проаналізовано ефективність впроваджених у процесі експерименту заходів щодо підготовки майбутніх викладачів вищої школи до інноваційної педагогічної діяльності. Підкреслено значення педагогічного новаторства в розвитку та модернізації професійної освіти.

Криштанович, М.Ф., Криштанович, С.В. (2018). Проблеми формування професійно-педагогічної компетентності викладача в освітньому середовищі. Педагогічні науки: зб. наук. праць. LXXXIV. Т. 2. С. 116-121.

URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/710084.pdf>

(дата звернення 13.05.2022 р.).

У статті автори досліджують проблему професійно-педагогічної компетентності викладача в освітньому середовищі, розглядають основні складники самореалізації майбутніх викладачів бути конкурентоспроможними в період економічних і політичних перетворень у суспільстві держави. Проведено аналіз теоретичних досліджень, де представлено основні характеристики професійно-педагогічної компетентності викладача в закладі вищої освіти.

Крюкова, Є.С. (2015). Модель підготовки майбутнього викладача вищого навчального закладу до впровадження інтерактивних педагогічних технологій. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 44 (97). С. 191-198.

URL: <https://cutt.ly/fMJFSXK> (дата звернення 13.05.2022 р.).

У статті запропоновано модель підготовки майбутнього викладача вищого навчального закладу до впровадження інтерактивних педагогічних технологій, яка об'єднує такі структурні компоненти: цільовий, організаційно-діяльнісний та контрольо-результативний. Визначено принципи, критерії та рівні сформованості професійних умінь майбутнього викладача впроваджувати інтерактивні педагогічні технології.

Кузьменко, Н. (2018). Професійно-педагогічна культура викладача вищої школи як чинник формування професійних ціннісних орієнтацій студентської молоді. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Педагогіка». Т. 2, № 8. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет». С. 32-35.

URL: <https://pedvisnyk.knu.ua/index.php/pedagogy/article/view/163>

(дата звернення: 07.05.2022 р.).

У статті проаналізовано різні підходи до класифікації ціннісних

орієнтацій особистості та приділено особливу увагу визначенню поняття професійних ціннісних орієнтацій. Виокремлено чинники, що впливають на формування професійних ціннісних орієнтацій студентської молоді під час навчання у закладах вищої освіти. Визначено роль професійно-педагогічної культури викладача вищої школи у формуванні професійних ціннісних орієнтацій студентів.

Кузьменко, Н., Самусенко, В. (2017). Комуникативна культура викладача в рецепції сучасних науковців. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Педагогіка». Т. 1, № 5. Київ: ВПЦ «Київський університет». С. 46-50.

URL: <https://pedvisnyk.knu.ua/index.php/pedagogy/article/view/84/259>

(дата звернення: 07.05.2022 р.).

У статті зазначено, що на сучасному етапі реформування вищої освіти України професійна педагогічна діяльність викладача вищої школи має високу соціальну значущість, займає одне з центральних місць у державотворенні, формуванні національної свідомості й духовної культури українського суспільства та розглядається сучасними науковцями як цілісна динамічна система, до складу якої входить педагогічна комунікація. Проаналізовано особливості комуникативної культури викладача вищого навчального закладу й розглянуто проблеми, що супроводжують спілкування викладача зі студентами. Розроблено методичні рекомендації щодо подолання труднощів педагогічного спілкування.

Кутова, О.М. (2014). Практична діяльність викладача вищого навчального закладу як умова розвитку його педагогічного досвіду. Вища освіта України. 3 (54). С. 157-161.

URL: https://www.cuspu.edu.ua/download/nauk_zapiski/pedagogy/maket2_13.11.14.pdf

(дата звернення 14.05.2022 р.).

У статті розглянуто педагогічний досвід викладача, який розвивається і збагачується протягом усієї його практичної діяльності, а знання стають

гнучкими і глибокими в практичній роботі зі студентами, що і оптимізують його педагогічну дію. Зазначено, що педагогічний досвід – це сукупність знань, умінь і навичок, здобутих викладачем у процесі навчально-виховної роботи; творче, активне засвоєння і реалізація ним у практичній діяльності засобів і принципів педагогіки з урахуванням актуальних проблем і конкретних умов, особливостей студентів та особистості викладача.

Лялюк, Г. М. (2018). Реалізація моделі психологічного супроводу розвитку та становлення професійної ідентичності майбутніх педагогів в умовах ЗВО. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна: збірник наукових праць / гол. ред. Р.І. Благути. Львів: ЛьвДУВС. 1. С. 124-132.

URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/1072/1/2018-1-16.pdf>

(дата звернення: 07.05.2022 р.).

У статті висвітлено результати реалізації моделі психологічного супроводу розвитку та становлення професійної ідентичності майбутніх педагогів. Завдяки результатам формульовального експерименту підтверджено ефективність впровадження моделі психологічного супроводу розвитку та становлення професійної ідентичності майбутніх педагогів. Додведено, що сформованість показників педагогічної ідентичності є аргументом на користь необхідності систематичного та цілеспрямованого впровадження моделі психологічного супроводу професійної ідентичності майбутнього педагога серед студентів педагогічних закладів вищої освіти.

Миرونчук, Н.М. (2016). Контекстна підготовка майбутніх викладачів вищої школи до самоорганізації у професійній діяльності на засадах проблемно-ситуаційного підходу. Професійна освіта: проблеми і перспективи. Випуск 11. К. : ІІТО НАПН України. С. 15-20.

URL: <http://eprints.zu.edu.ua/25981/> (дата звернення 14.05.2022 р.).

У статті йдеться про формування самоорганізаційних здатностей

майбутнього фахівця як активної конструктивної позиції щодо мобілізації внутрішніх ресурсів і організації власних дій з метою успішного здійснення професійної діяльності. Зазначено, що аналіз та розв'язання проблемних ситуацій в умовах контекстно-професійної підготовки майбутніх викладачів вищої школи сприяє глибшому розумінню ними педагогічної професії, забезпечує розвиток професійного мислення, творчої активності, навчає здатності передбачати та попереджати появу небажаних ситуацій або швидко мобілізувати свої зусилля на пошук оптимальних рішень для забезпечення ефективності професійної діяльності, надає зразки та моделі поведінки для вирішення типових ситуацій.

Мирончук, Н.М. (2016). Педагогічний супровід майбутніх викладачів вищої школи у процесі професійної підготовки. Нові технології навчання: наук.-метод. зб. Випуск 89. Частина 2. Київ: Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. С. 127-131.

URL: <http://eprints.zu.edu.ua/25982/> (дата звернення 12.04.2022 р.).

У статті з'ясовано роль та розкрито сутнісні характеристики педагогічного супроводу майбутніх викладачів вищої школи у процесі їх професійної підготовки в освітньому середовищі навчального закладу. Визначено функції, принципи, етапи педагогічного супроводу. Названо напрями та доцільні методи і прийоми педагогічного супроводу майбутніх викладачів вищої школи у процесі їх підготовки до самоорганізації у професійній діяльності.

Мирончук, Н.М. (2018). Особливості змісту підготовки магістрів спеціальності 011 “Освітні, педагогічні науки” (“Педагогіка вищої школи”) в Україні. Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky. № 3. Volume 6. P. 99-103.

URL: <http://eprints.zu.edu.ua/27108/> (дата звернення 14.05.2022 р.).

У статті подано аналіз змісту магістерських програм підготовки

майбутніх викладачів вищої школи спеціальності 011 “Освітні, педагогічні науки” (“Педагогіка вищої школи”). З’ясовано особливості підготовки магістрів за пропонованими навчальними закладами освітньо-професійними програмами. Показано видове різноманіття виробничої та науково-дослідницької практик, названо форми та методи навчання у магістратурі. Відзначено, що здатність до самоорганізації є основою успішної професійної діяльності майбутнього викладача та зазначено навчальні дисципліни програм підготовки вітчизняних закладів вищої освіти, вивчення яких сприяє формуванню компетентності самоорганізації.

Нежинська, О., Туменко, В. (2016) Коучинг як інноваційна технологія педагогічної взаємодії в системі вищої освіти України. Проблеми сучасної освіти, 6. С. 139-146.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/709738/> (дата звернення 14.05.2022 р.).

Стаття висвітлює особливості використання коучингу як інноваційної технології педагогічної взаємодії у вищій освіті в Україні. Розкрито сутність і головні підходи до визначення поняття "коучинг", особливості коучингового процесу. Автори представляють новий інноваційний підхід у навчанні в закладі освіти, а також сучасного вчителя вищої школи, особливості стосунків між учителем і студентом, сприяння у процесі допомоги, аспекти організації співпраці, прийняті творчих рішень, підтримці у досягненні цілей, спонукання мобілізації власних ресурсів, розгляду можливостей вибору індивідуальної освітньої траєкторії, досягнення цілей, професійного і особистісного розвитку. Доведено важливість застосування коучингових технологій і використання коучингових інструментів як інноваційної технології педагогічної взаємодії у вищій освіті.

Огієнко, О. І. (2015). Підготовка викладача вищої школи в умовах магістратури: андрагогічний підхід. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 6. С. 336-342.

URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/pednauk_2015_6_44.pdf

(дата звернення 14.05.2022 р.).

У статті розкриваються можливості та обґрунтовується доцільність використання андрагогічного підходу у професійній підготовці викладача вищої школи в умовах магістратури; визначаються андрагогічні принципи, технології та методи навчання магістрантів; виокремлюються організаційно-педагогічні умови впровадження андрагогічного підходу у процес навчання майбутніх викладачів вищої школи.

Причуляк, Л.М. (2020). Особистісно-професійний розвиток студентів педагогічного закладу вищої освіти. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 68. Т. 2. С. 126-130.

URL: http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/68/part_2/27.pdf

(дата звернення 04.05.2022 р.).

Статтю присвячено розгляду проблеми особистісно-професійного розвитку студентів педагогічних ЗВО. Основним системотворчим чинником особистісно-орієнтованої професійної освіти є професійний розвиток майбутнього фахівця у процесі активної взаємодії учасників навчання з урахуванням їх досвіду, особистісних особливостей та специфіки освітнього середовища вищого навчального закладу. Обґрунтовано, що процес здобуття педагогічної освіти буде більш ефективним, якщо він буде взаємопов'язаним із процесом професіоналізації студентів під час навчання у ЗВО. Зроблено висновок, що сучасна підготовка у педагогічних ЗВО має враховувати особистісне і професійне становлення студентів, а у центрі навчання має знаходитися унікальна цілісна особистість студента, яка прагне до максимальної реалізації своїх можливостей, відкрита до прийняття досвіду, усвідомлення відповідальності перед життєвим вибором тощо.

Проценко, О.Б. (2015). Професійна підготовка викладачів вищої школи в магістратурі: досвід європейських країн. Освітологічний дискурс. 3 (11). С. 238-247.

URL: <https://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/download/268/250/740>

(дата звернення 07.05.2022 р.).

Стаття присвячена проблемі підготовки викладачів вищих навчальних закладів за магістерськими програмами у країнах Європи. Охарактеризовано шляхи отримання ступеня магістра в Європі; проаналізовано досвід упровадження магістерських програм у Великобританії, Австрії, Франції, Греції. Доведено, що впровадження магістерських програм підготовки майбутніх викладачів в країнах Європи має практичну спрямованість, розвиває навички самостійного навчання, готовність до навчання впродовж життя.

Прошкін, В.В. (2019). Розвиток соціально-комунікативної компетентності майбутніх викладачів вищої школи: досвід ЗВО України та європейських країн. Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2 (18). С. 235-240.

DOI: 10.32342/2522-4115-2019-2-18-30

URL: <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2019/2/31.pdf>

(дата звернення 18.11.2022 р.).

На прикладі окремих результатів виконання міжнародного проекту Київським університетом імені Бориса Грінченка № 21720008 «Компетентності викладачів вищої школи в добу змін» наголошено на доцільності концептуалізації і гармонізації професійної діяльності викладачів вищої школи. Установлено, що компетентності викладача вищої школи є важливим індикатором його діяльності. Подано основні компетенції, які розкривають зміст і сутність більш широкого поняття – соціально-комунікативна компетентність: комунікативно-інтерактивна, соціокультурна, лідерська. Наголошено, що реальний стан сформованості соціально-комунікативної компетентності багато в чому відрізняється від очікувань магістрантів – майбутніх викладачів вищої школи.

Радзівілова, І.А. (2021). Мотиваційні педагогічні технології в підготовці майбутніх викладачів вищої школи. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 79. С. 73-77.

URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/34619/Radzivilova.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення 04.05.2022 р.).

У статті проаналізовано основні мотиваційні педагогічні технології, що забезпечують якісну підготовку майбутніх викладачів вищої школи. Визначено основні характеристики підготовки майбутніх викладачів вищої школи та місце мотивації в процесі підготовки майбутніх викладачів вищої школи, досліджено поняття «педагогічні технології». Доведено, що для забезпечення якісного та продуктивного спілкування педагогу необхідно реалізувати на практиці комунікативні вміння, як-от: уміння керувати своєю поведінкою; вміння, пов'язані з усвідомленням, систематизацією та перенесенням інформації; вміння концентрувати увагу, спостерігати; вміння соціальної перцепції; вміння адекватно моделювати особистість учнів; вміння розрізняти психологічний стан студентів за зовнішніми ознаками; вміння подавати себе в спілкуванні з учнями; вміння мовного і позамовного контакту зі студентами. Виокремлено такі мотиваційні педагогічні технології: забезпечення оптимального педагогічного спілкування; переконання, опора на позитивні приклади; орієнтація на конкретну професійну діяльність; формування професійного інтересу; індивідуальний підхід до студентів тощо.

Сабатовська, І. С. (2015). Організаційно-педагогічні умови та технології формування професійної компетентності майбутніх викладачів у ВНЗ. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: науковий журнал. 6 (50). Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка. С. 290-298.

URL: <https://cutt.ly/LMGtBfP> (дата звернення 14.05.2022 р.).

У статті аналізуються сучасні тенденції формування професійної компетентності майбутніх викладачів ВНЗ. Підкреслюється, що формування

професійної компетентності є одним із пріоритетних завдань національної освітньої системи. Обґрунтовується, що рівень професійної компетентності майбутніх викладачів залежить від організаційно-педагогічних умов. Наводяться результати дослідження серед магістрантів спеціальності 8.18010021 «Педагогіка вищої школи», у ході якого виявлено, що програма підготовки з використанням інтерактивних технологій навчання в умовах магістратури сприяє підвищенню рівня професійної компетентності майбутніх викладачів.

Салига, Н. (2020). Формування методичної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти на етапі професійної підготовки. Гірська школа Українських Карпат: наукове фахове видання з педагогічних наук. Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». 23. С. 116-120.

DOI: <https://doi.org/10.15330/msuc.2020.23.116-120> (дата звернення: 07.05.2022 р.).

Автором розглянуто проблему формування методичної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти на етапі професійної підготовки. Особлива увага приділена необхідності підготовки майбутніх викладачів до роботи зі студентською молоддю. Наведено характеристики методичної культури викладача закладу вищої освіти, обґрунтовано необхідність її формування для успішної професійної діяльності в умовах оновлення вищої школи, проаналізовано особливості та функціональні можливості педагогічного середовища, його роль у системі професійної підготовки майбутніх викладачів. Проаналізовано наукові підходи щодо визначення поняття «методична культура», уточнено сутність феномена «методична культура майбутнього викладача ЗВО». Запропоновано шляхи формування методичної культури майбутнього викладача на етапі магістерської підготовки.

Семенова, О.Ю. (2020). Характеристика андрагогічної моделі організації професійної підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти. Інноваційна педагогіка. Теорія і методика професійної освіти. С. 159-163.

DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/27.32>

URL: <http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2020/27/34.pdf>

(дата звернення: 20.11.2022 р.)

Стаття присвячена обґрунтуванню доцільності проектування та впровадження андрагогічної моделі організації професійної підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти. Уточнено визначення андрагогіки як самостійної галузі педагогічної науки, яка, за відображення специфіки освіти дорослих, описує й пояснює особливості організації їх навчання, сприяє проектуванню андрагогічних моделей професійної підготовки здобувачів вищої освіти розробці відповідних освітніх технологій. Продемонстровано, що андрагогічна модель професійної підготовки здобувачів вищої освіти базується на провідних засадах андрагогіки як особливого розділу теорії навчання, що розкриває специфічні закономірності освоєння знань і опанування вмінь дорослим суб'єктом навчальної діяльності, а також особливості її педагогічного супроводу з боку викладача закладу вищої освіти як педагога-андрагога. Доведено, що андрагогічна модель професійної підготовки здобувачів вищої освіти передбачає здійснення відповідної дидактичної формули навчання.

Федірчик Т., Нікула Н., Бражанюк, А. (2021). Система формування професійно-педагогічного іміджу майбутніх викладачів вищої школи. Теорія і методика професійної освіти. Інноваційна педагогіка. 34. Т. 2. С. 125-130.

DOI; <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/34-2.25>

URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2021/34/part_2/34-2_2021.pdf

(дата звернення 18.11.2022 р.).

Авторами публікації теоретично обґрунтовано та експериментально

перевірено формування особистісно-творчого компонента професійної культури студентів в умовах освітнього простору університету. Визначено, що професійна культура є інтегрованим особистісним утворенням, що синтезує в собі сукупність професійних цінностей та якостей, позитивну мотивацію, знання, уміння, навички майбутнього фахівця, сформованість яких забезпечує ефективне виконання професійної діяльності. Одним із компонентів професійної культури є особистісно-творчий, який представлений особистісними професійнозначущими якостями та професійною креативністю. У статті представлено професійно-значущі якості особистості, які закладені природою (організаційні, комунікативні, здатність до емпатії, оптимізм тощо); набуті в освітньому процесі (інтелектуальні якості, гуманність, толерантність); якості, які формуються в процесі професійної діяльності (цілеспрямованість, активність тощо). До професійної креативності віднесено вміння генерувати нові ідеї, бути відкритим до інноваційної діяльності, здатність оригінально мислити та приймати нестандартні ефективні рішення професійних завдань, здатність до творчої діяльності.

Федорович, А. В. (2019). Професійна компетентність як результат підготовки фахівця в закладі вищої педагогічної освіти. Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: "Педагогічні науки", (18).

URL: <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/3181>

(дата звернення: 11.09.2022 р.).

Розкрито сутність поняття професійна компетентність педагога, яка тлумачиться як цілісне багатогранне поняття, що передбачає теоретичні знання про предмет впливу – дитину (людину) і практичну готовність діяти з нею. Акцентовано увагу на важливості поєднання загальних (особистісних) та професійно-педагогічних компетенцій в освітній діяльності. Доведено, що завданням і результатом діяльності закладів вищої педагогічної освіти є формування в майбутніх фахівців професійної компетентності та уявлення про те, що ця характеристика потребує постійного вдосконалення.

Фізеші, О.Й. (2021). Особливості підготовки майбутніх викладачів педагогіки до викладання курсу «дидактика». Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 1 (48). С. 423-426.

URL: <http://visnyk-ped.uzhnu.edu.ua/article/download/235148/233674>

(дата звернення: 14.05.2022 р.).

У статті наголошено, що важливою умовою реформування педагогічної освіти є підготовка висококваліфікованих викладачів закладів вищої освіти, які здатні втілити програмні завдання та реалізувати вимоги професійних, галузевих стандартів та освітніх програм в освітньому процесі закладів педагогічної освіти. Оскільки більшість освітніх програм підготовки фахівців за другим (магістерським) рівнем за педагогічними спеціальностями передбачають присвоєння кваліфікації «викладач педагогіки», що вимагає його ґрунтовної теоретико-методичної та практичної підготовки до викладання педагогічних дисциплін, важливим у цьому контексті є вивчення методики викладання розділу педагогіки «Дидактика»; оволодіння найбільш раціональними формами та методами організації аудиторної та позааудиторної роботи студентів, особливостями здійснення діагностики результатів навчальних досягнень з курсу «Дидактика».

Фурман (Гуменюк), О., Гірняк, А. (2020). Психологічна компетентність викладача як передумова ефективної розвивальної взаємодії зі студентами. Проблеми сучасної психології: збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. С. 236-266.

URL: <http://journals.uran.ua/index.php/2227-6246/article/view/215378>

(дата звернення: 07.05.2022 р.).

У статті окреслено актуальні завдання й інноваційні шляхи вдосконалення психологічної підготовки викладачів сучасних ЗВО, зокрема розкрито авторський досвід реалізації програми підготовки викладача-психолога-дослідника (690 год.), що супроводжується інтенсифікацією

експериментальних умов у інноваційній діяльності педагогічного колективу. Охарактеризовано п'ять груп експериментальних змін (нововведень), що спричинили позитивну перебудову внутрішнього світу педагогів-дослідників; експериментально відстежено динаміку зростання психологічної компетентності викладачів юридичного факультету ТНЕУ за два роки експерименту; емпірично обґрунтовано зростання сукупного коефіцієнта самоактуалізації педагогів-дослідників за 13-ма шкалами вимірювання.

Фурсикова, Т.В. (2020). Професійна медіапідготовка фахівців освітньої галузі. Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Збірник наукових праць / Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова. Київ: Видавничий дім «Гельветика». 77. С. 203-207.

DOI: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.77.45>

URL: <http://chasopys.ps.npu.kiev.ua/archive/77/77-2020.pdf>

(дата звернення: 25.09.2022 р.).

Автором обґрунтовано, що професійна медіапідготовка майбутніх фахівців освіти – це складний керований процес, організація й успішність якого залежать від педагогічних умов, які забезпечують проектування освітньої траєкторії кожного студента протягом навчання в закладі вищої освіти. Визначено педагогічні умови розвитку професійної медіапідготовки майбутніх фахівців освітньої галузі, а саме: створення та підтримка медіаінформаційного середовища закладу вищої освіти; реалізація медіаосвітнього змісту професійної підготовки майбутніх фахівців освітньої галузі; активізація самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів засобами інформаційно-комунікаційних технологій; актуалізація сучасних напрямів і технологій розвитку професійної медіакультури майбутніх фахівців освітньої галузі. Засобами математичної статистики перевірено кореляційний взаємозв'язок між виокремленими педагогічними умовами й підтверджено правомірність їхнього існування. Окреслені положення стали вихідними для здійснення експериментальної роботи з розвитку професійної медіакультури

майбутніх фахівців освітньої галузі.

Шапран, О. І., Сідіропуло, К. М. (2021). Професійна підготовка майбутніх викладачів вищої школи з використанням технології партнерства. Педагогічні науки: збірник наукових праць. Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова. С. 179-188.

URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/35321> (дата звернення 14.05.2022 р.).

У статті розглянуто сутність педагогіки партнерства. З'ясовано виникнення технології партнерства, проведений порівняльний аналіз педагогіки партнерства і педагогіки співробітництва. Визначено особливості партнерства у психолого-педагогічному контексті (основні ідеї, принципи, умови формування). З'ясовано, що організація викладачем процесу навчання студентів на основі демократичного стилю підвищує можливості саме їх партнерської взаємодії. Наголошено на наявності різних аспектів партнерської взаємодії викладачів і студентів із урахуванням їх основних функцій (інструментальної, емоційно-рольової, рефлексивної). Охарактеризовано основні технології партнерства у закладах вищої освіти.

Шумський, О., Шумська, О. (2022). Готовність викладачів ЗВО до реалізації інклюзивної освіти. International Science Journal of Education & Linguistics. 1, 4. P. 46-53.

DOI: 10.46299/j.isjel.20220104.06.

(дата звернення: 11.09.2022 р.).

Актуалізовано необхідність нагального вирішення проблеми спеціальної підготовки педагогів до роботи в умовах інклюзії. Наголошено, що педагогічні працівники освітньої установи повинні знати основи корекційної педагогіки та спеціальної психології, мати чітке уявлення про особливості психофізичного розвитку здобувачів освіти з обмеженими можливостями здоров'я, про методики та технології організації освітнього та реабілітаційного процесу таких студентів. Потлумачено сутність професійно-особистісної готовності педагога до роботи зі здобувачами освіти з особливими освітніми потребами в рамках інклюзивної

освіти. Обґрунтовано доцільність розвитку цілого комплексу якостей, що ґрунтуються на особистісних ресурсах викладача. Наголошено на важливості значення в умовах інклюзивної освіти установок співробітництва, гуманістичної орієнтації педагога, ціннісного ставлення до підтримуючих моделей спілкування, толерантності. Правильна організація навчально-виховного процесу, виважене вибудовування педагогічних дій, використання педагогічних інновацій стане запорукою успішної реалізації ідей інклюзивного навчання у ЗВО.

Тези, матеріали конференцій

Аніщенко, О. (2017). Підготовка майбутніх педагогів у вищій школі як складник освіти впродовж життя. Культурно-мистецьке середовище: творчість та технології: матеріали Десятої міжнародної наук.-творч. конф. (20 квітня 2017 р., м. Київ) / за ред. К.І. Станіславської. К.: НАКККіМ. С. 3-5.

URL:

<https://nakkkim.edu.ua/images/vidannya/Konferencii/kulturno-mystetske-seredovysche-tvorchist-ts-tehnologii-2018.pdf>

(дата звернення: 18.10.2022 р.).

Автором наголошено на актуальності підготовки майбутніх педагогів у вищій школі у контексті освіти впродовж життя. Актуалізовано важливість розвитку позитивного мислення педагогів, формування гармонійної особистості тощо. Обґрунтовано рекомендації щодо доцільності підготовки майбутніх педагогів до реалізації освітнього процесу на засадах особистісної зорієнтованості, діалогічності взаємодії, придовідповідності, здоров'язбереження, тайм-менеджменту тощо.

Казанжи, М. (2021). Роль фасилітації у створенні інноваційного освітнього простору в закладах вищої освіти. Педагогічні інновації в освітньому просторі сучасного закладу вищої освіти: збірник тез матеріалів V Всеукраїнської (заочної) науково-практичної конференції, 12 бер. 2021 р. Київ: ККІБП. С. 21-22.

URL: <https://cutt.ly/EMJHYBt> (дата звернення: 03.05.2022 р.).

У статті обґрунтовано концепцію динамічної моделі фасилітативності, яка дозволяє акумулювати всі аспекти навчального процесу в ЗВО, а її застосування дозволяє створити інноваційний освітній простір. Виокремлено основні складові означеної моделі. Автором встановлено, що дистанційність не послаблює, а, навпаки, посилює інтенційність учасників взаємодії через задіяння певних особистісних механізмів, що позначається не тільки на формі, а й на якості/ефективності процесу фасилітації.

Кашкарьова, Л.Р. (2014). Формування мотивації як внутрішньої спонуки навчально-професійної діяльності студентів. Актуальні проблеми науки та освіти: Збірник матеріалів XVI підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. К.В. Балабанова. Маріуполь: МДУ. С. 316-319.

URL: http://mdu.in.ua/Nauch/Konf/prep_konf_mgu_XVI_2014.pdf#page=211

(дата звернення 04.05.2022 р.).

Автор зазначає, що важливим фактором успішного навчання у ЗВО є характер учбової мотивації, її енергетичний рівень та структура. Зазначено, що топологічний підхід до виховання мотивів, ймовірно, є найбільш близьким до оптимального, оскільки в силу своєї багатой «мотиваційної палітри» полегшує індивідуальний підхід і долає стандарт типологічного.

Котирло, Т.В. (2020) Професіоналізація педагогічного персоналу закладів вищої освіти: андрагогічний підхід. Неперервна педагогічна освіта XXI століття: зб. матеріалів XVII Міжнародних педагогічно-мистецьких читань пам'яті проф. О.П. Рудницької. Київ: Талком. С. 108-111.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/719891/> (дата звернення 11.05.2022 р.).

Статтю присвячено опису проблеми професійного розвитку педагогічного персоналу закладів вищої освіти. Автором висвітлено інформацію щодо актуальності питання професіоналізації та обґрунтування теоретико-методологічних засад підготовки фахівців педагогічного профілю до майбутньої педагогічної діяльності.

Котирло, Т.В. (2020) Професійна діяльність викладача закладу вищої педагогічної освіти: андрагогічний аспект. Наукова школа академіка Івана Зязюна у працях його соратників та учнів: Матеріали VI науково-практичної конференції, 28 травня 2020 р. Харків: НТУ «ХПІ». С. 469-472.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/722081/> (дата звернення 11.07.2022 р.).

Автором здійснено аналіз окремих аспектів професійної діяльності викладача закладу вищої педагогічної освіти у контексті андрагогічного підходу. Зазначено, що в умовах реформування педагогічної освіти важливого значення набувають удосконалення особистісних і професійних якостей викладачів, розвиток усвідомленої мотивації педагогічного персоналу до самовдосконалення, самоосвіти, підвищення рівня професійної компетентності тощо, а також розвиток професійно-педагогічної культури як якості особистості педагога-професіонала закладу вищої педагогічної освіти з урахуванням запитів сучасного суспільства.

Краснюк, В., Михнюк, С. (2021). Сучасні аспекти професійного розвитку педагогічних працівників закладів фахової передвищої освіти. Фахова передвища освіта: сучасні виклики та перспективи розвитку: збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції, 22 квітня 2021 р., м. Київ /ред. кол.: Каленський А.А., Кубіцький С.О., Пащенко Т.М. та ін. Житомир: Полісся. С. 89-90.

URL: <http://stlnau.in.ua/samoosvita/item/2021/ivet210422.pdf>

(дата звернення 24.04.2022 р.).

Автори акцентують на тому, що професійний розвиток педагогічних працівників закладів фахової передвищої освіти спрямований на оволодіння знаннями, вміннями і навичками, необхідними для забезпечення підтримки навчання й дослідної роботи студентів: наукова діяльність – розвиток глибокого розуміння навчальної дисципліни, професії, усвідомлення особливостей навчального досвіду студентів, необхідності рефлексії задля розвитку та удосконалення індивідуальної роботи педагога; лідерство та

заохочення навчання і педагогічної діяльності – використання знань, досвіду та усвідомлення задля здійснення лідерської практики, менторства щодо осіб, груп студентів, управління та розвитку методики викладання та навчальної діяльності студентів.

Литвин, О.П., Тимченко, О.В. (2017). Розвиток професійної компетентності педагогічних працівників. Професійний розвиток фахівців у системі освіти дорослих: історія, теорія, технології: збірник матеріалів II-ї Всеукраїнської Інтернет-конференції, 28 квітня 2017 р. Київ: ЦППО. С. 329-332.

URL: <https://cutt.ly/SMGNomv> (дата звернення 24.04.2022 р.).

У статті розкрито питання щодо надання рівного доступу до якісної освіти впродовж життя кожному громадянину, реформування змісту професійної освіти на основі компетентнісного підходу, цілеспрямованого набуття фахівцем нових знань, умінь і навичок, їх трансформації у компетентності, а також питанням підвищення й розвитку професійної компетентності педагога, яка є неодмінною умовою й обов'язковою складовою його професіоналізму, адже компетентність допомагає йому ефективно вирішувати різноманітні завдання, які стосуються професійної діяльності педагога.

Мойсеєнко, Р.М. (2014). Психолого-педагогічні аспекти адаптації молодого викладача до здійснення педагогічної діяльності. Актуальні проблеми науки та освіти: Збірник матеріалів XVI підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. К.В. Балабанова. Маріуполь: МДУ. С. 321-323.

URL: http://mdu.in.ua/Nauch/Konf/prep_konf_mgu_XVI_2014.pdf#page=211

(дата звернення 04.05.2022 р.).

У статті автор акцентує увагу на тому, що адаптація до студентського колективу, стосунки зі студентами є одним із головних показників професійного становлення молодого викладача. Наголошено на тому, що

критерієм соціально-психологічної адаптації у педагогічному колективі є не лише реальне становище, авторитет, а і його психологічне відображення у свідомості викладача, почуття повноправності, впевненість у своїх діях, задоволеність, відповідальність, низький рівень конфліктності

Огієнко, О.І. (2016) Андрагогічний підхід в інноваційній педагогічній освіті. Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін. Суми: СумДПУ імені А.С.Макаренка. С. 17-20.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/706151/> (дата звернення 18.10.2022 р.)

У статті акцентовано увагу на тому, що інноваційність освіти є якісною характеристикою сучасної освітньої галузі. Виокремлено три рівні інновацій в освіті: стратегічний (політичний), на якому інновація розуміється як стратегія розвитку держави, взагалі, та освіти, зокрема; системний (управлінський), коли інновація розглядається як форма керованого розвитку, цілеспрямована зміна, що вносить в освітнє середовище нові, відносно стабільні елементи, впливає на мету, структуру, завдання навчального закладу; науковий (педагогічний), де інновація означає цілеспрямований процес створення, поширення і використання педагогічних новацій у цілях, змісті, методах і формах навчання.

Петришин, Л. (2021). Інклюзивна компетентність як необхідна складова професійного становлення соціального педагога.

URL: <https://itta.info/inklyuzivna-kompetentnist-yak-nebixidna-skladova-profesijnogo-stanovlennya-socialnogo-pedagoga/> (дата звернення: 23.10.2022 р.).

Автором наголошено, що інклюзивна компетентність повинна включати базові компетентності соціальних педагогів: комунікативну, діагностичну, інформаційну, корекційну, профілактичну, консультативну, просвітницьку. Зазначено, що структурно, інклюзивна компетентність соціальних педагогів має базуватися на глибоких фахових знаннях, критичності та гнучкості мислення, креативній діяльності, професійному виконанні обов'язків; ефективності дій інклюзивну компетентність як необхідну складову професійного

становлення майбутніх соціальних педагогів ми трактуємо як: інтегральну особистісно-професійну властивість, необхідну для психолого-педагогічного супроводу осіб з особливими освітніми потребами у навчанні та для успішної адаптації і соціалізації в умовах інклюзивного навчання закладів загальної середньої освіти.

Проценко, О.Б. (2014). Підготовка майбутнього викладача вищого навчального закладу до впровадження інновацій. Актуальні проблеми науки та освіти: Збірник матеріалів XVI підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. К.В. Балабанова. Маріуполь: МДУ. С. 211-214.

URL: http://mdu.in.ua/Nauch/Konf/prep_konf_mgu_XVI_2014.pdf#page=211

(дата звернення 04.05.2022 р.).

У статті обґрунтовано доцільність формування інноваційної компетентності майбутнього викладача. Охарактеризовано компоненти інноваційної компетентності викладача: поінформованість про інноваційні педагогічні технології, належне володіння їх змістом і методикою, висока культура використання інновацій у навчально-виховній роботі, особиста переконаність у необхідності застосування інноваційних педагогічних технологій.

Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій. (2022). Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 13 травня 2022 р. Глухівський НПУ ім. О. Довженка. Глухів. 318 с.

URL: http://tpgnpu.ho.ua/images/my_images/doc_pdf/vidavnictvo/2022/zbirnik_maket_SG-13-05-2022.pdf (дата звернення: 19.11.2022 р.).

У збірнику розміщено праці, в яких висвітлено різні аспекти розвитку педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій.

Руденок, О.О. (2019). Педагогічна складова у класичному університеті: виклики та пріоритети. Матеріали наукової конференції професорсько-викладацького складу, наукових працівників і здобувачів наукового ступеня за підсумками науково-дослідної роботи за період 2017–2018 рр. (16–17 травня 2019 р.): у 2-х томах. Том 2. Вінниця: Донецький національний університет імені Василя Стуса. С. 94-96.

URL: <https://jpv.s.donnu.edu.ua/article/download/7235/7263>

(дата звернення: 03.05.2022 р.).

Автором обґрунтовано, що педагогічна складова – системоутворювальна в структурі професійної компетентності фахівця вищої школи, що зумовлює ефективність його професійної науково-педагогічної діяльності, успішність його професіогенезу. Доведено, що педагогіка як навчальний предмет має бути включена у навчальні програми вищих навчальних закладів для студентів усіх напрямів підготовки та є складовою гуманітарної, соціально-гуманітарної (у класичних університетах) підготовки майбутніх фахівців як компонент їх цілісної фахової підготовки.

Сабатовська, І. С., Пляка, Л. В. (2018). Використання технології моделювання професійної діяльності в підготовці майбутніх викладачів. Гуманітарна складова у світлі сучасних освітніх парадигм : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, м. Харків, 19–20 квіт. 2018 р. Харків: Вид-во НФаУ. С. 247-248.

URL: <https://dspace.nuph.edu.ua/handle/123456789/17527>

(дата звернення 18.11.2022 р.).

У статті обґрунтовано висновки про те, що використання технології моделювання ситуацій професійної діяльності в підготовці майбутніх

викладачів дозволяє успішно розвивати професійність, стимулювати й активізувати пізнавальну активність, досягати високого ступеня самостійності. Завдяки цьому долаються суперечності між теоретичним предметним характером навчання і практичним міжпредметним характером реальної професійної діяльності і, на наш погляд, якнайкраще забезпечується досягнення мети та завдань професійної підготовки, оскільки ця технологія має значні переваги в справі формування конкурентоспроможного фахівця, здатного до саморозвитку, інноваційної діяльності, якісного виконання майбутніх фахових обов'язків і постійного самовдосконалення.

Ткаченко, Н. М. (2022). Оновлення підходів до розвитку людських ресурсів освітньої галузі як вимога часу. Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (13 травня 2022 р.). Глухівський НПУ ім. О. Довженка. Глухів. С. 266-267.

URL: <https://drive.google.com/file/d/1POA1BApRITNQANf08lG3JuOkIxU3rXiW/view>
(дата звернення: 18.05.2022 р.).

Автором обґрунтовано, що традиційний підхід до формування особистості фахівця, зокрема освітньої галузі, за певною нормативною моделлю має бути переглянтий і замінений принципово новими підходами. Йдеться про те, що цінність індивідуальності визнається самодостатністю особистості, а також актуальними завданнями щодо: підготовки фахівців-інтелектуалів, творчих працівників, здатних ідентифікувати, систематизувати, накопичувати і передавати знання; активного пошуку моделей та інструментів оновлення організаційно-управлінської структури закладів освіти; зорієнтованості на позитивних наслідках інтернаціоналізації та інформатизації освіти, на гуманізації, що дозволяє поєднувати технократичні тенденції, раціоналістичні погляди і гуманітарну культуру.

Відеоматеріали, презентації

Котирло, Т.В. (2021) Професіоналізація педагогічного персоналу закладів вищої педагогічної освіти: проблеми та шляхи подолання. Секційне онлайн-засідання «Професіоналізація педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих» в рамках звітної науково-практичної конференції Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України за 2020 рік, 23 березня 2021 р. (м. Київ).

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/727868/> (дата звернення 28.04.2022 р.).

В основу презентації покладено тезу про те, що на сучасному етапі модернізації вищої освіти підготовка висококваліфікованого фахівця є пріоритетним завданням і питання професійного розвитку та саморозвитку як викладача, так і студента є дуже актуальним та приводить людину до самореалізації, в результаті якої ми отримуємо професійне самозадоволення, реалізацію свого потенціалу.

Презентація до Концепції розвитку педагогічної освіти. (2018). Київ: Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді.

URL: https://nenc.gov.ua/wp-content/uploads/2015/05/prez_krpo.pdf

(дата звернення: 14.05.2022 р.).

Презентація відображає обґрунтовані важливі аспекти розвитку педагогічної освіти в Україні, зазначені в Концепції розвитку педагогічної освіти.

**ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ДО РОБОТИ З ДОРОСЛИМИ
(ЗАКЛАДИ ВИЩОЇ ОСВІТИ НЕПЕДАГОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ)**

Довідкові видання

Якість підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти: бібліографічний покажчик. (2021). Упорядники: Пащенко, Т. М., Мося І.А., Ваніна, Н. М. Київ. ІШТО НАПН України. 76 с.

URL: <https://cutt.ly/nMVLtAj> (дата звернення: 24.10.2022 р.).

У бібліографічному покажчику систематизовано публікації вітчизняних і зарубіжних науковців і дослідників, присвячені питанням якості освіти у закладах фахової передвищої освіти. Довідкове видання покликане сприяти вдосконаленню методичної, викладацької і виховної діяльності у закладах фахової передвищої освіти.

Монографії

Лузік, Е.В. (2012). Теоретико-методологічні основи професійної підготовки практичних психологів в технічних університетах: колективна монографія. Київ. НАУ. 198 с.

URL: <http://er.nau.edu.ua/handle/NAU/20984> (дата звернення: 14.12.2021 р.).

У колективній монографії представлено результати дослідження проблеми підготовки майбутніх практичних психологів, розв'язання якої ставить якісно нові вимоги до особливостей професійної діяльності та професійного розвитку практичних психологів в процесі професійної підготовки в системі вищої технічної освіти. Обґрунтовано концепцію єдиної стратегії інноваційного розвитку практичного психолога ВТНЗ, обґрунтовано теоретичні та педологічні засади компетентнісного та особистісно-ціннісного підходів до вивчення психологічних механізмів розвитку та саморозвитку особистості майбутнього практичного психолога до професійної діяльності як

особливої системної структури на основі оновленого змісту, форм, методів і засобів навчання. Адресовано керівникам та викладам ВТНЗ, аспірантам та науковцям, що розробляють питання ефективності підготовки практичних психологів в системі вищої професійної освіти.

Москвітін Д.А. (відп. ред.). (2020). Гуманітарні виміри сучасної медичної освіти: колективна монографія. Запоріжжя: ЗДМУ. 172 с

URL: <http://dspace.zsmu.edu.ua/bitstream/123456789/13527/1/%D1%8175-89.pdf>

(дата звернення: 18.09.2022 р.).

Колективна монографія містить наукові статті, присвячені актуальним питанням різноманітних галузей медичної гуманітаристики. Автори висвітлюють проблеми філософії, біоетики, лінгвістики, літературознавства, викладання гуманітарних дисциплін у медичних ЗВО та мовної освіти майбутніх спеціалістів у сфері охорони здоров'я.

Розвиток педагогічної майстерності викладача вищого навчального закладу непедагогічного профілю в умовах інформаційно-технологічного суспільства: монографія / [Зязюн І. А. та ін. ; за ред. акад. І. А. Зязюна] ; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. К.: Педагогічна думка, 2012. 388 с.

Колективна монографія науковців відділу теорії та історії педагогічної майстерності ІПОД НАПН України – спроба розкрити пріоритетні напрями розвитку педагогічної майстерності викладачів ЗВО непедагогічного профілю, окреслити шляхи самовдосконалення та розвитку провідних професійних компетентностей, необхідних для організації високого рівня професійно-педагогічної взаємодії.

Сисоєва, С.О. (2014). Творчий розвиток фахівців в умовах магістратури. Монографія. Київ: ТОВ «Видавниче підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС». 404 с.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/711910> (дата звернення: 15.12.2021 р.).

У монографії висвітлено теоретичні і методичні основи творчого розвитку фахівців в умовах магістратури; розкрито ознаки творчої педагогічної діяльності викладача вищої школи; зміст його підготовки до творчого розвитку студентів; подано організаційно-методичні умови та методологію дослідження творчого розвитку фахівців в умовах магістратури. Монографію адресовано викладачам вищих навчальних закладів, магістрантам, аспірантам, слухачам закладів післядипломної освіти, науковцям; усім, хто цікавиться проблемами творчого розвитку майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки.

Ткаченко, О. В. (2019). Професійно-педагогічна підготовка магістрантів в аграрних університетах: теоретичні і методичні засади: [монографія]. Біла Церква: Б. в., 138 с.

URL: <https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/2104/3/Profesiino-pedahohichna%20pidhotovka%20mahistrantiv%20v%20ahrarykh%20universytetakh%20teoretichni%20i%20metodychni%20zasady.pdf> (дата звернення: 15.12.2021 р.).

У монографії розглядаються питання сутності та змісту професійнопедагогічної підготовки магістрантів в аграрних університетах (на прикладі агрономів-дослідників). Проаналізовано проблеми аграрної освіти з теоретико-методологічної точки зору. Розглянуто зміст освітніх стандартів, програм та навчальних планів підготовки магістрантів основних аграрних напрямів під призмою аграрної освіти. Обґрунтовано сутність та педагогічні умови професійно-педагогічної підготовки агрономів-дослідників в аграрних університетах. Монографія адресована викладачам, аспірантам, магістрантам, науково-педагогічним працівникам, які опікуються проблемою професійнопедагогічної підготовки фахівців агрономічного профілю

Дисертації

Бурмакіна, Н. С. (2018). Формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів аграрних спеціальностей: дис. ... канд. пед. наук (доктора філософії) (015 – Педагогічні науки): 13.00.04. Житомир: Житомирський державний університет імені Івана Франка. 322 с.

URL: http://eprints.zu.edu.ua/26789/1/dys_Burmakina.pdf

(дата звернення: 25.09.2022 р.).

Бурмакіна, Н. С. (2018). Формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів аграрних спеціальностей: автореф. дис. ... канд. пед. наук (доктора філософії) (015 – Педагогічні науки): 13.00.04. Житомир: Житомирський державний університет імені Івана Франка. 20 с.

URL: http://eprints.zu.edu.ua/26683/1/avt_Burmakina.pdf

(дата звернення: 25.09.2022 р.).

Дисертаційна робота присвячена теоретико-експериментальному дослідженню проблеми формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів аграрних спеціальностей. У дисертації проаналізовано основні базові поняття досліджуваної проблеми, обґрунтовано наукові підходи до формування означеної компетентності. На основі аналізу науково-педагогічної літератури запропоновано структуру професійно-педагогічної компетентності магістранта, яка містить мотиваційний, когнітивний, операційно-технологічний та особистісний компоненти. Визначено систему критеріїв та показників для оцінювання рівнів сформованості досліджуваної компетентності. Розроблено авторську модель формування професійно-педагогічної компетентності магістранта аграрної спеціальності, що складається з цільового, змістового, методичного та діагностично-результативного блоків; запропоновано поетапну методику її реалізації. Основні результати дослідження впроваджено в освітній процес аграрних закладів вищої освіти.

Гурська, О. О. (2020). Формування професійно важливих якостей майбутніх фахівців з інформаційних технологій в освітньому середовищі технічного університету: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ: Національний авіаційний університет. 320 с.

URL: https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/44596/1/dis_Hurska.pdf (дата звернення: 14.12.2021 р.).

Гурська, О. О. (2020). Формування професійно важливих якостей майбутніх фахівців з інформаційних технологій в освітньому середовищі технічного університету: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ: Національний авіаційний університет. 22 с.

URL: https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/44596/2/aref_Hurska.pdf

(дата звернення: 14.12.2021 р.).

Дисертацію присвячено теоретичним і методичним засадам формування професійно важливих якостей (ПВЯ) майбутніх ІТ-фахівців в освітньому середовищі технічного університету. Розроблено та експериментально перевірено ефективність структурно-функціональної моделі формування ПВЯ майбутніх ІТ-фахівців, системоутворювальним ядром якої є сукупність науково обґрунтованих організаційно-педагогічних умов: розвиток позитивної внутрішньої мотивації студентів до навчальної і майбутньої професійної діяльності; інтеграція змісту загальнопрофесійної та іншомовної підготовки на основі вивчення іноземної мови професійно-комунікативної спрямованості; формування інтегрованого особистісно-розвивального освітнього середовища із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій, інтерактивних методів навчання та врахуванням оновлених функцій викладача ЗВТО (тьютор, фасилітатор, проєктувальник, консультант, комунікатор та ін.); адаптація і використання дидактично-методичного інструментарію для формування складових ПВЯ за рахунок запровадження мобільних технологій. Виокремлено критерії, показники та рівні сформованості ПВЯ майбутніх ІТ-фахівців.

Калінська, О.П. (2018). Розвиток педагогічної майстерності викладача економічних дисциплін у вищому навчальному закладі: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Львів: Національний університет «Львівська політехніка». 345 с.

URL: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/dissertation/1829/kalinskadysertaciya.pdf>

(дата звернення: 28.10.2022 р.).

Калінська, О.П. (2018). Розвиток педагогічної майстерності викладача економічних дисциплін у вищому навчальному закладі: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Львів: Національний університет «Львівська політехніка».

У дисертації з'ясовано стан розвитку та визначено структуру педагогічної майстерності викладача економічних дисциплін у системі методичної роботи ВНЗ; розглянуто та теоретично обґрунтовано психолого-педагогічні умови розвитку педагогічної майстерності викладача економічних дисциплін у вищому навчальному закладі; розроблено модель та технологію розвитку педагогічної майстерності викладача економічних дисциплін у ВНЗ; визначено критерії та охарактеризовано показники й рівні розвитку педагогічної майстерності викладача економічних дисциплін у вищому навчальному закладі.

Ковальчук, І.С. (2018). Формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін у вищих військових навчальних закладах: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Житомир: Житомирський державний університет імені Івана Франка. 351 с.

URL: http://eprints.zu.edu.ua/27796/1/dys_Kovalchuk.pdf

(дата звернення: 23.10.2022 р.).

Ковальчук, І.С. (2018). Формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін у вищих військових навчальних закладах: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Житомир: Житомирський державний університет

імені Івана Франка.

Дисертаційна робота є теоретико-експериментальним дослідженням проблеми формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін у закладах вищої військової освіти. Обґрунтовано структуру професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів, яка включає чотири компоненти: ціннісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісно-поведінковий та професійно важливі особистісно-комунікативні якості. Зазначено, що формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів має відбуватися в спеціально організованому освітньому процесі закладів вищої військової освіти, успішний перебіг якого залежить від чіткого окреслення критеріїв (стимулювально-спонукальний, знаннево-когнітивний, практично орієнтований, ціннісно-комунікативний), показників та рівнів (початковий, достатній, високий).

Кочарян, А. Б. (2016). Розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності науково-педагогічних працівників гуманітарних спеціальностей класичних університетів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка. 280 с.

URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/704491> (дата звернення: 10.12.2021 р.).

Кочарян, А. Б. (2016). Розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності науково-педагогічних працівників гуманітарних спеціальностей класичних університетів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ: ПТЗН. 22 с.

URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/704442> (дата звернення: 10.12.2021 р.).

У дисертації, відповідно до загальної теорії структури діяльності, запропоновано теоретично обґрунтовану та експериментально перевірену методику розвитку ІК компетентності науково-педагогічних працівників гуманітарних спеціальностей класичних університетів, яка передбачає три її рівня: базовий, поглиблений та професійний. До кожного

рівня ІК-компетентності згідно з видами діяльності науково-педагогічних працівників виокремлено відповідний інструментарій визначення рівня сформованості їхньої ІК-компетентності. Розроблена в межах дослідження методика розвитку ІК-компетентності науково-педагогічних працівників гуманітарних спеціальностей класичних університетів засвідчила свою ефективність. Навчальна програма спецкурсу “Розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності науково-педагогічних працівників гуманітарних спеціальностей класичних університетів” може бути використана для підвищення кваліфікації науково-педагогічними працівникам у системі післядипломної педагогічної освіти.

Кучерява, К.В. (2019). Розвиток самоосвітньої компетентності майбутніх викладачів економіки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ: Національний авіаційний університет. 290 с.

URL: https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/40443/1/dis_Kucheriava.pdf

(дата звернення: 14.12.2021 р.).

Кучерява, К.В. (2019). Розвиток самоосвітньої компетентності майбутніх викладачів економіки: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ: Національний авіаційний університет. 23 с.

URL: https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/40443/2/aref_Kucheriava.pdf (дата звернення: 14.12.2021 р.).

Дисертацію присвячено дослідженню проблеми розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх викладачів економіки на основі теоретичного визначення, обґрунтування і експериментальної перевірки моделі її розвитку. У роботі вперше теоретично обґрунтовано і розкрито сутність самоосвітньої компетентності майбутніх викладачів економіки, яка розглядається як інтегративне особистісне утворення, що виявляється в здатності до цілепокладання, саморегуляції, самоорганізації та рефлексії самостійної пізнавальної діяльності, обумовленої пізнавальними мотивами та потребами, самоосвітніми уміннями і навичками, спрямованої на неперервний процес

засвоєння знань, особистісний та професійний саморозвиток у сфері економічної та педагогічної освіти. Обґрунтовано і розроблено структуру самоосвітньої компетентності викладача економіки, яка містить п'ять взаємопов'язаних компонентів: мотиваційно-особистісний, регулятивно-вольовий, когнітивно-інформаційний, організаційно-діяльнісний, рефлексивно-оцінний. Обґрунтовано критерії та показники для її діагностики; охарактеризовано рівні і стан її сформованості у майбутніх викладачів економіки. Визначено психолого-педагогічні умови та розроблено методику розвитку самоосвітньої компетентності. Експериментально перевірено модель розвитку зазначеної компетентності в процесі фахової підготовки майбутніх викладачів економіки і підтверджено її ефективність.

Лютий, В.М. (2021). Формування мовної компетентності у офіцерів військових частин Національної гвардії України в процесі дистанційного навчання: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Слов'янськ: ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». 322 с.

[URL: https://ddpu.edu.ua/images/stories/news/specrada_one_off/12/Dis_Liutyi.pdf](https://ddpu.edu.ua/images/stories/news/specrada_one_off/12/Dis_Liutyi.pdf)

(дата звернення: 14.12.2021 р.).

Лютий, В.М. (2021). Формування мовної компетентності у офіцерів військових частин Національної гвардії України в процесі дистанційного навчання: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Слов'янськ: ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

В дослідженні обґрунтовано модель формування мовної компетентності офіцерів НГУ в процесі дистанційного навчання а також педагогічні умови її впровадження в освітній процес; виявлено особливості дистанційного навчання офіцерів НГУ; уточнено перелік засобів дистанційного навчання у мовній підготовці офіцерів, технологій та платформ дистанційного навчання. Розроблено та впроваджено методичні рекомендації з дистанційного навчання іноземним мовам офіцерів НГУ, урізноманітнено практичні методи, технології, форми та засоби дистанційного навчання.

Скіба, Н. Я. (2019). Інтегроване формування іншомовної комунікативної та методичної компетентностей майбутніх викладачів англійської мови для економічних спеціальностей: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Тернопіль: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. 341 с.

URL: https://tnpu.edu.ua/naukova-robota/documents-download/k-58-053-05/Dis_Skiba__.pdf (дата звернення: 21.10.2022 р.).

Скіба, Н. Я. (2019). Інтегроване формування іншомовної комунікативної та методичної компетентностей майбутніх викладачів англійської мови для економічних спеціальностей: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Тернопіль: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. 23 с.

URL: https://tnpu.edu.ua/naukova-robota/documents-download/k-58-053-05/Aref_skiba.pdf (дата звернення: 25.09.2022 р.).

У дисертаційному дослідженні розглянуто питання інтегрованого формування у майбутніх викладачів англійської мови для економічних спеціальностей іншомовної комунікативної та методичної компетентностей, проаналізовано лінгвостилістичні особливості англійської мови економічного та методичного дискурсів, визначено критерії та джерела відбору навчального матеріалу, розроблено інтегровану систему вправ і завдань для формування у майбутніх викладачів англійської мови для економічних спеціальностей іншомовної комунікативної та методичної компетентностей, сконструйовано відповідну лінгводидактичну модель.

Тимошук, О.О. (2019). Педагогічні умови формування культури іншомовного професійного спілкування майбутніх фахівців машинобудівної галузі: дис. ... канд. пед. наук 13.00.04. Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. 306 с.

URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/2019/02/dis_Tymoshchuk.pdf

(дата звернення: 19.10.2022 р.).

Тимошук, О.О. (2019). Педагогічні умови формування культури іншомовного професійного спілкування майбутніх фахівців машинобудівної галузі: автореф. дис. ... канд. пед. наук 13.00.04. Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. 306 с.

URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/2019/01/aref_Tymoshchuk.pdf

(дата звернення: 19.10.2022 р.).

У дисертації обґрунтовано педагогічні умови формування культури іншомовного професійного спілкування майбутніх фахівців машинобудівної галузі та експериментально перевірено ефективність їх навчально-методичного забезпечення. Уточнено суть поняття «культура іншомовного професійного спілкування» майбутнього фахівця машинобудівної галузі, зміст структурних компонентів культури іншомовного професійного спілкування майбутніх фахівців машинобудівної галузі, критерії (мотиваційно-особистісний; когнітивно-мовленнєвий; процесуально-рефлексивний) та відповідні показники рівня сформованості культури іншомовного професійного спілкування майбутніх фахівців машинобудівної галузі. Подальшого розвитку набули теоретичні положення щодо заходів стимулювання студентів до оволодіння культурою іншомовного професійного спілкування; форми й методи формування відповідної культури в майбутніх фахівців (вправи, тренінги, завдання-ситуації, педагогічні програмні засоби тощо).

Ткаченко, О.В. (2018). Професійно-педагогічна підготовка агрономів-дослідників в аграрних університетах: дис. ... канд. пед. наук 13.00.04. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. 293 с.

URL: http://ipood.com.ua/data/avtoreferaty_i_dysertatsii/2018/diser_TKACHENKO_pas.pdf

(дата звернення: 19.10.2022 р.).

Ткаченко, О.В. (2018). Професійно-педагогічна підготовка агрономів-дослідників в аграрних університетах: автореф. дис. ... канд. пед. наук 13.00.04. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. 22 с.

URL: <https://cutt.ly/IMVpYvr> (дата звернення: 28.10.2022 р.).

В дисертаційному дослідженні розглянуто зміст, форми організації, методи професійно-педагогічної підготовки агрономів-дослідників на магістерському рівні вищої освіти в аграрних університетах. Розроблено модель професійно-педагогічної підготовки агрономів-дослідників в аграрних університетах та здійснено її експериментальну перевірку.

Тур, О.М. (2019). Теоретичні і методичні засади формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності в процесі професійної підготовки: дис. ... д-ра пед. наук: 015 – професійна освіта (за спеціалізаціями), спеціалізація 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти (01 – освіта / педагогіка). Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, МОН України. Харків. 479 с.

URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/2019/10/dis_Tur.pdf

(дата звернення: 14.10.2022 р.).

Тур, О.М. (2019). Теоретичні і методичні засади формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності в процесі професійної підготовки: дис. ... реф. д-ра пед. наук: 015 – професійна освіта (за спеціалізаціями), спеціалізація 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти (01 – освіта / педагогіка). Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, МОН України. Харків.

У дисертації обґрунтовано шляхи розв'язання проблеми формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців із документознавства та

інформаційної діяльності, охарактеризовано її особливості на сучасному етапі розвитку суспільства. Встановлено, що розроблення означеної проблеми є однією з провідних позицій в системі професійної підготовки студентів – документознавців, важливим завданням вищої школи допомогти майбутнім випускникам ефективно вбудуватися в стрімко змінний сучасний глобальний світ, набути широкого культурного й соціального кругозору, інформаційної й мовної досконалості, готовності й здатності до безперервного формування й саморозвитку комунікативної компетентності впродовж усього життя.

Посібники, методичні рекомендації і вказівки

Киричок, А.П., Киричок, Т.Ю. (укл.). (2021). Педагогічна компетентність викладача. Впровадження інноваційних методів навчання у практичну діяльність викладача закладу вищої освіти [Електронний ресурс]. навч. посіб. для докторів філософії спеціальності 186 «Видавництво та поліграфія» та 061 «Журналістика». Київ. КПІ ім. Ігоря Сікорського. 57 с.

URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/45090/1/Pedahohichna_komp_vyklad.pdf

(дата звернення: 27.09.2022 р.).

Авторами викладено опис інноваційних методів навчання, що ґрунтуються на компетентнісному підході, та відіграють важливу роль у підготовці фахівців. Навчальний посібник містить три розділи: «Інтерактивні методи навчання у практичній діяльності викладача закладу вищої освіти», «Практичне застосування інноваційних методів навчання», «Використання менторського підходу та коучингу у вищій освіті».

Статті

Башманівська, Л.А., Башманівський, В.І., Шевцова, Л.С. (2020). Формування інформаційно-комунікаційної компетентності як компонент підготовки майбутніх журналістів. Інформаційні технології і засоби навчання. Том 76, №2. С. 30-42.

URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/2539/1655>

(дата звернення: 15.08.2022 р.).

У статті проаналізовано проблему формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх журналістів як важливого складника професійної підготовки висококваліфікованих фахівців. Розроблено модель формування інформаційно-комунікаційної компетентності студентів-журналістів, де виокремлено мету, основні цільові напрями, засоби та способи навчання, результат, а також виділено структурні компоненти ІК-компетентності, а саме: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-діяльнісний, функціонально-цільовий, поведінковий, рефлексивно-проектувальний та оцінний компоненти. Наголошено, що основним завданням у процесі формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх медійників є підготовка до професійної діяльності в умовах інформаційного суспільства, до активної участі в суспільному житті, що передбачає розвиток їхніх креативних здібностей, здатність до самореалізації та творчого самовираження.

Борисюк, О.М. (2015). Характеристика управлінської компетентності майбутніх офіцерів ОВС. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ, 1, С. 141-150.

URL:

https://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/library/visnyky/nvsp/01_2015/15bommoo.pdf

(дата звернення: 19.10.2022 р.).

У статті представлено результати теоретичного аналізу проблеми управлінської компетентності майбутніх офіцерів ОВС. Проаналізовано

українські та зарубіжні дослідження за змістом і структурою управлінської компетентності керівників, урахуваючи особливості управлінської діяльності в правоохоронній діяльності. Визначено основні психологічні компоненти управлінської компетентності майбутніх офіцерів ОВС: мотиваційний, емоційно-вольової, когнітивний, операційно-діяльнісний, особистісний і рефлексивний компоненти.

Вахняк, В. (2021). Психологічна компетентність військовослужбовців: узагальнена дефініція та структура. Вісник Національного університету оборони України, 1 (59), С. 55-62.

URL: <http://visnyk.nuou.org.ua/article/view/226143>

(дата звернення: 17.08.2022 р.).

У статті досліджуються актуальні проблеми вивчення психологічної компетентності військовослужбовців. Актуалізовані питання узагальненої дефініції “психологічна компетентність військовослужбовців”, а також виділення її структурних компонентів. Розглянуто питання формування та розвитку психологічної компетентності у ході військової служби, що загалом спрямовано на превентивне збереження психічного здоров'я військовослужбовців.

Галдецька, І. (2019). Розвиток навичок педагогічного спілкування викладача закладу вищої освіти системи Міністерства внутрішніх справ України. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи, 2 (16), С. 57-66.

URL: <http://www.adult-education-journal.com.ua/index.php/aej/article/view/110>

(дата звернення: 20.12.2021 р.).

У статті досліджуються особливості педагогічного спілкування у вищому навчальному закладі системи Міністерства внутрішніх справ України, яке сприяє адаптації молодого викладача до педагогічної діяльності, розглядаються можливості формування навичок педагогічного спілкування шляхом

відповідного тренінгу. Педагогічне спілкування розглядається як професійне спілкування викладача зі студентами на занятті і поза ним, спрямоване на створення сприятливого психологічного клімату, завдяки якому створюється сприятлива атмосфера для позитивних змін особистості викладача, розвитку особистості студента, оволодіння ним знаннями й уміннями, необхідними для становлення майбутнього фахівця. Звертається увага на необхідність розвитку культури спілкування та мовної культури викладача ЗВО, використання ефективних засобів формування комунікабельності. Наголошено на важливості вироблення власного індивідуального стилю спілкування викладача з курсантами і слухачами, формування якого пов'язано з розвитком творчої індивідуальності викладача. Автор також розглядає психологічні особливості і методи формування ораторської майстерності, яка є важливою складовою педагогічного спілкування, розкрито найбільш розповсюджені прийоми ораторського мистецтва, яким може користуватись викладач ЗВО системи МВС України.

Дроненко, В.В. (2018). Дослідження комунікативної компетентності майбутніх лікарів. Медична освіта, (4), 41–47.

DOI: <https://doi.org/10.11603/me.2414-5998.2018.4.9249>

(дата звернення: 15.10.2022 р.).

Автором проаналізовано проблему розвитку комунікативної компетентності майбутніх лікарів.. У структурі комунікативної компетентності виокремлено комунікативний самоконтроль, толерантність, емпатію, бажання допомогти й орієнтацію на соціальну користь, прагнення до співпраці. Описано основні теоретичні підходи до визначення базових понять. Представлено результати діагностики сформованості комунікативної компетентності майбутніх лікарів. Наголошено на необхідності формування навиків активного слухання, емпатії, продуктивних стратегій самопрезентації лікаря для

успішного виконання своїх професійних обов'язків, для створення довірливих взаємин між лікарем і пацієнтом, для формування авторитету медика. Доведено, що цілеспрямована систематична робота з формування комунікативної компетентності майбутнього лікаря впливає на зміни типів комунікативних реакцій, розвиток емпатії, комунікативного самоконтролю студентів медичного університету.

Колодницька, О. Д. (2021). Комунікативна культура майбутнього лікаря. Медична освіта. 74. № 2 (додаток). С. 74-78.

DOI: 10.11603/me.2414-5998.2021.2.12416

(дата звернення: 15.10.2022 р.).

У статті проаналізовано сутність понять «комунікація», «спілкування», «комунікативна культура». З'ясовано, що обов'язок майбутнього лікаря полягає не лише в організації процесу лікування, а й у безпосередньому спілкуванні з пацієнтами, родичами, друзями та колегами хворих. Обґрунтовано, що професійне мовлення майбутнього лікаря має важливе психотерапевтичне значення і є потужним засобом впливу на пацієнта, необхідним для правильної діагностики та ефективного лікування захворювань. Комунікативна культура є сукупністю професійних якостей, моральних цінностей і комунікативних умінь майбутнього лікаря. Висвітлено основні якості формування професійно-комунікативної культури майбутнього лікаря. Доведено, що комунікативні якості визначають продуктивність і результативність професійної діяльності та є одним із критеріїв сформованості комунікативної культури майбутнього лікаря. Професійні якості, моральні цінності та комунікативні вміння, що реалізуються під час спілкування в системі взаємовідносин «лікар – пацієнт», визначають рівень сформованості професійно-комунікативної культури майбутнього лікаря.

Кравченко, О. І. (2019). Експериментальна перевірка ефективності моделі формування інформаційно-комунікаційної культури майбутніх офіцерів Збройних сил України у процесі професійної підготовки. Інноваційна педагогіка. ПУ «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій». 14. Т. 1. С. 110-115.

DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-14-1-22>

URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2019/14/part_1/14-1_2019.pdf

(дата звернення: 23.10.2022 р.).

У статті розкриваються результати педагогічного експерименту щодо ефективності моделі формування інформаційно-комунікаційної культури майбутніх офіцерів Збройних сил України у процесі професійної підготовки. Доведено ефективність використання означеної моделі.

Кузьменко, Ю.О., Ковальчук, Т.С. (2021). Аналіз досвіду розвитку діагностичної компетентності викладачів іноземних мов у системі військової освіти. Педагогічні науки. Вип. 96. С. 89-96.

DOI: [10.32999/ksu2413-1865/2021-96-13](https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2021-96-13)

(дата звернення: 19.10.2022 р.).

У статті розкрито сутність базових понять, розглянуто модель діагностичної компетентності викладача іноземних мов вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ). Науково обгрунтовано та проаналізовано принципи, критерії і показники діагностичної компетентності викладача в системі військової освіти та їх вплив на розвиток діагностичної компетентності викладачів іноземних мов ВВНЗ. Визначено структуру діагностичної компетентності викладача іноземних мов ВВНЗ та виділено її складові компоненти: когнітивний, ціннісно-мотиваційний, операційно-діяльнісний та рефлексивно корекційний. Проаналізовано досвід розвитку діагностичної компетентності викладачів іноземних мов ВВНЗ. Розглянуто проблемні питання щодо розвитку й підвищення точності визначення інтегральних оцінок розвиненості ІКК військових фахівців. Основну увагу приділено визначенню

перспективи розвитку та використання діагностичної компетентності викладача, беручи до уваги приклади її впровадження в освітній процес у вищих військових закладах освіти України.

Лущик, Ю., Пікулицька, Л., Циганок, Г. (2020). Комуникативна компетентність викладача ЗВО як складова професійної компетентності. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 5-6 (99-100), С. 71-85.

URL: <https://cutt.ly/4MVEjSr> (дата звернення: 22.08.2022 р.).

У статті висвітлено теоретичні положення комуникативної компетентності в контексті професійної компетентності викладача ЗВО. Установлено, що комуникативна компетентність визначається як інтегральна характеристика, важливими елементами якої є мотиваційно-ціннісні, когнітивні, операційні, позиційно-ціннісні. Доведено, що вона є необхідним компонентом професійної компетентності, забезпечуючи досягнення позитивного соціального ефекту вищої освіти. Практичне значення дослідження полягає в тому, що врахування представлених теоретичних положень під час укладання навчально-методичних засобів сприятиме підвищенню якості підготовки фахівців у ЗВО.

Мазур, Д.В. (2020). Педагогічні умови та методи розвитку професійної рефлексії майбутніх керівників інструментальних колективів. Інноваційна педагогіка. 26. С. 130-135.

URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2020/26/26_2020.pdf

(дата звернення: 22.08.2022 р.).

Автором досліджуються педагогічні умови та методи розвитку професійної рефлексії майбутніх керівників інструментальних колективів у процесі фахової підготовки в мистецьких закладах вищої освіти. Наголошено на важливості розвитку професійної рефлексії для формування в студентів таких професійно-особистісних якостей, як самоорганізація, самосвідомість, самооцінка, критичне мислення та осмисленість фахової сфери, що стане

підґрунтям становлення самодостатньої особистості, яка здатна самореалізуватися.

Ненько, Ю. (2018). Система підготовки професорсько-викладацького складу ВНЗ ДСНС України до професійно орієнтованого комунікативного навчання майбутніх офіцерів служби цивільного захисту. Педагогіка і психологія професійної освіти. 1. С. 109-116.

URL: <https://journal.ldubgd.edu.ua/index.php/pedagog/article/view/92>

(дата звернення: 14.12.2021 р.).

Автором проаналізовано систему підготовки професорсько-викладацького складу закладів вищої освіти ДСНС України до професійно орієнтованого комунікативного навчання майбутніх офіцерів служби цивільного захисту. Проаналізовано фактори, які перешкоджають ефективній професійно орієнтованій комунікативній підготовці курсантів. Охарактеризовано комплекс принципів розробки компонентів підготовки професорсько-викладацького складу освітніх установ ДСНС України до професійно орієнтованого комунікативного навчання курсантів. Виділено три підходи до підготовки викладачів: підготовка фахівця з вищою спеціальною освітою педагогічного та гуманітарного профілю. Виділено ряд здібностей викладача, що дозволяють ефективно проводити професійно орієнтоване комунікативне навчання курсантів. Пояснено умови, за яких підготовка професорсько-викладацького складу буде ефективною; передбачено знання і вміння, які отримають викладачі після прослуховування спецкурсу. Доведено результативність розробленого спецкурсу.

Олійник, М., Тимчук, Л., Федірчик. Т. (2018). Науково-методичний центр університету в системі забезпечення якості професійного розвитку викладачів. Наука і освіта. 4. С. 5-16.

DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2018-4-1>

(дата звернення: 16.09.2022 р.).

У статті обґрунтовано науково-методичний центр як засіб управління в системі забезпечення якості освітньої діяльності університету та охарактеризовано його мету, завдання, структуру, функції, сервісні послуги, напрями, форми і методи діяльності для підвищення рівня професійного розвитку науково-педагогічних працівників у межах освітнього простору вищого навчального закладу (на прикладі Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича). Проаналізовано тенденції щодо внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти у контексті європейських вимог щодо науково-педагогічної діяльності викладачів; обґрунтовано науково-методичний центр університету як структурний підрозділ, який є цілісною системою взаємозалежних інформаційних, діагностичних, методичних та інших підсистем (структур центру); презентовано авторську модель функціональної структури науковометодичного центру університету, яка включає; проаналізовано результати емпіричного дослідження впливу науково-методичного центру на професійний розвиток викладачів.

Саркісова, О. Ю. (2018). Групова взаємодія як чинник розвитку професійної культури майбутніх економістів. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 62. С. 176-180.

URL: <https://cutt.ly/UMVR1aV> (дата звернення: 14.12.2021 р.).

У статті на основі аналізу наукових досліджень і власного практичного досвіду викладання дисципліни «Психологія та педагогіка» показано можливості використання групової взаємодії як чинника розвитку професійної культури майбутніх економістів. Розкрито важливість формування соціальних компетентностей студентів, які є невід'ємними складовими професійної культури майбутніх економістів. Продемонстровано можливості побудови окремих практичних занять із дисципліни «Психологія та педагогіка» на основі групової взаємодії, метою яких є: усвідомлення студентами своїх індивідуальних особливостей, здібностей, можливостей; розвиток соціальних

якостей; формування соціальних компетентностей, які є складовими частинами професійної культури майбутніх економістів.

Семенов, О.М., Семеніхіна, О.В. (2017). Методичне забезпечення формування мовної культури майбутніх докторів філософії, документознавців, в умовах цифрового суспільства. Фізико-математична освіта. 4 (14), С. 281-288.

URL: <https://fmo-journal.fizmatsspu.sumy.ua/publ/4-1-0-284>

(дата звернення: 17.09.2022 р.).

У статті формування мовної культури майбутнього документознавця в умовах цифрового творчого середовища розглядається як багатовимірний процес якісних змін психологічної сфери особистості, що відбувається поетапно, з урахуванням сучасних підходів, загальнодидактичних і специфічних принципів, на основі використання ефективних методів, форм і засобів навчання. Цифрове творче середовище визначено як таке навчальне середовище, що передбачає цілеспрямоване використання в освітньому процесі засобів, технологій та інформаційних ресурсів, які уможливають творчий творче самовираження особистості засобами цифрових технологій. Акцентована увага на навчально-методичному забезпеченні з метою формування мовної культури майбутнього документознавця в умовах цифрового творчого середовища, зокрема аксіологічного, мовно-етичного, поведінково-інтерактивного компонентів мовної культури. Вони характеризують ступінь реалізації засвоєних цінностей, морально-етичних норм, знань у ситуаціях професійного спілкування, охоплюють уміння і навички, що ґрунтуються на критичному мисленні, володінні комунікативною технікою, а також творчо-цифрового компонента.

Халемендик, Ю. Є. (2019). Розвиток навичок педагогічного спілкування викладача закладу вищої освіти системи Міністерства внутрішніх справ України. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи, 1 (15). С. 115-124.

URL: <http://www.adult-education-journal.com.ua/index.php/aej/article/view/97>

(дата звернення: 20.12.2021 р.).

У статті досліджена проблема ролі викладача в процесі розвитку англomовної професійної компетентності студентів як майбутніх фахівців в умовах заклад вищої освіти (на прикладі студентів спеціальності «Психологія» Запорізького національного університету). Підкреслено, що в Україні англomовна підготовка студентів-психологів спирається на концепцію іншомовної освіти, яка базується на інтегрованому навчанні мови та культури відповідних країн, на діалозі рідної та іноземної культур. Експериментально доведено, що загальне значення середнього показника англomовної компетентності студентів як майбутніх фахівців становило 9,13 балів із 20 можливих, що свідчить про нагальну необхідність удосконалення викладання англійської мови у закладах вищої освіти.

Черепехіна, О. (2019). Педагогічна компетентність як складова професіоналізму викладача психології. Педагогічний процес: теорія і практика. 3-4. С. 45-51.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pptp_2019_3-4_8 (дата звернення: 14.12.2021 р.).

У статті обґрунтовано актуальність дослідження педагогічної компетентності майбутнього викладача психології вищої школи у контексті професіоналізму психолога. Розкрито сутність педагогічної компетентності викладача як компоненту його професіоналізму. У структурі педагогічної компетентності викладача виокремлено загальнопрофесійні (психолого-педагогічні, науково-дослідницькі і педагогічного менеджменту) та ключові (соціальна, загальнокультурна, здоров'язберезувальна, громадянська, інформаційна) компетентності. Актуалізовано питання педагогічної компетентності викладача психології у контексті акмеологічного підходу.

Тези, матеріали конференцій, форумів

Шляхи удосконалення професійних компетентностей фахівців в умовах сьогодення (2020). Матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет конференції, 28–29 травня 2020 р. Київ. Уклад.: Дикий, О.Ю., Коломоєць, Г.А., Ребрина, А.А.. Луцьк: СНУ ім. Лесі Українки, 582 с.

URL: <https://eportfolio.kubg.edu.ua/data/conference/5638/document.pdf>

(дата звернення: 25.11.2021 р.).

Збірник містить наукові роботи учасників конференції, що унаочнюють узагальнені результати досліджень з теоретичних і практичних аспектів удосконалення професійних компетентностей фахівців.

Професійно-комунікативна культура майбутнього лікаря: лінгвістичний, педагогічний та філософський аспекти (2021): Матеріали II науково-практичної конференції з міжнародною участю, 3-4 червня 2021 р. Тернопіль, ТДМУ, 122 с.

URL: <https://cutt.ly/UMVA2Gb> (дата звернення: 21.11.2021 р.).

Матеріали збірника присвячено аналізу проблем: якість вищої (медичної) освіти у порівняльно-історичній ретроспективі; стратегії розвитку та трансформаційні процеси освіти й медицини; професійно-комунікативна підготовка майбутнього фахівця (лікаря); педагогічні, філософські та психолінгвістичні проблеми змісту та організації навчального процесу у професійно-комунікативній підготовці майбутнього фахівця (лікаря); міжнародний досвід професійно-комунікативної підготовки майбутнього фахівця (лікаря) в рамках інклюзивної освіти мовна підготовка іноземних громадян у вітчизняних вищих навчальних закладах; міжкультурна комунікація лікаря в умовах інноваційних процесів у глобалізованому світі, виховання особистості майбутнього фахівця в процесі професійної підготовки; перспективність зарубіжного (медичного) досвіду в Україні в контексті професійно-комунікативної культури майбутнього спеціаліста тощо.

Психолого-педагогічні аспекти навчання дорослих в системі неперервної освіти. (2021). Матеріали VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (26 листопада 2020 р.). Біла Церква: БІНПО ДВНЗ УМО. 439с.

URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/725788>

(дата звернення: 20.12.2021 р.).

У збірнику розглядаються актуальні проблеми якості освіти, які відображають широкий спектр науково-практичних інтересів педагогічних працівників закладів освіти в Україні та зарубіжжі. З-поміж інших аспектів широко представлено проблематику підвищення вимог до рівня професійної психолого-педагогічної компетентності та особистісних якостей сучасного педагога.

Шинкарук, В. (2021). Формування мовно-комунікативних компетентностей майбутніх фахівців у системі неперервної професійної освіти. Фахова передвища освіта: сучасні виклики та перспективи розвитку: збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції, 22 квітня 2021 р., м. Київ) / ред. кол.: Каленський А.А., Кубицький С.О., Пашенко Т.М. та ін. Житомир: Полісся. С. 8-11.

URL: <http://stlnau.in.ua/samoosvita/item/2021/ivet210422.pdf>

(дата звернення 19.10.2022 р.).

Автором наголошено на важливості формування мовно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців як однієї з найважливішої складової їхньої професійної компетентності. Зазначено, що результатом формування мовно-комунікативних компетентностей майбутніх фахівців в системі неперервної освітимають стати вміння адекватно перетворювати комунікативні цілі та стратегії їх досягнення на мовні форми, а також вміння використовувати норми мовного етикету і соціальної поведінки в ситуаціях міжкультурного спілкування, в яких актуалізуються знання ситуативного та соціокультурного контекстів.

**РОЗВИТОК КОМПЕТЕНТНІСТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПЕДАГОГІЧНИХ
ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ
(ПРОФЕСІЙНОЇ) ОСВИТИ**

Довідкові видання

Професійна підготовка молодших спеціалістів за компетентнісним підходом: бібліографічний покажчик. (2018). Упоряд.: Пятничук, Т.М., Ваніна, Н.М., Колісник, Н.В., Кравець, С.Г., Кравець, Ю.І., Пашенко, Т.М.; [упоряд.: Маркова В.О.]. Київ: ІШТО НАПН України. 54 с.

URL: <https://cutt.ly/YMVVWTE> (дата звернення: 27.10.2022 р.).

У бібліографічному покажчику систематизовано публікації науковців і дослідників України та світу. Покажчик розрахований на допомогу навчальному процесу і може бути корисним викладачам у науково-методичній і викладацькій діяльності.

Монографії

Лозовецька, В.Т. (2015). Професійна кар'єра особистості в сучасних умовах. Монографія. Київ. Міленіум. 279 с.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/106915>

(дата звернення: 13.12.2021 р.).

У монографії представлено теоретичні і практичні засади розвитку професійної кар'єри сучасної особистості. Висвітлено комплекс проблем щодо її професійного становлення в умовах ринкового середовища. Обґрунтовано психолого-педагогічні засади підтримки особистості в розвитку професійної кар'єри. Запропоновано конкретні форми психолого-педагогічної допомоги особистості у виборі індивідуальної траєкторії кар'єрного розвитку.

Дисертації

Белікова, Ю.А. (2018). Проєктування професійного саморозвитку майбутніх майстрів виробничого навчання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. 75 с.

Белікова, Ю.А. (2018). Проєктування професійного саморозвитку майбутніх майстрів виробничого навчання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, 2018. 22 с.

URL:

http://ipood.com.ua/data/avtoreferaty_i_dysertatsii/2018/BELIKOVA_diser_NEW_pas1.pdf

(дата звернення: 27.08.2022 р.).

У дисертації здійснено теоретичний аналіз проблеми цілісності проєктування професійного саморозвитку майбутніх майстрів виробничого навчання у педагогічній теорії та освітній практиці. Обґрунтовано структуру і зміст цього процесу, схарактеризовано критерії, показники та рівні його ефективності. Теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено: систему проєктування професійного саморозвитку майбутніх майстрів виробничого навчання, яка складається з взаємопов'язаних компонентів: ціннісно-цільового, змістового, технолого-методичного, оцінно-результативного; навчально-методичне забезпечення реалізації системи проєктування професійного саморозвитку майбутніх майстрів виробничого навчання, зокрема програму відповідного спецкурсу, комплекс завдань для педагогів як організаторів професійного саморозвитку студентів, комплекс методів і форм мотивації, організації і стимулювання активності майбутніх фахівців у професійному саморозвитку тощо. Обґрунтовано умови організації самоосвіти і самовиховання студентів як чинників їхньої саморозвивальної діяльності.

Ткачук, Г. Е. (2021). Розвиток готовності викладачів спеціальних дисциплін професійно-технічних навчальних закладів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ: ІПТО НАПН України. 291 с.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/727615/> (дата звернення: 27.12.2021 р.).

Ткачук, Г. Е. (2021). Розвиток готовності викладачів спеціальних дисциплін професійно-технічних навчальних закладів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ: ІПТО НАПН України. 23 с.

Дисертація присвячена проблемі розвитку готовності викладачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій. Теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови, вдосконалено діагностичний інструментарій для дослідження розвитку готовності викладачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій. спроектовано модель, розроблено та впроваджено методику розвитку готовності викладачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій у між курсовий період підвищення кваліфікації.

Туряниця, З. В. (2017). Формування у майбутніх майстрів виробничого навчання професійно-технічних навчальних закладів аграрного профілю готовності до професійного самовдосконалення: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ: ІПТО НАПН України. 237 с.

URL: <https://cutt.ly/FMJQaJ5> (дата звернення: 27.12.2021 р.).

Туряниця, З. В. (2017). Формування у майбутніх майстрів виробничого навчання професійно-технічних навчальних закладів аграрного профілю готовності до професійного самовдосконалення: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ: ІПТО НАПН України. 25 с.

URL: https://ivet.edu.ua/images/spets-rada/aref/Turyanytsya_aref.pdf

(дата звернення: 27.12.2021 р.).

У дисертації визначено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування у майбутніх майстрів виробничого навчання ПТНЗ аграрного профілю готовності до професійного самовдосконалення у процесі їхньої підготовки у професійно-педагогічних коледжах та індустріально-педагогічних технікумах. Запропоновано модель формування у майбутніх майстрів виробничого навчання ПТНЗ аграрного профілю готовності до професійного самовдосконалення, що складається з шести взаємопов'язаних блоків (цільового, концептуального, змістового, технологічного, діагностичного, результативного). Розроблено та впроваджено методичні рекомендації з формування у майбутніх майстрів виробничого навчання ПТНЗ аграрного профілю готовності до професійного самовдосконалення.

Царьова, Є. С. (2021). Розвиток професійної компетентності майстрів виробничого навчання закладів професійної освіти сфери послуг: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ: ІІТО НАПН України. 315 с.

URL: <https://cutt.ly/rMJWD78> (дата звернення: 27.12.2021 р.).

Царьова, Є. С. (2021). Розвиток професійної компетентності майстрів виробничого навчання закладів професійної освіти сфери послуг: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ: ІІТО НАПН України. 25 с.

URL: <https://cutt.ly/IMJWMWw> (дата звернення: 27.12.2021 р.).

У дисертації конкретизовано суть і структуру професійної компетентності майстрів виробничого навчання закладів професійної освіти сфери послуг. Теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови розвитку професійної компетентності майстрів виробничого навчання закладів професійної освіти сфери послуг. Обґрунтовано та спроектовано модель, визначено критерії, показники та рівні розвитку

професійної компетентності майстрів виробничого навчання закладів професійної освіти сфери послуг. Розроблено та впроваджено в заклади професійної освіти сфери послуг методiku і відповідні методичні рекомендації щодо розвитку професійної компетентності майстрів виробничого навчання у міжкурсовий період.

Шамралуk, О. Л. (2021). Розвиток технологічної культури майстрів виробничого навчання аграрного профілю в навчально (науково)-методичних центрах професійно-технічної освіти: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ: ІПТО НАПН України. 353 с.

URL: <https://cutt.ly/uMJEgUo> (дата звернення: 27.12.2021 р.).

Шамралуk, О. Л. (2021). Розвиток технологічної культури майстрів виробничого навчання аграрного профілю в навчально (науково)-методичних центрах професійно-технічної освіти: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ: ІПТО НАПН України. 23 с.

URL: <https://cutt.ly/YMJEGyT> (дата звернення: 27.12.2021 р.).

У дисертації досліджено розвиток технологічної культури майстрів виробничого навчання аграрного профілю у педагогічній теорії та практиці. Конкретизовано суть і структуру поняття «технологічна культура майстрів виробничого навчання аграрного профілю». Теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови розвитку технологічної культури майстрів виробничого навчання аграрного профілю в навчально-методичних (науково-методичних) центрах (кабінетах) професійно-технічної освіти. спроектовано модель, що охоплює взаємопов'язані та взаємозумовлені блоки, впроваджено методiku та підтверджено ефективність педагогічних умов.

Посібники, методичні рекомендації і вказівки

Аніщенко, О.В., Баніт, О.В., Василенко, О.В., Волярська, О.С., Дорошенко, Н.І., Зінченко, С.В., Сігаєва, Л.Є. (2016). Особистісний розвиток дорослих у неперервній професійній освіті: посібник. Київ. ІІТО НАПН України. 379 с.

URL: <http://lib.iitta.gov.ua/709978/>

(дата звернення: 21.12.2021 р.).

У посібнику висвітлено особливості використання потенціалу групи для особистісного й професійного розвитку дорослих, проаналізовано модель професійного розвитку персоналу в умовах внутрішньофірмової підготовки. Охарактеризовано вітчизняний і зарубіжний досвід використання технологій, форм і методів навчання для особистісного розвитку дорослих у післядипломній освіті, а також у неформальній освіті дорослих; організаційно-педагогічні засади розвитку післядипломної педагогічної освіти. Розкрито дидактичні засади особистісного і професійного розвитку незайнятого населення в процесі перепідготовки. Для науковців, педагогів-практиків, педагогічного персоналу закладів неформальної освіти, фахівців у галузі професійної освіти, зайнятості населення.

Базелюк, О. В., Спирін, О. М., Петренко, Л. М., Каленський А. А. та ін. (2018). Технології дистанційного професійного навчання. Методичний посібник. Житомир: Полісся. 160 с.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/713159> (дата звернення: 16.12.2021 р.).

У методичному посібнику висвітлено технології дистанційного професійного навчання, теоретичні аспекти підготовки педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів до впровадження дистанційного навчання кваліфікованих робітників. Представлено технологію розробки електронного контенту для його використання у системі дистанційного навчання, засоби контролю успішності майбутніх

кваліфікованих робітників у дистанційному навчальному процесі та розкрито особливості організації їх самостійної роботи засобами дистанційного навчання. Методичний посібник адресовано керівникам і педагогам професійно-технічних навчальних закладів, аспірантам і докторантам, слухачам та викладачам інститутів післядипломної освіти, методистам науково-(навчально)-методичних центрів професійно-технічної освіти.

Горленко, В.М., Луценко, Ю.А., Острова, В. Д., Сосновенко, Н.В., Ткачук, І.І. (2017). Методичні рекомендації щодо впровадження циклограм діяльності працівників психологічної служби. Навчальний матеріал.

URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/709623> (дата звернення: 10.12.2021 р.).

«Методичні рекомендації щодо впровадження циклограм діяльності працівників психологічної служби» розроблено в рамках виконання наукового дослідження «Науково-методичні засади розроблення та впровадження алгоритмів, циклограм, діагностичних мінімумів діяльності працівників психологічної служби системи освіти» (номер державної реєстрації 0117U000162). У виданні висвітлено методичні засади складання циклограм та їх значення у професійній діяльності працівників психологічної служби; розглянуто особливості діяльності фахівців у закладах дошкільної освіти, закладах загальної середньої освіти, професійно-освітніх навчальних закладах та закладах позашкільної освіти; представлено орієнтовні циклограми діяльності практичного психолога та соціального педагога. У розробці методичних рекомендацій застосовано матеріали психологічних служб Закарпатської, Запорізької, Дніпропетровської, Івано-Франківської, Львівської, Сумської, Чернівецької областей. Для практичних психологів, соціальних педагогів, методистів психологічної служби, керівників обласних управлінь освіти і науки, керівників навчальних закладів, студентів відповідних спеціальностей, викладачів ВНЗ.

Єрмоленко, А.Б., Набок, М.В., Шевчук, С.С., Масліч, С.В., Кулішов, В.С. (2021). Розвиток науково-методичної компетентності педагогічних працівників ЗП(ПТ)О у системі післядипломної освіти: науково-методичний посібник. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України. 101 с.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/725510> (дата звернення: 15.12.2021 р.).

У науково-методичному посібнику розкрито та теоретично обґрунтовано теоретичні засади компетентнісного підходу до розвитку професійної майстерності педагога закладу професійної (професійно-технічної) освіти, модель розвитку його науково-методичної компетентності та її оцінювання, основні підходи до створення сучасного середовища професійного розвитку педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти, методика впровадження технології науково-методичного супроводу у процесі підвищення професійної компетентності педагога закладу професійної (професійно-технічної) освіти.

Ковальчук, В. І., Масліч С.В. (2020). Створення середовища професійного розвитку педагогічних працівників закладу професійної (професійно-технічної) освіти. Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ PEDAGOGICAL SCIENCES, 43. стор. 29-37.

URL: https://lib.iitta.gov.ua/725010/1/Kovalchuk_Maslich.pdf

(дата звернення: 19.10.2022 р.).

У статті окреслено основні аспекти створення середовища професійного розвитку педагогічних працівників закладу професійної (професійно-технічної) освіти. Наведено дефініції понять «професійний розвиток», «середовище професійного розвитку». Зазначено роль неперервної освіти у формуванні професійних якостей педагогічних працівників. Представлено концепцію організації роботи методичної служби в системі професійної освіти, описано

інтеграцію неформальної та інформальної освіти у професійний розвиток педагогів. Окремо висвітлено питання, пов'язані з практикою впровадження зарубіжного досвіду щодо професійного розвитку педагогічних працівників ЗП(ПТ)О.

Пятничук, Т.В. (2019). Педагогічна діагностика та розвиток професійної компетентності майстрів виробничого навчання. Професійно-технічна освіта, 4. 12-16.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/726791/> (дата звернення: 16.12.2021 р.).

У статті здійснено аналіз суті понять «педагогічна діагностика» та «розвиток» професійної компетентності майстрів виробничого навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти, визначено та схарактеризовано складові педагогічної діагностики. Обґрунтовано висновок про те, що педагогічна діагностика розвитку професійної компетентності майстрів виробничого навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти є пізнавально-перетворювальною діяльністю закладу освіти щодо вивчення та врахування індивідуальних особливостей, станів, властивостей педагогів для уможливлення процесу індивідуального професійного розвитку, задоволення професійних потреб та забезпечення ефективності освітнього процесу.

Самойленко, Н.Ю. (2012). Розвиток методичної компетентності майстрів виробничого навчання професійно-технічних навчальних закладів: методичні рекомендації. Суми: Видавництво: ПП Вінниченко М.Д., ФОП Литовченко Є.Б. 70 с.

URL: <http://www.tpal.com.ua/spase/osnnapr/metrob/doc/metrekom/dosvidmast.pdf>

(дата звернення: 16.09.2022 р.).

У методичних рекомендаціях розкриваються основні методичні аспекти розвитку методичної компетентності майстрів виробничого навчання професійно-технічних навчальних закладів. Обґрунтовано педагогічні умови

розвитку методичної компетентності майстрів виробничого навчання та описано методику їх забезпечення в різних формах підвищення кваліфікації педагогів в системі професійно-технічної освіти. Рекомендовано педагогічним працівникам професійно-технічних навчальних закладів, методистам Навчально-методичних центрів професійнотехнічної освіти

Освітньо-професійні, навчальні програми

Сидоренко, В.В. (наук. ред.). (2019). Освітньо-професійна програма підвищення кваліфікації педагогічних працівників за напрямом 01 Освіта категорії слухачі «Майстри виробничого навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти». Укл.: Укл.: Даценко А.С., Єрмоленко А.Б., Коваль Л.Є., Харагірло В.Є., Денисова А.В. Білоцерківський ін-т неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України. Біла Церква. 29 с.

URL: <https://cutt.ly/e1Zsghs>

(дата звернення: 16.09.2022 р.).

Освітньо-професійна програма (Програма) підвищення кваліфікації за напрямом 01 Освіта для майстрів виробничого навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти є навчально-нормативним документом для організації освітнього процесу підвищення кваліфікації майстрів виробничого навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Програма спрямована на розвиток професійних і ключових компетентностей майстрів виробничого навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти, що забезпечують результативність їх професійної діяльності та сприяють особистому розвитку в умовах соціальних трансформацій та євроінтеграційних процесів в освіті.

Школа педагогічного коучингу як компетентнісна модель професійного розвитку сучасного фахівця: цифровий програмно-методичний комплекс. (2021). В.Сидоренко, В. Харагірло, О. Нежинська, Н. Торба / за наук. ред. В.В. Сидоренко. Біла Церква: БІНПО, 210 с.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/729615> (дата звернення: 27.08.2022 р.).

У виданні унаочнено розроблену, експериментально перевірену і впроваджену в систему підготовки педагогів професійної освіти Школу педагогічного коучингу, що являє собою інноваційну компетентнісно орієнтовану модель підвищення кваліфікації в контексті розвитку психолого-педагогічної, навчальної, цифрової, конфліктологічної, коучингової тощо компетентностей фахівців (розробка Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України). Наголошено, що основна функція Школи педагогічного коучингу полягає в наданні адресної допомоги як окремому педагогу, так і педагогічному колективу, пропагуванні кращих освітніх практик із метою вирішення наявних професійних проблем, стимулювання та підтримки творчих потенційних можливостей сучасного фахівця, формування настанов на його безперервний саморозвиток та самореалізацію. Представлено цифровий програмно-методичний комплекс «Школа педагогічного коучингу як компетентнісна модель професійного розвитку сучасного фахівця», що включає освітньо-професійну програму «Розвиток коучингової компетентності педагогічних працівників ЗП(ПТ)О», коуч-сесії із програмами спецкурсів. Матеріали можуть бути використані в процесі модернізації системи безперервної професійної освіти, організації навчання дорослих упродовж життя.

Статті

Гіренко, Н.І., Крамаренко, Н.І. (2020). Підвищення професійно-педагогічної компетентності майстра виробничого навчання за профілем «Харчові технології». Education and Pedagogical Sciences ("Освіта та педагогічна наука") / Гол. ред. А. В. Жучок; ДЗ "Луганський національний університет імені Тараса Шевченка". 1 (173). С.26-36.

DOI : 10.12958/2227-2747-2020-1 (173)-26-36

URL: <http://dspace.luguniv.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6032/1/3%29.pdf>

(дата звернення: 25.08.2022 р.).

У статті актуалізовано проблему підвищення вимог до педагогів системи початкової професійної освіти, а саме до майстрів виробничого навчання за профілем «Харчові технології». Стверджується, що успішність діяльності майстрів виробничого навчання визначається тією допомогою, яку вони отримують на робочому місці, в освітніх установах у процесі подолання професійних педагогічних труднощів. Професійно-педагогічна компетентність майстра виробничого навчання за профілем «Харчові технології» визначається як інтегральна сукупність знань, умінь, навичок, здібностей і якостей особистості, що дозволяють успішно здійснювати навчально-виробничу діяльність з підготовки майбутніх працівників галузі ресторанного господарства. Обґрунтовано, що підвищення професійно-педагогічної компетентності майстра виробничого навчання має здійснюватися в процесі його професійної діяльності. Для вирішення проблеми підвищення професійно-педагогічної компетентності майстра виробничого навчання за означеним профілем у процесі його професійної діяльності запропонована відповідна модель.

Ковальчук, В.І., Заїка, А.О. (2021). Формування цифрової компетентності майбутніх майстрів виробничого навчання сільськогосподарського профілю. Інформаційні технології і засоби навчання, том 85, № 5. С. 118-129.

URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/3897/1909>

(дата звернення: 20.12.2021 р.).

Репрезентовано результати дослідження рівнів сформованості цифрової компетентності студентів – майбутніх майстрів виробничого навчання сільськогосподарського профілю. Визначено індикатори цифрової компетентності: інформаційний, комп'ютерний, комунікативна грамотність, медіаграмотність та ставлення до технологій. Представлено порівняльну діаграму, що унаочнює розподіл респондентів відповідно до рівня сформованості цифрової компетентності та діаграму опанування майбутніми майстрами виробничого навчання вміннями та навичками застосування цифрових технологій у професійній діяльності. Встановлено, що рівень застосування цифрових технологій в освітньому процесі впливає на якість освіти та сприяє формуванню цифрової компетентності студентів. Проаналізовано проблеми, що гальмують розвиток цифрової компетентності майбутніх майстрів виробничого навчання сільськогосподарського профілю: низька цифровізація професійної освіти, відсутність вимог до цифрової компетентності педагога, необхідність розробки та впровадження критеріїв розвитку цифрової компетентності.

Ковальчук, В.І., Присяжнюк, С.С. (2017). Теоретичні аспекти розвитку мотивації педагогічних працівників ПТНЗ. Молодий вчений, 5, С. 382-387.

URL: <https://cutt.ly/HMVQ7K8> (дата звернення: 14.12.2021 р.).

Досліджено теоретичні питання розвитку мотивації педагогічних працівників ПТНЗ в педагогічній теорії та практиці. Визначено потреби працівників у професійному розвитку відповідно до вікової періодизації. Досліджено регулятори мотивації. Виокремлено механізми розвитку мотивації: мотиваційне переключення, мотиваційна зумовленість, мотиваційна фіксація, мотиваційне зміщення. Наведено рекомендації щодо розвитку мотивації працівників.

Кравець, С. (2020). Технологія розвитку професійної компетентності майстрів виробничого навчання. Professional Pedagogics, (2(19), 80–85. <https://doi.org/10.32835/2223-5752.2019.19.80-85>

<https://jrnl.ivet.edu.ua/index.php/1/article/view/345> (дата звернення: 17.09.2022 р.).

Описано технологію розвитку професійної компетентності майстрів виробничого навчання ЗП(ПТ)О представлено як організований за відповідним алгоритмом психолого-педагогічний процес, реалізація якого гарантує досягнення результату – професійного розвитку особистості майстра виробничого навчання. Охарактеризовано алгоритм проектування технології розвитку професійної компетентності майстрів виробничого навчання ЗП(ПТ)О за складниками: науковим (визначення та дотримання цільових орієнтирів, завдань, методологічних засад, принципів професійної освіти), процесуальним (моделювання змісту, форм та методів розвитку професійної компетентності) та результативним (проведення діагностики рівня сформованості професійної компетентності майстрів виробничого навчання на основі відповідних методик та самоаналізу). Проаналізовано результати опитування педагогічних працівників (у т.ч. і майстрів виробничого навчання) щодо сформованості професійних мотивів.

Сиско, Н. (2020). Професійний розвиток викладачів закладів професійної освіти в контексті інноваційних процесів на ринку праці. Професійна і неперервна освіта польсько-український науковий щорічник. Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie. 3. С. 237-262.

URL: http://www.aps.edu.pl/media/3404611/eziu_3-2018_all.pdf

(дата звернення: 12.09.2022 р.).

На основі аналізу наукових досліджень схарактеризовано сучасний стан ринку праці в Україні, необхідні структурно-інноваційні перетворення для сталого розвитку та економічного зростання країни. Соціально-економічний

розвиток держави буде можливим за умови значного розширення діяльності інноваційних виробництв, розвитку конкурентного середовища, зростання продуктивності праці, що об'єктивно зумовлює потребу у висококваліфікованих робітничих кадрах. Обґрунтовано положення про те, що головною детермінантою розвитку економіки є висококваліфікований виробничий персонал, який отримав якісну професійну освіту. Доведено, що поява нових перспективних професій та компетентностей на ринку праці потребує неперервного професійного розвитку викладачів закладів професійної освіти відповідно до власних освітніх потреб педагогів, суспільства та програмних цілей навчального закладу.

Сиско, Н. (2018). Психолого-педагогічний супровід професійного розвитку викладачів в умовах закладу професійної (професійно-технічної) освіти. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи, 1 (14). С. 197-207.

URL: <http://www.adult-education-journal.com.ua/index.php/aej/article/view/59>

(дата звернення: 20.12.2021 р.).

Розкрито важливість професійного розвитку викладачів, обґрунтовано потребу сучасної системи професійної (професійно-технічної) освіти у педагогах високого рівня кваліфікації та професійно-педагогічної компетентності. Відзначено, що реалізація функцій психолого-педагогічного супроводу викладачів можлива за умови використання особистісно орієнтованих технологій професійного розвитку. Наголошено, що заклад професійної (професійно-технічної) освіти (далі – ЗП(ПТ)О) має стати «організацією, що навчається» задля створення умов для неперервного професійного розвитку викладачів та забезпечення якості освітнього процесу. Відмічено важливість мотиваційного потенціалу, який має спеціально створене соціальне середовище.

Тарасова, О., Сулима, Т. (2020). Розвиток психолого-педагогічної компетентності викладачів теоретичного навчання та інструкторів виробничого навчання в умовах промислового підприємства: андрагогічний аспект. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи, 1 (17). С. 89-97.

URL: <http://www.adult-education-journal.com.ua/index.php/aej/article/view/133>

(дата звернення: 20.12.2021 р.).

У статті порушено проблему розвитку психолого-педагогічної компетентності викладачів теоретичного навчання та інструкторів виробничого навчання в умовах промислового підприємства з урахуванням андрагогічних засад. Здійснено науково-методичний аналіз проблеми застосування андрагогічного підходу до професійного навчання в умовах виробництва. Обґрунтовано актуальність упровадження курсу «Психолого-педагогічний мінімум». Підкреслено, що застосування андрагогічних принципів у професійному навчанні в умовах промислового підприємства створює можливості для реалізації важливого на сьогодні суб'єктно-діяльнісного навчання, яке дозволяє дорослому учню відчувати себе суб'єктом, для якого забезпечено культурне й духовне зростання, а також розвиток як майбутніх творчих фахівців у навчально-виробничому процесі на виробництві.

Черепехіна, О. (2019). Педагогічна компетентність як складова професіоналізму викладача психології. Педагогічний процес: теорія і практика. 3-4, 45-51.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pptp_2019_3-4_8 (дата звернення: 14.12.2021 р.).

У статті обґрунтовано актуальність дослідження педагогічної компетентності майбутнього викладача психології вищої школи у контексті її складової професіоналізму психолога. Проаналізовано підходи до визначення поняття «професіоналізм педагога вищої школи». Розкрито сутність педагогічної компетентності викладача як компоненту його професіоналізму. У структурі педагогічної компетентності викладача виокремлено загальнопрофесійні (психолого-педагогічні, науково-дослідницькі і

педагогічного менеджменту) та ключові компетентності (соціальна, загальнокультурна, здоров'язбережувальна, громадянська, інформаційна). Актуалізовано питання педагогічної компетентності викладача психології у контексті акмеологічного підходу.

Тези, матеріали конференцій, форумів

Актуальні проблеми професійного розвитку майстрів виробничого навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти: збірник мат-лів Всеукраїнської вебконференції (м. Київ, 20 травня 2019 р.) / Ін-т проф.-тех. освіти НАПН України / [ред. кол.: Кручек В. А. та ін.]. Київ, 2019. 160 с.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/728436/> (дата звернення: 25.08.2022 р.).

У збірнику матеріалів web-конференції представлено досвід професійно-педагогічної діяльності майстрів виробничого навчання в Україні та за кордоном; розкрито проблеми організації стажування майстрів; окреслені проблеми, стан та перспективи розвитку професійної компетентності майстрів виробничого навчання тощо. Адресовано науковцям, науково-педагогічним працівникам, аспірантам, докторантам, керівникам і педагогічним працівникам вищих, професійних (професійно-технічних) закладів освіти, навчально (науково)-методичних центрів (кабінетів) професійної (професійно-технічної) освіти, коледжів, технікумів, інститутів післядипломної освіти, слухачам курсів підвищення кваліфікації, організаторам корпоративного навчання.

Актуальні проблеми технологічної і професійної освіти. (2020). Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, 14 травня 2020 р. Глухівський НПУ ім. О. Довженка. Глухів. 282 с.

URL: <https://ivet.edu.ua/index.php/component/k2/%E2%84%96/1053-ii-mizhnarodna-naukovopraktychna-konferentsiia>

(дата звернення: 30.12.2021 р.).

У збірнику вміщено матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми технологічної і професійної освіти». Для

учителів трудового навчання, технологій, викладачів професійного навчання, майстрів виробничого навчання, студентів, аспірантів, науковців та всіх тих, хто цікавиться проблемами сучасної технологічної і професійної освіти в Україні.

Зайцева, О. О. (2016). Система формування педагогічної майстерності у Київському професійно-педагогічному коледжі імені Антона Макаренка. Професійний розвиток та управління людськими ресурсами в системі післядипломної педагогічної освіти в контексті трансформації освіти України: зб. матеріалів Всеукраїнської наук.-практ. конф. (28 жовтня 2016 р., м. Київ). К. : УМО НАПН України. С. 348-351.

URL:

http://umo.edu.ua/images/content/institutes/cipo/kaf_derg_slug/material_diyaln/%D0%9C%D0%90%D0%A2%D0%95%D0%A0%D0%86%D0%90%D0%9B%D0%98_%D0%9A%D0%9E%D0%9D%D0%A4%D0%95%D0%A0%D0%95%D0%9D%D0%A6%D0%86%D0%87_28.10.16_23.01.17.pdf

(дата звернення: 17.10.2022 р.).

У матеріалах доповіді розкрито систему формування педагогічної майстерності у Київському професійно-педагогічному коледжі імені Антона Макаренка. Акцентовано увагу на діяльності (на базі коледжу) Центру педагогічної майстерності імені академіка Івана Зязюна, спрямованого на вдосконалення педагогічної майстерності викладачів, сприяння професійному розвитку педагога впродовж його професійної діяльності.

Заїка, А. (2020). Проблеми розвитку цифрової компетенції у майбутніх майстрів виробничого навчання сільськогосподарського профілю. Освіта XXI століття: молодіжний вимір: матеріали звітної науково-практичної конференції здобувачів освіти (ОНС «Доктор філософії»), м. Глухів, 6-7 лютого 2020 р. С. 87-89 с.

URL:

http://tpgnpu.ho.ua/images/my_images/doc_pdf/vidavnictvo/material%20zvitrn%20nauk-prakt%20konf%20MV_2020.pdf

(дата звернення: 19.10.2022 р.).

Розглянуто проблематику розвитку цифрової компетентності серед педагогів, що готують майбутніх майстрів виробничого навчання сільськогосподарського профілю. Зазначено, що від стану сформованості цифрової компетентності педагога у залежить рівень знань і навичок використання сучасних цифрових технологій в освітньому процесі, а також розвиток критичного мислення майбутнього майстра виробничого навчання.

Збірник матеріалів щорічної звітної науково-практичної конференції здобувачів загальної середньої, передвищої і вищої освіти аспірантів, молодих учених. (2021). Частина 2 (здобувачі ОНС «Доктор філософії»), 11-12 березня 2021 р., м. Глухів. Глухівський НПУ ім. О. Довженка. 147 с.

URL: http://tpgnpu.ho.ua/images/my_images/doc_pdf/vidavnictvo/2021/material_zv_nauk-prakt%20konf-2_MV-2021.pdf

(дата звернення: 20.10.2022 р.).

До збірника увійшли матеріали здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового ступеня) «Доктор філософії» за результатами роботи над дисертаційними дослідженнями. Матеріали будуть корисними для молодих дослідників, науковців, аспірантів, а також широкого кола читачів, які цікавляться актуальною науковою проблематикою.

Кручек, В., Майборода, Л. (2019). Професійна компетентність та сучасні трудові функції майстра виробничого навчання. Актуальні проблеми професійного розвитку майстрів виробничого навчання ЗП(ПТ)О, 20 травня 2019 р., м. Київ. С. 68-73.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/718458>

(дата звернення: 25.09.2022 р.).

Авторами обґрунтовано висновок про те, що професійна компетентність сучасного майстра виробничого навчання пов'язана з володінням відповідними педагогічними та технологічними процесами, комунікативною культурою, вмінням працювати в освітньому середовищі, здатністю приймати самостійні

рішення у стандартних та нестандартних умовах, проявляти творче мислення, прагненням до неперервного підвищення своєї кваліфікації.

Нищенко, С.В., Самусь, Т.В. (2021). Мотивація до професійної діяльності у структурі підготовки майбутніх педагогів професійного навчання. Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій: мат-ли Всеукраїнської науково-практ. конф. (2 квітня 2021 р.). Глухівський НПУ ім. О. Довженка. Глухів. С. 211-212.

URL: http://tpgnpu.ho.ua/images/my_images/doc_pdf/vidavnictvo/2021/tezi_konf_02-04-2021.pdf (дата звернення: 25.09.2022 р.).

У тексті доповіді наголошено на важливості формування стійкої мотивації майбутніх педагогів професійного навчання до навчально-пізнавальної та професійної діяльності, що сприятиме збагаченню фахової спрямованості, розвитку особистісних і професійних якостей, усвідомленості набуття фахових компетенцій та відповідного досвіду в процесі професійної підготовки.

Прилепа, І.М. (2021). Роль кросдисциплінарних навичок у професійній діяльності педагога професійного навчання. Традиційні та інноваційні підходи до наукових досліджень: матеріали II Міжнародної наукової конференції, м. Одеса, 10 вересня, 2021 р. / Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця: Європейська наукова платформа. 244 с.

URL: <https://cutt.ly/1MНrxEa> (дата звернення: 19.10.2022 р.).

Автором зазначено, що компетентність поєднує знання з різних дисциплін, що продиктовано розвитком ринку праці та багатофункціональністю працівників. Наголошено, що звертаючи увагу на постійні зміни педагог професійного навчання під час формування необхідних компетентностей має враховувати наявні тенденції та використовувати сучасні підходи до формування навичок. Зазначено, що ці навички ґрунтуються на знаннях з різноманітних галузей, де знаходять причинно-наслідкові зв'язки як у суміжних, так і зовсім різних дисциплінах, які актуалізують відбір педагогами

нових методів навчання задля підвищення рівня компетентності майбутніх фахівців.

Підготовка майстра виробничого навчання, викладача професійного навчання до впровадження в освітній процес інноваційних технологій. (2019). Матеріали III Всеукраїнського науково-методичного семінару, 1 листопада 2019 р. Глухівський НПУ ім. О. Довженка. Глухів. 274 с.

URL: http://tpgnpu.ho.ua/images/my_images/doc_pdf/vidavnictvo/sm_2019.pdf

(дата звернення: 19.10.2022 р.).

У збірнику вміщено матеріали доповідей учасників науково-методичного семінару з проблеми підготовки майстра виробничого навчання, викладача професійного навчання до впровадження в освітній процес інноваційних технологій. Для майстрів виробничого навчання, викладачів професійного навчання студентів, аспірантів, науковців та всіх, хто цікавиться проблемами сучасної професійної освіти України.

Сидоренко, В.В. (2020). Розвиток soft skills педагога професійної (професійно-технічної) освіти в умовах діджиталізації: компетенції, цінності, поведінкові індикатори, результати. Підготовка майстра виробничого навчання, викладача професійного навчання до впровадження в освітній процес інноваційних технологій: матеріали IV Всеукраїнського науково-методичного семінару (5 листопада 2020 р.). Глухів: Глухівський НПУ ім. О. Довженка. С. 26-30.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/722985/>

(дата звернення: 15.09.2022 р.).

Розглянуто soft skills як необхідний складник безперервного професійного розвитку педагога професійної (професійно-технічної) освіти. Подано визначальні характеристики soft skills як комплексу неспеціалізованих, надпрофесійних, наскрізних навичок, які відповідають за успішну участь у робочому процесі, високу продуктивність та не пов'язані з конкретною професійною сферою.

Сулима, Т. С. (2017). Розвиток психолого-педагогічної компетентності викладачів професійного навчання в умовах виробництва. Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи: матеріали ІХ міжнародної науково-практичної конференції, м. Хмельницький, 9-10 листопада 2017 р. Хмельницький. С. 204-205.

URL: <http://elibrary.kdpu.edu.ua/handle/0564/1745>

(дата звернення: 19.10.2022 р.).

У тезах визначено особливості розвитку психолого-педагогічної компетентності викладачів професійного навчання в умовах виробництва. Зазначено, що методика розвитку психолого-педагогічної компетентності викладачів професійного навчання кадрів на виробництві створює можливість підвищувати їх професійний рівень, сприяти процесу їх особистісного зростання, реалізації творчого потенціалу, сформуванню умінь, які необхідні для ефективної організації професійно-педагогічної діяльності.

Відеоматеріали, презентації

Купрієвич, В. О. (2017). Професійне самовдосконалення керівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти. [Презентація]. ЦПО УМО. Київ. Україна.

URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/716558>

(дата звернення: 16.12.2021 р.).

У презентації висвітлені окремі аспекти проблеми професійного самовдосконалення керівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти як особистісної цінності неперервного професійно-особистісного зростання для досягнення вершин у професійній діяльності.

**ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОГО ПЕРСОНАЛУ
У СФЕРІ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ В УМОВАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ**

Довідкові видання

**Вовк, М.П., Грищенко, Ю.В., Соломаха, С.О., Філіпчук, Н.О.,
Ходаківська, С.В. (2021). Педагогічна освіта в Україні: теорія і практика:
словник. Київ: ШООД імені Івана Зязюна НАПН України.**

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/728146/>

(дата звернення 27.09.2022 р.).

Вовк, М.П. (2021). Професійний розвиток педагога. С. 217-220.

***Соломаха, С.О. (2021). Підвищення кваліфікації педагогічних
працівників. С. 201-205.***

У статтях охарактеризовано професійний розвиток педагога як процес неперервного розвитку професійних якостей, фахових компетентностей педагога в умовах формальної, неформальної та інформальної освіти, що передбачає набуття теоретичних знань і практичного досвіду, володіння сучасними технологіями, методиками педагогічного впливу на учнів, студентів, різних категорій дорослих. Підвищення кваліфікації педагогічних працівників розглядається як основна форма професійного вдосконалення педагогічних працівників, що здійснюється в коледжах, академіях, інститутах післядипломної педагогічної освіти та на факультетах (інститутах) педагогічних академій, університетів та класичних університетів, а також в умовах неформальної освіти.

Теоретико-методичні засади трансформації професійного розвитку педагогічних і науково-педагогічних працівників в умовах відкритого університету післядипломної освіти. (2022). Термінологічний словник. Біла Церква: ТОВ «Білоцерківдрук». 96 с.

<https://lib.iitta.gov.ua/732011>

(дата звернення 19.10.2022 р.).

Термінологічний словник підготовлено на основі узагальнення і систематизації термінів та понять з наукової теми «Теоретико-методичні засади трансформації професійного розвитку педагогічних і науково-педагогічних працівників в умовах відкритого університету післядипломної освіти». Містить як широковідомі терміни, що містяться у відповідних міжнародних документах (конвенціях), стандартах і керівництвах міжнародних організацій, національному законодавстві, інформаційній та науковій літературі, так і термінологію, що відображає авторське розуміння новітніх процесів в освіті дорослих.

Монографії

Антонюк, Л. В., Черній, А. Л. (2021). Теоретико-методичні основи формування мотивації професійного зростання та якісного підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів: колективна монографія. Рівне: РОІППО. 121 с.

URL: <http://roippo.org.ua/upload/iblock/a14/kolektyvna-monografiya.pdf>

(дата звернення: 04.05.2022 р.).

У колективній монографії охоплює важливі питання формування мотивації професійного зростання та якісного підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів, а саме: формування і розвитку мотиваційної сфери особистості педагога в системі післядипломної педагогічної освіти; науково-філософські основи мотиваційного менеджменту як засобу побудови ефективної моделі управління процесом підвищення професійного рівня керівних і педагогічних кадрів; емоційно-ціннісний підхід як мотивація освітньої діяльності педагога в післядипломній освіті; педагогічно доцільні інформаційні сервіси як мотивація педагогічних кадрів при підвищенні їх кваліфікації.

Берека, В.Є. (2017). Післядипломна педагогічна освіта в умовах децентралізації та модернізації: регіональний аспект: монографія Хмельницький. ФОП Мельник А.А. 548 с.

URL: <https://cutt.ly/7MНkHk5> (дата звернення 01.04.2022 р.)

У монографії розглядається регіональний аспект функціонування системи вітчизняної післядипломної педагогічної освіти в умовах децентралізаційних та модернізаційних процесів. Досліджуються теоретико-методичні засади та практичний потенціал післядипломної педагогічної освіти; філософсько-світоглядні, соціально-педагогічні, науково-методичні та організаційні принципи функціонування післядипломної педагогічної освіти в регіоні. Аналізуються фактори та ресурси професійного розвитку керівних та педагогічних кадрів на регіональному рівні; формування системи науково-методичного супроводу професійної діяльності педпрацівників в умовах децентралізації. Значна увага приділяється процесам моделювання системи професійного розвитку керівних та педагогічних кадрів на засадах компетентнісного підходу.

Василюк, А., Стоговський А. (2017). Освіта дорослих у перспективі змін: інновації, технології, прогнози: колективна монографія. /За ред. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М. 248 с.

URL: https://lib.iitta.gov.ua/718885/1/Монографія_ПО_Перспективи%20змін%20.pdf

(дата звернення 05.05.2022 р.)

У монографії розглядаються теорія і практика освіти дорослих та управління її якістю. Визначено нові моделі та форми професійного розвитку фахівців освітньої галузі. Окремі розділи присвячені новій філософії післядипломної педагогічної освіти, що зумовлює необхідність її нової організації на засадах упровадження ідей відкритої освіти, які дозволяють гідно зустріти виклики інформаційного суспільства й відреагувати на трансформацію освітнього запиту щодо професіоналізації педагогічних і науково-педагогічних

працівників післядипломної педагогічної освіти. Проаналізовано сучасні технології освіти дорослих. Окреслено професійні ролі та функції андрагогів.

Єфремова, Г.Л. (2020). Інноваційні технології в сучасному освітньому просторі: колективна монографія. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка. 444 с.

URL:<http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/14608>

(дата звернення 08.05.2022 р.)

Наукове видання висвітлює теоретико-методологічні засади освітніх технологій, науковопрактичний контент сучасних навчальних технологій, детермінанти сучасних соціально-виховних технологій та розглядає новітні підходи до технологій сучасного менеджменту. Колективна монографія адресується широкому педагогічному загалу. Монографія є результатом творчого пошуку, здійсненого колективом науковців КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти.

Ігнатович, О.М. (2018). Психологічні основи розвитку фахової інноваційної культури педагогічних працівників. Монографія (друге видання). Київ: ДКС-Центр. 376 с.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/710964> (дата звернення: 18.03.2022 р.).

У монографії висвітлено теоретико-методологічне та емпіричне узагальнення результатів дисертаційного дослідження, представлено новий погляд на проблему вивчення психологічних основ розвитку фахової інноваційної культури, обґрунтовано особистісно-професіологічний підхід, визначено у відповідності до цього підходу психологічну структуру фахової інноваційної культури, психологічні чинники, механізми, закономірності її розвитку. Представлено методику самооцінки фахової інноваційної культури педагога «СФКП», технології розвитку інноваційної сприйнятливості, особистісної готовності до інноваційної педагогічної діяльності, інноваційної

спрямованості. Для науковців, викладачів, учителів, психологів, аспірантів, студентів психологічних і педагогічних факультетів закладів вищої освіти.

Кириченко, М.О., Л. М. Сергєєва, Л. М. (2018). Відкрита освіта: інноваційні технології та менеджмент: кол. Монографія. Наук. ред. М.О. Кириченк, Л. М. Сергєєва. Київ: Інтерсервіс. 440 с.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/717836> (дата звернення 10.05.2022 р.)

Наукове видання з нагоди ювілейної дати із дня народження вченого, доктора педагогічних наук, професора, дійсного члена НАПН України В. В. Олійника. Автори розкривають сучасні наукові підходи, тенденції, напрями, умови та технології поширення принципів відкритої освіти. Окремі розділи присвячені розвитку професіоналізму педагогічного персоналу закладів післядипломної освіти.

Петрова, Л. Г (2021). Розвиток інформаційно-цифрової компетентності педагогічних працівників в умовах післядипломної освіти: колективна монографія. Суми: Видавничо-виробниче підприємство «Мрія». 300 с.

URL:http://ir.soippo.edu.ua/bitstream/123456789/215/1/Petrova_Development_Of_Informat ion_And_Digital_Compotence.pdf

(дата звернення 01.04. 2022 р.).

Монографія являє собою результат творчого пошуку, здійсненого колективом науковців кафедри освітніх та інформаційних технологій в рамках дослідження наукової теми «Компетентнісний підхід до електронного навчання у системі післядипломної педагогічної освіти». У дослідженні виявлено сучасні парадигми розвитку інформаційно-цифрової компетентності педагога, визначено модель, з'ясовано фактори та особливості розвитку інформаційно-цифрової компетентності фахівців в умовах післядипломної педагогічної освіти.

Рідей, Н.М. (2019). Управління системами післядипломної освіти для сталого розвитку: колективна монографія. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова. 691 с.

URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/30543>

(дата звернення 03.05.2022 р.)

У праці розкрито особливості управління формуванням методологічної компетентності освітніх консультантів, менеджерів освіти, педагогів, розкрито використання компетентнісного підходу в професійній діяльності викладача післядипломної педагогічної освіти, теоретичні та методичні аспекти управління мережевою підготовкою та значення інформаційно-мультимедійного забезпечення. Представлено авторське бачення методології управління у системі неперервної освіти дорослих, методологічні засади синергетичної педагогіки тощо.

Рідей, Н.М., Панченко, Л.М. (ред.) (2020). Стратегія післядипломної освіти для сталого розвитку: монографія. 2 видання, доповнене і перероблене. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова. 416 с.

URL:

http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/36735/Strategy%20Ridei_Panchenko.pdf?sequence=1&isAllowed=y

(дата звернення 12.07.2022 р.)

Авторами здійснено теоретичне і методичне обґрунтування формування науково-методичної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти, психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання; професійної підготовки майбутніх фахівців із якості освіти та розкрито аспекти формування академічної культури майбутніх педагогічних працівників у ЗВО; розроблено теоретичні і методичні основи підготовки фахівців природоохоронної галузі до екологічного моніторингу у системі післядипломної освіти, а також теоретико-

практичні засади професійної підготовки майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності в умовах інформаційно-освітнього середовища; методологічно обґрунтовано розвиток правової компетентності адміністраторів вищої школи у системі післядипломної освіти тощо.

Сидоренко, В.В. (2018). Розвиток педагогічного акмепрофесіогенезу в умовах формальної і неформальної післядипломної освіти. Теорія та методика професійно-педагогічної підготовки освітянських кадрів: акмеологічні аспекти: монографія. керівн. авт. кол. Н.В. Гузій. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. С. 177-257.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/710310>

(дата звернення 03.05.2022 р.)

У розділі монографії автор розглядає акмеочинники професійного розвитку фахівця післядипломної освіти та наголошує на тому, що вони є нерівнозначні за змістом і способами реалізації, можуть корелюватися. Вони також зумовлені рівнем професіоналізму, здатністю долати професійні перешкоди завдяки набутому майстерному педагогічному досвіду, умінню обирати індивідуально-творчі шляхи професійного розвитку в системі післядипломної педагогічної освіти. Факторний аналіз акмеологічних чинників уможлиблює розроблення ефективної, гнучкої системи науковометодичного супроводу, створення відповідного акметехнологічного забезпечення процесу професійного в параметрах цільового, мотиваційно-стимулювального, організаційного, критеріального, навчально-методичного, результативно-рефлексійного компонентів.

Толочко, С. В. (2019). Концепція та методика формування науково-методичної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти: монографія. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2019. 376 с.

Дослідниця у монографічній праці виокремила особливості формування науково-методичної компетентності за класифікаційними ознаками професіограм викладачів у післядипломній педагогічній освіті та теоретично обгрунтувала структуру науково-методичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті. Особливу увагу приділила визначенню критеріїв, показників та охарактеризувала рівні сформованості науково-методичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті.

Толочко, С. В. (2022). Науково-методична компетентність тренерів-наставників для активізації навчальної діяльності закладів освіти. Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина». 4 (9).

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-4\(9\)-320-332](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-4(9)-320-332)

(дата звернення 27.10.2022 р.)

У статті виокремлено та проаналізовано основні підходи до формулювання, визначення й розвитку науково-методичної компетентності за класифікаційними ознаками професіограм викладачів у післядипломній педагогічній освіті, зокрема тренерів-наставників, концептуалізовано принципи, підходи і технології їхньої підготовки зі сформованою компетентністю синергізму становлення і розвитку. Визначено понятійно-категоріальний апарат дослідження. Обгрунтовано, що тренер володіє якостями (гуманним ставленням до людей, самоповажним і самоцінним до себе) та відповідними здібностями. Розроблено професіограму тренера-наставника в післядипломній педагогічній освіті з характеристикою особливостей професійної підготовки, концептуалізацією системних якостей, знань, умінь, здатностей, сформованості, готовності, відповідальності і відповідності. Актуалізовано науково-методичні інструменти для визначення функцій, ролей, видів тренінгу в освіті, технік і провідних ролей. Проаналізовано види компетентностей, очікувані результати та можливості реалізації тренінгу в освіті.

Дисертації

Пахомова, М. В. (2018). Удосконалення механізмів державного управління професійним розвитком педагогічних працівників у системі неперервної освіти: дис. канд. наук з держ. упр.: 25.00.02. Київ: Інститут підготовки кадрів Державної служби зайнятості Міністерства соціальної політики України, 230 с.

URL: <https://ipk.edu.ua/wp-content/uploads/2019/05/document.pdf>

(дата звернення 08.05. 2022 р.)

Пахомова, М. В. (2018). Удосконалення механізмів державного управління професійним розвитком педагогічних працівників у системі неперервної освіти: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02. Київ: Інститут підготовки кадрів Державної служби зайнятості Міністерства соціальної політики України, 20 с.

URL: <https://ipk.edu.ua/wp-content/uploads/2019/05/avtoreferat-Pakhomova.pdf>

(дата звернення 08.05. 2022 р.)

У дисертації запропоновано теоретичне обґрунтування механізмів державного управління професійним розвитком педагогічних працівників у системі неперервної освіти в Україні. Доведено необхідність державної підтримки інноваційного розвитку системи післядипломної педагогічної освіти (ППО) як комплексу заходів нормативно-правового, інституційного, організаційного характеру, направлених на впровадження світових стандартів у галузі ППО; функціонування системи ППО як складової неперервної освіти зі своїми механізмами керування, фінансування, алгоритмом розвитку, а також підтримку інноваційних освітніх проєктів, забезпечення автономії діяльності закладів ППО; створення освітніх порталів з методичними та дидактичними матеріалами, українськими е-енциклопедіями, мультимедійними підручниками та інтерактивними онлайн-ресурсами; впровадження технологій дистанційної освіти; підтримку міжнародної співпраці з педагогічною спільнотою зарубіжних країн та активізацію участі у грантових програмах.

Сігетій, І. П. (2019). Розвиток готовності педагогічних працівників до інформаційно-управлінської діяльності в системі післядипломної освіти: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Ужгород: Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти МОН України, 264 с.

URL: https://rshu.edu.ua/images/afto/disert_sihetiy.pdf (дата звернення 02.05.2022 р.).

Сігетій, І. П. (2019). Розвиток готовності педагогічних працівників до інформаційно-управлінської діяльності в системі післядипломної освіти: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04. Ужгород: Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти МОН України. 20 с.

URL: https://rshu.edu.ua/images/afto/avtoref_sihetiy_2.pdf

(дата звернення 02.05.2022 р.)

Дисертацію присвячено питанню розвитку готовності педагогічних працівників до інформаційно-управлінської діяльності в системі післядипломної освіти. Проаналізовано післядипломну освіту педагогічних працівників як процес поглиблення, розширення й оновлення її професійних знань, умінь і навичок на основі досягнутого раніше освітнього рівня та здобутого практичного досвіду. Уточнено, що система післядипломної освіти – це організаційна та функціональна єдність взаємоузгоджених явищ і процесів (спеціалізації, перепідготовки, підвищення кваліфікації, стажування), спрямованих на забезпечення зростання, розвитку й удосконалення освітнього рівня та кваліфікації педагогічних працівників відповідно до сучасних вимог. Матеріали й результати дисертаційної роботи сприяють особистісному та професійному зростанню й соціалізації педагогічних працівників на засадах розвитку готовності до інформаційно-управлінської діяльності, можуть бути використані викладачами, керівниками в системі післядипломної освіти та слугувати основою для оновлення її змісту й методів.

Толочко, С. В. (2019). Теоретичні й методичні засади формування науково-методичної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 472 с.

URL: https://old.npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/dicer/D_26.053.01/dis_Tolochko.pdf

(дата звернення 13.02. 2022 р.)

Толочко, С. В. (2019). Теоретичні й методичні засади формування науково-методичної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 42 с.

У дисертації обґрунтовано теоретичні й методичні засади формування науково-методичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті. Розроблено та експериментально перевірено систему формування науково-методичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті, навчально-методичне забезпечення та педагогічні умови, структуру, критерії, показники за параметрами та рівні сформованості науково-методичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті. Установлено системоутворюючу роль наукових шкіл у створенні й забезпеченні освітніх і дослідницьких програм підготовки, професійного розвитку викладачів та формування їхньої науково-методичної компетентності в умовах трансформації післядипломної педагогічної освіти. Виокремлено стратегічні напрями розвитку наукових педагогічних шкіл та проаналізовано тематику науково-педагогічних досліджень і широту їхнього охоплення, визначено роль творчих колективів у повноважному входженні української освіти до європейського освітнього простору.

Чемодурова Ю. М. (2019). Психологічні умови подолання професійних деформацій практичних психологів у системі післядипломної освіти: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. Запоріжжя: КЗ «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» ЗОР. 228 с.

URL:https://old.npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/dicer/%D0%94_26.053.10/Chemodurova.pdf (дата звернення 09.05.2022 р.)

Чемодурова Ю. М. (2019). Психологічні умови подолання професійних деформацій практичних психологів у системі післядипломної освіти: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. Запоріжжя: КЗ «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» ЗОР. 20 с.

URL:https://old.npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/avtoref/%D0%94_26.053.10/Chemodurova.pdf (дата звернення 09.05.2022 р.)

У дисертації теоретично узагальнено та експериментально визначено психологічні умови подолання професійних деформацій практичних психологів у системі післядипломної освіти. Практична цінність дослідження полягає в тому, що структуровані й апробовані психодіагностичні методики вивчення професійних деформацій, розроблені модель і програма їх подолання у системі післядипломної освіти можуть бути використані в процесі підвищення кваліфікації практичних психологів для удосконалення його змісту в курсовий та міжкурсний період.

Посібники, методичні рекомендації і вказівки

Калініченко, І. О., Білик, Н. І. (2021). Науково-методичний підхід до вдосконалення педагогічної майстерності педагогічних працівників у системі підвищення кваліфікації: навч.-метод. посіб. Полтава: ПОШПО. 180 с.

URL: http://pano.pl.ua/images/FILES/pidrozdily/kafedra_pedmaisternosti/biblioteka/modul-2021.pdf

(дата звернення: 02.05.2022 р.)

У навчально-методичному посібнику систематизовано та узагальнено

матеріали навчального модуля «Теорія і практика вдосконалення педагогічної майстерності та інклюзивної компетентності працівників освіти» кафедри педагогічної майстерності та інклюзивної освіти ПОППО ім. М.В. Остроградського. Структура посібника містить пояснювальну записку, бюджет часу на курсах підвищення кваліфікації педагогічних працівників, тематику навчальних занять і два розділи («Зміст лекційних занять»; «Активні види діяльності»). Крім того, відповідно до занять підібрано значну кількість тестових завдань, список літератури для самостійного опрацювання. Адресовано слухачам курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників і методистам закладів післядипломної педагогічної освіти, котрі зацікавлені в удосконаленні педагогічної майстерності, професійної та інклюзивної компетентності освітян.

Касьян, С. П., Олійник, В. В., Ляхоцька, Л. Л. (2018). Науково-методичні основи впровадження технологій змішаного навчання в системі відкритої післядипломної освіти: методичний посібник / за заг. ред. С. П. Касьяна, В. В. Олійника, Л. Л. Ляхоцької. Київ: ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти». 311 с.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/718813/>

(дата звернення: 09.05.2022 р.)

Наголошено на необхідності впровадження змішаних технологій навчання в систему післядипломної освіти, освіти сприятиме підвищенню освітнього рівня означених закладів. Зазначено, що змішані технології навчання є важливим доповненням до традиційних способів підвищення кваліфікації, що допомагають слухачам курсів, особливо на етапі керованої самостійної роботи (дистанційної форми), що потребує відповідної організації і дидактичного забезпечення. Посібник є результатом наукової роботи кафедри відкритих освітніх систем та інформаційно-комунікаційних технологій ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України.

Олійник, В. В. (ред.). (2019). Технологія змішаного навчання в системі відкритої післядипломної освіти: підручник. Ред. кол.: С. П. Касьян, Л. Л. Ляхоцька, Л. В. Бондаренко; Київ: ДВНЗ «УМО». 196 с.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/718812/>

(дата звернення: 05.05.2022 р.).

У виданні викладено навчальні модулі підвищення кваліфікації, що відповідає освітньо-професійній програмі підвищення кваліфікації керівників, науково-педагогічних і педагогічних працівників з дистанційного навчання та інформаційно-комунікаційних технологій, яка базується на компетентнісному підході, поділяє філософію визначення вимог до фахівця, покладену в основу Болонського процесу та в міжнародному Проекті Європейської Комісії «Гармонізація освітніх структур в Європі» (Tuning Educational Structures in Europe, TUNING). Авторами розкрито аспекти інноваційної технології змішаного навчання: теоретичний (від генезису до дидактики), інституційний, управлінсько-технологічний і педагогічний; розроблено рекомендації щодо технологій організації змішаного навчання в закладах післядипломної освіти; запропоновано моделі змішаного навчання в системі відкритої післядипломної освіти взагалі, на курсах підвищення кваліфікації зокрема.

Петренко, Л. М. (ред.). (2021). Професійний розвиток педагогічних і науково-педагогічних працівників в умовах відкритої освіти: освітні практики: метод. реком. / авт. кол.: Л. М. Петренко, Л. Ю. Султанова, П. С. Олешко, В. О. Купрієвич та ін. Луцьк: Волиньполіграф, 2021. 92 с.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/725123/>

(дата звернення: 29.08.2022 р.)

Розкрито особливості професійного розвитку педагогічних і науково-педагогічних працівників в умовах відкритої освіти. Висвітлено стратегії відкритої освіти в соціальній системі; проаналізовано дидактичне забезпечення професійного розвитку викладачів; узагальнено зарубіжний і вітчизняний досвід та презентовано кращі практики окремих закладів освіти.

Сорочан, Т.М. (2017). Про актуальне в методичній діяльності: думки й поради експертів: мультимедійний науково-методичний комплекс: авторський колектив. Київ: Агроосвіта. 728 с.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/724108/1/Про%0актуальне%20в%20методичній%20діяльнос ти.pdf> (дата звернення: 05.05.2022 р.)

Мультимедійний науково-методичний комплекс присвячений виклику часу – модернізації методичної служби як структурного складника системи післядипломної педагогічної освіти, реорганізаційним змінам, які передбачають переосмислення місії методичної служби, орієнтацію на інноваційний освітній досвід, зміну професійних ролей і функцій викладача післядипломної педагогічної освіти, менеджмент якісних науково-методичних освітніх послуг відповідно до запитів і потреб замовників, вітчизняних суспільних та освітніх вимог. Комплекс дозволяє розширити проблемно-тематичний і комунікативно-прагматичний діапазон професіоналізації сучасного фахівця післядипломної педагогічної освіти з урахуванням різних поглядів, підходів і позицій, актуальних для науково-методичної діяльності педагогічного персоналу післядипломної педагогічної освіти.

Сергєєва, Л.М., Купрієвич, В.О., Пашенко, О.В. (2019). Проведення семінару-практикуму в системі підвищення кваліфікації: методичні рекомендації. Луцьк: КП ІАЦ «Волиньенергософт». 40 с.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/716971/>

(дата звернення: 04.05.2022 р.)

У методичних рекомендаціях розглянуто особливості організації виїзних занять у системі підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освітньої галузі, обґрунтовано зміст виїзних занять до навчального закладу професійної освіти, на підприємство виробничої або невиробничої сфери,

відвідування тематичних галузевих виставок чи виставок інновацій в освіті. Розкрито складові професійного зростання через розвиток у слухачів курсів підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів професійних компетенцій. Рекомендовано для організації освітньої діяльності тьюторів-кураторів груп слухачів курсів підвищення кваліфікації керівних та педагогічних кадрів освіти.

Скрипник, М.І., Швень, Я.Л. (2017). Професійний розвиток науково-педагогічних працівників в освіті дорослих: збірник методик і тестових завдань для діагностики. К.: ЦППО. 103 с.

URL: <https://cutt.ly/eMHP5S>

(дата звернення: 04.05.2022 р.)

Збірник методик і тестових завдань підготовлено відповідно до наукового дослідження кафедри «Професійний розвиток фахівців у системі освіти дорослих: історія, теорія, технології», з метою організації самостійної роботи слухачів (категорія – науково-педагогічні працівники університетів, академій, інститутів) на курсах підвищення кваліфікації. Підставою для відбору та структуризації діагностичного матеріалу стало авторське трактування поняття «професійний розвиток науково-педагогічних працівників» як набуття професіоналізму – системи практично-орієнтованих форм інтелекту («real-world» intelligence): емоційного (Emotional Intelligence – EQ), культурного (Cultural Intelligence – CQ), соціального (Social Intelligence – SQ), практичного (Practical Intelligence – PQ) Для науково-педагогічних працівників ВНЗ, організаторів післядипломної педагогічної освіти, слухачів курсів підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників.

Освітньо-професійні, навчальні програми

Антощук, С. В. (2017). Електронний навчальний курс, веб-ресурси та сервіси Google в освітньому процесі: збірник робочих навчальних програм спецкурсів для слухачів курсів підвищення кваліфікації за змішаною формою навчання. Київ: ДВНЗ «Ун-т менеджменту освіти» НАПН України. 23 с.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/708816>

(дата звернення: 09.05.2022 р.)

Навчально-методична розробка ознайомлює керівні, науково-педагогічні та педагогічні кадри освіти з сучасними підходами до створення та використання в освітньому процесі електронних навчальних курсів, освітніх Веб-ресурсів та сервісів компанії Google. Матеріали включають робочі програми 3 спецкурсів, які розроблені для використання як в очному форматі, так і в дистанційному. Запропоноване видання буде корисним при організації курсів підвищення кваліфікації в системі післядипломної педагогічної освіти.

Антощук, С.В., Касьян, С.П. (2019). Розвиток цифрової компетентності педагогічних, науково-педагогічних працівників та керівників закладів освіти галузі знань 01 «Освіта» в системі відкритої післядипломної освіти: збірник освітньо-професійних програм: збірник освітньо-професійних програм. Київ: ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти». 250 с.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/718505/>

(дата звернення: 09.05.2022 р.)

Освітньо-професійні програми збірника спрямовані на розвиток та вдосконалення інформаційноцифрової компетентності, для успішної самореалізації в суспільстві, та забезпечення освітніх потреб слухачів курсів підвищення кваліфікації до критичного та впевненого застосування інформаційно-комунікаційних технологій на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні. А також, розуміння етики роботи з інформацією

(авторське право, інтелектуальна власність тощо). Рекомендовано для керівників, педагогічних і науково-педагогічних працівників закладів освіти – слухачів курсів підвищення кваліфікації та аспірантів.

Сидоренко, В.В., Швень, Я.Л. (ред.). (2019). Професійний розвиток педагогічних, науково-педагогічних працівників і керівників закладів освіти галузі знань 01 «Освіта» у системі підвищення кваліфікації: збірник освітньо-професійних програм: у 2-х ч. Ч. 1. К.: Агроосвіта. 252 с.

URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/185263512.pdf>

(дата звернення: 29.10.2022 р.).

Збірник ОПП складається із 2-х частин, що є взаємопов'язаними і взаємодоповнювальними. У першій частині збірника вміщено ОПП для категорій слухачів, які проходять курси підвищення кваліфікації по кафедрі філософії і освіти дорослих ЦПППО, зокрема керівні, педагогічні та науково-педагогічні працівники закладів ППО; керівники, педагогічні працівники закладів позашкільної освіти; науково-педагогічні та педагогічні працівники університетів, академій, інститутів; керівні і педагогічні кадри коледжів, технікумів; працівники методичних служб. У другій частині збірника розроблено ОПП для тематичних курсів підвищення кваліфікації, зокрема «Методична діяльність в умовах децентралізації освіти», «Організація освітнього середовища в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа», «Сучасні підходи в освіті дорослих», «Теоретичні і методичні аспекти розвитку фахової майстерності викладача», «Забезпечення якості освіти в контексті сучасних реформ», «Креативні практики в освіті та цифрові освітні тренди», «Арт-педагогіка в системі освіти дорослих». Для педагогічних, науково-педагогічних працівників, керівників закладів освіти, працівників методичних служб, а також усіх, хто цікавиться питаннями модернізації вітчизняної системи післядипломної педагогічної освіти.

Сорочан, Т.М., Швень, Я. Л., Скрипник, М.І., Масол, Л. М., Просіна, О.В., Махновець, Ю. А. (2021). Професійний розвиток педагогічних, науково-педагогічних працівників і керівників закладів освіти галузі знань 01 «Освіта» в умовах відкритого університету: збірник освітньо-професійних програм у 2-х частинах, частина 2. Київ:ЦППО. 181 с.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/725800/> (дата звернення: 06.05.2022 р.)

Збірник ОПП складається із 2-х частин, що є взаємопов'язаними і взаємодоповнювальними, й супроводжують професійний розвиток педагога в умовах відкритої освітизаіндивідуальною освітньою траєкторією, зокрема: у першій частині збірника вміщено ОПП для конкретнихзамовниківосвітніх послуг, тих категорій слухачів, які проходять курсипідвищеннякваліфікації по кафедрі філософії і освіти дорослих ЦППО; у другій частині розроблено ОПП для тематичних курсівпідвищеннякваліфікації, зокрема: «Нова українська школа: змісті технологіїінтегрованого навчання мистецтва в закладах загальної середньої освітиназаасадах компетентнісного підходу»; «Актуальнітехнології навчання у фаховій передвищій освіті»; «Функції і ролі консультантів центрів професійного розвитку педагогічнихпрацівників»; «Теорія і технології забезпеченнякості освіти в умовах сучасних трансформацій».

Сорочан, Т. М. (2017). Курикулум підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних працівників та керівників закладів освіти галузі знань 01 Педагогічна освіта: зб. робочих навчальних програм: авторський колектив / загальна ред. Т.М. Сорочан; наук. ред., упорядкування В.В. Сидоренко, М.І. Скрипник. Київ: ЦППО. 447 с.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/706868> (дата звернення: 04.05.2022 р.)

Курикулум підвищення кваліфікації (ККПК) є рамковою основою змісту навчання слухачів та розроблено як рамковий документ концептуального характеру, що вміщує формалізований пакет робочих навчальних тем і спецкурсів для курсів ПК педагогічних, науково-педагогічних працівників та

керівників закладів освіти, норми годин для їх опанування, цільові групи, систему компетентностей, взаємозв'язок нових методичних принципів із запропонованими навчальними матеріалами, систему і принципи самонавчання, самоконтролю і самооцінювання, андрагогічні методи, прийоми, технології навчання, принципи моніторингу результатів навчання. ККПК вміщує плановий (спрогнозований як модель суспільного замовлення на підготовку фахівця нової формації на компетентнісній основі), упроваджуваний (реалізується в процесі навчання на курсах ПК відповідно до професійних запитів і потреб, компетентнісного досвіду фахівця, його індивідуальних можливостей, мотиваційних детермінант, розробленої «Я-концепції» та визначає вибір індивідуальної освітньої траєкторії, параметрів, термінів, змісту навчання) і досягнутий (цінності, знання, уміння, навички, набуті під час освітнього процесу) курикулуми.

Сорочан, Т. М., Махновець, Ю. А. (2020). Освітньо-професійна програма підвищення кваліфікації за напрямом «Педагогічні, науково-педагогічні працівники та керівники закладів освіти», галузі знань «01» «Освіта». Тематичні курси «Функції і ролі консультантів центрів професійного розвитку педагогічних працівників». Професійний розвиток педагогічних, науково-педагогічних працівників і керівників закладів освіти галузі знань 01 «Освіта» в умовах відкритого університету: збірник освітньо-професійних програм у 2-х частинах, частина 2: Київ. ЦПО. С. 57-76.

[URL:https://lib.iitta.gov.ua/725800/1/Розділ%20А02.%20А00ПП_збірн%20А017.06.pdf](https://lib.iitta.gov.ua/725800/1/Розділ%20А02.%20А00ПП_збірн%20А017.06.pdf) (дата звернення: 02.05.2022 р.)

Освітньо-професійна програма (ОПП) підвищення кваліфікації керівників та консультантів центрів професійного розвитку педагогічних працівників, базується на компетентісному підході, визначає нормативний термін та нормативну частину змісту підвищення кваліфікації педагогічних, науково-

педагогічних працівників та керівників закладів освіти за напрямом 0101 Педагогічна освіта, встановлює вимоги до змісту, обсягу та рівня освіти й професійної підготовки фахівця. Провідна ідея підвищення кваліфікації керівників та консультантів центрів професійного розвитку педагогічних працівників за тематичними курсами «Функції і ролі консультантів центрів професійного розвитку педагогічних працівників», полягає в оновленні, удосконаленні, розвитку їхніх загальних і спеціальних (посадово-функціональних) компетентностей на основі базової освіти, професійного та життєвого досвіду, особистісних інтересів, соціальних запитів і потреб держави щодо ефективного виконання професійних обов'язків.

Сорочан, Т. М., & Махновець, Ю. А. (2020). Освітньо-професійна програма підвищення кваліфікації за напрямом «Педагогічні, науково-педагогічні працівники та керівники закладів освіти», галузі знань «01» «Освіта». Тематичні курси: «Менеджмент професійного розвитку педагогічних працівників». Професійний розвиток педагогічних, науково-педагогічних працівників і керівників закладів освіти галузі знань 01 «Освіта» в умовах відкритого університету: збірник освітньо-професійних програм у 2-х частинах, частина 2. Київ. ЦПО. С. 84-109.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/725800> (дата звернення: 02.05.2022 р.).

Освітньо-професійна програма підвищення кваліфікації за напрямом «педагогічні, науково-педагогічні працівники та керівники закладів освіти», галузі знань «01. Освіта» розроблена для категорії слухачів «Керівники і консультанти центрів професійного розвитку педагогічних працівників». Провідна ідея підвищення кваліфікації керівників і консультантів центрів професійного розвитку педагогічних працівників, полягає в оновленні, удосконаленні, розвитку їхніх загальних і спеціальних (посадово-

функціональних) компетентностей на основі базової освіти, професійного та життєвого досвіду, особистісних інтересів, соціальних запитів і потреб держави щодо ефективного виконання професійних обов'язків.

Сидоренко, В. В., Швень, Я. Л. (2019). Професійний розвиток педагогічних, науково-педагогічних працівників і керівників закладів освіти галузі знань 01 «Освіта» у системі підвищення кваліфікації: збірник освітньо-професійних програм: у 2-х ч. Ч. 1. Київ: Агроосвіта. 252 с.

URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/185263512.pdf>

(дата звернення: 02.05.2022 р.)

Збірник освітньо-професійних програм «Професійний розвиток педагогічних, науково-педагогічних працівників і керівників закладів освіти галузі знань 01 «Освіта» у системі підвищення кваліфікації» розроблено на основі сучасної державної освітньої політики, Типової освітньої програми організації і проведення підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладами післядипломної педагогічної освіти (наказ Міністерства освіти і науки України від 15.01.2018 р. № 36), науково-методичні комплекси для безперервного професійного розвитку фахівців за індивідуальною освітньою траєкторією, покликані максимально задовольнити професійно-фахові, індивідуально-особистісні, соціокультурні запити замовників освітніх послуг, створити такий диференційований акмеологічний простір, що мотивує до постійної творчої самоактуалізації в професійному та особистісному вимірах шляхом формальної та неформальної освіти, передбачає впровадження багатоваріантних освітньо-професійних програм, моделей, форм освіти дорослих, реалізацію інноваційних методологічних підходів, андрагогічних технологій тощо.

Сидоренко, В. В., Швень, Я. Л. (2019). Професійний розвиток педагогічних, науково-педагогічних працівників і керівників закладів освіти галузі знань 01 «Освіта» у системі підвищення кваліфікації: збірник освітньо-професійних програм: у 2-х ч. Ч. 2. Київ: Агроосвіта. 194 с.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/713916/>

(дата звернення: 09.05.2022 р.)

Розміщені у збірнику освітньо-професійні програми (ОПП) підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних працівників і керівників закладів освіти розроблено з урахуванням інноваційних освітніх викликів, запитів замовників освітніх послуг і ключових стейкхолдерів. Збірник ОПП складається із 2-х частин, що є взаємопов'язаними і. У першій частині збірника вміщено ОПП для категорій слухачів, які проходять курси підвищення кваліфікації по кафедрі філософії і освіти дорослих ЦППО, зокрема керівні, педагогічні та науково-педагогічні працівники закладів ППО; керівники, педагогічні працівники закладів позашкільної освіти; науково-педагогічні та педагогічні працівники університетів, академій, інститутів; керівні і педагогічні кадри коледжів, технікумів; працівники методичних служб. У другій частині збірника вміщено ОПП для тематичних курсів підвищення кваліфікації, зокрема «Методична діяльність в умовах децентралізації освіти», «Сучасні підходи в освіті дорослих», «Теоретичні і методичні аспекти розвитку фахової майстерності викладача», «Забезпечення якості освіти в контексті сучасних реформ», «Креативні практики в освіті та цифрові освітні тренди», «Арт-педагогіка в системі освіти дорослих».

Швень, Я. Л. (2020). Освітньо-професійна програма підвищення кваліфікації за напрямом «Педагогічні, науково-педагогічні працівники та керівники закладів освіти», галузі знань «01. Освіта». Тематичні курси: «Теорія і технології забезпечення якості освіти в умовах сучасних трансформацій». Професійний розвиток педагогічних, науково-педагогічних працівників і керівників закладів освіти галузі знань 01 «Освіта» в умовах відкритого університету: збірник освітньо-професійних програм у 2-х частинах, частина 2: Київ. ЦПО. С. 109 -133.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/725800/> (дата звернення: 02.05.2022 р.).

Освітньо-професійна програма (ОПП) підвищення кваліфікації керівників, викладачів та методистів кафедр, центрів (лабораторій) і структурних підрозділів закладів ППО, базується на компетентнісному підході, визначає нормативний термін та нормативну частину змісту підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних працівників та керівників закладів освіти за напрямом 0101 Педагогічна освіта, встановлює вимоги до змісту, обсягу та рівня освіти й професійної підготовки фахівця. Провідна ідея підвищення кваліфікації керівників, викладачів та методистів кафедр, центрів (лабораторій) і структурних підрозділів закладів ППО за тематичними курсами: «Теорія і технології забезпечення якості освіти в умовах сучасних трансформацій», полягає в оновленні, удосконаленні, розвитку їхніх загальних і спеціальних (посадово-функціональних) компетентностей на основі базової освіти, професійного та життєвого досвіду, особистісних інтересів, соціальних запитів і потреб держави щодо ефективного виконання професійних обов'язків у відповідності до забезпечення якості освіти в умовах сучасних трансформацій.

Супровід діяльності Центрів професійного розвитку педагогічних працівників: робоча навчальна програма підвищення кваліфікації науково-педагогічних і педагогічних працівників ОППО (Тренери для тренерів). (2020). ДУ «Український інститут розвитку освіти». 12 с.

URL: https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2020/10/robocha-navchalna-programa-oippo_-czpr-pp_12-10-2020.pdf (дата звернення: 13.05.2022 р.).

Програма має на меті підготовку тренерів із підвищення кваліфікації фахівців Центрів професійного розвитку педагогічних працівників. Досить важливі напрями підготовки, якими є андрагогіка; акмеологія; менеджмент, психологія; інклюзивна освіта; інформаційно-комунікаційні і цифрові технології в освітньому процесі. Після проходження курсів програми науково-педагогічні працівники досягають результатів: розвиток компетентностей: лідерської,

інформаційно-цифрової, комунікативної, інклюзивної, інноваційної, емоційноетичної, психологічної, педагогічного партнерства, здатність до навчання впродовж життя. Розробником програми є сектор професійного розвитку педагогічних працівників ДУ «Український інститут розвитку освіти», а виконавцями: Проєкт «Фінська підтримка реформи української школи» («Навчаємось разом»), що фінансується Міністерством закордонних справ Фінляндії та ЄС, у співпраці з ДУ «Український інститут розвитку освіти» за технічної підтримки Global event Group.

Формування і розвиток професійних компетентностей науково-педагогічного працівника: програма підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників. (2020). Національний університет «Львівська політехніка». 7 с.

URL:<https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/pages/3184/zavirenaprofsiynaprogramapknpnulp.pdf> (дата звернення: 13.05.2022 р.).

Програми має на меті професійний розвиток та підвищення професійної компетентності науково-педагогічних працівників (НПП) відповідно до державної політики у галузі освіти та забезпечення якості освіти, згідно із завданнями Стратегічного плану розвитку Університету, сучасними вимогами ефективного провадження освітньої діяльності на засадах компетентнісного, інтегрованого підходів та принципів «педагогіки партнерства», побудована на засадах безперервної формальної, неформальної та інформальної освіти і надає можливості її застосування в системі професійного розвитку науково-педагогічних працівників. Програмою передбачено можливість самостійного вибору учасниками відповідних вибіркового компонент (змістовних модулів) з урахуванням професійної спеціалізації та зайнятої посади.

Статті

Андрощук, І.М. Калюжна, Т.Г. (2019). Розвиток професійної компетентності дорослих осіб в умовах формальної та неформальної освіти. Професійна і неперервна освіта: польсько-український щорічник. 4. Варшава: Видавництво Академії спеціальної педагогіки у Варшаві. С. 261-277.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/722015/> (дата звернення: 07.05.2022 р.)

У статті розкривається сутність та специфіка поняття «професійна компетентність дорослих осіб»; аналізуються теоретичні аспекти розвитку професійної компетентності дорослих осіб в умовах формальної та неформальної освіти післядипломної педагогічної освіти; розглядаються умови забезпечення ефективного розвитку професійної компетентності як показника професійного зростання дорослої особи в умовах формальної та неформальної освіти. Аналізуються найбільш результативні форми та методи розвитку професійної компетентності дорослих осіб в умовах післядипломної освіти як однієї із найбільш поширених форм формальної освіти та в умовах неформальної освіти.

Афанасьєва, Т. О., Гревцева, Є. О. (2021). Організація ефективної командної взаємодії в умовах дистанційної роботи педагогічних працівників. Open educational e-environment of modern University. Електронне наукове фахове видання, 10. С. 20-32.

URL: <https://openedu.kubg.edu.ua/journal/index.php/openedu/article/view/358>

(дата звернення: 09.05.2022 р.)

У статті окреслюються наукові дослідження з питань командної взаємодії педагогічних працівників післядипломної освіти. Визначені дефініції «команда» і «робоча група». Встановлено, що ефективність командної взаємодії відзначається згуртованістю команди при досягненні поставленої мети, розділом загальної відповідальності за роботу команди. Доведено, що при

ефективній взаємодії члени команди досягають більш високих результатів разом, ніж вони могли б досягти самотійно. Представлена модель, в якій визначені базові командні компетенції, які складаються з п'яти секторів: відносини і комунікації; навчання; призначення і мотивація; внутрішні процеси; зовнішні процеси і середовище. На основі зазначеної моделі окреслені особливості формування базових компонентів командної взаємодії при дистанційній формі роботи.

Бабкова, О. О. (2019). Організація освітньої діяльності викладачів професійно-теоретичної підготовки в умовах післядипломної освіти: методологічний концепт. Педагогічний альманах: збірник наукових праць. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти». 44. С. 94-101.

URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1016701.pdf>

(дата звернення: 03.05.2022 р.)

Стаття присвячена визначенню методологічних підходів до організації освітнього процесу в умовах курсової підготовки, таких як: акмеологічний, аксіологічний, андрагогічний, гуманістично-ціннісний, діяльнісний, компетентнісний, коучинговий, системний, синергічний, інтегративний. Презентовано авторську освітню програму підвищення кваліфікації педагогів зазначеної категорії, яка має спрямування на вдосконалення їхньої фахової майстерності на основі сучасних концептуальних підходів до змісту, форм та методик викладання навчального матеріалу, упровадження сучасних освітніх технологій в освітній процес з урахуванням відсутності в більшості слухачів спеціальної педагогічної освіти. Значну увагу приділено індивідуалізації й диференціації освітнього процесу, що забезпечує індивідуальні освітні потреби й мотивує педагогів до професійного розвитку. Виділено перспективи розробки факторно-критеріальної моделі з метою вимірювання рівня сформованості загальних, професійних та фахових компетентностей і визначення його динаміки.

Білик, Н. І., Пилипенко, В. В., Шостя, С. П. (2020). Розвиток цифрової компетентності педагогічних працівників у системі післядипломної освіти. Імідж сучасного педагога. (6(195). Полтава: ПОІППО, С. 15–20.

URL: <http://isp.poippo.pl.ua/article/view/217445>

(дата звернення: 05.05.2022 р.).

У статті розкрито теоретичні та прикладні питання цифрової компетентності педагогічних працівників у системі післядипломної освіти. Аналізується актуалізація даного питання в контексті викликів, спричинених карантинними обмеженнями у зв'язку з поширенням коронавірусної інфекції COVID-19 та використанням технологій дистанційного навчання.

Бурчак, С., Мигун, М. (2018). Реалізація неперервної освіти в системі післядипломної педагогічної освіти. Молодь і ринок. 3 (158). Дрогобич: Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. С. 22-26.

URL: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/128882/124075>

(дата звернення: 05.05.2022 р.)

У статті розглянуто сутність, завдання підвищення кваліфікації педагогічних працівників, як однієї із форм системи післядипломної педагогічної освіти на прикладі Центру допрофесійної та післядипломної освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Висвітлено провідну мету, основні напрями діяльності Центру, структурні одиниці (сектори). Схарактеризовано форми навчання, наведено приклади навчальних планів курсів підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників.

Горохівська, Т. М. Зарубіжний досвід підвищення кваліфікації викладачів вищої школи як форми розвитку їх професійно-педагогічної компетентності. Науковий вісник Львівської академії. Серія: Педагогічні науки. Випуск 5. С. 276-280.

DOI: 10.33251/2522-1477-2019-5-276-280

(дата звернення: 15.09.2022 р.)

У статті представлено теоретичний аналіз зарубіжного досвіду підвищення кваліфікації викладачів вищої школи у науково-освітньому просторі провідних країн – Великої Британії, Німеччини, Франції, Канади. Підкреслено особливу роль системи післядипломної педагогічної освіти у розвитку професійно-педагогічної компетентності, яку визначено як інтегральну професійно-особистісну характеристику педагога.

Долгопол, О. О. (2017). Професійна компетентність викладачів у закладах післядипломної освіти. Наукові записки кафедри педагогіки, (41), 50-64.

URL: <https://periodicals.karazin.ua/pedagogy/article/view/9959>

(дата звернення: 05.05.2022 р.)

Стаття присвячена оновленню переліку компетентностей викладачів закладів післядипломної освіти. У статті аналізуються різні визначення понять «компетентність» та «компетенції». На їх основі дано визначення компетентності як ступеня володіння компетенціями, або однією компетенцією, що є об'єктивізацію професіоналізму. Компетенції визначено як динамічну комбінацію когнітивних та метакогнітивних навичок, демонстрацію знання й розуміння, міжперсональні та практичні навички та етичні цінності. Схарактеризовано знаннєву, операційно-технологічну, ціннісно-мотиваційну сторони діяльності викладача, що і включає компетентність. Дано короткий аналіз досвіду закордонних систем освіти щодо розробки ключових

компетенцій. Окреслено ключові (базові) компетентності викладача без педагогічної освіти, який поєднує викладання у закладі післядипломної освіти з роботою лікаря: соціокультурну, правову, оздоровчу, соціально-психологічну, інформаційно-комунікативну, професійно-фахову.

Зелюк, В. В. (2018). Система підвищення кваліфікації педагогічних працівників: синергія розвитку. Післядипломна освіта в Україні. 1. С. 60-64.

URL:<http://umo.edu.ua/zhurnal-pisljadiplomna-osvita-v-ukrajini-2/zhurnal-pisljadiplomna-osvita-v-ukrajini--12018>. (дата звернення: 05.05.2022 р.)

Автор статті розкриває результати плідної співпраці «Університету менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України (УМО) з науково-викладацьким складом Полтавського ОППО. Акцентує увагу на синергії розвитку системи післядипломної педагогічної освіти та розвитку професіоналізму наукового колективу УМО і Полтавського ОППО, які виконують комплекс завдань державної освітньої політики у сфері післядипломної педагогічної освіти, спрямованих на задоволення потреби керівних і педагогічних кадрів у професійному зростанні, ознайомлення з інноваційними педагогічними технологіями, збагачення досвідом закладів освіти різних областей України та світу.

Зелюк, В. В., Білик, Н. І. (2018). Інноваційний підхід до навчання дорослих у післядипломній педагогічній освіті. Імідж сучасного педагога. 6 (183) С. 19-23.

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2018-6%20\(183\)-19-23](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2018-6%20(183)-19-23)

(дата звернення: 13.05.2022 р.)

У статті досліджено стан розробленості в науково-педагогічних дослідженнях України андрагогічної проблеми навчання дорослих у закладах післядипломної педагогічної освіти. Розкрито вагомість існування чинних

закладів, особливості навчання слухачів курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників, організації освітнього процесу з ними, проблеми їхнього навчання, необхідності підготовки викладачів до роботи з ними. Представлено інтегровану форму підвищення кваліфікації педагогічних працівників – курси як пролонгована ділова гра «Розвиток творчого потенціалу особистості вчителя-дослідника». Це свого роду персонал-технологія розвитку творчого потенціалу вчителя-дослідника, яка будується на колективній діяльності викладацької команди та слухачів курсів у міжтестастійний період за доігровим, конструктивним, тренувально-ігровим, післяігровим етапами і відповідними компонентами (цільовим, змістовим, організаційно-процесуальним, контрольним-розвивальним і результативним).

Зоренко, К., Гриценко, І. (2019). Формування ключових компетентностей для навчання протягом життя. Молодь і ринок. №6. (173). Дрогобич: Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. С. 52-55.

URL:<http://mir.dspu.edu.ua/article/view/174459/174432>

(дата звернення: 05.05.2022 р.)

У статті розглянуто проблему формування компетентностей для навчання протягом життя в умовах глобалізації. Також розкрито поняття безперервної освіти та доведено необхідність постійного оновлення знань та професійних умінь. Опрацьовано та систематизовано шість принципів навчання протягом життя. Проведено аналіз Рамкової програми ЄС щодо оновлення ключових компетентностей та описано всі вісім компетентностей таких як: грамотність; мовна компетентність; математична компетентність та компетентність у науках, технологіях та інженерії; цифрова компетентність; особиста, соціальна та навчальна компетентність; громадянська компетентність; підприємницька компетентність; компетентність культурної обізнаності та самовираження.

Єрмоленко, А. Б. (2017). Модернізаційний потенціал післядипломної освіти України в контексті розвитку освіти дорослих. Вісник післядипломної освіти. «Серія «Педагогічні науки» Вип. 3(32). УМО. Київ. С. 9-18.

URL:http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/visnyk_PO/3_31_2017/pedagog/%D0%95%D0%A0%D0%9C%D0%9E%D0%9B%D0%95%D0%9D%D0%9A%D0%9E.pdf

(дата звернення 14.02. 2022 р.).

У статті визначено фактори впливу цивілізаційних трансформацій сучасності на вітчизняну систему післядипломної освіти в контексті розвитку освіти дорослих. Визначено сучасні та перспективні запити і вимоги щодо освітніх послуг системи післядипломної освіти. Встановлено, що зміст професійних компетентностей сучасного фахівця трансформується і розширюється. Закладам післядипломної освіти треба розширити можливості та зміст надання освітніх послуг для дорослої людини. Напрями роботи: застосування маркетингових стратегій; підвищення якості надання освітніх послуг дорослого населення стосовно задоволення освітньо-професійних запитів.

Зубко, А.С., & Одайник, С. (2017). Запровадження інноваційних технологій навчання в практику діяльності закладів післядипломної педагогічної освіти.

URL:http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/pislya_dyplom_osvina/1_2017/%D0%97%D0%A3%D0%91%D0%9A%D0%9E_%D0%9E%D0%94%D0%90%D0%99%D0%9D%D0%98%D0%9A.pdf (дата звернення 09.05. 2022 р.).

Автор статті висвітлює проблему забезпечення в закладі системи післядипломної педагогічної освіти формування низки професійно значущих і соціально необхідних у сучасності особистісних компетентностей: комунікативної культури, вміння працювати в команді, культури інноваційного мислення, толерантності, професійної відповідальності, організаційних якостей,

лідерства. Повномасштабне впровадження технологій дистанційного навчання у процес післядипломної педагогічної освіти здатне забезпечити нові, більш гнучкі можливості фахового зростання спеціалістів

Ілляхова, М. В. (2017). Значення креативних практик в андрагогії. Вісник післядипломної освіти. Випуск 7(36) «Серія «Педагогічні науки». С. 76-87.

URL:http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/visnyk_PO/4_33_2017/ВИСНИК_4_33_2017_ПЕДАГОГІКА_ИЛЛЯХОВА.pdf (дата звернення: 14.02.2022 р.)

У статті розкрито значення креативних практик в андрагогії та їх специфіку у процесах адаптації освітян до динаміки інформаційних змін та освітніх трансформацій. Визначено, що використання креативних практик уможливує оновлення якості андрагогії та сприяє підготовці соціально активних, творчих фахівців у сфері освіти, здатних до самовдосконалення, самодетермінації, самоактуалізації. Аналізується перспектива упровадження креативних практик до андрагогічного циклу дисциплін післядипломної педагогічної освіти, в якому реалізується структурна і змістовна єдність курсів підвищення кваліфікації, науково-методичної і дослідницької роботи, самоосвіти освітянина у процесі його професійного зростання. Підсумовуючи, автор зазначає, що упровадження креативних практик допоможе створити когерентне, інноваційне освітнє середовище закладу післядипломної педагогічної освіти, в якому реалізовуватимуться креативні, акмеологічні ресурси особистості в її гармонійному професійному розвитку. в андрагогії, закладів післядипломної педагогічної освіти.

Ілляхова, М. В. (2019). Креативні практики у безперервному професійному розвитку науково-педагогічних працівників. Український педагогічний журнал. 2 С. 38-44.

URL: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/download/422/354/383>

(дата звернення: 10.05.2022 р.)

У статті проаналізовано специфіку розвитку креативності науково-педагогічних працівників у системі післядипломної освіти. Визначено групу методик розвитку креативності науково-педагогічних працівників, упровадження яких уможлиблює оновлення якості курсів підвищення кваліфікації та сприяє підготовці соціально активних, творчих фахівців у сфері освіти, здатних до самовдосконалення, самодетермінації, самоактуалізації.

Ілляхова, М. В. (2018). Практиологічний компонент у структурі креативності науково-педагогічного працівника. Вісник післядипломної освіти. 7 (36) «Серія «Педагогічні науки». С. 55-68.

URL:http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/visnyk_PO/7_36_2018/Bulletin_7_3_6_Pedagogika_Maryna_Illiakhova_UA.pdf

(дата звернення: 06.05.2022 р.)

Автор визначає сутність і специфіку практиологічного компонента у структурі креативності науково-педагогічного працівника. Визначено кластери компетенцій, етапи і способи реалізації нововведень, а також компоненти легітимації інновацій у науково-педагогічній практиці. Встановлено, що практиологічний компонент у структурі креативності науково-педагогічного працівника реалізується у системній єдності мотиваційно-проективного, гносеологічного, рефлексивного й операційного кластерів компетенцій викладача. Підсумовуючи, зазначаємо, що отримані результати дають змогу розробити систему науково-методичного супроводу безперервного професійного розвитку і саморозвитку креативності науково-педагогічного працівника у формальній, неформальній вищій, післядипломній педагогічній освіті впродовж життя.

Калашнік, Н., Адамович, А., Барус, М., Голярдик, Н. (2021). Щодо підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників, як невід'ємної складової забезпечення якісної підготовки майбутніх фахівців з вищою освітою. Молодь і ринок. Дрогобич: Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. 1 (187). С.64-69.

URL: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/228335>

(дата звернення: 06.05.2022 р.)

У статті автори акцентують увагу на тому, що зміст та форми підвищення кваліфікації викладачів повинні урізноманітнюватися з урахуванням рівня професіоналізму, досвіду викладання дисциплін та педагогічної майстерності. Зміст довгострокового підвищення кваліфікації має відповідати новітнім досягненням психолого-педагогічних наук, професійної освіти, інноваційним процесам, індивідуальним освітнім запитам педагогічних працівників та реалізуватись на основі діагностичного, компетентнісного та практико-спрямованого підходів. Дійшли висновків у необхідності перегляду чинної і створенні неперервної системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних кадрів, яка б враховувала сучасні тенденції, досвід провідних країн Європи та світу. Вона має бути гнучкою, динамічною, адекватною вимогам конкретних освітніх закладів і враховувати рівень професійної компетентності викладачів.

Калюжна, Т.Г. (2021). Професійний саморозвиток як фактор формування андрагогічної компетентності викладача закладу післядипломної педагогічної освіти. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи: зб. наук. пр. / [редкол. Л.Б. Лук'янова (голова), Аніщенко О.В. (заступник голови) та ін.]; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Київ. 1 (19). С. 72-85.

URL: <http://adult-education-journal.com.ua/index.php/aej/article/view/164>

(дата звернення 14.02.2022 р.).

У статті автор розкриває проблему професійного саморозвитку як

складової формування андрагогічної компетентності викладача післядипломної педагогічної освіти. Наголошується на важливості особистості викладача, яка є ключовою фігурою реформ української освіти. Проаналізовано та конкретизовано понятійно-термінологічний апарат дослідження. Розкрито поняття «професійний розвиток» та вказано, що цей термін трактується науковцями як багатокomпонентний, цілеспрямований, пролонгований і поетапний процес професійного становлення, розвитку та саморозвитку особистості, зорієнтований на набуття нових компетентностей; характеризується неперервністю, системністю, динамізмом, циклічністю і синергізмом та передбачає перетворення ціннісно-світоглядних орієнтирів, мотиваційної сфери, психологічної структури професійно-педагогічної діяльності, засвоєння та реалізацію інноваційних професійних ролей і функцій. Автор виходить з того, що професійний саморозвиток викладача післядипломної педагогічної освіти тісно пов'язаний з формуванням у нього андрагогічної компетентності й впливає на процес підготовки та перепідготовки педагогічних працівників, а також є невід'ємною складовою андрагогічної компетентності.

Калюжна, Т.Г. (2020). Інноваційні підходи у розвитку методичної компетентності педагогічного персоналу у системі післядипломної педагогічної освіти Розбудова єдиного відкритого інформаційного простору освіти впродовж життя (Forum-SOIS, 2020): збірник матеріалів II Міжнародного науково-практичного WEB-форуму, 2. С. 127-130.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/720335/> (дата звернення: 07.05. 2022 р.).

Розглянуто інноваційні підходи у розвитку методичної компетентності педагогічного персоналу в системі післядипломної педагогічної освіти; виділено різноманітні інноваційні підходи та проаналізовано їх застосування; приділено увагу самоосвіті педагогічного персоналу в системі післядипломної педагогічної освіти. Підсумовуючи викладене автор наголошує на тому, що

специфіка методичної компетентності педагогічного персоналу полягає у створенні креативного навчального середовища, адаптації до мінливих умов сучасності, самостійному набутті необхідних для успішної роботи знань, умінь та застосуванні їх на практиці, а також сприяє підвищенню професіоналізму педагогічного персоналу закладу післядипломної педагогічної освіти.

Калюжна, Т. Г. (2020). Розвиток андрагогічної компетентності педагогічного персоналу закладів післядипломної педагогічної освіти засобами Smart-технологій. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : збірник наукових праць. Вип. 58. Вінниця : ТОВ «Друк плюс». С. 162-169.

URL: <https://vspu.net/sit/index.php/sit/issue/view/184/...>

(дата звернення: 10.05.2022 р.)

У статті автор розкриває проблему розвитку андрагогічної компетентності педагогічного персоналу закладів післядипломної педагогічної освіти засобами Smart-технологій. Особливу увагу приділено сучасним інноваційним інформаційним технологіям, які використовуються та можуть використовуватись педагогічним персоналом післядипломної педагогічної освіти у своїй професійній діяльності. Автор виходить з того, що використання інформаційних технологій і засобів педагогічним персоналом закладів післядипломної педагогічної освіти надають нові освітні можливості, але водночас спонукають до пошуку нових підходів до реалізації завдань освітнього процесу, що неможливо здійснити без високого рівня володіння андрагогічною компетентністю та відповідним володінням цифровими засобами. Особлива увага у статті приділена інформаційним технологіям та засобам Smart-освіти, за допомогою яких андрагогічна компетентність педагогічного персоналу закладів післядипломної педагогічної освіти розвивається відповідно до вимог сучасності та принципів андрагогіки, освіти впродовж життя.

Калюжна, Т. Г. (2021). Філософія освіти: аксіологічні аспекти формування андрагогічної компетентності педагогічного персоналу закладів післядипломної педагогічної освіти. Філософія освіти і педагогіка. (48). Чернігів: ЧОШПО, С. 7-16.

URL: <https://choippo.edu.ua/rar/FO48.pdf> (дата звернення: 10.05.2022 р.)

Публікацію присвячено проблемі формування андрагогічної компетентності педагогічного персоналу закладів післядипломної педагогічної освіти. Автором розкрито важливу складову мотиваційно-аксіологічного критерію досліджуваної проблеми. Особливу увагу приділено ціннісним орієнтаціям та якостям особистості викладача закладу післядипломної педагогічної освіти.

Карташова, Л.А., Кириченко, М.О., Сорочан, Т.М. (2020). Антикризовий менеджмент підвищення кваліфікації. Вісник НАПН України. 2 (1). С. 1-10.

URL: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/64>

(дата звернення: 13.02.2022 р.)

Стаття присвячена проблемі управління дистанційним навчанням слухачів курсів підвищення кваліфікації у період кризи на прикладі досвіду освітньої. Висвітлено практичний досвід діяльності з підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних і керівних кадрів освіти в період карантину, що склався в ЦПО ДЗВО «УМО» НАПН України. Представлено антикризовий менеджмент системи неформальної освіти «Український відкритий університет післядипломної освіти», зокрема створення віртуальних кафедр, практику розроблення змісту освіти, зорієнтованого на актуальні запити споживачів, замовників та стейкхолдерів освітніх послуг з підвищення кваліфікації. Надані рекомендації щодо організації дистанційного навчання на курсах підвищення кваліфікації у період кризи. діяльності Центрального інституту післядипломної освіти Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти» НАПН України.

Кацера, О. К. (2022). Діагностика сформованості психолого-компенсаторних компетентностей викладачів. у післядипломній освіті. Наука і техніка.7 (7). С. 113-127.

URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-7\(7\)-113-127](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-7(7)-113-127)

(дата звернення: 24.10.2022 р.)

У статті здійснено структурно-системний аналіз критеріїв, показників і рівнів сформованості психолого-компенсаторних компетентностей викладачів у післядипломній освіті. Психолого-компенсаторні компетентності викладачів» розглядаються як інтегроване усукупнення, сформоване на основі професійної психолого-педагогічної освіти та самоосвіти, з ментально-духовним осягненням суспільного досвіду; комплекс залучених і об'єднаних ефективних технологій для унеможливлення емоційно ускладнених та напружених стосунків під час педагогічної взаємодії, профілактики професійного вигорання та застосування здоров'язбережувальних методів впливу на організм, спрямованих на регуляцію емоційного і психофізичного стану. Визначено та проаналізовано основні критерії сформованості психолого-компенсаторних компетентностей викладачів у післядипломній освіті. Розроблено показники критеріїв та схарактеризовано рівні сформованості психолого-компенсаторних компетентностей викладачів у післядипломній освіті.

Кириченко, М. О., Сорочан, Т. М., Карташова, Л. А., Оліфіра, Л. М. (2021). Професійний розвиток педагогів у системі формальної й неформальної післядипломної освіти в період карантинних обмежень. Вісник післядипломної освіти. Серія «Педагогічні науки». 18(47) Київ: УМО. С. 46-65.

URL:http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/visnyk_PO/18_47_2021/pedagog/Bulletin_18_47_Pedagogika_Kyrychenko_Sorochan_%D0%9A%D0%B0rtashova_%D0%9Elifira.pdf

(дата звернення 14.02. 2022 р.).

Статтю присвячено проблемі професійного розвитку педагогів, яка

розглядається як складова трансформаційних процесів в освіті відповідно до викликів, зумовлених світовою пандемією. Проаналізовано досвід подолання викликів COVID-19 в освіті у різних країнах світу, що вирізняється моделями онлайн-навчання відповідно до технічних і фінансових можливостей, національних особливостей організації освітнього процесу та політики реагування на пандемію. Наголошується, що синергетична, інтегрована система післядипломної освіти потребує відповідних технологій управління нею. Представлена відповідна поетапна технологія управління професійним розвитком педагогів. Визначено, що формальна і неформальна післядипломна освіта створюють передумови для якісного забезпечення державного замовлення на підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних і керівних кадрів освіти, а також задоволення їхніх освітніх потреб у процесі безперервного професійного й особистісного розвитку.

Кохановська, О., Слюсаренко, Н. (2020). Використання засобів цифрової дидактики у післядипломній педагогічній освіті. Молодь і ринок. 6/185. Дрогобич: Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. С. 21-26.

URL: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/225655> (дата звернення 14.02.2022 р.).

У статті проаналізовано сутність цифрової дидактики як феномена сучасної освіти та можливості реалізації її засобів в умовах післядипломної педагогічної освіти. Надано характеристику ключових понять. Представлено порівняльний аналіз деяких категорій традиційної, «оцифрованої» та цифрової дидактики. Звернуто увагу на те, що застосування в освітньому процесі тих чи тих засобів цифрової дидактики залежить від поставленої мети викладачем закладу післядипломної освіти. Наведено перелік найбільш популярних сервісів й платформ, опанування і використання яких сприяє розвитку професіоналізму викладача закладу післядипломної освіти.

Левшенюк, Н. А. (2020). Програма розвитку особистісної готовності викладача післядипломної педагогічної освіти до діяльності в умовах змін. Вісник післядипломної освіти. 11(40) «Серія «Соціальні та поведінкові науки». УМО. Київ. С.80-95.

URL:http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/visnyk_PO/11_40_2020/social/Bulletin_11_40_Social_and_behavioral_sciences_Levsheniuk.pdf (дата звернення 04.05. 2022 р.).

У статті відображено програму сприяння розвитку особистісної готовності викладачів закладів післядипломної педагогічної освіти до професійної діяльності в умовах суспільних та освітніх змін. Програма складається з чотирьох взаємопов'язаних, важливих модулів. За потреби кожен модуль може існувати самостійно, розвиваючи той чи інший важливий компонент особистісного розвитку та становлення компетентного викладача системи післядипломної освіти. Ціль та мета програми – розвинути всі вищезазначені якості та компетентності конкурентоздатного викладача, що є можливим лише за умови проходження всього цілісного курсу, притому, що не має значення черговість викладення матеріалу, оскільки концептуальна цілісність кожного модуля орієнтована єдиним стилем подачі матеріалу.

Левшенюк, Н. А. (2018). Психологічні чинники особистісної готовності викладача післядипломної педагогічної освіти до професійної діяльності в умовах змін. Вісник післядипломної освіти. 6(35) «Серія «Соціальні та поведінкові науки». Київ: УМО. С. 92-107.

URL:http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/visnyk_PO/6_35_2018_s/ВИСНИК_6_35_СОЦИАЛ_ПОВЕД_НАУКИ_Левшенюк.pdf (дата звернення 04.05. 2022 р.).

У статті визначено, що психологічні чинники можливо умовно поділити на дві категорії: зовнішні (об'єктивні) та внутрішні (суб'єктивні). Основну увагу акцентовано на внутрішніх чинниках, які мають більш вагомий, на нашу думку, вплив: психологічне благополуччя (задоволеність власною діяльністю, адекватна оцінка власних дій, бажання до професійного розвитку);

самоактуалізація особистості викладача післядипломної педагогічної освіти, прагнення до «акме» найбільшого розкриття та розвитку власних задатків та здібностей, адаптація їх у сферу післядипломної освіти в умовах суспільних та освітніх змін; здатність до рефлексії, осмислення власної професійної діяльності в умовах суспільних змін.

Лисенко, О. (2018). Організація зворотного суб'єкт-суб'єктного зв'язку із застосуванням дистанційних технологій на етапі післядипломної освіти. Неперервна професійна освіта: теорія і практика (серія: педагогічні науки). 1-2. С. 68-73.

URL:<http://npo.kubg.edu.ua/article/view/181830> (дата звернення: 02.05. 2022 р.)

У статті розглянуто питання щодо необхідності налагодження зворотного зв'язку зі споживачами освітніх послуг у контексті реалізації вимог Міжнародного стандарту системи менеджменту якості (ISO 9001); окреслено доцільність застосування дистанційних технологій для організації зворотного зв'язку, зокрема на етапі післядипломної освіти; визначено переваги застосування дистанційних технологій при проведенні опитувань, зокрема: комунікативність, доступність, продуктивність та економічність. Автор зазначає, що особливого значення набуває зворотній зв'язок у контексті реалізації програм освіти дорослих, у тому числі післядипломної освіти, що має забезпечуватись із додержанням андрагогічних принципів навчання. Дистанційне анкетування науково-педагогічних співробітників у контексті проходження ними курсів підвищення кваліфікації для викладачів, щодо налагодження зворотного зв'язку забезпечує додаткову можливість залучення широкого кола викладачів до використання сучасних інформаційно-комунікативних технологій у процесі викладацької діяльності.

Лунячек, В. (2020). Компетентнісний підхід як методологія професійного розвитку працівника освіти. Нова педагогічна думка. № 2 (102). С. 37-45.

DOI: <https://doi.org/10.37026/2520-6427-2020-102-2-37-45>

URL <http://npd.roippo.org.ua/index.php/NPD/article/view/165>

(дата звернення 17.08.2022 р.).

У статті розглядаються особливості застосування компетентнісного підходу в процесі професійного розвитку працівників освіти на сучасному етапі. Увага акцентується на висвітленні компетентнісного підходу як методології створення індивідуальних траєкторій удосконалення професіоналізму кожного працівника освіти в процесі підвищення кваліфікації. Доведено, що в основі цієї процедури повинна бути спеціально створена компетентнісна модель професійного розвитку педагогічного працівника та окремі педагогічні технології, метою яких є формування або поліпшення певної компетентності за результатами проведення самооцінювання. Окрему увагу приділено дотриманню принципу комплексного оцінювання професійної компетентності та її складових як умови досягнення запланованих результатів навчання, наведені спеціальні приклади. Наголошується на необхідності створення відповідних педагогічних технологій саме в системі післядипломної педагогічної освіти. Підкреслено необхідність формування системного бачення процесів оцінювання окремих компетентностей в осіб, що здійснюють викладацьку діяльність і є суб'єктами надання освітніх послуг у системі підвищення кваліфікації педагогів.

Наумова, В. Ю. (2017). Професійний розвиток працівників методичних служб у системі формальної післядипломної освіти. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи: зб. наук. праць. Київ. Ніжин: Видавець ІІІ Лисенко М.М. 1 (13). С. 268-275.

URL: <http://adult-education-journal.com.ua/index.php/aej/issue/view/13/17>

(дата звернення 14.02. 2022 р.).

У статті проаналізовано наукові праці з питань післядипломної освіти педагогічних працівників. Наголошено, що професійний розвиток різних категорій педагогічних працівників слід вивчати в діалектичній єдності онтологічної, гносеологічної, аксіологічної, праксеологічної підсистем. Доведено, що із збільшенням педагогічного стажу спостерігається зниження мотивації методистів до професійного розвитку. Визначено складові професійного розвитку працівників методичних служб у системі формальної післядипломної освіти. Встановлено, що цей розвиток детермінований професійно орієнтованим навчальним середовищем закладів післядипломної освіти, професійною компетентністю викладачів формальної освіти дорослих та готовністю методистів до професійного розвитку.

Одайник, С. Ф. (2019). Здійснення неформальної освіти в системі післядипломного навчання. Вісник Черкаського університету. Серія: «Педагогічні науки» (2). Черкаси: Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького. С. 15-20.

URL <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/3276> (дата звернення 15.05. 2022 р.).

У статті визначено основні принципи та головні завдання розвитку неперервної освіти в Україні. Охарактеризовано форми освіти дорослих у межах післядипломного навчання. Акцентовано увагу на післядипломній освіті, як одному із складників освіти дорослих, яка передбачає набуття нових та удосконалення раніше набутих компетентностей педагогічного персоналу закладів післядипломної освіти. Констатовано, що окрім формальної, корисними для реалізації концепції навчання впродовж життя можуть бути неформальна та інформальна освіта. Обґрунтовано роль неформальної освіти у житті людини задля реалізації її життєвих цілей та прагнень.

Олійник, В. В., Грабовський, П. П. (2021). Структурно-функціональна модель організації підвищення кваліфікації педагогічних працівників у закладі післядипломної педагогічної освіти в умовах пандемії. Вісник післядипломної освіти. 17(46). «Серія «Педагогічні науки». Київ: УМО. С. 95-122.

URL:http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/visnyk_PO/17_46_2021/pedagog/Bulletin_17_46_Pedagogika_Vik.Oliyunk_Hrabovskyi.pdf

(дата звернення: 03.05. 2022 р.).

Роботу присвячено організації підвищення кваліфікації педагогів у закладі післядипломної педагогічної освіти. Обґрунтовано та описано структурні і функціональні компоненти моделі реалізації підвищення кваліфікації педагогів за дистанційною формою навчання у синхронному та асинхронному режимах. Уточнено структурні компоненти, описані функціональні компоненти; а також основні етапи здійснення підвищення кваліфікації педагогів за пропонованою моделлю. Наведено цифровий інструментарій освітньої взаємодії учасників процесу підвищення кваліфікації педагогів у закладі післядипломної педагогічної освіти.

Оліфіра, Л. М., Синенко, С. І. (2020). Консорціум в освіті: процеси диверсифікації та моделі підвищення кваліфікації керівних, педагогічних і науково-педагогічних працівників. Адаптивне управління: теорія і практика: електронне наукове фахове видання. Серія «Педагогіка». 8 (15).

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/724387/>

(дата звернення: 05.05.2022 р.).

У статті розглянуто диверсифікацію підвищення кваліфікації працівників освіти усіх рівнів з використанням ресурсу консорціуму як нову інституційну форму організації освіти. Доведено ефективність запропонованої моделі у забезпеченні здійснення системної координації міжінституційної співпраці у сферах академічної мобільності, наукових досліджень, технологічних розробок

та інновацій, підвищення конкурентоспроможності національної освіти на міжнародному рівні. Проаналізовано основні напрями і моделі інноваційного підходу до підготовки кадрів галузі освіти на усіх рівнях у контексті цілей сталого розвитку, досліджено та обґрунтовано необхідність диверсифікації підвищення кваліфікації педагогічних, науково педагогічних та керівних кадрів освіти у контексті багатовекторної взаємодії закладів освіти через консорціум. Доведено, що запровадження диверсифікованих моделей інституційної організації освіти в цифровому суспільстві є вирішальним компонентом неперервності як підвищення кваліфікації керівних, педагогічних і науково-педагогічних працівників так і освіти в цілому.

Оліфіра, Л. М. (2017). Диверсифікація неперервного підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти: європейський досвід і вітчизняні перспективи. Післядипломна освіта в Україні. 1. Київ: УМО. С. 102-105.

URL:

http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/pislya_dyplom_osvina/1_2017/%D0%9E%D0%9B%D0%98%D0%A4%D0%98%D0%A0%D0%90.pdf

(дата звернення: 09.05.2022 р.).

Автор статті розглядає диверсифікацію, яка передбачає трансформацію з метою забезпечення її здатності гнучко реагувати на соціально-економічні виклики, реалізувати варіативні освітні стратегії на основі інновацій, гарантувати якість освіти. Чільне місце в цій трансформації відводиться неформальній та інформальній освіті. Аналізуючи європейський досвід, автор зупиняється на вітчизняних перспективах розвитку системи підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти з метою підвищення їх професіоналізму.

Орос, В. (2016). Реалізація принципів андрагогіки в процесі формування ІК-компетентності педагога. Нова педагогічна думка. 3. С. 37-41.

URL: <https://cutt.ly/NMLfUmg>

(дата звернення: 19.10.2022 р.)

У статті досліджено особливості використання андрагогічних принципів для підвищення ІК-компетентності педагога у системі післядипломної освіти. Розглядаються шляхи формування основних складових ІК-компетентності педагога з врахуванням етапів набуття та відповідно до принципів освіти дорослих. Аналізуються методи та форми роботи андрагога по підвищенню рівня ІК-компетентності педагога під час проходження ним курсової перепідготовки.

Палько, Т. В., Якимчук, Б.А. (2021). Готовність викладачів закладів післядипломної педагогічної освіти до розвитку рефлексії вчителів. Вісник післядипломної освіти: Збірник наукових праць. Серія «Соціальні та поведінкові науки». 16(45). Київ: УМО. С. 59-80.

URL: [https://doi.org/10.32405/2522-9931-2021-16\(45\)-59-80](https://doi.org/10.32405/2522-9931-2021-16(45)-59-80).

(дата звернення: 02.05.2022 р.)

У статті представлено результати емпіричного дослідження розуміння викладачами закладів післядипломної педагогічної освіти сутності та ролі рефлексії в педагогічній діяльності, уявлення про чинники, які детермінують розвиток рефлексії. Окреслено психолого-педагогічні проблеми розвитку рефлексії вчителів в умовах післядипломної педагогічної освіти. Узагальнено дані емпіричного дослідження, проведеного на базі ДЗВО «Університет менеджменту освіти» та Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти. Доведено, що розвиток мотивації професійного самовдосконалення викладача закладу післядипломної педагогічної освіти є необхідною умовою формування його професійної компетентності, а сама позитивна мотивація професійного самовдосконалення є системоутворювальною складовою його готовності до викладацької діяльності.

Петренко, Л. М. (2020). Стратегічні орієнтири професійного розвитку науково-педагогічних працівників в умовах відкритої освіти. Вісник післядипломної освіти. 13(42) «Серія «Педагогічні науки». С. 170-184.

URL: https://lib.iitta.gov.ua/722019/1/Bulletin_13_42_Pedagogika_Petrenko.pdf

(дата звернення: 04.05.2022 р.)

У статті висвітлено теоретично значуще питання професійного розвитку науково-педагогічних працівників в умовах відкритої освіти. Автором здійснено аналіз нормативно-правових і аналітичних матеріалів з проблем впровадження відкритої освіти в європейському і національному освітньому просторі. З'ясовано, що відкрита освіта є багатогранним і багатоплановим об'єктом, її інтенсивний розвиток вносить суттєві зміни в систему вищої освіти і освіти дорослих. Представлені в статті стратегічні орієнтири професійного розвитку науково-педагогічних працівників в умовах відкритої освіти можуть бути покладені в основу розробки програми підвищення кваліфікації науково-педагогічного персоналу післядипломної освіти, добору змісту навчання, моделювання різних компетентностей і професійної культури.

Петренко, Л. М., Романова, Г. М., Пуховська, Л. П., Султанова, Л. Ю. (2020). Моделі неперервного професійного розвитку педагогічних та науково-педагогічних працівників у контексті відкритої освіти. Професійний розвиток фахівців в умовах цифровізації суспільства: сучасні тренди. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка. С. 243-250.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/724701>

(дата звернення: 04.05.2022 р.)

Авторами здійснено аналіз традиційних моделей професійного розвитку педагогічних і науково-педагогічних працівників. Акцентовано увагу на їх окремих елементах, які гіпотетично можуть вплинути на трансформацію професійного розвитку педагогічних і науково-педагогічних працівників в умовах відкритої освіти: поетапного особистісно орієнтованого та особистісно

професійного розвитку; соціального партнерства у розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців та ситуаційно-позиційна модель із подальшим їх розвитком в умовах відкритої освіти. Охарактеризовано методологічні основи відкритої освіти. Уточнено суть поняття «професійний розвиток педагогічних і науково-педагогічних працівників в умовах відкритої освіти». Акцентовано увагу на моделі ситуаційно-позиційного навчання педагогів у системі післядипломної освіти.

Самко, А. М. (2021). Особливості андрагогічної компетентності педагогічного персоналу закладів післядипломної педагогічної освіти. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи: зб. наук. пр. Київ. 2 (20). С. 133-144.

DOI: [https://doi.org/10.35387/od.2\(20\).2021.133-144](https://doi.org/10.35387/od.2(20).2021.133-144)

URL: <http://adult-education-journal.com.ua/index.php/aej/article/view/189/150>

(дата звернення: 14.02. 2022 р.)

У статті проаналізовано особливості професійної діяльності андрагога в умовах безперервної освіти, охарактеризовано андрагогічну компетентність педагогічного персоналу закладів післядипломної педагогічної освіти. На основі аналізу наукових джерел автором виокремлено особливості, що визначають специфіку андрагогічної компетентності педагогічного персоналу закладів післядипломної педагогічної освіти. З'ясовано, що це: диференціація суб'єктів навчального процесу; соціально-психологічні особливості; диференційованість та гнучкість професійної діяльності андрагога; специфіка освітнього середовища; мотиваційна сфера професійної діяльності педагога. Зроблено висновок, що визначені особливості андрагогічної компетентності педагогічного персоналу закладів післядипломної педагогічної освіти взаємопов'язані та взаємообумовлені.

Самко, А. М. (2021). Цифрова компетентність педагогічного персоналу в системі післядипломної педагогічної освіти. Освітня аналітика України, 2 (13). С. 33-44.

DOI: 10.32987 ; URL: <https://science.iea.gov.ua/вища-освіта22021/> .

(дата звернення: 08.05.2022 р.)

У статті висвітлено проблему підготовки педагогів у післядипломній освіті, підвищення якості їхніх знань шляхом формування сучасних цифрових компетентностей. Особливу увагу приділено аналізу рамкових документів з цифрових компетентностей. Розглянуто умови набуття педагогами цифрової компетентності в системі післядипломної педагогічної освіти, якими є: цифровізація освіти, наявність нормативно-правових документів щодо стандартів і вимог до цифрової компетентності педагога, необхідність розроблення та впровадження критеріїв її розвитку, готовність післядипломної освіти забезпечити формування цифрової компетентності педагогів. Зроблено висновок, що набуття цифрової компетентності сприяє всебічному розвитку педагогів, спонукає їх до самовдосконалення, навчання впродовж усього життя, розвиває здатність застосовувати здобуті знання, що забезпечує підвищення якості освіти.

Сидоренко, В. В. (2021). Діяльність школи педагогічного коучингу в умовах управління децентралізації освіти країни. Вісник післядипломної освіти. 16(45). С.173-193.

URL: [https://doi.org/10.32405/2218-7650-2021-16\(45\)](https://doi.org/10.32405/2218-7650-2021-16(45))

(дата звернення: 06.05.2022 р.)

Автор акцентує увагу на діяльності Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України, де вперше розроблено, експериментально перевірено і впроваджено в систему підготовки педагогів професійної освіти Школу педагогічного коучингу як інноваційну компетентнісно орієнтовану модель підвищення кваліфікації в контексті

розвитку психолого-педагогічної, навчальної, цифрової, конфліктологічної, коучингової тощо компетентностей фахівців. Місія Школи педагогічного коучингу полягає в наданні адресної допомоги як окремому педагогу, так і педагогічному колективу, пропагуванні кращих освітніх практик із метою вирішення існуючих професійних проблем, стимулюванні та підтримці творчих потенційних можливостей сучасного фахівця, формуванні настанов на його безперервний саморозвиток та самореалізацію.

Сорочан, Т. М. (2018). Трансформація професіоналізму викладачів в системі післядипломної освіти вчителів. Education Modern Discourses. 1. С. 192-199.

URL: http://emdnaes.org.ua/index.php/Educ_Mod_discourse/article/view/28

(дата звернення: 08.05. 2022 р.)

Розкрито підходи до застосування теорії трансформаційного навчання в післядипломній освіті педагогів. Зазначено, що професійний розвиток викладачів, який зумовлюється закономірностями освіти дорослих, відбувається під впливом освітніх реформ, інноваційного середовища, переходу до цифрового суспільства. Наголошено, що трансформаційне навчання, основи якого розроблені американськими вченими, має підґрунтя і в умовах української освіти, спрямовує післядипломну освіту на розвиток професійної культури і професійної свідомості викладачів. Підкреслено, що поняття професіоналізму стало одним із теоретичних центрів післядипломної педагогічної освіти як складової освіти дорослих. Професіоналізм потрактовано як сукупність компетентностей, які формуються в системі університетської освіти, розвиваються в системі післядипломної освіти на основі культурних, гуманістичних та демократичних цінностей й дозволяють фахівцю здійснювати професійну діяльність у сучасних соціально-економічних умовах.

Сорочан, Т., Карташова, Л., & Гуржій, А. (2021). Цифровий близнюк закладу післядипломної освіти як екосистема професійного розвитку. Неперервна професійна освіта: теорія і практика, (4), 33–41.

DOI: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2021.4.4>

(дата звернення: 07.10.2022 р.)

Стаття висвітлює нові погляди на можливості професійного розвитку педагогів у системі післядипломної освіти, зумовлені переходом від систем управління навчанням (LMS) до цифрового навчального середовища наступного покоління (Next Generation Digital Learning Environment, NGDLE) як екосистеми цифрових інструментів для підтримки діяльності суб'єктів освітнього процесу. Автори розкривають ознаки екологічності NGDLE. Подібні цифрові екосистеми створюються для ефективного безперервного навчання і професійного розвитку педагогів як цифрові близнюки реальних закладів післядипломної освіти. Практична реалізація цих концепцій нового покоління показана на прикладі Українського відкритого університету післядипломної освіти.

Стрельников, В. Ю. (2019). Складники особистісно-професійної компетентності викладача закладу післядипломної освіти. Інноваційні технології розвитку особистісно-професійної компетентності педагогів в умовах післядипломної освіти: зб. наук. пр. II Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (23 трав. 2019 р., Суми). Суми: КЗ СОІШО.

URL: <https://drive.google.com/file/d/1wFLXdkIHhKIfcI4ZDrCdSUO2PfkfObdJ/view>

(дата звернення: 09.05.2022 р.)

У статті розглядаються складники професійної компетентності викладача закладу післядипломної освіти, які слід враховувати під час оцінювання якості діяльності викладачів, підвищення їхньої кваліфікації й організації самоосвіти. Серед них виділяються: мотиваційно-ціннісний складник, професійно важливі

якості, наукові і педагогічні здібності, когнітивний, афективний і конативний складники. Автор підсумовує, що розгляд складників професійної компетентності викладача закладу післядипломної освіти наочно показує, що головними є перш за все психологічні і дидактичні процедури взаємодії викладача і слухачів.

Толочко, С. В. (2020). Вимоги до професійно-педагогічної компетентності кар'єрних радників та едвайзерів в українських закладах освіти. Педагогічні науки: теорія та практика, 1. С. 213-220.

URL: <http://journalsofznu.zp.ua/index.php/pedagogics/article/view/1464>

(дата звернення: 03.05.2022 р.)

У статті здійснено структурно-системний аналіз визначення змісту, форм, методів і засобів формування професійно-педагогічної компетентності за класифікаційними ознаками професіограм викладачів у післядипломній педагогічній освіті, зокрема кар'єрних радників та едвайзерів, концептуалізовано функції, принципи і технології їх підготовки зі сформованою компетентністю синергізму становлення і розвитку. Проаналізовано чинні нормативно-правові документи в галузі освіти та професійної орієнтації населення, зокрема зазначено, що едвайзер – викладач випускової кафедри, який виконує функції консультанта з академічних питань, сприяє вибору освітньої траєкторії, освоєнню освітньо-професійної програми в період усього навчання слухача.

Толочко, С. В. (2019). Інтегральна компетентність педагогічного та науково-педагогічного персоналу для системи післядипломної педагогічної освіти. ScienceRise: Pedagogical Education. 1(28). С. 22-29.

DOI: 10.15587/2519-4984.2019.155145

(дата звернення: 03.05.2022 р.)

У статті проаналізовано чинні нормативно-правові документи в галузі освіти, у яких визначено й описано компетентності педагогічного та науково-педагогічного персоналу системи післядипломної педагогічної освіти, здійснено теоретико-методичне обґрунтування визначення складових інтегральної компетентності педагогічного та науково-педагогічного персоналу для системи післядипломної педагогічної освіти. Підсумовано, що поняття «інтегральна компетентність педагогічного та науково-педагогічного персоналу для системи післядипломної освіти» розуміється як здатність розв'язувати складні спеціалізовані комплексні завдання і професійні проблеми у сфері наук про освіту засобами психолого-педагогічної, науково-дослідної, інноваційної, науково-методичної, проектної, управлінської і культурно-просвітницької діяльності в динамічних умовах закладу післядипломної, вищої освіти, ґрунтуючись на знаннях андрагогіки, синергетики, акмеології, а також новітніх парадигмах вітчизняної й зарубіжної науки в галузі освіти.

Толочко, С. В. (2020). Методологія формування науково-методичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті. Paradigmatic view on the concept of world science. Vol. 2. August 21, Toronto. Canada. С. 47-50.

URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/logos/article/view/4414/4357>

(дата звернення: 03.05.2022 р.).

У роботі спроектовано систему формування НМК викладачів у післядипломній педагогічній освіті (СФнмк) у структурно-семантичних компонентах підсистем. Організаційно-цільова підсистема об'єднує: прагнення досягнення мети – підготовка та професійний розвиток викладачів післядипломної педагогічної освіти зі формованою НМК; а також методологічні фундаментально-філософські, загально і конкретно-наукові принципи пізнання та системного аналізу; підходи – компетентнісний, конструктивний, системно-діяльнісний, проблемно-ситуативний, програмно-цільовий, аксіологічний,

культурологічний та інноваційний, що сприяють функціональній реалізації мотиваційно-аксіологічного, пізнавально-прогностичного, діагностико-моделюючого, організаційно-методичного, інформаційно-аналітичного, ергономічного й контрольного характеру ефективності системи. Поетапно-організаційно-формувальна підсистема алгоритмізована у процесі формування аксіолого-акмеологічного змісту НМК у майбутніх і зайнятих викладачів у післядипломній педагогічній освіті.

Чикалова, Т. Г. (2019). Шляхи підвищення комунікативної компетентності керівників закладів освіти у системі післядипломної педагогічної освіти. Інноваційна педагогіка. ПУ «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій». 14. Т. 1. С. 179-183.

DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-14-1-37>

URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2019/14/part_1/14-1_2019.pdf

(дата звернення: 03.05.2022 р.).

У статті проаналізовано проблему підвищення рівня комунікативної компетентності керівників закладів освіти у системі післядипломної педагогічної освіти. Зазначено, що комунікативна компетентність є головним компонентом культури керівника закладу освіти і передбачає: ціннісне ставлення до мови, потребу усвідомлювати і розуміти соціальну та психологічну сторону комунікативних подій, готовність організувати свою мовну поведінку в цих подіях відповідно до норм та закономірностей суспільного життя. Наголошено, що невід'ємною частиною комунікації керівника закладу освіти є ділове або управлінське спілкування. Визначено важливість удосконалення культури усного та писемного ділового спілкування керівників закладів освіти. Автор окреслює шляхи розвитку у керівників закладів освіти умінь і навичок ділового спілкування. Подано деякі методи і прийоми ознайомлення керівників закладів освіти з основними правилами проксемної поведінки

Щербак, О. І. (2017). Підвищення кваліфікації педагогічних працівників у системі неперервної освіти. Післядипломна освіта в Україні. 1. С. 18 - 22.

URL:

http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/pislya_dyplom_osvina/1_2017/%D0%A9%D0%95%D0%A0%D0%91%D0%90%D0%9A.pdf

(дата звернення: 17.06.2022 р.).

Автором обгрунтовано, що головна мета підвищення кваліфікації — узагальнення досвіду професійної майстерності викладачів з урахуванням найновіших досягнень науки і техніки, поглиблення й оновлення знань у галузі спеціальних дисциплін, активних методів і нових технологій навчання, педагогіки і психології. Зазначено, що розв'язання цих завдань потребує науково-методичного забезпечення цілісного процесу підготовки майбутніх педагогів і керівників професійної школи та підвищення кваліфікації педагогічного персоналу.

Яремчук, І. А. (2020). Особливості організації навчального процесу дорослих у системі неперервної освіти. Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: «Педагогічні науки», (4). С. 158-163.

URL: <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/4051>

(дата звернення: 03.05.2022 р.).

У статті розглянуто особливості навчання дорослих у системі неперервної освіти педагогічних кадрів. Окреслено форми неперервної освіти та основні андрагогічні принципи навчання у системі післядипломної педагогічної освіти. У статті розглянуто сутність неперервного процесу навчання, який є основою системи підвищення кваліфікації освітян, проаналізовано особливості організації процесу навчання працівників освіти, умови успішного досягнення усіх запланованих цілей у ході процесу підвищення їх кваліфікації.

Проаналізовано освіту дорослих як важливу складову неперервної освіти, а також чинники, які впливають на ставлення уже сформованих спеціалістів до подальшого навчання та неперервного професійного росту. Виявлено, що специфіка навчання вже сформованих спеціалістів виражається чітко усвідомленою потребою в неперервному професійному розвитку та зростанні. Висвітлено організацію системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників як цілеспрямованого безперервного удосконалення професійних компетенцій та педагогічної майстерності, необхідних для опанування завданнями, які сприяють підвищенню якості освіти.

Тези, матеріали конференцій, форумів

Адамович, І.В. (2021). Андрагогічні підходи у діяльності викладача системи післядипломної педагогічної освіти. Розвиток професійної компетентності педагогічних працівників Нової української школи в умовах післядипломної освіти: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. інтернет-конференції (онлайн), 14 травня 2021 р. Житомир: КЗ «Житомирський ОШПО» ЖОР. С. 9-12.

URL: https://repository.kristti.com.ua/wp-content/uploads/2021/06/Zbirnyk_Konferentsiyi_ZHytomyr.pdf

(дата звернення: 13.08.2022 р.).

Автор висвітлює використання досвіду вітчизняного і зарубіжного стилів освіти дорослих у КЗ «ЖОППО» ЖОР, який пов'язаний з низкою особливостей регіонального підвищення кваліфікації керівних та педагогічних кадрів. Ефективність та результативність у виборі стилю роботи викладачів зі слухачами курсів підвищення кваліфікації визначається та визначає: навчання педагогічних працівників, які мають різні кваліфікаційні категорії, педагогічні звання та належні до різних вікових груп, відповідно наявність різного

життєвого та професійного досвіду, а також співвідношення усвідомленої потреби фахівців у підвищенні кваліфікації, удосконаленні професійної діяльності та, при цьому, значної завантаженості в аспекті соціальних та сімейних обов'язків; значення має, також форма безпосереднього проходження курсів, що потребує навичок технічного плану та психологічної готовності до їх здійснення.

Антонченко, М. О. (2017). Розвиток інформаційної компетентності педагогічних працівників в системі післядипломної педагогічної освіти. Професійний розвиток фахівців у системі освіти дорослих: історія, теорія, технології: збірник матеріалів II-ї Всеукраїнської Інтернет-конференції 28 квітня 2017 р. м. Київ. Київ: ЦППО. С.73-75.

URL: <https://cutt.ly/KBN05Ma>

(дата звернення 13.02.2022 р.)

У публікації наголошено на розвитку інформаційної компетентності педагогічних працівників закладів післядипломної освіти, яка базується на використанні інформаційних технологій, що покликані забезпечити реалізацію низки педагогічних завдань в їх професійної діяльності, а також інформаційна компетентність педагогічного працівника передбачає: впевнене та критичне застосування інформаційних технологій на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні; інформаційну й медіа-грамотність та культуру; володіння основами програмування, роботи з базами даних; алгоритмічне мислення; навички роботи та безпеки в Інтернеті та кібербезпеки. Визначено, що інформаційна компетентність педагога – це інтегрований результат особистості педагогічного працівника по оволодінню сучасними ІК технологіями та застосуванню їх у власній професійної діяльності.

Антонюк, Л. В. (2017). Розвиток психології професіоналізму у післядипломній педагогічній освіті. Науково-методичні основи професійного розвитку керівних і педагогічних кадрів в умовах випереджувальної післядипломної освіти: збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції 30-31 березня 2017 р. Рівне: РОІППО. С. 95-96.

URL: https://roippo.org.ua/upload/iblock/d82/pos_bnik-30_31.03.17.pdf

(дата звернення 03.05.2022 р.).

Автор наголошує у тезах, що найбільш перспективним і цілеспрямовано організованим середовищем для підвищення професіоналізму закладів України була і є система післядипломної педагогічної освіти, необхідність оновлення якої в умовах сьогодення задекларована в нормативно-правових документах найвищого рівня які вказують на модернізацію окремих параметрів діяльності закладів післядипломної освіти, створення позитивної динаміки в підвищенні рівня професіоналізму. Отже, соціальна значущість і актуальність, недостатній рівень теоретичної досліджуваності й практичної розробленості даної проблеми та необхідність усунення зазначених суперечностей зумовили на створення спільної лабораторії у 2013 році рішенням вчених рад ДВНЗ «УМО» та Вченої ради Рівненського ОІППО з теми «Психологічні засади розвитку професіоналізму педагогічних працівників в умовах післядипломної педагогічної освіти».

Басараба, Н. А. (2017). Організація мережевої взаємодії педагогічних та науково-педагогічних працівників в інформаційно-освітньому середовищі післядипломної педагогічної освіти регіону. Науково-методичні основи професійного розвитку керівних і педагогічних кадрів в умовах випереджувальної післядипломної освіти: збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції 30-31 березня 2017 р. Рівне: РОІППО. С. 141-145.

URL: <http://roippo.org.ua/activities/research/conferenc.php/847/>.

(дата звернення 13.02.2022 р.).

Стаття присвячена актуальному питанню формування інформаційно-освітнього середовища системи освіти регіону, в межах якого можлива організація індивідуальної самоосвітньої роботи, групової та колективної мережевої взаємодії всіх учасників освітнього процесу навчальних закладів та установ освіти. Базою, майданчиком для формування інформаційно-освітнього середовища може бути регіональний веб-портал, який сприятиме впровадженню та розвитку інформаційно-освітніх технологій, відкритості освіти, створенню навчальних онлайн-контентів, інтернет-комунікацій, оскільки авторка вважає, що створення єдиного інформаційного освітнього простору є важливим інструментом модернізації освіти.

Васильченко, Л. В. (2021). Інтерактивне навчання в системі післядипломної педагогічної освіти. Електронний збірник наукових праць ЗОШПО, 1 (43).

URL: <https://drive.google.com/file/d/1uvp23sAzt1DbtUoJxiuRCOaGZDI5Rumh/view>

(дата звернення 13.02.2022 р.).

Автор наголошує на актуальності розвитку професійного рівня викладача у системі післядипломної освіти, де потрібно інтенсифікувати освітній процес, запроваджуючи інтерактивні технології навчання та організаційний розвиток персоналу, створення психологічно комфортного середовища, яке забезпечує академічну свободу викладачу та слухачу у виборі освітніх форм та методів.

Вронська, В. М. (2017). Формування професійно важливих якостей фахівців у системі післядипломної педагогічної освіти. Науково-методичні основи професійного розвитку керівних і педагогічних кадрів в умовах випереджувальної післядипломної освіти: збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції 30-31 березня 2017 року. Рівне: РОШПО. С. 57-66.

URL: <http://roippo.org.ua/activities/research/conferenc.php/847/>.

(дата звернення: 13.02.2022 р.)

У статті наголошено на тому, що для успішної професійної діяльності кожній особистості слід постійно розширювати знання у своїй професійній сфері, розвивати у собі творчі таланти, бути активною, комунікабельною та відкритою, без зайвого вагання брати на себе відповідальність за вирішення поставлених завдань. Для цього необхідно володіти професійно-важливими якостями, які повинні бути притаманні кожному фахівцю закладу післядипломної педагогічної освіти.

Гузій, Н. В. (2017). Методологічні стратегії дослідження професіоналізму освітянських кадрів. Професійний розвиток фахівців у системі освіти дорослих: історія, теорія, технології: збірник матеріалів II-ї Всеукраїнської Інтернет-конференції 28 квітня 2017 р. м. Київ / редкол.: В.В.Сидоренко, М.І.Скрипник, Я.Л.Швень. К.: ЦППО. С.172-175.

URL: <https://cutt.ly/KBN05Ma>

(дата звернення: 13.02.2022 р.)

Авторами зазначено, що сучасний етап розвитку наукових знань щодо феноменології професіогенезу фахівців освітянської галузі, їх педагогічного професіоналізму вимагає визначення надійної методологічної бази його дослідження, враховуючи евристичні можливості різноманітних методологічних підходів, принципів та орієнтирів, які останнім часом активно пропонуються вченими. Філософське осмислення явища професіоналізму вказує на важливість співвідношення у ньому суцього та належного, діалектики загального, особливого й одиничного, необхідного і випадкового. Відзначено динамічні трансформації у методологічній рефлексії професіоналізму педагога: від поелементної, атомістичної орієнтації – до цілісної, системно-структурної, від вузько діяльнісної, технократичної – до антропоцентричної, гуманістичної, від жорстконормативної, стандартизованої – до індивідуально-творчої, суб'єктної.

Гущина, Н. І., Кондратова, Л. Г., Касьян, С. П. (2021). Розвиток цифрової компетентності викладачів в умовах дистанційного навчання на основі сервісів GSuite for Education. Професійний розвиток фахівців в умовах цифровізації суспільства: сучасні тренди: наук.-практ. конф. з міжнар. участю : Матеріали конференції. С. 37-42.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/712136/> (дата звернення: 09.05.2022 р.)

У статті розглянуто досвід впровадження форм і методів розвитку цифрової компетентності викладачів у дистанційному навчанні на основі сервісів GSuite for Education на основі проведеного навчання педагогічних працівників університету. Виявлено основні особливості розвитку цифрової компетентності педагогічних працівників під час організації дистанційного навчання на основі цифрових інструментів GSuite for Education. Здійснено огляд освітніх можливостей цифрових інструментів середовища GSuite for Education для організації дистанційного навчання та розглянуто ефективні форми і методи розвитку цифрової компетентності в умовах дистанційного навчання на прикладі програми підвищення кваліфікації для педагогічних працівників ДЗВО УМО НАПН України.

Ілляхова, М. В. (2021). Науково-методичний супровід професійного розвитку науково-педагогічних працівників в умовах дистанційної післядипломної освіти. Психолого-педагогічний супровід професійної підготовки та підвищення кваліфікації фахівців в умовах трансформації освіти: Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції (21 травня 2021 р., м. Київ). Київ: ДЗВО «УМО». С. 110-116.

URL: <https://cutt.ly/KBN05Ma> (дата звернення: 13.02.2022 р.)

Автор акцентує увагу на тому, що завдяки обґрунтуванню когерентної системи науково-методичного супроводу професійного розвитку науково-

педагогічних працівників в умовах дистанційної післядипломної освіти можливе формування інноваційного середовища, в якому реалізовуватимуться спільні креативні ідеї, ефективна співпраця, неформальне спілкування, з'являтимуться нові форми і моделі науково-методичного супроводу, консультування, експертизи, аудиту, інноваційні та стажувальні майданчики тощо. Це створить інноваційне середовище для забезпечення мобільності, конкурентоздатності науково-педагогічних працівників та гнучкості їхньої підготовки.

Калюжна, Т. Г. (2020). Діджиталізація та новітні технології у професійній діяльності педагогічного персоналу післядипломної педагогічної освіти. Інформаційно-ресурсне забезпечення освітнього процесу в умовах діджиталізації суспільства: електронний збірник мат-лів Міжнародної наук.-практ. конференції (11 листопада 2020 р., м. Біла Церква). Біла Церква: БІНПО УМО НАПН України. С. 79-82.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/723494/> (дата звернення: 13.02.2022 р.)

У тезах розкрито необхідність впровадження освітніх інновацій у зміст, форми і методи підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних працівників та у систему післядипломної педагогічної освіти. Висвітлено значення діджиталізації та новітніх технологій в інформаційно-освітньому середовищі підвищення кваліфікації педагогічного персоналу, розглянуто системне, збалансоване поєднання внутрішніх і зовнішніх факторів і умов, які істотно та позитивно впливають на освітній процес у закладі післядипломної педагогічної освіти.

Калюжна, Т. Г. (2020). Музейна педагогіка в контексті формування всебічно розвиненої особистості викладача післядипломної педагогічної освіти: Музейна педагогіка в науковій освіті : збірник тез доповідей учасників II Всеукраїнської науково-практичної конференції (26 листопада 2020 р., м. Київ). Київ: Національний центр «Мала академія наук України». С. 143-146.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/722679/> (дата звернення: 13.02.2022 р.)

Автором зосереджено увагу на сучасній музейній педагогіці, яка спрямована, в першу чергу, на вирішення завдань активізації творчих здібностей особистості, а для педагогічного персоналу післядипломної педагогічної освіти є одним із інноваційних засобів професійної діяльності. Розглянуто сутність музейної педагогіки з позиції професійної освіти, як галузь науково-практичної діяльності сучасного музею, орієнтовану на передання культурного досвіду через педагогічний процес в умовах музейного середовища.

Калюжна, Т. Г. (2020). Освітні інновації професійної діяльності педагогічного персоналу післядипломної педагогічної освіти: Всеукраїнська науково-практична конференція «Технології формування позитивної громадської думки щодо освітніх інновацій» 30 квітня 2020 року Вісник психології і педагогіки. Київ.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/720337/> (дата звернення: 10.05.2022 р.)

У публікації оглядово розкрито впровадження інноваційних технологій навчання дорослої людини є одним із шляхів професійного розвитку сучасного викладача закладу післядипломної педагогічної освіти. Наголошено, що впровадженню сучасних інноваційних та інформаційних технологій навчання у професійну діяльність педагогічного персоналу післядипломної педагогічної освіти також сприяє реалізація міжнародних освітніх програм і проектів. Зокрема, впровадження програми Intel® «Навчання для майбутнього» в систему післядипломної педагогічної освіти дає змогу навчити педагогічний персонал ефективному використанню інформаційнокомунікаційних технологій у практиці підвищення кваліфікації, післядипломній педагогічній освіті.

Калюжна, Т. Г. (2020). Особливості харизматичних якостей викладача-андрагога післядипломної педагогічної освіти. Матеріали міжнародної науково-практ. конференції «Лідери XXI століття. Формування особистості харизматичного лідера на основі гуманітарних технологій для управління соціальними системами». Національний технічний університет. Харків: ХП. С. 42-43.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/722678/> (дата звернення: 10.05.2022 р.)

У статті приділено увагу володінню викладачем післядипломної педагогічної освіти харизматичними якостями. Акцентовано увагу на важливості індивідуально-психологічних харизматичних якостях викладача-андрагога, без яких неможлива результативна професійна діяльність педагогічного персоналу післядипломної педагогічної освіти. Виокремлено, що системі післядипломної педагогічної освіти потрібен новий педагог, а точніше, викладач-андрагог, володіючий внутрішніми харизматичними якостями, гнучко мислячий і нестандартно діючий в концептуальному полі сучасної післядипломної педагогічної освіти.

Калюжна, Т.Г. (2021). Професійний саморозвиток педагогічного персоналу закладів післядипломної педагогічної освіти в умовах сьогодення. Стан освітнього процесу в умовах викликів сьогодення: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Дніпро, 12 лютого 2021 р. Дніпро: Міжнародний гуманітарний дослідницький центр. С. 114 -116.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/724110/> (дата звернення: 13.02. 2022 р.)

Акцентовано увагу на професійному саморозвитку викладача післядипломної педагогічної освіти, який є неперервним процесом, який має низку завдань, таких як – своєчасно реагувати на зміну зовнішнього та внутрішнього оточення, приймати та реалізовувати нестандартні рішення в ситуації конкуренції, адаптуватися до швидких змін умов діяльності, бути

готовими до постійного оновлення своїх професійних знань. Професійний саморозвиток викладача закладу післядипломної педагогічної освіти, на думку інших дослідників, здійснюється з допомогою механізмів самопізнання, самоорганізації, самоосвіти, самооцінки, саморегуляції як прагнення до самоактуалізації на основі розвитку професійного мислення, реалізації творчого потенціалу, різноманітних форм дослідницької діяльності та інших способів інтенсифікації цього процесу.

Калюжна, Т. Г. (2020). Професійно-психологічні проблеми педагогічного персоналу в інформаційно-освітньому середовищі закладів післядипломної педагогічної освіти: Профорієнтація: стан і перспективи розвитку: збірник матеріалів X ювілейних Всеукраїнських психолого-педагогічних читань, присвячених пам'яті доктора педагогічних наук, професора Федоришина Бориса Олексійовича. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. С. 57-59.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/720950/> (дата звернення: 10.05.2022 р.)

Висвітлено проблеми педагогічного персоналу в в інформаційно-освітньому середовищі закладів післядипломної педагогічної освіти, акцентовано увагу на технологізації діяльності педперсоналу. Підсумовано, що роль педагогічного персоналу в інформаційно-освітньому середовищі системи післядипломної педагогічної освіти залишається основною, адже викладач повинен не лише чітко продемонструвати функціональні можливості комп'ютерно-орієнтованих засобів навчання, а й виокремити методичні основи використання, навчити творчо та раціонально застосовувати ці технології у навчально-виховному процесі дошкільних, загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів, у професійній діяльності педагога.

Калюжна, Т. Г. (2020). Тьюторство як складова формування андрагогічної компетентності викладача післядипломної педагогічної освіти: 1-а Міжнародна науково-практична конференція «Пріоритетні напрямки розвитку науки і техніки» (27-29 вересня 2020 р.) Scientific Publishing Center «Sci-conf.com.ua». Київ. С. 393-397.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/722002/> (дата звернення: 10.05. 2022 р.)

Робота присвячена тьюторству, як складовій андрагогічної компетентності викладача післядипломної педагогічної освіти, яка сприяє формуванню андрагогічної компетентності та професійному саморозвитку викладача, розширенню його освітнього простору, детермінує постійну реконструкцію удосконалення змісту підвищення кваліфікації, розширення його ресурсного поля та позитивно впливає на зростання професійного потенціалу викладача післядипломної педагогічної освіти. Актуальність введення принципів тьюторського супроводу в освітній процес післядипломної педагогічної освіти обґрунтовується необхідністю створення умов для реальної її індивідуалізації, що є одним із ключових аспектів трансформації системи освіти в Україні.

Калюжна, Т.Г., Самко, А. М. (2021). Психологічна готовність педагогічного персоналу післядипломної педагогічної освіти до інноваційної діяльності: Профорієнтація: стан і перспективи розвитку: збірник матеріалів XI Всеукраїнських психолого-педагогічних читань, присвячених пам'яті доктора педагогічних наук, професора Федоришина Бориса Олексійовича.. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. С. 63-66.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/726319/> (дата звернення: 10.05. 2022 р.)

У статті акцентовано увагу на важливих складових стану психологічної готовності педагогічного персоналу закладу післядипломної педагогічної освіти до застосування інноваційних технологій. Визначено психологічну готовність

педагогічного персоналу закладу післядипломної педагогічної освіти до інноваційної діяльності як багатоплановий і багатоаспектний феномен, який містить як діяльнісні, так і особистісні характеристики.

Катюк, Я. (2017). Теоретичні аспекти андрагогічної деонтології в контексті розвитку професіоналізму працівників методичних служб. Київ: ДВНЗ «Університет менеджменту освіти». 4 с.

URL: https://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp17/Katuk.pdf

(дата звернення: 13.02.2022 р.)

Автор аналізує теоретичні аспекти андрагогічної деонтології в контексті розвитку професіоналізму працівників методичних служб закладів післядипломної педагогічної освіти. Наголошує на тому, що андрагогічна деонтологія повинна враховувати специфіку професійної діяльності методиста як андрагога, професійну спрямованість методиста до супроводу особистісно-професійного вдосконалення вчителя. Виокремлено декілька деонтологічних принципів у професійній діяльності методиста: аксіологічний, соціокультурний, операціональний (поведінковий). Доведено, що теоретичні висновки мають важливе значення для впровадження деонтологічної підготовки в процес підвищення кваліфікації методичних і педагогічних працівників закладів післядипломної педагогічної освіти.

Кондратова, Л. Г. (2017). Саморозвиток сучасного викладача в системі відкритої післядипломної педагогічної освіти. Професійний розвиток фахівців у системі освіти дорослих: історія, теорія, технології: збірник матеріалів II-ї Всеукраїнської Інтернет-конференції (28 квітня 2017 р. м. Київ). Київ: ЦППО. С. 107-110.

URL: <https://cutt.ly/KBN05Ma> (дата звернення 03.05.2022 р.).

Автором наголошено на тому, що сучасна вітчизняна відкрита освіта поступово набирає обертів та стає могутнім засобом для здійснення

професійного саморозвитку педагогів, яке проводиться в різних формах і методах самонавчання за допомогою відкритих освітніх ресурсів та на основі власної програми саморозвитку. Програма саморозвитку, яку складає кожен викладач, являє собою дії по досягненню конкретних цілей самовиховання із врахуванням вимог професії до людини. Практичне значення розбудови програми саморозвитку, яка складається із новітніх відкритих форм самонавчання, самопізнання, самовиховання, самооцінювання, самовдосконалення, самоконтролю за допомогою інформаційних та комунікаційних технологій, незаперечно відкриває нові можливості для сучасного викладача.

Купрієвич, В. О. (2020). Професійний розвиток викладачів у системі післядипломної освіти. Міжнародна науково-практична конференція з інтернет підтримкою «Актуальні проблеми неперервної освіти в інформаційному суспільстві», 29-30 травня 2020 р. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. С. 270-272.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/722701/> (дата звернення 03.05.2022 р.).

У публікації розглядаються питання реформування освіти. Доведено, що виникла необхідність перебудови системи неперервної освіти та її складової – післядипломної освіти як важливого засобу професійного розвитку і вдосконалення особистості.

Купрієвич, В. О. (2021). Розвиток професіоналізму педагогічних та науково-педагогічних працівників в умовах післядипломної освіти. Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (2 квітня 2021 р.). Глухів: Глухівський НПУ ім. О. Довженка. С. 104-106.

URL: http://tpgnpu.ho.ua/images/my_images/doc_pdf/vidavnictvo/2021/tezi_konf_02-04-

[2021.pdf#page=104](#) (дата звернення 03.05.2022 р.).

Автором наголошено на тому, що розвиток професіоналізму педагогічних і науково-педагогічних працівників – це послідовне осмислення особистістю власної стратегії професійної діяльності, у ході якого розвиваються креативні структури наукового мислення. Обґрунтовано доцільність розроблення програми професійного розвитку педагогічних і науково-педагогічних працівників у системі післядипломної педагогічної освіти шляхом здійснення відповідних процесуальних дій, зокрема таких, як практично спрямоване навчання, здійснення спільної діяльності викладача і слухачів; надання допомоги педагогічним та науково-педагогічним працівникам у відборі теми науково-педагогічного дослідження з урахуванням їх потенційних можливостей та уточнює, що серед індивідуальних форм навчання фахівців центральне місце посідає самоосвіта та прагнення до самовдосконалення.

Литвинов, Є. П. (2019). Післядипломна педагогічна освіта в андрагогічному вимірі. Післядипломна освіта Дніпропетровщини: історія та виклики сьогодення: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (17 грудня 2019 р., м. Дніпро) Дніпро: КВНЗ «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради». С. 187-190.

URL: <https://cutt.ly/dBNVUD1> (дата звернення: 02.05. 2022 р.)

Зазначено, що найважливішою складовою андрагогіки слід вважати вироблення стратегії і технологій навчання та перенавчання педагогічних кадрів з урахуванням особливостей професійного досвіду. Перед викладачем-андрагогом стоять особливі завдання: формувати типи творчої діяльності у слухачів, способи самоорганізації і саморозвитку. Педагог, який працює з дорослими, має володіти певним набором якостей: вміння спілкуватися з людьми, шанобливе ставлення до колег і слухачів, вміння використовувати різноманітні методи і способи в процесі навчання дорослих, бажання

обмінюватися досвідом з колегами, прагнення до самовдосконалення протягом усього життя, вміння сформулювати свої власні філософські освітні позиції, бути відкритим у спілкуванні; продовжувати свою власну освіту; вміти оцінювати програму навчання.

Ляхоцька, Л.Л. (2017). Особливості підвищення кваліфікації педагогічних працівників в умовах E-learning. Професійний розвиток фахівців у системі освіти дорослих: історія, теорія, технології: збірник матеріалів II-ї Всеукраїнської Інтернет-конференції, 28 квітня 2017 р. Київ: ЦППО. С. 118-121.

URL: <https://cutt.ly/dMGIMUO> (дата звернення 24.04.2022 р.).

У статті розглядається електронне навчання (електронні курси, електронні бібліотеки, нові програми та системи навчання), яке на сьогодні є невід'ємною частиною освітнього процесу. Автор зазначає, що електронне навчання в Україні може повноцінно розвиватися при наявності нормативно-правової бази; навчальних закладів електронного навчання; контингенту студентів/слухачів; кваліфікованих викладачів; навчальних програм і курсів; відповідної матеріально-технічної бази; фінансової підтримки тощо.

Мельник, Н. А. (2021). Підготовка педагогічних працівників у системі післядипломної педагогічної освіти до реалізації нових державних освітніх стандартів. Нова педагогічна думка. 4 (108). Рівне: РОІШПО. С. 11-15.

DOI: <https://doi.org/10.37026/2520-6427-2021-108-4-11-15>

(дата звернення: 13.05. 2022 р.)

У статті підтверджено актуальність переходу закладів післядипломної педагогічної освіти в Україні від «підвищення кваліфікації» до «розвитку професійних компетентностей педагогічних працівників», що у майбутньому матиме значний вплив на формування державної політики у сфері освіти дорослих. Наголошується на потребі формування системи супервізії як

інструмента налагодження педагогіки партнерства, професійної підтримки та розвитку педагогічних працівників, застосування нової моделі науково-методичного супроводу педагогічних працівників в умовах функціонування територіальних громад, що є важливим чинником ефективності їхньої підготовки до реалізації компетентнісної парадигми освіти, нових державних освітніх стандартів. Акцентується увага на зміні професійних ролей викладача в контексті компетентнісної освіти, інформаційного суспільства й інтеграції вітчизняної системи освіти у європейський простір; на важливості науково-методичної роботи на рівні закладу освіти, територіальної громади та закладу післядипломної педагогічної освіти, з якої починається становлення системи професійного розвитку педагога.

Мельник, Н. А. (2017). Формування професійної компетентності керівних і педагогічних кадрів в умовах випереджувальної післядипломної освіти: досвід та перспективи. Науково-методичні основи професійного розвитку керівних і педагогічних кадрів в умовах випереджувальної післядипломної освіти: збірник наукових праць за мат-лами Всеукраїнської науковопрактичної конференції 30-31 березня 2017 р. Упоряд.: Антонюк Л.В., Волосяк А.А.; заг. ред. Черній А.Л. Рівне: РОІППО. С. 83-85.

URL:https://roippo.org.ua/upload/iblock/d82/pos_bnik-30_31.03.17.pdf

(дата звернення: 04.05. 2022 р.)

Зазначено, що створення інноваційних структур для формування професійної компетентності керівних і педагогічних кадрів у закладах ППО характеризується появою інноваційних освітніх центрів, лабораторій; технопарків, шкіл новаторства, шкіл технологічної майстерності, активізацією експериментальної діяльності, співпраці із науковцями, появою консалтингових служб тощо. Дієвою формою поширення інноваційного досвіду в межах шкіл новаторства є педагогічні студії. Серед випереджувальних завдань педагогічних студій – трансляція продуктів ефективного та інноваційного досвіду,

тьюторська підтримка навчальних закладів та освітніх установ, які освоюють педагогічний досвід; формування і навчання управлінських команд, презентація різних форм мережевої взаємодії закладів ППО, методичних служб, навчальних закладів.

Мітягіна, С. С. (2017). Моніторинговий супровід освіти дорослих в умовах закладів післядипломної педагогічної освіти. Професійний розвиток фахівців у системі освіти дорослих: історія, теорія, технології: збірник матеріалів II-ї Всеукраїнської Інтернет-конференції 28 квітня 2017 р. м. Київ. Київ. ЦППО. С. 340-342.

URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/154284253.pdf>

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/710381/> (дата звернення 03.05.2022 р.)

Автор статті відмічає, що кінцевою метою моніторингу є вдосконалення системи ППО та підвищення ефективності її функціонування. В умовах, коли заклади ППО мають забезпечити власну трансформацію в центри андрагогічної освіти, особливої актуальності та навіть нагальної необхідності набуває соціологічна складова моніторингу стану функціонування системи ППО. Андрагогізація процесу навчання в системі підвищення кваліфікації викладачів дозволяє відійти від стандартної, уніфікованої організаційної моделі підвищення кваліфікації та забезпечити безперервний професійний розвиток педагогів.

Наумова, В. Ю. (2017). Професіоналізм викладача-андрагога – запорука якісної формальної післядипломної освіти. Професійний розвиток фахівців у системі освіти дорослих: історія, теорія, технології: збірник матеріалів II-ї Всеукраїнської Інтернет-конференції 28 квітня 2017 р. м. Київ / редкол.: В.В. Сидоренко, М.І. Скрипник, Я.Л. Швень. К.: ЦППО. С. 254-256.

URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/154284253.pdf>

<https://lib.iitta.gov.ua/710381/> (дата звернення 03.05.2022 р.).

У статті охарактеризовано професійно важливі якості професіоналізму викладача-андрагога, до яких варто зарахувати професійно-педагогічну компетентність, доброзичливість, чуйність, толерантність, коректність, щирість, комунікативність, педагогічну емпатію, педагогічну рефлексію, педагогічний такт, емоційність, самокритичність, почуття гумору, а також наголошує, що викладач-андрагог лише супроводжує дорослих у процесі навчання, а вони самі вирішують, які саме знання для них дійсно важливі, корисні та необхідні.

Оліфіра Л. М. (2017). Визначення критеріїв якості освіти фахівців на засадах андрагогіки у системі підвищення кваліфікації. Професійний розвиток фахівців у системі освіти дорослих: історія, теорія, технології: збірник матеріалів II-ї Всеукраїнської Інтернет-конференції (28 квітня 2017 р., м. Київ). Редкол.: В.В. Сидоренко, М.І. Скрипник, Я.Л. Катюк. К.: ЦППО. С. 20-22.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/710381/> (дата звернення: 03.05.2022 р.)

Автор розглядає андрагогічні засади професіоналізації фахівців післядипломної педагогічної освіти. Акцентує увагу на критеріях якості сучасної освіти.

Петренко, Л. М. (2021). Професійний розвиток педагогічних і науково-педагогічних працівників: теоретичні засади. Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (2 квітня 2021 р.). Глухів: Глухівський НПУ ім. О. Довженка. С.40-43.

URL: http://tpgnpu.ho.ua/images/my_images/doc_pdf/vidavnictvo/2021/tezi_konf_02-04-2021.pdf#page=104 (дата звернення: 03.05. 2022 р.)

У статті проаналізовано проблеми професійного розвитку педагогічних та науково-педагогічних працівників у системі безперервного навчання, яка

потребує вибору комплексу наукових підходів, передумов і принципів організації освітньої діяльності, розвитку готовності до фахового самовдосконалення. Акцентовано увагу на теорії навчання дорослих, яка поєднує низку теорій – андрагогіку, нейронауку, емпіричне або експериментальне навчання, самонавчання, трансформаційне навчання. Зазначено, що принципи андрагогіки широко запроваджуються в системі післядипломної освіти та підвищення кваліфікації в Україні, базуються на ідеї врахування особливостей дорослих учнів та опори на їхній вітагенний досвід.

Луцюк, А. М. (упоряд.). (2019). Професійний розвиток педагогів в умовах освітнього середовища післядипломної освіти : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (22–23 листопада 2019 р., м. Луцьк). Луцьк: Волинський ІШО. 196 с.

<http://vippo.org.ua/files/conference/stati.pdf> (дата звернення: 12.06.2022 р.)

Збірник містить наукові роботи учасників конференції «Професійний розвиток педагогів в умовах освітнього середовища післядипломної освіти». Матеріали представляють результати досліджень у напрямі теоретичних та практичних аспектів професійного розвитку педагогів в умовах освітнього середовища післядипломної освіти.

Пастовенський О.В. (ред.). (2017). Розвиток професійної компетентності педагогів у системі післядипломної педагогічної освіти регіону: збірник матеріалів конференції. Житомир: КЗ «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради. 166 с.

URL: http://zippo.net.ua/data/files/2017/rozvytok_prof_kompetentnosti_ped.pdf

(дата звернення: 09.05.2022 р.)

У збірнику матеріалів конференції викладено праці з проблем розвитку професійної компетентності педагогів у системі післядипломної педагогічної

освіти регіону» (психолого-педагогічні аспекти).

Романова, Г. М. (2020). Управління змінами як основа корпоративного навчання викладачів ЗВО в системі післядипломної педагогічної освіти. Актуальні проблеми технологічної і професійної освіти. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, 14 травня 2020 р. Глухів: Глухівський НПУ ім. О. Довженка. С 66-69.

URL: http://tpgnpu.ho.ua/images/my_images/doc_pdf/vidavnictvo/mkonf_2020.pdf

(дата звернення 02.05.2022 р.).

Автор наголошує на тому, що корпоративне навчання науково-педагогічних працівників передбачає розвиток їх потенціалу за освітніми програмами, що реалізуються безпосередньо у ЗВО. У вищій освіті ефективним інструментом такого навчання науково-педагогічних працівників є, як і в бізнес-середовищі, корпоративний університет. Діяльність корпоративного університету ґрунтується на визнанні науково-педагогічних працівників найціннішим ресурсом ЗВО, який завдяки своїй адаптивності здатний до швидких змін відповідно до несподіваних вимог зовнішнього середовища та управління в нестабільних умовах. Корпоративне навчання є ефективною формою підготовки, що інтегрує розв'язання завдань післядипломної освіти науково-педагогічних працівників та організаційного розвитку ЗВО.

Руденко, Л. А. (2018). Особистісний і професійний розвиток викладачів закладів вищої освіти у процесі підвищення кваліфікації. Тези конференції. Львів. С. 197-200.

URL: <https://sci.ldubgd.edu.ua/handle/123456789/4849>

(дата звернення 12.10.2022 р.).

Проаналізовано сутність особистісного й професійного розвитку викладачів закладів вищої освіти. Акцентовано увагу на розвитку педагогічної майстерності викладачів закладів вищої освіти у процесі підвищення кваліфікації.

Самко, А. М., Калюжна, Т.Г. (2021). Андрагогічні засади освітнього процесу в системі післядипломної педагогічної освіти. Розвиток освітніх систем в умовах євроінтеграційних трансформацій: зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. Чернівці: ЧНУ імені Ю. Федьковича. С. 270-275.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/726327/> (дата звернення: 02.05. 2022 р.).

Автори аналізують андрагогічний аспект організації освітнього процесу в системі післядипломної педагогічної освіти. акцентовано увагу на фахівцях системи післядипломної освіти, що залучені до надання послуг дорослим. Зазначено, що вони мають володіти андрагогічною компетентністю, яка є обов'язковим складником їхнього професіоналізму, що передбачає зміну стандартних форм і методів роботи з дорослими особами, спонукаючи їх до активності, пошуку спільних рішень, прояву свого інтелектуального й соціокультурного потенціалу через застосування різних форм групової роботи, які віддзеркалюють внутрішні інтереси та потреби всіх учасників освітньої діяльності, а психологічно комфортна обстановка сприяє пошуку нових знань та набуттю професійних компетенцій.

Самко, А. М. (2021). Професійний розвиток педагогічного персоналу в умовах відкритої післядипломної педагогічної освіти. Інноваційні трансформації в сучасній освіті: виклики, реалії, стратегії: зб. матер. III Всеукр. відкр. наук.-практ. онлайн-форуму, 15–16 червня 2021 р. Київ: Національний центр «Мала академія наук України». С. 142-145.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/726329/> (дата звернення: 02.05.2022 р.).

Автором розглянуто ключові орієнтири професійного розвитку педагогічного персоналу в умовах відкритої післядипломної освіти. В умовах глобальної кризи на фоні пандемії, розбудова відкритої освіти в Україні відкриває нові можливості для вдосконалення професійного розвитку педагогів, спонукає до пошуку нових ідей, способів організації навчання. Зазначено, що

розбудова відкритої освіти в Україні уможлиблює реалізацію низки ключових орієнтирів для впровадження нововведень в систему післядипломної освіти і освіти дорослих; розкриває нові можливості для вдосконалення професійних компетентностей педагогічних працівників, які мають розглядатися на основі тенденцій розвитку європейських та вітчизняних освітніх систем в майбутньому.

Серих, Л. В. (2021). Модернізація освітнього процесу закладів післядипломної освіти: компетентнісний підхід. Особистісно-професійна компетентність педагога: теорія і практика: збірник наукових статей / за заг. ред. Л. В. Серих. Суми: НІКО. С. 316-320.

URL: <https://cutt.ly/JMLg1Ts> (дата звернення: 02.05. 2022 р.).

У статті зазначено, що науковою та методичною основою розвитку ППО є андрагогіка. Оскільки професійний розвиток педагогічних працівників відбувається за певними циклами: від формування однієї компетентності – до іншої, то у теорію та практику ППО введено поняття андрагогічного циклу – періоду тривалістю 3-5 років, який структурно та змістовно об'єднує курси підвищення кваліфікації і міжкурсний період з метою формування нових професійних компетентностей. Андрагогічна підготовка викладачів і методистів закладів ППО планується окремо, розробляється система заходів щодо організації та здійснення навчання викладачів, методистів як андрагогів.

Сорочан Т.М. (2017). Модуси професіоналізації андрагогів у контексті суспільства, яке навчається. Професійний розвиток фахівців у системі освіти дорослих: історія, теорія, технології: збірник матеріалів II-ї Всеукраїнської Інтернет-конференції 28 квітня 2017 р. м. Київ. Київ: ЦППО. С.11-13.

URL: <https://cutt.ly/KBN05Ma>

<https://lib.iitta.gov.ua/710381/> (дата звернення: 03.05.2022 р.).

Автором розглянуто професіоналізацію як процес становлення фахівця з освіти дорослих, андрагога-професіонала. Цей процес включає вибір професії як сфери діяльності з урахуванням власних можливостей, опанування професії, її фахових, специфічних особливостей, етичних норм. Професіоналізація передбачає формування професійної самосвідомості та професійної культури, які є основою професіоналізму. Професіоналізація супроводжується особистісним і професійним розвитком фахівців цієї категорії, вектор якого спрямовується до акме-вершин. Охарактеризовано модуси професіоналізації андрагогів у контексті суспільства, яке навчається. Підсумовано, що обґрунтування сукупності модусів професіоналізації андрагогів та визначення сутності кожного з них може бути покладене в основу розробки відповідних програм та підготовки цієї категорії освітян у системі формальної та неформальної освіти.

Скрипник, М. І. (2017). Професійний розвиток науково-педагогічних працівників у післядипломній освіті: концептуалізація проблеми. Професійний розвиток фахівців у системі освіти дорослих: історія, теорія, технології: збірник матеріалів II-ї Всеукраїнської Інтернет-конференції 28 квітня 2017 р. м. Київ. Київ: ЦППО. С. 26-30.

URL: <https://cutt.ly/aMLhw7B>

<https://lib.iitta.gov.ua/710381/> (дата звернення: 03.05.2022 р.).

Автор акцентує увагу на концептуальній ідеї психолого-педагогічної підготовки науково-педагогічного працівника в умовах післядипломної педагогічної освіти, яка передбачає формування фундаментальних гуманістичних і гуманітарних знань, умінь діалогічного спілкування, професійних компетенцій у сфері наукової комунікації, теорії вищої освіти й навчання. Психолого-педагогічна підготовка для розвитку професіоналізму науково-педагогічного працівника є органічною єдністю загального, особливого й одиничного. Окреслює практичне значення дослідження, яке

полягає у створенні системи практико-зорієнтованої психолого-педагогічної підготовки науково-педагогічних працівників, що забезпечує формування у них психолого-педагогічного досвіду (педагогічно адаптованого соціокультурного досвіду, досвіду організації науково-експериментальної роботи та освітньої діяльності у вищих навчальних закладах) як складових системи практично-орієнтованих форм інтелекту («real-world» intelligence).

Толочко, С. В. (2019). Вимоги цифрового суспільства до компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти. Інноваційна педагогіка. Теорія і методика професійної освіти. Вип. 12. №12. С. 178– 181.

URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2019/12/part_2/12-2_2019.pdf

(дата звернення: 03.05. 2022 р.)

У статті проаналізовано чинні нормативно-правові документи з теми дослідження. Уточнено зміст терміну «інтегральна компетентність» та здійснено частковий змістовно-структурний аналіз складників інтегральної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти з метою визначення категоріального апарату та термінологічної бази дослідження. Зіставлено пункти чинного Положення про електронний підручник із видами компетентностей викладачів, якими забезпечується виконання цих вимог. Указано на необхідність формування інформаційноцифрової компетентності викладачів в освітньо-інформаційному середовищі післядипломної педагогічної освіти.

Толочко, С. В. (2020). Інтегральна післядипломна педагогічна освіта викладачів в умовах глобалізаційних процесів. Public communication in science: philosophical, cultural, political, economic and IT context. Vol.4. May 15, 2020. Houston, USA. С. 51-55.

URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/logos/article/view/2797/2689>

(дата звернення: 03.05. 2022 р.)

Автор особливу увагу приділяє інтеграції в освіті, яка є одночасно

станом, процесом розвитку інтегративного знання. Інтегральна післядипломна педагогічна освіта викладачів, педагогічного персоналу, в умовах глобалізаційних процесів – відкрита еволюціонуюча система забезпечення перекваліфікації чи перепідготовки післядипломної освіти дослідницько-практичного спрямування; заохочення та підтримки впродовж професійної діяльності задля задоволення потреби в навчанні, а також отримання нових знань, умінь, навичок, компетенцій і компетентностей із дотичних, суміжних та віддалених галузей знань через формальне, неформальне й інформальне навчання впродовж життя, у тому числі обмін та стажування за кордоном; належної підтримки педагогічних закладів та післядипломної освіти щодо розроблення інноваційних програм відповідно до нових індивідуальних вимог викладачів бути інноватором на основі рефлексивної практики й досліджень; сприяння професійному розвитку педагогів, набуттю та навчанню трансверсальним компетентностям.

Толочко, С. В. (2021). Викладач-експерт у галузі освіти: суть і структура науково-методичної компетентності фахівця. Педагогічні науки: теорія та практика, 2(1). С. 178-185.

URL: <http://www.journalsofznu.zp.ua/index.php/pedagogics/article/view/2369>

(дата звернення: 03.05. 2022 р.)

У статті здійснено структурно-системний аналіз визначення змісту, форм, методів і засобів формування науково-методичної компетентності за класифікаційними ознаками професіограм викладачів у післядипломній педагогічній освіті, зокрема викладачів-експертів, концептуалізовано функції, принципи і технології їхньої підготовки зі сформованою компетентністю синергізму становлення і розвитку. Проаналізовано практику підготовки експертів у галузі освіти в рамках післядипломної освіти закладами вищої професійної освіти та на рівні магістерських програм, а також різними

недержавними організаціями, що займаються питаннями оцінки якості. Визначено функції, види діяльності, ролі та складники компетентності експертів у галузі освіти. Зазначено, що експерт у галузі освіти – це працівник післядипломної, вищої, фахової передвищої, професійно-технічної освіти, котрий, окрім високопрофесійної викладацької, здатен виконувати і діяльність, пов'язану із проведенням експертизи в галузі освіти.

Чиркова, М. Ю. (2021). Анкетування як засіб оцінювання професійної компетентності педагогічних працівників. Мережа шкіл новаторства України: розвиток професійної компетентності керівних, науково-педагогічних і педагогічних працівників у контексті реалізації післядипломної освіти : електрон. зб. тез I Всеукр. наук.-практ. онлайн-конф. з міжнар. участю (Полтава – Київ, 19 листопада 2021 р.) / упоряд.: Н. І. Білик, В. В. Зелюк; за наук. ред. М. О. Кириченка. Полтава: ПОІШО. Вип. 1. С. 59-62.

URL: <https://ed.poippo.pl.ua/bitstream/022518134/533/1/3бїрник%20тез%20ВНПК-2021.pdf> (дата звернення: 13.05.2022 р.)

У роботі приділена увага моніторингу якості та вимірюванню результативності процесу розвитку професійної компетентності педагогічних працівників. Для комплексної експертної педагогічної діагностики використовуються різні форми й методи, зокрема, такий соціологічний метод, як опитування. Заповнення педагогічними працівниками анкети самооцінки сприяє кращому усвідомленню ними наявних проблем, стимулює їх до вдосконалення професійного рівня, орієнтує у наявних можливостях вирішення професійних питань. Підсумовано, що систематичний моніторинг професійної компетентності педагогічних працівників із використанням опитування дозволяє отримати достовірну інформацію про їхній рівень професійної освіченості, вміння працювати в умовах єдиного інформаційного простору, а також вплинути на формування професійної компетентності науково-педагогічного працівника.

Швень, Я. Л. (2017). Чинники сприятливого соціально-психологічного клімату в групі науково-педагогічних працівників курсів підвищення кваліфікації. Професійний розвиток фахівців у системі освіти дорослих: історія, теорія, технології: збірник матеріалів II-ї Всеукраїнської Інтернет-конференції 28 квітня 2017 р. м. Київ. Київ: ЦППО. С.304-306.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/710381> ; <https://cutt.ly/qMLhYgY>

(дата звернення: 06.05. 2022 р.).

Робота присвячена з'ясуванню чинників сприятливого соціально-психологічного клімату в групі науково-педагогічних працівників під час їхнього навчання на курсах підвищення кваліфікації у закладі післядипломної педагогічної освіти, та виокремлено рекомендації щодо оптимізації сприятливого соціально-психологічного клімату науково-педагогічних працівників на курсах підвищення кваліфікації. Підсумовано, що сприятливий соціально-психологічний клімат виявляється в сукупності психологічних умов, які сприяють або ж перешкоджають професійному розвитку.

Швень, Я. Л., Фарухшина, М. (2021). Виклики Soft Skills для педагогічних працівників: теоретичний аналіз та інтеграція у просторі формальної та неформальної освіти. Професійний розвиток фахівців в умовах цифровізації суспільства: сучасні тренди : наук.-практ. конф. з міжнар. участю : Матеріали конф. / наук. ред. О. М. Спірін, О. А. Острянська. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка. С. 251-255.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/724701> (дата звернення: 04.05. 2022 р.)

Автори акцентують увагу на організації освітнього процесу курсів підвищення кваліфікації (формальна освіта) та платформи УВУПО (неформальна освіта) науково-педагогічними працівниками кафедри філософії і освіти дорослих було розроблено навчальне і науково-методичне забезпечення підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних і керівних кадрів освіти, спрямоване на розвиток ключових умінь XXI століття. Професійний розвиток фахівців в умовах формальної (ДЗВО «Університет менеджменту

освіти») і неформальної освіти (платформа Українського відкритого університету післядипломної освіти) відбувається через відкриті технології освіти дорослих, відкритий контент і відкриті знання, взаємоузгоджуваність усіх форматів, а також спільне створення, співпрацю, експериментування, диспути, обмін та застосування накопичених ідей і знань, досвіду всіх суб'єктів освітнього процесу, наявність умов для їхнього вільного входження в освітній простір та отримання якісної освіти, що сприяє розвитку ключових умінь XXI століття, зокрема Soft Skills педагогічних працівників.

Відеоматеріали, презентації

Калюжна, Т. Г. (2021). Акмеогенез андрагогічної компетентності викладача закладу післядипломної педагогічної освіти. Міжнародний науково-практичний WEB-форум «FORUM SOIS, 2021: Розбудова єдиного відкритого інформаційного простору освіти впродовж життя», 25-28 травня 2021 р. (м. Київ, м. Харків) [Презентація].

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/728300/> (дата звернення: 04.05. 2022 р.)

Доповідь присвячена висвітленню процесу професіоналізації педагогічного персоналу закладу післядипломної педагогічної освіти, зокрема, розвитку андрагогічної компетентності викладача закладу та її найвищого ступеню акме. Розкрито шляхи досягнення акмепрофесіоналізму та акцентовно увагу на циклі акмеогенезу андрагогічної компетентності.

Калюжна, Т. Г. (2021). Андрагогічні аспекти самореалізації педагогічного персоналу закладу післядипломної педагогічної освіти: XIII міжнародна виставка «Інноватика в сучасній освіті». Конференція «Професійна самореалізація педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих», 20 жовтня 2021 року, м. Київ. [Презентація].

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/727393/> (дата звернення: 10.05. 2022 р.)

Метою даної доповіді є висвітлення окремих андрагогічних аспектів самореалізації педагогічного персоналу закладу післядипломної педагогічної

освіти, зокрема андрагогічного акмеогенезу, який дозволяє підготувати конкурентоспроможного на ринку освітніх послуг фахівця, здатного до неперервного саморозвитку, самонавчання і самореалізації шляхом формальної і неформальної освіти впродовж усього життя.

Калюжна, Т. Г. (2021). Андрагогічні модули професіоналізації педагогічного персоналу закладів післядипломної педагогічної освіти: Секційне засідання відділу андрагогіки (у межах звітної конференції) «Професіоналізація педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих», 23.03.2021, м. Київ. [Презентація].

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/726340/>

(дата звернення: 04.05.2022 р.)

Доповідь висвітлює професіоналізацію як процес становлення фахівця з освіти дорослих, андрагога-професіонала, окреслює та характеризує модули професіоналізації андрагогів у контексті суспільства, яке навчається.

Калюжна, Т.Г., Самко, А. М. (2020). Ефективне спілкування та слухання як важливі складові андрагогічної компетентності сучасного викладача закладу післядипломної педагогічної освіти: виклики сьогодення: Вебінар «Ефективне спілкування: вміння слухати і чути» (04 листопада 2020 р., м. Київ). [Презентація].

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/728256/>

(дата звернення: 10.05.2022 р.)

Презентація присвячена розвитку важливого уміння особистості - уміння слухати і чути. Розкрито важливість даного вміння у професійній діяльності викладача закладу післядипломної педагогічної освіти, охарактеризовані складові спілкування, дано визначення наукової комунікації. Підсумовано, що ефективність спілкування у професійній діяльності сучасного викладача післядипломної освіти залежить від уміння слухати та уміння чути.

Калюжна, Т. Г. (2020). Особливості комунікації наукових, науково-педагогічних та педагогічних працівників: лекція з навчальної програми підвищення кваліфікації наукових, науково-педагогічних і педагогічних працівників, 2019-2021 рр. ІПОД. (м. Київ). [Презентація].

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/728199/>

(дата звернення: 10.05.2022 р.)

У лекції представлено визначення понять комунікація, наукова комунікація, класифікація наукової комунікації та особливості використання різних видів комунікації науковою спільнотою. Наголошено на актуальності використання інформаційного простору як основного виду наукової комунікації сьогодення, де формуються і поширюються наукові знання. Широке використання інтернет-простору спрощує обмін досвідом та цікавими ідеями наукових та науково-педагогічних працівників.

Калюжна, Т.Г., Самко, А. М. (2021). Складові андрагогічної компетентності сучасного викладача післядипломної педагогічної освіти. Воркшоп «Сучасні вимоги до андрагогічної компетентності викладачів». 23. 04.2021 р. (м. Київ, м. Чернігів). [Презентація].

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/725003/>

(дата звернення: 10.05.2022 р.)

Презентація підготовлена у рамках формувального експерименту щодо розвитку андрагогічної компетентності педагогічного персоналу в закладах післядипломної педагогічної освіти. За час проведення воркшопу з педагогічним персоналом Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К.Ушинського було висвітлено складові професійної компетентності андрагога, знання, теорії та технології, вміння та навички, а також висвітлено окремо функції і ролі викладача-андрагога закладу післядипломної педагогічної освіти.

Калюжна, Т.Г. (2020). Тьюторство у контексті розвитку андрагогічної компетентності викладача закладу післядипломної педагогічної освіти. XII Міжнародна виставка «Інноватика в сучасній освіті»: Вебінар «Андрагог як фахівець у сфері освіти дорослих», 14 жовтня 2020 р., м. Київ. [Презентація].

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/727410/>

(дата звернення: 10.05.2022 р.)

У доповіді тьюторство визначено як педагогічну діяльність з індивідуалізації освіти, спрямовану на виявлення та розвиток освітніх мотивів та інтересів, пошук освітніх ресурсів для створення індивідуальної освітньої програми, формування навчальної та освітньої рефлексії. Наголошено на тому, що тьюторський супровід у сучасних умовах модернізації системи вищої освіти набуває широкого значення, створює умови для формування мотивації руху до змін, здійснення координації можливостей освітнього середовища, як комплексу факторів та умов, які зможуть забезпечити індивідуальний розвиток не лише тих умінь і особистісно-професійних якостей, які сформовані, але разом з тим розкрити прихований андрагогічний потенціал викладача післядипломної педагогічної освіти.

Самко, А. М., Калюжна, Т.Г. (2021). Андрагогічні засади освітнього процесу в системі післядипломної педагогічної освіти. Науково-практична конференція «Розвиток освітніх систем в умовах євроінтеграційних трансформацій», 26-27 травня 2021 року (м. Чернівці). [Презентація].

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/727433/>

(дата звернення: 10.05.2022 р.)

У доповіді висвітлено андрагогічні засади освітнього процесу в системі післядипломної педагогічної освіти. Педагоги, в силу специфіки професійної діяльності залучаються до безперервного процесу навчання протягом усього самостійного життя та набувають нові знання й компетенції. Підвищення кваліфікації фахівців відбувається на андрагогічних засадах, тобто з урахуванням особливостей навчання дорослих: пріоритету самостійного навчання; спільної діяльності; опори на досвід учня; індивідуалізації навчання;

системності навчання; контекстності навчання; актуалізації результатів навчання; елективності навчання; розвитку освітніх потреб; усвідомленості навчання. Фахівці системи післядипломної освіти, що залучені до надання послуг дорослим, мають володіти андрагогічною компетентністю, яка є обов'язковим складником їхнього професіоналізму.

Самко, А. М. (2021). Андрагогічні умови професійно-особистісного саморозвитку педагога у післядипломній освіті. 3-й Міжнародний науково-практичний WEB-форум «FORUM SOIS, 2021: Розбудова єдиного відкритого інформаційного простору освіти впродовж життя», 25-28 травня 2021 р. (м. Київ, м. Харків). [Презентація].

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/727431/>

(дата звернення: 10.05. 2022 р.)

У доповіді зазначено, що основою професійного саморозвитку є особистісний саморозвиток, спрямований на становлення творчої індивідуальності педагога. Висвітлено андрагогічні умови, що забезпечують професійно-особистісний саморозвиток педагога у післядипломній освіті. Підсумовано, що використання андрагогічних умов в рамках безперервної освіти сприяє підвищенню ефективності навчання дорослих через посилення внутрішньої мотивації педагога до професійно-особистісного саморозвитку.

Самко, А. М. (2021). Розвиток професійної мобільності педагога в системі післядипломної освіти. Науково-практичний вебінар «Професійна самореалізація педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих», 20 жовтня 2021 р. (м. Київ). [Презентація].

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/727869/>

(дата звернення: 10.05.2022 р.)

У доповіді висвітлено сутність, рівні, компоненти, показники, форми розвитку професійної мобільності педагога. Визначено, що розвиток професійної мобільності педагога в системі післядипломної освіти є необхідною умовою при забезпеченні професійного вдосконалення та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів в системі освіти.

Довідкове видання

**Аніщенко Олена Валеріївна
Калюжна Тетяна Григорівна
Котирло Тамара Володимирівна
Радомський Ігор Петрович**

**ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГІЧНОГО ПЕРСОНАЛУ
ДО РОБОТИ З ДОРОСЛИМИ
У ЗАКЛАДАХ ФОРМАЛЬНОЇ І НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ**

АНОТОВАНИЙ БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК

Наук. ред. Аніщенко О.В.

Інститут педагогічної освіти
і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України,
м. Київ, вул. М. Берлинського, 9.